IKSAD YAYINLARI - 2020©

2. ULUSLARARASI 24 KASIM BAŞÖĞRETMEN EĞİTİM VE YENİLİKÇİ BİLİMLER SEMPOZYUMU

Kongre Kitabı

EDİTÖR: PROF. DR. HACER HUSEYNOVA

ISBN - 978-625-7279-53-6

2. ULUSLARARASI 24 KASIM BAŞÖĞRETMEN EĞİTİM VE YENİLİKÇİ BİLİMLER SEMPOZYUMU

23-24 KASIM 2020
Ankara, Türkiye

KONGRE KİTABI

Editör: Prof. Dr. Hacer HUSEYNOVA

By
Institute Of Economic Development and Social Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY TR: +90 342 606 06 75
E-posta: kongreiksad@gmail.com
www.iksadkongre.com

All rights of this book belong to İKSAD. It may not
be copied or reproduced without permission. Legal and ethical responsibility of
the works in the book belongs to the authors.
Iksad Publications - 2020©

Yayın tarihi: 04.12.2020
ISBN – 978-625-7279-53-6

KONGRE ID

KONGRE ADI
2. ULUSLARARASI 24 KASIM BAŞÖĞRETMEN EĞİTİM VE YENİLİKÇİ BİLİMLER SEMPOZYUMU

TARİH VE YER
23-24 KASIM 2020
Ankara, Türkiye

DÜZENLEYEN KURUM
İKTİSADİ KALKINMA VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ

DÜZENLEME KURULU BAŞKANI
Prof. Dr. Hacer HUSEYNOVA

DEĞERLENDİRME SÜRECİ
Tüm başvurular çift kör hakemlik sürecinden geçmiştir

KONGRE DİLLERİ
Türkçe ve tüm lehçeler, İngilizce, Rusça

SUNUM
Sözlü sunum

PHOTO GALLERY

All photos taken at the event has been published in IKSAD CONGRESS SOCIETY Facebook Group// to get the pictures, please, visit the group and become a member...

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Hacer HUSEYNOVA
Prof. Dr. M. Salih MERCAN
Prof. Dr. Necati DEMİR
Prof. Dr. Salih ÖZTÜRK
Doç. Dr. Sehrana KASIMI

BİLİM VE DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Alia R. MASALİMOVA
Al – Farabi Kazak Milli Üniversitesi
Prof. Dr. Afaq SADIKOVA
Bakü Devlet Üniversitesi
Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi
Prof. Dr. Osman ADIGÜZEL
Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. M. Salih MERCAN
Bitlis Eren Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet OKUR
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa TALAS
Ömer Halisdemir Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ÜNAL
Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. İ. Bakır ARABACI
Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Necati DEMİR
Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Osman ERKMEN
Gaziantep Üniversitesi
Doç. Dr. Deniz ÜNAL
Çukurova Üniversitesi
Doç. Dr. Fehmi ÇALIK
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Doç. Dr. Ferit GÜRBÜZ
Hakkari Üniversitesi
Doç. Dr. Osman Kubilay GÜL
Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Şayan ULUSAN
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA
Ömer Halisdemir Üniversitesi

Doç. Dr. Hatice Zekavet KABASAKAL
Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Hatice KADIOĞLU ATEŞ
İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi
Doç. Dr. Ümmügülsüm CANDEĞER
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
Dr. Ali ÖZER
Cumhuriyet Üniversitesi
Dr. Bayram POLAT
Ömer Halisdemir Üniversitesi
Dr. Damira BAİGONUSHOVA
Kırgızistan Türk Manas Üniversitesi
Dr. Furkan ÇELEBİ
Yozgat Bozok Üniversitesi
Dr. Klara PUŞKİNA
Çuvaş Devlet Üniversitesi
Dr. Malik YILMAZ
Atatürk Üniversitesi
Dr. Murat KÜRKCÜ
Sakarya Üniversitesi
Dr. Raziiakhan ABDIEVA
Kırgızistan Türk Manas Üniversitesi
Dr. M. Ertuğ YAVUZ
Bozok Üniversitesi
Dr. Mustafa ÖZKAN
Trakya Üniversitesi
Dr. Selahattin YAKUT
Yozgat Bozok Üniversitesi
Dr. Serdar GÜNGÖR
Uşak Üniversitesi
Dr. Serir UZUN
Düzce Üniversitesi
Dr. Seydi YIKMIŞ
Namık Kemal Üniversitesi
Dr. Suzan ONUR YAMAN
Karabük Üniversitesi
Dr. Turan ÇAKIR
Sakarya Üniversitesi
Dr. Ayşe ERKMEN
Gaziantep Üniversitesi

2nd International
NOVEMBER 24 Head Teacher
Education And Innovative Sciences Symposium

November 23-24, 2020
Ankara

CONFERENCE PROGRAM

Önemli, Dikkatle Okuyunuz Lütfen

- Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- Online sunum yapabilmek için https://zoom.us/join sitesi üzerinden giriş yaparak "Meeting ID or Personal Link Name" yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- Uygulama tablet, telefon ve PC'lerde çalışıyor.
- Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 5 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- Zoom'da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- Kabul edilen bildiri sahiplerinin mail adreslerine Zoom uygulamasında oluşturduğumuz oturuma ait ID numarası gönderilecektir.
- Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to attend a meeting online, login via https://zoom.us/join site, enter ID "Meeting ID or Personal Link Name" and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- ☐ Make sure your computer has a microphone and is working.
- ☐ You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- ☐ Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- ☐ Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

Zoom Meeting ID: 819 2821 2410
PASSWORD: 735081

Date: 23.11.2020	Hall-1	Turkey Local Time: 15^{00} -17^{00}

Moderator: Dr. Volkan ALTUNTAŞ

Authors	Affiliation	Topic title
PAYAL MITTAL PRITI GUPTA	*Manav Rachna University*	EFFICACY OF NATURAL ADSORBENTS ON HEAVY METAL DETOXIFICATION OF WATER- A REVIEW
Durhanim Şule ÜNAL	*Gazi Üniversitesi*	MÜHENDİS ADAYI ÖĞRENCİLERİNİN İNTEGRAL PROBLEM ÇÖZÜM SÜREÇLERİNİN BLOOM TAKSONOMİSİ İLE KAVRAMSAL VE İŞLEMSEL BİLGİ AÇISINDAN İNCELENMESİ
Öğr. Gör. Dr. Volkan ALTUNTAŞ	*Bursa Teknik Üniversitesi*	DCNN ile KOLONİ TÜR SINIFLANDIRMASI
Öğr. Gör. Dr. Volkan ALTUNTAŞ	*Bursa Teknik Üniversitesi*	MAKİNE ÖĞRENMESİ ile PASTORİZE SÜT RAF ÖMRÜ TAHMİNLEMESİ
Öğr. Gör. Adem PEHLİVANLI Doç. Dr., M. Hicabi BÖLÜKDEMİR	*Kırıkkale Üniversitesi* *Gazi Üniversitesi*	HADRONTERAPİDE HELYUM İYONLARININ İKİNCİL NÖTRON OLUŞUMUNA ETKİSİNİN BELİRLENMESİ
Mohamed El Malki	*Mohammed First University*	DEFECT IN A PERIODIC EXPANSION CHAMBERS
Dr Öğr. Üyesi Mücahit YETİM Dr Öğr. Üyesi Lütfü BEKAR Prof. Dr Yusuf KARAVELİOĞLU	*Hitit Üniversitesi*	HİPERTİROİDİYE SEKONDER ATRİYAL FİBRİLASYON GELİŞEN OLGUDA AKUT RENAL ARTER EMBOLİSİNİN PERKUTAN YOLLA BAŞARILI TEDAVİSİ
Efe Jennifer Jaiyeoba-Ojigho	*Delta State University*	ULTRASONOGRAPHY OF THE PLACENTA: A RETROSPECTIVE NIGERIAN STUDY

Zoom Meeting ID: 819 2821 2410
PASSWORD: 735081

Date: 23.11.2020	Hall-2	Turkey Local Time: 15^{00} -17^{00}

Moderator: Doç. Dr. Şemsettin IŞIK

Authors	Affiliation	Topic title
Dr. Rıdvan BAL	*Araştırmacı*	ATATÜRK VE VATANDAŞLIK EĞİTİMİ
Doç. Dr. Semra KIRANLI GÜNGÖR Nurşide SUDER(Öğretmen) Öğr. Gör. Mehmet GÜNGÖR	*Eskişehir Osmangazi Üniversitesi* *Boğaziçi Üniversitesi* *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*	ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI ADLI KİTAPLARDAN ATATÜRK'ÜN ETİK LİDERLİK ÖZELLİKLERİNİN ANALİZİ
Doç. Dr. Semra KIRANLI GÜNGÖR Nurşide SUDER(Öğretmen) Öğr. Gör. Mehmet GÜNGÖR	*Eskişehir Osmangazi Üniversitesi* *Boğaziçi Üniversitesi* *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*	ATATÜRK'ÜN ÖLÜM HABERİNİN 11 KASIM 1938 TARİHLİ ULUSAL VE ULUSLARARASI GAZETE MANŞETLERİNDE YANSIMASININ ANALİZİ
Dr. Necati ÇOBANOĞLU (Şube Müdürü)	*Malatya Büyükşehir Belediyesi*	İLKOKULLARDA ÖRGÜTSEL ADANMIŞLIK VE YENİLİKÇİLİK İLİŞKİSİ
Dr. Necati ÇOBANOĞLU (Şube Müdürü)	*Malatya Büyükşehir Belediyesi*	İLKOKULLARDA PERSONEL GÜÇLENDİRME VE İŞ DOYUMU İLİŞKİS
Doç. Dr. Şemsettin IŞIK	*Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*	HZ. PEYGAMBERİN TEBLİĞ HAYATINDA ÖNE ÇIKAN EĞİTİM- ÖĞRETİM İLKE VE METOTLARI
Doç. Dr. Şemsettin IŞIK	*Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*	KUR'AN-I KERİM'DE YER ALAN EVRENSEL EĞİTİM VE ÖĞRETİM METOTLARINA GENEL BİR BAKIŞ
Dr. Öğr. Üyesi Hafize ER TÜRKÜRESİN	*Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*	SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ALANINDA YAZILAN DEĞER EĞİTİMİ TEZLERİNİN İNCELENMESİ
Dr. Öğr. Üyesi Hafize ER TÜRKÜRESİN	*Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*	COVİD-19 PANDEMİ DÖNEMİNDE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ
Ferhat IŞGIN Araş. Gör. Yunus Emre YARAYAN Prof. Dr. Ekrem Levent İLHAN	*Gazi Üniversitesi*	ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN BEDEN EĞİTİMİ DERSİNE YÖNELİK TUTUM PROFİLLERİ
Kairbekova U.S. Akkozov A.A.	*Peoples' Friendship University named after Academician A. Kuatbekov QAZATK*	YASAWI'NIN HİKMETLERİNDEKİ EMIR KIPI FIILIN ÖZELLIKLERI
Akkozov A.A. Kairbekova U.S.	*QAZATK Peoples' Friendship University named after Academician A. Kuatbekov*	AL-FARABİ'NİN SEMANTİK HAKKINDA GÖRÜŞÜ

Zoom Meeting ID: 819 2821 2410
PASSWORD: 735081

Date: 23.11.2020	Hall-3	Turkey Local Time: 15^{00} -17^{00}

Moderator: Dr. Nurgül DÜZENLI GÖKALP

Authors	Affiliation	Topic title
Dr. Merve TAŞCAN İbrahim ÜNAL	*Süleyman Demirel Üniversitesi* *İnönü Üniversitesi*	FEN BİLGİSİ ÖĞRETMENLERİNİN 2018 YILI FEN BİLİMLERİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ: ASTRONOMİ ÜNİTELERİ KAPSAMI
Ayşen BARIK (YL. Öğrencisi) Esra HARSİ (YL. Öğrencisi) Doç. Dr., M. Sait GÖKALP	*Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*	DOKUZUNCU SINIF ÖĞRENCİLERİN FİZİK ALGILARI
Ayşen BARIK (YL. Öğrencisi) Esra HARSİ (YL. Öğrencisi) Doç. Dr., M. Sait GÖKALP	*Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*	DOKUZUNCU SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÜSTBİLİŞSEL FEN ÖĞRENME YÖNELİMLERİ
Birsel SELÇUK (Öğretmen) Dr. Tuğçe Deniz TANALP Prof. Dr. Alev DOĞAN	*Büyük Yıldız Ortaokulu* *Gazi Üniversitesi* *Gazi Üniversitesi*	FEN BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ İLKYARDIM BİLGİ DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ
Dr. Öğr. Üyesi Nurgül DÜZENLI GÖKALP Prof. Dr. Safure BULUT	*Kütahya Dumlupınar Üniversitesi* *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*	ALTINCI SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KESİRLERDE ÇARPMA ANLAMALARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA
Dr. Vedat HALITOĞLU	*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*	FRANSA'DA GÖREV YAPAN TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ ÖĞRETMENLERİNİN TÜRKÇE ÖĞRETİMİNE DAİR GÖRÜŞLERİ

Zoom Meeting ID: 816 4361 1294
PASSWORD: 242424

Date: 24.11.2020	Hall-1	Turkey Local Time: 10^{00} -12^{00}

Moderator: Dr. Latife AKTAN ÖZEL

Authors	Affiliation	Topic title
Öğr. Gör. Sinan Can ALTUNTAŞ	*Başkent Üniversitesi*	DIŞ TİCARETTE KARA YOLU TAŞIMACILIĞINI DÜZENLEYEN HUKUK KURALLARI
Öğr. Gör. Sinan Can ALTUNTAŞ	*Başkent Üniversitesi*	KÜLTÜR VE KÜLTÜREL TASNİFLER: EDWARD HALL'UN YAKLAŞIMLARI
Dr. Öğr. Üyesi Latife AKTAN ÖZEL	*Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversites*	TÜRK ÇİNİ SANATINDA PENÇ VE HATAİ MOTİFİ
Mateso Bashingwa	*Sakarya University*	JAZZ MUSIC AS THE POWER CONTRIBUTION TO SOUTH AFRICAN EMANCIPATION AGAINST THE APARTHEID REGIME
Ibrahim Mohammed Dikko	*Ahmadu Bello University*	EADERSHIP STYLE AND EMPLOYEES' PERFORMANCE IN NIGERIA: A REVIEW
Irshad Ullah Aamna Saleem Khan	*Northern University Nowshera* *National University of Sciences and Technology*	MANAGEMENT IN THE FIELD OF INNOVATION

Zoom Meeting ID: 816 4361 1294
PASSWORD: 242424

Date: 24.11.2020	Hall-2	Turkey Local Time: 10^{00} -12^{00}

Moderator: Lect. Temel Serdar Yılmaz

Authors	Affiliation	Topic title
Mohammed Feroz Ali Prasanna B. K. Mohammad Ahsan	*Mangalore University* *Imam Abdulrahman Bin Faisal University*	EXAMINING ATTITUDES OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS TEACHER OF PRIMARY SCHOOLS IN FIJI EDUCATION TOWARD THE TEACHING PROFESSION.
ISRAR ALI Asst. Prof. Mohammad Ahsan	*Imam Abdul Rahman Bin Faisal University*	A COMPARISON OF PHYSICAL ACTIVITY LEVEL BETWEEN UNIVERSITY MALE AND FEMALE STUDENTS
Temel Serdar Yılmaz	*Balıkesir University*	THE RELATIONSHIP BEETWEEN LISTENING STRATEGY USE AND LISTENING COMPREHENSION ACHIEVEMENT OF TURKISH EFL LEARNERS
Temel Serdar Yılmaz	*Balıkesir University*	THE BELIEFS OF PRE-INTERMEDIATE LEVEL TURKISH EFL LEARNERS IN LISTENING COMPREHENSION PROBLEMS
Anarkul Bekmyrzakyzy Salkynbay Ulzhan Usenkyzy Anarbekova	*Al-Farabi Kazakh National University*	USAGE OF ACUTE DIACRITICS IN THE NEW LATIN GRAPHIC BASED KAZAKH ALPHABET
Saleha Bibi Aneela Maqsood	*Army Special Education Academy* *Fatima Jinnah Women University*	THE IMPACTS OF TEACHER'S EFFICACY AND MOTIVATION ON STUDENT'S ACADEMIC ACHIEVEMENT IN SCIENCE EDUCATION AMONG SECONDARY AND HIGH SCHOOL STUDENTS
Doç. Dr. Aliya Murzagaliyeva Bakytgul Jugembayeva	*Al-Farabi Kazakh National University*	INNOVATIVE READINESS OF STUDENTS AS A KEY COMPONENT OF MODEL «UNIVERSITY 4.0»

CONTENT

CONGRESS ID	I
SCIENTIFIC COMMITTEE	II
PHOTO GALLERY	III
PROGRAM	IV
CONTENT	V

Author	Title	No
PAYAL MITTAL, PRITI GUPTA	EFFICACY OF NATURAL ADSORBENTS ON HEAVY METAL DETOXIFICATION OF WATER- A REVIEW	1
Durhanim Şule ÜNAL	MÜHENDİS ADAYI ÖĞRENCİLERİNİN İNTEGRAL PROBLEM ÇÖZÜM SÜREÇLERİNİN BLOOM TAKSONOMİSİ İLE KAVRAMSAL VE İŞLEMSEL BİLGİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	2
Volkan ALTUNTAŞ	DCNN ile KOLONİ TÜR SINIFLANDIRMASI	3
Volkan ALTUNTAŞ	MAKİNE ÖĞRENMESİ ILE PASTORİZE SÜT RAF ÖMRÜ TAHMİNLEMESİ	5
Adem PEHLİVANLI, M. Hicabi BÖLÜKDEMİR	HADRONTERAPİDE HELYUM İYONLARININ İKİNCİL NÖTRON OLUŞUMUNA ETKİSİNİN BELİRLENMESİ	7
Mohamed El Malki	DEFECT IN A PERIODIC EXPANSION CHAMBERS	9
Mücahit Yetim, Lütfü Bekar, Yusuf Karavelioğlu	HİPERTİROİDİYE SEKONDER ATRİYAL FİBRİLASYON GELİŞEN OLGUDA AKUT RENAL ARTER EMBOLİSİNİN PERKUTAN YOLLA BAŞARILI TEDAVİSİ	10
Efe Jennifer Jaiyeoba-Ojigho	ULTRASONOGRAPHY OF THE PLACENTA: A RETROSPECTIVE NIGERIAN STUDY	11
Rıdvan BAL	ATATÜRK VE VATANDAŞLIK EĞİTİMİ	12
Semra KIRANLI GÜNGÖR, Nurşide SUDER, Mehmet GÜNGÖR	ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI ADLI KİTAPLARDAN ATATÜRK'ÜN ETİK LİDERLİK ÖZELLİKLERİNİN ANALİZİ	14
Semra KIRANLI GÜNGÖR, Mehmet GÜNGÖR, Nurşide SUDER	ATATÜRK'ÜN ÖLÜM HABERİNİN 11 KASIM 1938 TARİHLİ ULUSAL VE ULUSLARARASI GAZETE MANŞETLERİNDE YANSIMASININ ANALİZİ	23

Necati ÇOBANOĞLU	İLKOKULLARDA ÖRGÜTSEL ADANMIŞLIK VE YENİLİKÇİLİK İLİŞKİSİ	37
Necati ÇOBANOĞLU	İLKOKULLARDA PERSONEL GÜÇLENDİRME VE İŞ DOYUMU İLİŞKİSİ	38
Şemsettin IŞIK	HZ. PEYGAMBERİN TEBLİĞ HAYATINDA ÖNE ÇIKAN EĞİTİM-ÖĞRETİM İLKE VE METOTLARI	39
Şemsettin IŞIK	KUR'AN-I KERİM'DE YER ALAN EVRENSEL EĞİTİM VE ÖĞRETİM METOTLARINA GENEL BİR BAKIŞ	54
Hafize ER TÜRKÜRESİN	SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ALANINDA YAZILAN DEĞER EĞİTİMİ TEZLERİNİN İNCELENMESİ	67
Hafize ER TÜRKÜRESİN	COVİD-19 PANDEMİ DÖNEMİNDE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ	68
Ferhat IŞGIN, Yunus Emre YARAYAN, Ekrem Levent İLHAN	ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN BEDEN EĞİTİMİ DERSİNE YÖNELİK TUTUM PROFİLLERİ	69
Қайырбекова Ұ.С. Аққөзов Ә.Ә.	ЙАСАУИ ХИКМЕТТЕРІНДЕГІ БҰЙРЫҚ ЕТІСТІГІНІҢ БЕРІЛУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	75
Ә.Ә.Аққөзов, Ұ.С.Қайырбекова	ӘЛ-ФАРАБИДІҢ СЕМАНТИКА ТУРАЛЫ ПІКІРІ	79
Merve TAŞCAN İbrahim ÜNAL	FEN BİLGİSİ ÖĞRETMENLERİNİN 2018 YILI FEN BİLİMLERİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ: ASTRONOMİ ÜNİTELERİ KAPSAMI	82
Ayşen BARIK, Esra HARSİ, M. Sait GÖKALP	DOKUZUNCU SINIF ÖĞRENCİLERİN FİZİK ALGILARI	90
Esra HARSİ, Ayşen BARIK, M. Sait GÖKALP	DOKUZUNCU SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÜSTBİLİŞSEL FEN ÖĞRENME YÖNELİMLERİ	92
Birsel SELÇUK, Tuğçe Deniz TANALP, Alev DOĞAN	FEN BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ İLKYARDIM BİLGİ DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ	94
Nurgül Düzenli Gökalp, Safure Bulut	ALTINCI SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KESİRLERDE ÇARPMA ANLAMALARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA	95
Vedat HALİTOĞLU	FRANSA'DA GÖREV YAPAN TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ ÖĞRETMENLERİNİN TÜRKÇE	97

	ÖĞRETİMİNE DAİR GÖRÜŞLERİ	
Sinan Can ALTUNTAŞ	DIŞ TİCARETTE KARA YOLU TAŞIMACILIĞINI DÜZENLEYEN HUKUK KURALLARI	98
Sinan Can ALTUNTAŞ	KÜLTÜR VE KÜLTÜREL TASNİFLER: EDWARD HALL'UN YAKLAŞIMLARI	125
Latife AKTAN ÖZEL	TÜRK ÇİNİ SANATINDA PENÇ VE HATAİ MOTİFİ	137
Mateso Bashingwa	JAZZ MUSIC AS THE POWER CONTRIBUTION TO SOUTH AFRICAN EMANCIPATION AGAINST THE APARTHEID REGIME	138
Ibrahim Mohammed Dikko	EADERSHIP STYLE AND EMPLOYEES' PERFORMANCE IN NIGERIA: A REVIEW	147
Irshad Ullah, Aamna Saleem Khan	MANAGEMENT IN THE FIELD OF INNOVATION	153
Mohammed Feroz Ali, Prasanna B. K., Mohammad Ahsan	EXAMINING ATTITUDES OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS TEACHER OF PRIMARY SCHOOLS IN FIJI EDUCATION TOWARD THE TEACHING PROFESSION	154
ISRAR ALI, Mohammad Ahsan	A COMPARISON OF PHYSICAL ACTIVITY LEVEL BETWEEN UNIVERSITY MALE AND FEMALE STUDENTS	155
Temel Serdar Yılmaz	THE RELATIONSHIP BEETWEEN LISTENING STRATEGY USE AND LISTENING COMPREHENSION ACHIEVEMENT OF TURKISH EFL LEARNERS	156
Temel Serdar Yılmaz	THE BELIEFS OF PRE-INTERMEDIATE LEVEL TURKISH EFL LEARNERS IN LISTENING COMPREHENSION PROBLEMS	157
Anarkul Bekmyrzakyzy Salkynbay, Ulzhan Usenkyzy Anarbekova	USAGE OF ACUTE DIACRITIC IN THE NEW LATIN GRAPHIC BASED KAZAKH ALPHABET	158
Saleha Bibi, Aneela Maqsood	THE IMPACTS OF TEACHER'S EFFICACY AND MOTIVATION ON STUDENT'S ACADEMIC ACHIEVEMENT IN SCIENCE EDUCATION AMONG SECONDARY AND HIGH SCHOOL STUDENTS	165
Aliya Murzagaliyeva, Bakytgul Jugembayeva	INNOVATIVE READINESS OF STUDENTS AS A KEY COMPONENT OF MODEL «UNIVERSITY 4.0»	166

EFFICACY OF NATURAL ADSORBENTS ON HEAVY METAL DETOXIFICATION OF WATER- A REVIEW

PAYAL MITTAL
M.Sc., Manav Rachna University, Faridabad, Haryana
PRITI GUPTA
Assistant Professor, Manav Rachna University, Faridabad, Haryana

Abstract

Water is a basic resource that guarantees the life of all the living beings on our planet. Water in its purest form is completely transparent, odorless, and neutral. However, it is seldom that we find all such properties of water in its natural existence. With the increasing industrialization and increased population pressure, more and more industries are being setup to serve the mankind for their livelihood. Releasing inadequately treated wastewater into natural water bodies can lead to degradation of aquatic ecosystem. The presence of pollutants particularly comprising of hazardous heavy metals is an important environmental and social problem that can lead to several health hazards. Thus, it becomes necessary to remove these toxic water pollutants before water is being consumed. Adsorption process is widely used for removal of traces of heavy metals from wastewater due to its ease of operation, simplicity of design, low cost availability and eco-friendly nature. A variety of bio adsorbents and commercial adsorbents are used for this purpose. Natural adsorbents and agricultural wastes have gained great importance and attention in the removal of heavy metals from wastewater owing to economical advantages and high adsorption capacity. This review article aims to compile recently available information on the different types of natural adsorbents that are used for the removal of heavy metal from wastewater.

Keywords: adsorption, natural adsorbents, heavy metal, wastewater

MÜHENDİS ADAYI ÖĞRENCİLERİNİN İNTEGRAL PROBLEM ÇÖZÜM SÜREÇLERİNİN BLOOM TAKSONOMİSİ İLE KAVRAMSAL VE İŞLEMSEL BİLGİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF ENGINEER APPLICANT STUDENTS' CONCEPTUAL AND PROCEDURAL KNOWLEDGE OF INTEGRAL PROBLEM SOLVING PROCESS FROM THE POINT OF BLOOM TAXONOMY

Durhanim Şule ÜNAL
ORCID NO: 0000-0002-6998-9713
Gazi Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada mühendis adayı öğrencilerinin integral konusundaki bilgileri, problem çözüm süreçleri, problemlere yaklaşımları, kavramsal ve işlemsel bilgileri arasında kurdukları ilişkileri ile bu ilişkileri nasıl kurdukları ve nasıl anlamlandırdıkları Bloom Taksonomisi ve performansları açısından araştırılmak istenmiştir.

Belirli bir zaman dilimi içerisinde çeşitli veri toplama araçları (İntegral Testi, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği) yardımı ile genelleme yapma amacı gütmeden detaylı bir şekilde mühendis adayı öğrencilerinin integral performansları ve kavramsal-işlemsel bilgilerinin incelenmesi hedeflendiğinden araştırmanın modeli nitel yorumlayıcı paradigmaya sahip özel durum çalışmasıdır. Veri bağlamında ağırlıklı olarak nitel bir çalışma yapılmış olsa da nicel tekniklerden de yararlanılmıştır. İntegral konusu ile ilgili bilgi ve becerilerin ölçülebilmesi maksadıyla Bloom Taksonomisinin Bilgi ve Bilişsel Süreç Boyutu esas alınarak 22 öğretmen değerlendirmesi ile bir test geliştirilmiştir. Testin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapıldıktan sonra farklı üniversitelerden farklı mühendislik bölümlerine ait amaçlı örnekleme yöntemine uygun olarak seçilen 55 mühendis adayı öğrencisine uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen nicel veriler SPSS programı kullanılarak yorumlanmıştır. Nitel veriler ise kategorileştirmeye gidilerek içerik analizi yöntemi kullanılarak yorumlanmaya devam etmektedir.

Çalışmada nicel verilerle elde edilen bulgular ile öğrencilerin en iyi performansı kavramsal bilgi ağırlıklı sorularda gösterdiği en düşük performansı işlemsel bilgi ağırlıklı problemlerde gösterdiği belirlenmiştir. Rezive Edilen Bloom Taksonomisinin bilişsel süreç boyutuna göre sınıflandırılmış olan problemlerde öğrencilerin bilişsel basamaklar ilerledikçe performanslarının düştüğü gözlemlenmiştir. Bloom taksonomisinde en düşük performans değerlendirme ve yaratma basamaklarında çıkmıştır. Ayrıca bulgular ile elde edilen analizlerle desteklenen sonuçlara göre öğrencilerin İntegral konusunda kavramsal bilgilerinin daha güçlü olduğu, işlemsel bilgi türüne ait sorularda daha fazla hata yaparak düşük performans sergiledikleri görülmüştür. Standart olmayan gerçek hayat problemlerini çözebilmek için kavramsal-işlemsel bilgi ağırlıklı eğitime ağırlık verilmesi gerekliliğine değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bloom Taksonomisi, Bloom Taksonomisinin Bilişsel Süreç Boyutu, Kavramsal Bilgi, İşlemsel Bilgi, Kavramsal-İşlemsel Bilgi

DCNN ile KOLONİ TÜR SINIFLANDIRMASI

COLONY TYPE CLASSIFICATION WITH DCNN

Volkan ALTUNTAŞ
Öğr. Gör. Dr., Bursa Teknik Üniversitesi

Özet

Katı besiyeri kullanımı mikroorganizmaların tespit edilmesinde kullanılan yöntemlerden biridir. Küf, maya ve bakteriler, bulundukları üreme ortamına (besiyeri) ve mikroorganizma cinsine göre farklı morfolojik özelliklerde koloni görüntüleri oluştururlar. Oluşan bu görüntülerden mikroorganizmanın cinsine karar verilmektedir. Bakteri hücrelerinin tespiti, ölçümü ve sayımı manuel olarak laborantlar tarafından yapılmaktadır. İnsan bağımlı bu işlem zaman alıcı ve hata olasılığı yüksek bir incelemedir. Görüntü işleme ve örüntü tanıma ile imge sınıflandırılması birçok problemin çözümünde önemli rol oynamaktadır. Görüntüyü işlemenin amacı imgeden kullanılabilecek yararlı bilgileri elde etmektir. Derin Öğrenme, yapay sinir ağları denilen beynin yapısından ve işlevinden ilham alan algoritmalarla ilgili bir makine öğrenmesi alt alanıdır. Konuşma tanıma, görüntü tanım, tavsiye sistemleri ve tıbbi görüntü analizi gibi birçok alanda yoğun ve başarılı kullanıma sahiptir. Segmentasyon hedef görüntüyü belirlenen özelliklerde parçalara ayrılmasını sağlayan bir görüntü işleme tekniğidir. Segmentasyon genellikle farklı kesimler içeren görüntüler üzerinde uygulanır ve elde edilen yeni görüntülerin ne olduğu sınıflandırılarak tespit edilir. Bu sebep ile segmentasyon sonrası sınıflandırma görüntü tanımada önemli yer tutmaktadır. Bu makalede petri görüntülerinden watersheed algoritması ile segmente edilen koloni görüntülerinin tanımlanması için derin öğrenme tekniği kullanılmıştır. Çalışma kapsamında literatürde yüksek başarımlı görüntü tanıma sonuçlarına sahip AlexNet ve GoogLeNet ön eğitimli derin yapay sinir ağları ve problem için yeni hazırladığımız derin yapay sinir ağ modeli kullanılmıştır. Ön eğitimli modeller hedef problem için yeniden eğitime tabi tutulmuştur. Yapılan çalışma ile derin öğrenmenin koloni tür tespitinde uygulanabilirliği gösterilmekle beraber yeni tasarlanan ve önceden eğitilmiş ağların performansları kıyaslanmıştır. Elde edilen sonuçlar koloni tür tespitinde GoogLeNet ön eğitimli ağının daha başarılı sonuçlar elde ettiğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: CFU, Görüntü İşleme, Makine Öğrenmesi, Yapay Zeka, DCNN

Abstract

Solid media is one of the methods used to detect microorganisms. Mold, yeast, and bacteria form colony images with different morphological features according to their breeding environment (medium) and the type of microorganism. From these images, the type of microorganism is decided. Detection, measurement, and counting of bacterial cells are performed manually by laboratories. This human dependent process is time-consuming and a highly error-prone investigation. Image classification with image processing and pattern recognition plays an important role in solving many problems. The purpose of image processing is to obtain useful information from the image that can be used. Deep Learning is a subfield of machine learning related to algorithms inspired by the structure and function of the brain called artificial neural networks. It has extensive and successful use in many areas such as speech recognition, image definition, advisory systems, and medical image analysis. Segmentation is an image processing technique that allows the target image to be divided into parts with specified features. Segmentation is usually applied to images containing different segments and the new images obtained are classified and determined. For this reason, post-segmentation classification has an

important place in image recognition. In this article, a deep learning technique was used to identify colony images segmented from Petri images with the watershed algorithm. In the scope of the study, AlexNet and GoogLeNet pre-trained deep artificial neural networks with high-performance image recognition results, and our newly prepared deep artificial neural network model for the problem were used in the literature. Pre-trained models were retrained for the target problem. Although the applicability of deep learning in colony species detection was shown with the study, the performances of newly designed and previously trained networks were compared. The results obtained show that GoogLeNet pre-trained network achieved more successful results in colony species identification.

Keywords: CFU, Image Processing, Machine Learning, Artificial Intelligent, DCNN

MAKİNE ÖĞRENMESİ ile PASTORİZE SÜT RAF ÖMRÜ TAHMİNLEMESİ

PASTORIZED MILK SHELF LIFE ESTIMATION by MACHINE LEARNING

Volkan ALTUNTAŞ
Öğr. Gör. Dr., Bursa Teknik Üniversitesi

Özet

Raf ömrü gıda üreticileri ve gıda tüketicileri için önemli bir kavramdır. Üretim şartlarındaki farklılık veya dış etkiler sebebi ile üretilen bir ürünün raf ömrü tayin edilememektedir. Üretici açısından raf ömrünün olması gerekenden fazla tahmin edilmesi, süresi geçen bir ürünün tüketilmesi ve olası sağlık sorunlarına istinaden ağır cezalar anlamına gelmektedir. Aynı şekilde olması gerekenden kısa tahmin edilen raf ömrü, ürünün sağlıklı tüketim ömrünü doldurmadan raftan toplatılması ve imhası kaynaklı maddi zarar anlamı taşımaktadır. Firmalar bu iki uç arasında önceliklerine göre raf ömrü politikaları uygulamakta ve her durumda kayıtlar ile karşılaşmaktadırlar. Makine öğrenimi yapay zekâ kapsamında otomatik gelişen algoritmalardır. Makine öğreniminde sabit algoritmalar kullanımı yerine karar alma için 'eğitim verileri' olarak adlandırılan tecrübeye dayalı örnek verilere dayanarak bir model oluşturur. Makine öğrenimi algoritmaları sahip oldukları yüksek başarı oranı sebepleri ile siber güvenlik, bilgisayarla görme, tavsiye sistemleri ve tıbbi görüntü analizi gibi. Birçok çalışma alanında yaygın kullanım ve başarılı sonuçlara sahiptir. Çalışma kapsamında akıllı raf ömrü tahmin algoritması geliştirilerek, endüstriyel uygulanabilir bir süreç içerisinde kullanımı sağlanmıştır. Konunun önemi ve firmaların kayıpları dikkate alındığında çalışma sonucumuz firmalar için değerli yüksek ekonomik katkılı bir ürüne dönüşebilme potansiyeline sahiptir. Çalışma kapsamında pastörize raf ömrü tahminlemesinde kullanılmak üzere deneysel çalışmalar yapılarak raf ömrü veri tabanı oluşturulmuştur. Elde edilen veri tabanı ile literatürde yer alan makine öğrenim algoritmaları kullanılarak problem çözümü için optimum algoritmalar ve makine öğrenim mimarisi tespit edilmiştir. Yapılan çalışma ile makine öğreniminin pastörize süt raf ömrü tahmin etme probleminde uygulanabilirliği gösterilmiş ve algoritmalar kıyaslanmıştır. Elde edilen sonuçlar pastörize süt raf ömrü tahminlemesinde Rastgele Orman Regresyon algoritmasının daha başarılı sonuçlar elde ettiğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Raf Ömrü, Öznitelik Çıkarım, Makine Öğrenmesi, Yapay Zekâ

Abstract

Shelf life is an important concept for food producers and food consumers. The shelf life of a product produced due to differences in production conditions or external effects cannot be determined. For the producer, overestimating the shelf life means heavy penalties for consuming an expired product and possible health problems. Likewise, the shelf life, which is estimated to be shorter than it should be, means financial damage due to the removal and disposal of the product from the shelf before it reaches its healthy consumption life. Firms apply shelf-life policies according to their priorities between these two extremes and they encounter records in every case. Machine learning is automatically developing algorithms within the scope of artificial intelligence. Instead of using fixed algorithms in machine learning, it creates a model based on experience-based sample data called 'training data' for decision making. Machine learning algorithms such as cybersecurity, computer vision, advice systems, and medical image analysis due to their high success rate. It has widespread use and successful results in many fields of study. Within the scope of the study, a smart shelf life estimation

algorithm was developed and its use was ensured in an industrially applicable process. Considering the importance of the subject and the losses of the companies, our study result has the potential to turn into a valuable product with a high economic contribution to companies. Within the scope of the study, a shelf life database was created by conducting experimental studies to be used in the estimation of pasteurized shelf life. By using the obtained database and machine learning algorithms in the literature, optimum algorithms, and machine learning architecture for problem-solving were determined. The applicability of machine learning in the problem of estimating the shelf life of pasteurized milk has been shown and the algorithms have been compared. The results obtained show that the Random Forest Regression algorithm has achieved more successful results in pasteurized milk shelf life estimation.

Keywords: Shelf Life, Feature Extraction, Machine Learning, Artificial Intelligent

HADRONTERAPİDE HELYUM İYONLARININ İKİNCİL NÖTRON OLUŞUMUNA ETKİSİNİN BELİRLENMESİ

Adem PEHLİVANLI
Öğr. Gör., Kırıkkale Üniversitesi
ORCID ID: 0000-0003-4696-9311

M. Hicabi BÖLÜKDEMİR
Doç. Dr., Gazi Üniversitesi
ORCID ID: 0000-0002-7911-7863

Özet

Hadron terapinin verim ve doğruluğunun yüksek olması tümör tedavisinde daha iyi sonuçlara ulaşma imkanı vermektedir. Parçacıkların hedef içinde ilerleyişi Bragg eğrisi ile karakterize edilir. Bragg eğrisinin giriş dozu, Bragg pik genliği ve konumunun tümör tedavisinde önemli olduğu bilinmektedir. İnsan vücudu büyük oranda su içerdiğinden hadron terapi planlamalarının yüksek doğrulukla yapılabilmesi için su fantomunda yapılan hesaplamalar önem arz etmektedir. Bu hesaplamalarda verilen dozun birincil parçacıklar kadar ikincil parçacıklardan da kaynaklandığı bilinmektedir. Tüm ikincil parçacıklar arasında, ikincil nötronlar özel bir endişe kaynağıdır. Çünkü nötronlar ekstra doz katkısı oluşturduğundan ikincil kanser riski oluşturma potansiyeli vardır. Bu çalışmada Monte Carlo tabanlı Particle and Heavy Ion Transport Code System (PHITS) kodu kullanılarak benzetim yardımıyla başkesiti fantomunda terapötik 40-140 MeV/u enerjili alfa (^{4}He) ve proton demetleri kullanılmıştır. Amacımız hadron terapi uygulamalarının ikincil nötron oluşumuna etkisi incelemektir. Alfa ve protonların Bragg eğrileri menzil, giriş dozu ve yarı yükseklikteki tam genişlik (FWHM) dikkate alınarak karşılaştırılmıştır. Alfa parçacıklarının giriş dozunun protona göre ortalama % 295 daha fazla olduğu, yarı yükseklikteki tam genişlik değerinin ise alfa parçacıklarında % 56 daha az olduğu görülmüştür. Menzil değerleri alfa parçacıkları ve proton arasında ortalama % 0,6 fark bulunmuştur. Alfa parçacıklarında soğurulan doz protonlarda soğurulan dozun yaklaşık 5,4 katına çıktığı görülmüştür. 50 MeV/u ve daha yüksek enerjili alfa parçacıklarında protona göre beyin bölgesinde yaklaşık 4 kat daha yüksek enerji depolanmıştır. 40 MeV/u enerjili alfa parçacıklarında ikincil nötron üretimi yaklaşık 10,2 katına çıkarken, 140 MeV/u enerjisinde yaklaşık 3,8 katına çıktığı görülmüştür. Protona göre Alfa parçacıklarında açığa çıkan maksimum nötron popülasyonu yaklaşık 5 katına katına çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hadron Terapi, Bragg Eğrisi, İkincil Nötron, PHITS, Monte Carlo

DETERMINING THE EFFECT OF HELIUM IONS ON SECONDARY NEUTRON FORMATION IN HADRON THERAPY

Abstract

The high efficiency and accuracy of Hadron therapy allow for better results in tumor treatment. The movement of particles through the target is characterized by the Bragg curve. It is known that the input dose, Bragg peak amplitude, and location of the Bragg curve are important in tumor treatment. Since the human body contains a large amount of water, the calculations made in the water phantom are important to make hadron therapy planning with high accuracy. It is known that the dose given in the calculations is caused by secondary particles as well as primary particles. Among all secondary particles, secondary neutrons are a particular concern. Since neutrons create an extra dose contribution, there is a potential for

secondary cancer risk. In this study, using the Monte Carlo-based Particle and Heavy Ion Transport Code System (PHITS) code, alpha (^{4}He) and proton beams with therapeutic 40-140 MeV/u energy were used in the head-section phantom with the help of simulation. We aim to examine the effect of hadron therapy applications on secondary neutron formation. Bragg curves of alpha and protons are compared considering range, input dose, and Full width at half maximum (FWHM). It was observed that the input dose of alpha particles was 295% higher than the proton on average, and the FWHM value was 56% less in alpha particles. Range values were found to average a 0,6% difference between alpha particles and proton. It was seen that the absorbed dose delivered by alpha particles increased approximately 5,4 times compared to protons. Alpha particles with an energy of 50 MeV/u and higher have approximately 4 times more energy stored in the brain region compared to the proton. Secondary neutron production in alpha particles with an energy of 40 MeV/u increased approximately 10,2 times, while it was observed to increase approximately 3,8 times at 140 MeV/u energy. The maximum population of neutrons released in alpha particles relative to the proton has increased approximately 6 times.

Keywords: Hadron Therapy, Bragg Curve, Secondary Neutron, PHITS, Monte Carlo

DEFECT IN A PERIODIC EXPANSION CHAMBERS

Mohamed El Malki
LMOEE, Department of Physics, Faculty of Sciences, Mohammed First University, 60000 Oujda, Morocco

Abstract

The acoustic behaviour of a defect inside a finite structure formed by periodic expansion chambers is investigated. The defect is created by replacing on expansion chamber with different one, which has different geometrical parameters. This can give rise to a localized mode inside the forbidden bands. We show that the localized mode is very sensible to the variation of geometrical parameters of the defect, includes the length and the cross-section. The periodic structure with defect can play the role of selective filter.

Keywords: finite structure, expansion chambers, defect, localized mode, forbidden bands.

HİPERTİROİDİYE SEKONDER ATRİYAL FİBRİLASYON GELİŞEN OLGUDA AKUT RENAL ARTER EMBOLİSİNİN PERKUTAN YOLLA BAŞARILI TEDAVİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Mücahit Yetim
Orcid ID 0000-0002-2444-7523
Dr. Öğr. Üyesi Lütfü Bekar
Orcid ID 0000-0002-3920-1382
Prof. Dr. Yusuf Karavelioğlu
Orcid ID 0000-0002-2544-1975
Hitit Üniversitesi Tıp Fakültesi Kardiyoloji Anabilim Dalı, Çorum

Özet

42 yaşında erkek hasta acil servise ani oluşan şiddetli sol yan ağrısı ile başvurdu. Hastanın öyküsünde herhangi bir tıbbı öyküsü olmadığı öğrenildi.Bir haftadır arada gelip giden çarpıntı ve terleme şikayetleri olduğuğu öğrenilen hastanın sigara dışında bir alışkanlığı yoktu. Acilde değerlendirilen hastada öncelikli tanı renal kolik düşünülmüş. Ancak nabzının 140 civarında ve düzensiz olduğu gözlenen hastaya elektrokardiyografi (EKG) çekilmiş. EKG'de yüksek ventrikül yanıtlı atriyal fibrilasyon saptanmış. Bunun üzerine yapılan kardiyoloji konsültasyonu sonucu yapılan ekokardiyografide yapısal kalp hastalığı saptanmıyor. Labaratuar parametreleri normal bulunan hastaya çekilen üst batın bilgisayarlı tomografide sol renal şüpheli infarkt görülmesi üzerine (Resim-1) acil kontrastlı renal bilgisayarlı tomografik anjiografi yapılıyor. Sol böbrek orta bölümünde infarkt ve renal arterden ayrılan orta interlober dalı tıkalı olarak saptanıyor (Resim 2).

Akut başlangıçlı olan vakaya acil perkutan girişim planlandı. Sağ femoral yolla girilerek sağ judkins guidig katater ile sol renal arter orta interlober artere balon anjioplasti ve trombüs aspirasyonu yapıldı (Resim-3). İntraarteriyel tirofiban bolus yapıldı .Yapılan DSA' da oklüde arterde başarılı açılma sağlandı (Resim- 4). 3 gün sonra yapılan sol renal anjiografide sol renal arter orta interlober dalının açık olduğu ve infarkt alanın küçüldüğü görüldü (Resim 5).

Hastanın yattığı dönemde yapılan ayrıntılı tekiklerinde hipertiroidi saptanıp endokrinoloji ile konsültasyonu yapılıp tedavisi başlanmıştır. Hastanın atrial fibrilasyonu spontan sinüs ritmine dönmüştür. Hastanın takiblerinde medikal tedavi ile ritminde ve renal fonksiyonlarında herhangi bir bozulma izlenmedi.

Akut renal arter embolisi nadiren olan ve sıklıkla iskemik kalp hastalıkları, atrial fibrilasyon, kapak hastalıklarına sekonder oluşur. Nadiren iatrojenik, renal arter aterosklerozuna da bağlı gelişebilir.Sıklıkla renal kolik ve akut batın durumları ile karıştırılır.Yan ağrısı ile gelen hastalarda akut renal arter oklüzyonuna bağlı renal infarkt olabileceği akılda tutulmalıdır. Ayrıca renal arter embolisinin en sık sebebi olan atrial fibrilasyonun hipertiroidiye bağlı olabileceği unutulmamalıdır.

Anahtar sözcükler: Renal enfarkt, atrial fibrilasyon, hipertroidi

ULTRASONOGRAPHY OF THE PLACENTA: A RETROSPECTIVE NIGERIAN STUDY

Efe Jennifer Jaiyeoba-Ojigho
Delta State University, Faculty of Basic Medical Sciences, Department of Human Anatomy, Abraka, Nigeria
Orcid ID: 0000-0002-5921-0876

Abstract

Background: Ultrasonography (US) has been the major imaging modality of choice when assessing the placenta in clinical situations. The placenta which has a vital role in pregnancy may be overlooked at stages of antenatal imaging assessment. Detailed examination along with the multimodality and systematic approach for evaluation of related abnormalities will enable radiologists alert clinicians for appropriate management.

Objectives: This one-year retrospective cohort study investigated US of the placenta in association with maternal age and pattern of delivery.

Materials and methods: Participants were within the ages of 15 to 49 years and were patients that attended antenatal sessions at Government hospital Ozoro, Delta State, Nigeria. Ethical consent was obtained from the Department of Human Anatomy, Faculty of Basic Medical Sciences, College of Health Sciences, Delta State University, Abraka (DELSU/CHS/ANA/2020/67). Statistical Package for Social Science (Version 23; IBM® Armonk, New York), Minitab®2017 (version 18.1) and, R Programming (version 3.1.2) was used for data analysis. All inferential statistical analysis was carried out at 95% confidence level, with $P<0.05$ as the significant values. Chi-Square analysis which is an association test determined the relationship of variables in columns to those in rows.

Results: Findings from this study showed that anterior, fundal and, posterior placenta location were represented as 51.3%, 28.7% and, 20%. Those within the ages of 20-24years frequently had their placentas' located fundal and posteriorly while those between 25-29 years had their placentas' located more anteriorly. A total of 38% had standard vaginal delivery while 62% had ceasarean section respectively. Those within the ages of 20-21years and, 30-34years had more standard delivery and ceasarean section. Further findings showed that the position of the placenta was statistically significant with the pattern of delivery (X^2= 26.804, P= 0.001*)* while it had no significant effect on the age of the participants (X^2= 7.286, P= 0.838).

Conclusion: The placenta has an essential role throughout the development of the fetus, hence routine assessment should be performed to prohibit pathological situations.

Keywords: Placenta, Ultrasonography, Ozoro, Delta State, Nigeria

ATATÜRK VE VATANDAŞLIK EĞİTİMİ

Rıdvan BAL
Dr., Araştırmacı, ORCID No.: 0000-0002-3834-7304

Özet

Bölgesel ve zamansal olarak farklılıklar gösterse de bir toplumun sosyolojik yapısı ve bireylerin sahip olması istenen özellikleri, hemen her dönem siyasi liderliğin gündeminde yer alan konulardan biri olmuştur. Bu özellikler 20. Yüzyıl başlarından itibaren evrensel bir dönüşmüş göstererek bilimsel düşünce çerçevesinde şekillenmiş, demokrasinin gelişimine paralel olarak bir vatandaşlık anlayışına kavuşturulmuştur. Kişilerin mutluluğunu, devletin düzen ve huzurunu sağlayacak kuralları benimseyen bireylerin, demokratik bir ortamda yaşamanın gerektirdiği eğitim ve bilinç seviyesine ulaşan toplumları oluşturacağı inancı yerleşmeye başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nde bu olguların hayata geçirilmesinde en büyük etken devletin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk olmuştur. Gerçekleştirdiği tüm hedeflerini yıllar önceden planlamış bir lider olarak, devletin çağdaş uygarlık seviyesine ulaşabilmesi için Türk vatandaşlarının hak, görev ve sorumluluklarının öğretilmesine bizzat öncülük etmiş, eğitimin önemini her fırsatta gündeme getirmiştir.

Yeni Türk Devleti'nin temelinin eğitim olacağının ilk mesajını, henüz Anadolu'nun işgalden bile kurtulmadığı bir dönemde, 15-21 Temmuz 1921 tarihleri arasında Ankara'da topladığı Birinci Maarif (*Eğitim-Öğretim*) Kongresinde vermiştir. Burada yaptığı konuşmada kurulacak devletin eğitim esaslarını vurgulayarak çocuklara ve gençlere öğretilecek ilk konunun, Türk Devleti'ne ve milletine düşman unsurlarla mücadele etme inancı olması gerektiğini; bu konuda öncülük görevinin öğretmenlerde olduğunu belirtmiştir. Anadolu'nun içinde bulunduğu çok hassas bir dönemde Ankara Dârülmuallimîn (*Erkek Öğretmen Okulu*) konferans salonunda bir araya gelen eğitim ordusu ilk, orta ve lise eğitim müfredatları ile eğitimdeki genel görünümü ele almıştır. İnançla beklenen zafer sonrasında, Anadolu topraklarında yüzyıllardır geri bırakılmış halka vatandaş bilinci ve ruhu verilmesi, çağdaş vatandaşlık eğitimi sağlanması gibi "iyi vatandaş yetiştirme" düşünceleri tartışılmıştır. Bu bağlamda "Vatandaşlık Eğitimi" kavramı bir sistem, ders ve ders kitabı olarak Türk Millî Eğitiminde yer bulmuştur.

Ülkenin 1923'teki sosyolojik gerçeklerini göz önüne alarak eğitim programlarının hedefini açıklayan Atatürk, öncelikle tüm köylülere okuma yazma öğretilmesini, temel seviyede tarih, coğrafya, matematik, din ve ahlâk dersleri verilmesinin gereğini vurgulamıştır. Kuruluş sürecinin tamamlanmasından sonra bu konudaki atılımlar hızlandırılmış, 1 Kasım 1928'de kabul edilen bir kanunla Arap harfleri yerine Latin Alfabesine dayanan Türk Alfabesinin kullanılması ile sağlamlaştırılmıştır. Halk Dershaneleri ile hayata geçirilen okuma yazma seferberliği, Millet Mektepleri ile dünyanın en geniş yaygın eğitim faaliyetine dönüşmüştür. Devamında açılan Halkevleri ve Halk Odaları marifetiyle tarih, güzel sanatlar, spor, edebiyat, kütüphanecilik, köycülük vb. alanlarda faaliyet gösterilerek yeni rejime sahip çıkacak vatandaşların eğitimi sürdürülmüştür. Benzer eğitim öğretim konuları silah altındaki erbaş ve erler için kışlalarda da uygulanmış, terhis olan askerlerin memleketlerine dönüşlerinde kendi köylülerine bu eğitimi aktararak vatandaşlık eğitiminin her fırsatta devamı istenmiştir.

Vatandaşlık eğitiminin okullarda ders programına eklenerek çeşitli kademe öğrencilerine aktarımını isteyen Atatürk, 18 Eylül 1931 tarihinde Başbakanlığa gönderdiği bir mektupta çocukların iyi birer vatandaş olarak yetiştirilmesi için yurt bilgisinin önemine vurgu yapmıştır. Daha önceden basılmış çeşitli konuların yer aldığı Vatandaş İçin Medeni Bilgiler kitabının ders

kitabı olarak Bakanlıkça kullanılmasını, mezun olmuş öğrenciler ile halkın da bu kitaptan faydalanabilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılmasını özelikle istemiştir.

Kara tahta başında halkın okuma yazma öğrenmesine öncülük etmesi, öğretmenlere ve eğitime üst seviyede değer vermesi, vatandaşlık bilgisi dahil çok sayıda ders kitabı yazması, Atatürk'e en beğendiği unvanlardan biri olan "Başöğretmen" unvanının takdim edilmesini sağlamıştır. Çocukluğundan itibaren yaşadıkları ve karşılaştıkları olaylarla eğitim ve eğitimciliğe bakışı şekillenen Mustafa Kemal Atatürk; muharebe meydanlarında başarılı bir asker olarak kendini yetiştirmiş, bir devlet kurucusu olarak liderlik özelliklerini göstermiş ve bu birikimlerini Türkiye Cumhuriyeti'ni çağdaşlık seviyesinin üstüne çıkaracak vatandaşların eğitimi için ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Tarihi, Atatürk, Millî Eğitim, Vatandaşlık Eğitimi.

ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI ADLI KİTAPLARDAN ATATÜRK'ÜN ETİK LİDERLİK ÖZELLİKLERİNİN ANALİZİ

AN ANALYSIS OF ATATÜRK'S ETHICAL LEADERSHIP CHARACTERISTICS, A BOOKS TITLED ATATÜRK'S LEADERSHIP SECRETS

Doç. Dr. Semra KIRANLI GÜNGÖR,
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Orcidn:0000-0001-5785-8137
Nurşide SUDER
Boğaziçi Üniversitesi, Orcidn:0000-0002-2667-0999
Öğr. Gör. Mehmet GÜNGÖR
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Orcidn:0000-0003-3240-6243

Özet

Bu araştırmanın amacı, Adnan Nur Baykal, İlhan Bahar, Hikmet Özdemir tarafından "Atatürk'ün liderlik sırları" adlı yazılan kitapların analizi yapılarak, "Atatürk'ün etik liderliği" nin açıklanmasıdır. Araştırma nitel araştırma olarak tasarlanmıştır. Kitapların tasarımında genel olarak Atatürk'ün yaşadığı zamana ait olaylardan diyaloglarla aktarımlar sunulmaktadır. Bazı yerlerde de Atatürk'ün veciz sözlerine yer verilerek liderlik yaklaşımlarına değinilmiştir. Bu aktarımlar içerisinde Atatürk'ün çok yönlü liderlik gösterdiğine ilişkin ipuçları bulunmaktadır. Ancak, bu çalışma kapsamında "etik liderlik" ölçüt alınarak, etik liderliğe ilişkin saptamalara değinilmiştir. Kitaplardan konuya ilişkin metin analizi yapılmıştır. Metin analizi ile elde edilen ortak temalar yine kitaplardan örnek diyalog ve anlatılardan alıntılamalarla desteklenmiştir. Metin analizi sonucu bulgulara ulaşılmıştır. Atatürk'ün etik liderliğine ilişkin olarak aynı zamanda hizmetkâr lider, manevi lider, otantik lider olduğu görülmektedir. Atatürk etik ilkeler olarak açıklık, şeffaflık, sorumluluk sahibi olmak, güvenilir olmak, ilkeli olmak, insanları önemseyip ve değer vermek, liyakatli olmak, görev bilincinde olmak, dürüst olmak, adil olmak, hakkaniyetli olmak, adanmışlıkla çalışmak, etik karar vermek, hesap verebilirlik, iyi insan olmak, yararlı olmak, diğergamlık ilkelerini benimsemiş ve hayatı boyunca bunları uygulamıştır. Atatürk'ün benimsediği evrensel etik ilkeleri ile çağının ötesinde dahi bir dünya lideri olduğunu söylemek mümkündür. Yaşadığı dönem ve sonrasında yaptıklarıyla dünya liderleri için de iz bırakan bir önder olmuştur. Atatürk'ün genelde liderliğini, özelde ise etik liderliğini ele almak ve örneklerle etik liderliği, etik ilkelerin uygulanmasını ortaya koymak, toplumun tüm alanlarında etik duyarlılığı ön plana çıkartmada, etik konulara dikkat çekmekte, bir toplumun eğitiminin merkezinde etik yaklaşımları görmekte önem taşımaktadır. Toplumun farklı farklı kesimlerinin de eğitim kesimi kadar, Atatürk'ün etik liderliğini örnek almasının, toplumda iyi uygulamaların arttırılmasında yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Liderlik, Etik, Metin Analizi

Abstract

The goal of this research is to analyze the books written by Adnan Nur Baykal, İlhan Bahar and Hikmet Özdemir named "Atatürk's Leadership Secrets" and to explain "Atatürk's ethical leadership". The research is designed as qualitative research. In the design of the books, in general, transmissions from the events of Atatürk's time with dialogues are presented. In some places, leadership approaches were mentioned by including the quotations words of Atatürk. There are clues about Atatürk's versatile leadership in these transfers. However, within

the scope of this study, determinations about ethical leadership were mentioned by taking "ethical leadership" criteria. Text analysis was made from the books on the subject. The common themes obtained through text analysis were again supported with sample dialogues and quotations from the books. The findings were reached as a result of the text analysis. Regarding Atatürk's ethical leadership, it is also seen that he is a servant leader, spiritual leader, and authentic leader. As Ataturk's ethical principles, openness, transparency, being responsible, being reliable, being principled, caring and valuing people, being adequate to, being conscious of duty, being honest, being fair, being righteous, working devotedly, making ethical decisions, accountability, being a good person, being useful and altruism are the principles. Atatürk has adopted and applied these principles throughout his life. It is possible to say that Atatürk was a world leader even beyond his age with the universal ethical principles he adopted. He has been a leader who left a mark for the world leaders in his period and afterwards. It is important to consider Atatürk's leadership in general, ethical leadership in particular and to reveal ethical leadership with examples, to emphasize the implementation of ethical principles, to emphasize ethical sensitivity in all areas of society, to draw attention to ethical issues. It is also important to see ethical approaches at the center of a society's education. It is thought that different segments of the society take Atatürk's ethical leadership as an example, as well as the education sector, will be beneficial in increasing the good practices in the society.

Keywords: Atatürk, Leadership, Ethics, Text Analysis

GİRİŞ

Tarihsel olarak liderlik tanımlarına bakıldığında insanlığın her çağda ihtiyaç duyduğu ve heyecan uyandıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. “Liderlik terimi, muzaffer ordulara komuta eden, ulusların seyrini değiştiren güçlü, dinamik birey izlenimi çağrıştırır. Cesur ve zeki liderlerin kahramanlıkları pek çok efsanenin konusunu oluşturur. Olayların nasıl ortaya çıktığını ya da liderlerin gerçekte ne kadar etkisinin olduğunu çok iyi anlamasak bile, tarihsel betimlerimizin çoğunu, önemli tarihsel olaylar konusunda kendilerine itibar atfedilen ya da suçlamalar yöneltilen askeri, siyasi, dini ve toplumsal liderlerin hikâyelerini oluşturur.” (Yukl, 2002).

Değişen dünya düzenine ayak uydurmak için cesaret ve öngörüye ihtiyaç vardır. Risk almaktan çekinen, kısa vadeli karlara odaklanan kişilerin lider olarak adlandırılması doğru olmayacaktır. Mevcut yöneticilerimize baktığımızda risk almaktan çekindiklerini ve daima üstten gelecek emirleri beklediğini görürüz. Lider olabilmeleri için koşulları analiz edip onları yeniden yapılandırmaları beklenmektedir. Lider gerekirse koşullarla kavga etmeli ve güdülmekten kurtulmalıdır. Tüm bunlar olurken liderin karakteri ve insani ilişkileri de ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla aslında toplum kendi liderini kendisi yaratır (Bennis, 2016). Atatürk’ün yaşam boyu kendini toplumuna adayan bir lider olarak çalışmalarının sonucu toplumun beklentilerini karşıladığı görülmektedir.

Etik sözcüğü, Yunanca "karakter" anlamına gelen "ethos" sözcüğünden türetilmiştir. Ethos'tan türetilen "ethics" kavramı da, ideal ve soyut olana işaret ederek, ahlak kurallarının ve değerlerinin incelenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Etik; bütün etkinlik ve amaçların yerli yerine konulması; neyin yapılacağı ya da yapılmayacağının; neyin isteneceği neyin istenmeyeceğinin; neye sahip olunacağı ya da olunmayacağının bilinmesidir (Aydın, 2003). Etik neyin iyi, neyin doğru olduğunu araştırır; bireylerin davranışlarının gerekçelerini sorgular Etik, belirli bir kültür tarafından belirlenmiş ve kabul edilmiş normlar ve değerlerdir; bireylerin davranışlarının doğruluğuna ve yanlışlığına karar veren kurallar öbeğidir (Cevizci, 2002). Etik kavramının asıl amacı bireylerin davranışlarının doğruluğunun ya da yanlışlığının

değerlendirilmesidir. Bu değerlendirmeler yapılırken göz önünde bulundurulan bazı standartlar (etik ilkeler, etik kodlar) mevcuttur. Etik, evrenseldir (Gözütok, 1999).

Etik liderlik, etik ilkelere ve değerlere dayalı ilişkileri sürdürmeyi ve bunları öncelikli tutmayı öngören bir liderlik kuramıdır (Erdoğan, 2002). Etik liderlik, etik karar verme, etik değerleri sistem yapısıyla bütünleştirme ve bu sistemi oluşturma becerisidir (Hermond, 2005). Etik liderlik, etik liderler tarafından kişisel faaliyetlerde, kişilerarası ilişkilerde, karar vermede ve desteklemede doğru davranışı gösterme olarak tanımlanır. Çalışanların liderlerinden memnuniyetleri, liderin etkililiği, çalışanların yönetimde yaşadıkları problemleri bildirmeleri ve isteyerek problem çözümünde çaba sarf etmeleri etik liderlik ile ilgilidir (Brown, Trevino & Harrison, 2005, s. 120-122). Etik liderlik, liderin örgütün amaçlarını geliştirirken mesleki etik ilkelere uyan davranışların sergilendiği bir liderlik çeşididir (Bulut, 2012, s. 1-2). . Etik liderler sorumluluk sahibi kişiler olarak bilinmektedir. Çevresindeki insanlarla bilgi alışverişinde bulunur, üretmekten ve öğrenmekten asla vazgeçmez.

Hizmetkar liderlik ile ahlaki otorite arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Temeli ikna etmeye dayanan ahlaki otorite, grubun amacını ve öz değerleri tanımlayan fikirleri, değerleri, maddeleri ve içerikleri kapsamaktadır. Hizmetkâr liderlikte, ahlaki otorite kişinin bütün liderlik uygulamalarının temel taşı olmalıdır. Greenleaf (1977), hizmetkâr liderlerin, takipçilerin hizmetkâr liderleri taklit etmesini etkileyen güçlü bir hizmet yönlendirmesine sahip olduklarını belirtmiştir. Hizmetkâr liderler, kendi çıkarlarının ötesinde bir iyiliği istedikleri için onların gücü başkalarına hizmet etmek için bir araç haline gelmektedir. Dolayısıyla hem hizmet etmek hem de lider olmak neredeyse değiştirilebilir hale gelmektedir.

Hizmetkar lider ben engeli ile başa çıkmış, başkalarının ihtiyaçlarına öncelik veren, kendini insanlığa adayan, dürüst, ahlaklı, hoşgörülü, adil, temel ve evrensel değerlere duyarlı, üreten, çoğaltan, tamamlayan, her türlü aşırılıktan kaçınan, kültürel değerlere bağlı, değişime açık, bilgi odaklı, iç ve dış alem ile uyum içinde olan, insanların potansiyellerini performansa dönüştürmelerini sağlayan bir gönül insanıdır (Fındıkçı, 2012). Ayrıca, hizmetkar liderler kendi düşüncelerini gruba kabullendirmek yerine katılımcılık anlayışı ile tüm çalışanları karar verme sürecine katarak, onları dinleyip, daha etkili ve verimli kararlar alınmasını amaç edinmişlerdir. Bu tutum çalışanlar arasında lidere karşı güven oluşumunu sağlamıştır.

Liderlik açısından; otantik; "güven, itimat, inanç" ve lider açısından ise "güvenilir olma" ve etiğe uygun davranmaktır. Bu liderler izledikleri yöntemler ve tekniklerle değil, güvenilirlik ve ustalıklarıyla ayırt edilirler. Liderliğin güven temeline dayanması, açıklık ve şeffaflığı artırır. Otantiklik, bireyin kendi gerçeği ile ne kadar uyumlu olduğuyla ilgilidir. Otantik lider, etik karar verme çerçevesine sahiptir ve bu çerçeveyi sürekli geliştirir. Otantik liderler inançlı, iyimser, dirençli ve yüksek ahlaki karakter sahibi kişilerdir. Bu liderler dürüst, cömert, iyilik, adalet ve sorumluluk için harekete geçerler. Birinci olarak, otantik liderin eylemlerde tutarlı, etik şekilde ve sorumlu davranış sergilenmesine yönelik olarak onun izleyicileri üzerindeki etkisinin temel rolü hakkındadır. İkincisi otantik liderlerin güven ve dürüstlük temeline dayanan örgütsel bir ortam oluşturmasına dönük ilgi düzeyidir. (Avolio, Gardner, Walumbwa, Luthans & May, 2004).

YÖNTEM

Araştırma Yöntemi

Bu araştırma nitel araştırma yöntemi ile hazırlanmıştır. Nitel araştırma, hemen hemen her aşamasında oluşan durumlara göre yeniliklere açıktır, araştırmanın kurgusunda değişiklik yapılabilir, araştırma sürecinde yeni yöntem ve yaklaşımlar geliştirilebilir. Nitel araştırmanın bir diğer özelliği ise keşfedici olmasıdır. (Neuman, 2017). Veri analizi olarak metin analizi

kullanılmıştır.

Araştırmada Veri Toplama

Araştırmaya, Adnan Nur Baykal'ın ''Mustafa Kemal Atatürk'ün Liderlik Sırları'' , İlhan Bahar'ın ''Atatürk'ün Liderlik Sırları'' ve Prof. Dr. Hikmet Özdemir'in ''Atatürk'ün Liderlik Sırları'' adlı yazılan kitaplardır.

Veri Analizi, Verilerin Sunumu

Araştırmada kitapların tasarımında genel olarak Atatürk'ün yaşadığı zamana ait olaylardan diyaloglarla aktarımlar sunulduğu görülmektedir. Bazı yerlerde de Atatürk'ün veciz sözlerine yer verilerek liderlik yaklaşımlarına değinilmiştir. Etik ilkelerle ilgili cümle alıntılarına yer verilmiştir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Adnan Nur Baykal'ın ''Mustafa Kemal Atatürk'ün Liderlik Sırları'' , İlhan Bahar'ın ''Atatürk'ün Liderlik Sırları'' ve Prof. Dr. Hikmet Özdemir'in ''Atatürk'ün Liderlik Sırları'' adlı yazılan kitaplar incelenmiştir. Elde edilen etik ilkeler doğruluk, açıklık, şeffaflık, kararlılık, hesapverebilirlik, adaletli olmak, önemsemek, sorumluluk sahibi olmak, öngörülülük, güvenilir olmak. Bu bölümde üç kitaptan da bazı örnek alıntılara yer verilmiştir. Bu örnek cümlelerde, etik liderlik, etik ilkelere ilişin alıntılar yer almaktadır.

Doğruluk

Mustafa Kemal ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (Adnan Nur Baykal)

"Arkadaşlar! Birbirimize ***daima hakikati söyleyeceğiz***. Felaket ve saadet getirsin, iyi veya fena olsun, daima hakikatten ayrılmayacağız."

Açıklık

ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR)

1925 yılında;''Milleti ***aldatmayacağız!*** Millete daima ve daima gerçeği söyleyeceğiz. Belki hata ederiz, yanlış şeyleri zannederiz. Fakat millet onu düzeltsin.''

Şeffaflık

Mustafa Kemal ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (Adnan Nur Baykal)

"**Kandırmadan** ikna edin. Fakat fikirlerinizi başkalarına kabul ettirirken, onlara da kendi istediklerini elde etmiş oldukları izlenimini verin."

Şeffaflık- Doğruluk

ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (İlhan Bahar)

"Mustafa Kemal Atatürk, doğru bildiği şeyleri açıkça söylemekten çekinmezdi. Şu sözleri bunun en güzel örneğidir: '**Ben düşündüklerimi sevdiklerime olduğu gibi söylerim.** Aynı zamanda lüzumu olmayan bir sırrı kalbimde taşımak iktidarında olmayan bir adamım. Çünkü ben bir halk adamıyım. **Ben düşündüklerimi daima halkın huzurunda söylemeliyim**." (s. 68, p. 3, st. 8-13)

Kararlılık- Hesap verebilirlik

Mustafa Kemal ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (Adnan Nur Baykal)

"Şimdiye kadar olduğu gibi huzurunuzda yapılacak açıklamalarımın **açık ve kesin**

olacaktır, çünkü onlar yarın size hesabının verilmesi muhakkak olan yapılacak olumlu işlerin, ifadesidir.” (,s.113,p.4,st.1-3)

Adaletli olmak

ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (İlhan Bahar)

“Atatürk'ün Sofrası… Bu, bütün akademik meselelerin, siyasetin, aktüalitenin, bir nevi ziyafet sofrası. Milli Eğitim Bakanı da sofradadır. Bir ara fırsat bulup Ata'nın kulağına eğildi:

-Paşam, hani hakkınızda bir manzume yazmış olan öğretmen vardı.

-Evet

-Aftan istifade ettiği için tekrar öğretmenliğe tayinini istiyor

-Tayinde kanuni bir engel var mı?

-Hayır paşam.

-O halde niçin bana soruyorsun?

-İşlediği suç sizin hakkınızda da.

-Aşk olsun sana. **Şahsi düşüncelerimin kanuni vecibelerini yerine getirilmesine mâni olacak kadar egoist mi sandın beni.** O genci hemen ilk açılacak yere tayin ediniz. Bu genç öğretmen, ünlü yazarımız Sabahattin Ali'ydi.” (s. 94, p. 2, st. 11-25)

Önemsemek

Mustafa Kemal ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (Adnan Nur Baykal)

“Sizleri, yolun uzaklığından ve bölgenizin öneminden ötürü çağırmaya cesaret edemedik; görüşeceğimiz konuları birer birer size de bildirip **değerli düşüncelerinizi** soracağız.” (s. 37, p. 2, st. 4-6)

Sorumluluk sahibi olmak

ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (İlhan Bahar)

“Kendisi de gençliğinde **büyük sorumluluklar almış** ve layıkıyla altından kalkmış olan büyük atamız Mustafa Kemal Atatürk bu nedenle gençliğe güvenir ve **sorumluluklar yüklemekten kaçınmazdı**.

Sorumluluk sahibi olmak

ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR)

‘‘**Mesulliyet** yükü, her şeyden, ölümden de ağırdır.’’

Sorumluluk sahibi olmak- Öngörülülük

Mustafa Kemal ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (Adnan Nur Baykal)

“ Olayların gidişine bağlı kalmak, bana göre kaderciliktir. Biz elbette böyle bir kaderciliğe bırakamazdık. Tam tersine olayların nasıl gelişebileceğini gerçeğe yakın olarak **önceden kestirip**, karşı önlemleri düşünüyor, zamanı gelince hemen uygulamaya geçmeye hazırlanıyordum.” (s.283,p.1,st.1-4)

Güvenilir olmak

ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (İlhan Bahar)

“Mustafa Kemal'in Çanakkale'de göstermiş olduğu **kahramanlık** memleketin her tarafında yayılmış, adı **dilden dile söylenir** olmuştu. İşte bu şöhret ve **güven** ile ölümüne kadar Türk milletini **peşinde sürüklemiştir.**” (s. 30, p. 2, st. 4-6)

Güvenilir olmak

ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR)

"İnkilabın temellerini her gün derinleştirmek, desteklemek lazımdır. Birbirimiz **aldatmayalım**. Uygar dünya ileridedir. Buna yetişmek, o uygarlık dairesine dahil olmak mecburiyetindeyiz.''

Kararlılık

ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (İlhan Bahar)

"Mustafa Kemal, yeni görevinin başına geçtikten sonra daha önceden **kararlaştırılmış** olan taarruzu bizzat idare ederek üstün düşman kuvvetlerini geri püskürtmeyi başardı. Ertesi gün için de yeni taarruz hazırlıklarına başladı. 10 Ağustos 1915 sabahı süngüyle düşmanın üzerine atılmayı bekleyen saflarının başına geçerek kuvvetlerine hücum emrini verdi. Bu saldırı karşısında düşman büyük bir yenilgi aldı." (s. 29, p. 5, st. 18-23)

Kararlılık

Mustafa Kemal ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (Adnan Nur Baykal)

"**Bizim hedefimize** doğru yürürken **isabetli olduğumuza** ve en sonunda başarı ile hedefe ulaşacağımıza güvenimiz o kadar kuvvetlidir ki, şunun veya bunun kırılması bizi asla müteessir etmez. Belki uyanıklığa sevk eder, daha çok dikkatli yapar." (s.77, p. 1, st. 2-18)

Kararlılık

ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR)

''Herhangi bir zorluk önünde kaldığım zaman benim yaptığım iş şudur: Vaziyeti iyi belirlemek, sonra bu vaziyet karşısında alınacak tedbirin ne olduğuna **karar vermek**. Bu kararı bir kere verdikten sonra artık acaba yapayım mı, yapmayayım mı diye tereddüt etmemek, tereddütsüz kararı uygulamak! Ve başaracağıma inanarak uygulamak!''(s.16)

İlkeli olmak

Mustafa Kemal ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (Adnan Nur Baykal)

"Orduların sevk ve idaresinde, ilim ve **fen ilkelerini** rehber tutmak lazımdır." (s.273, p. 1, st. 3-14)

İlkeli olmak

ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR)

"**Körü körüne hesapsız, kitapsız bir nefis itimadı**, tamamen otomatik bir ordu sistemi, ilk hamlede korkunç bir kuvvet tesiri yapacak, fakat bir kere bir tarafı sakatlamak mı, tarumar alacak, o çalışkan millet yere serilecektir. Ortada ne Hitler, ne teşkilatı kalacaktır. Mussolini'den **hiç bahse hacet yoktur.** O, efendisinin ortadan kalktığı gün yok olacaktır..''

Değer vermek

Mustafa Kemal ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (Adnan Nur Baykal)

"Vatanı, milli meselelerde yürürken, fikri ve fiili noksanlarımızı görüp **dostça ihtar edenlerden** menmun ve müteşekkir kalırız." (s.69,p.3,st.1-2)

Değer vermek

ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (İlhan Bahar)

"Her insandan istifade etmek mümkündür. **Hiç kimseyi küçümsemeye hakkımız yoktur**."

(s. 27, p. 1, st. 2-15)

Alçakgönüllülük

ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR)

"Dövizler listesini gözden geçiren Atatürk, hepsini çizdi,şunu yazdı : 'Atatürk **bizden biridir**.' '

Görev bilincinde olmak

ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (İlhan Bahar)

"Atatürk, sanatçı yetiştiren kurumlar açtı. Çağdaş Türk sanatının geliştirmek amacıyla Avrupa'ya resim, heykel ve müzik öğrenimi için gençler gönderdi. Bu durum, onun sanata ve sanatçıya ne kadar önem verdiğini gösterir. İyi bir yönetici, **milletin huzur ve saadetini sağlamak için çalışır**. Mustafa Kemal Atatürk, bütün hayatı boyunca bunu yapmaya çalıştı." (s. 69, p. 2, st. 13- 19)

Dürüst olmak

ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (İlhan Bahar)

"Atatürk geçen dünya harbi başladığı zaman Türk ordusununda Alman general ve subaylarına önemli mevkiler verilmesinin **aleyhinde bulunmuştu**. Alman mareşali Falkenhayn bu gibileri **itirazdan** vezgeçirmek için çeşitli çarelere başvuruyordu. Bu sırada Mustafa Kemal Paşa nın yedinci ordu kumandanlığına hareket edeceği günün gecesi, İstanbul da Akaretler de 74 numaralı eve Alman mareşalinin karargahında memur olan bir Türk kurmay subayı ile genç bi Alman subayı geldiler. Ufak sandıklar içinde bazı şeyler getirdiler.."(s.91,p.4,st.1-8)

Dürüst olmak

Mustafa Kemal ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (Adnan Nur Baykal)

"Arkadaşlar! Birbirimize daima ***hakikati söyleyeceğiz..*** Felaket ve saadet getirsin, iyi veya fena olsun, daima ***hakikatten ayrılmayacağız.***"

"Her zaman samimi olalım, bütün duygularımızı samimiliğe, açıklığa *ve* ***dürüstlüğe*** doğru yönlendirelim. İçi başka, dişi başka insanlar vicdan rahatlığı duymazlar."(s. 21, p. 1, st. 1-17)

Çaba göstermek

ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR)

"Yolunda yalnız olmayacaksın. Orada aynı hedefi takip eden başkaları ile beraber yürüyeceksin. Bu hayat yarışında, diğerleri kabiliyetleri itibariyle sizi geçebilir. Bir başarı elinizden kaçabilir. Bundan dolayı onlara kızmayınız ve elinizden geleni yapmışsanız, kendi kendinize de kızmayınız. Asıl mühim olan başarı değil, gayrettir. İnsanın elinde olan ve onu memnun eden ancak gayrettir.'' (s.19)

Etik karar vermek

ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (İlhan Bahar)

''Cumhuriyet ahlaki erdem'e dayalı bir idaredir Cumhuriyet erdemdir sultanlık korku ve tehdide dayalı bir idaredir Cumhuriyet Adem ve namuslu insanlar yetiştirir sultanlık korkuya tehdide dayalı olduğu için korkak alçak sefil rezil insanlar yetiştirir aralarındaki fark bundan ibarettir.'' (s.120 p.5)

Gerçeklik

***ATATÜRK'ÜN Liderlik Sırları (Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR*)**

''Bizim açık ve uygulanabilirlik gördüğümüz siyasi yöntem, 'milli siyaset'tir. Dünyanın bugünkü genel koşulları ve yüzyılların kafalarda ve karakterlerde yerleştirdiği **gerçekler** karşısında hayalperest olmak kadar büyük yanılgı olamaz. Tarihin dediği budur; bilimin, aklın, mantığın dediği böyledir.'' (s.43, p.3)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Atatürk'ün benimsediği evrensel etik ilkeleri ile çağının ötesinde dahi bir dünya lideri olduğunu söylemek mümkündür. Yaşadığı dönem ve sonrasında yaptıklarıyla dünya liderleri için de iz bırakan bir önder olmuştur. Atatürk'ün genelde liderliğini, özelde ise etik liderliğini ele almak ve örneklerle etik liderliği, etik ilkelerin uygulanmasını ortaya koymak, toplumun tüm alanlarında etik duyarlılığı ön plana çıkartmada, etik konulara dikkat çekmekte, bir toplumun eğitiminin merkezinde etik yaklaşımları görmekte önem taşımaktadır. Akademik yaşamda, bilimde ve toplumda, Atatürk'ün liderliğini-etik liderliğini örnek almanın, toplumda iyi uygulamaların arttırılmasında yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu konudaki çalışmaların devamlılığı, gelecek nesillere de bu bilincin bilim yoluyla aktarımı açısından önemli olup; bu konudaki çalışmaların teşvik edilmesi önemlidir.

KAYNAKÇA

Avolio, B., J., Gardner, W., L., Walumbwa, F., Luthans, F. & May, D., R. (2004). Unlocking the mask: A look at the process by which authentic leader's impact follower attitudes and behaviors. The Leadership Quarterly, 15(6), 801-823.

Aydın, İ. (2003). *Eğitim ve öğretimde etik*. Ankara: Pegem A.

Bahar, İ.(2019). Atatürk'ün Liderlik Sırları. İstanbul, Kamer Yayınları

Baykal, A.N.(1999).Mustafa Kemal Atatürk'ün Liderlik Sırları. İstanbul, Sistem Yayıncılık.

Bennis,W. (2016). Bir lider olabilmek. (Çev:Sıtkı Utku Teksöz). İstanbul, Aura

Bulut, H. (2012). *Etik liderliğin ve etik iklimin çalışanların örgütsel bağlılığına ve iş performanslarına etkileri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Gebze.

Cevizci, A. (2002). *Etiğe giriş*. İstanbul: Engin.

Erdoğan, İ. (2002). *Eğitimde Değişim Yönetimi*. Ankara: Pegem A.

Fındıkçı, İ.(2012). Bir gönül yolculuğu: hizmetkâr liderlik(Üçüncü Basım). İstanbul: Alfa Yayınları.

Greenleaf, R.K. (1977). Servant leadership a journey into the nature of legitimatepowerandgreatness. Paulist Press,www.greenleaf.org

Gözütok, D. (1999). Öğretmenlerin etik davranışları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, *32* (1-2), 83-99.

Brown, M. E., Trevino, L. K., & Harrison. D. A. (2005). Ethical leadership: a social lear ning perspective for construct development and testing. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, *97* (2), 117–134.

Hermond, D. (2005). Ethical leadership is not optional: how LPPs can help. International Journal Of Scholarly Academic Intellectual Diversity-Electronic, *8*(1), 1-5.

Neuman, W. L. & Robson, K. (2012). Basics of social research: Qualitative and quantitative approaches. USA, Wisconsin: Pearson.

Özdemir, H. (2006). ATATÜRK'ün Liderlik Sırları. İstanbul: Remzi

Yukl, G.(2002), Leadership in Organizations, Fifth Edition, Prentice Hall Inc., New Jersey.

ATATÜRK'ÜN ÖLÜM HABERİNİN 11 KASIM 1938 TARİHLİ ULUSAL VE ULUSLARARASI GAZETE MANŞETLERİNDE YANSIMASININ ANALİZİ

ANALYSIS OF THE REFLECTION OF ATATÜRK'S NEWS OF DEATH IN THE NATIONAL AND INTERNATIONAL NEWSPAPER HEADLINES DATED NOVEMBER 11, 1938

Doç. Dr. Semra KIRANLI GÜNGÖR,
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Orcidn:0000-0001-5785-8137
Öğr. Gör. Mehmet GÜNGÖR
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Orcidn:0000-0003-3240-6243
Nurşide SUDER
Boğaziçi Üniversitesi, Orcidn:0000-0002-2667-0999

Özet

Bu araştırmanın amacı, Atatürk'ün ölüm haberinin 11 Kasım 1938 tarihli ulusal ve uluslararası gazete manşetlerindeki yansımasını Türk kültürü ve liderlik açısından ele alıp incelemektir. Çalışma nitel araştırma yöntemini esas almıştır. Konuya ilişkin olarak o günkü gazete manşetlerindeki kullanılan haber dilinin genel olarak Atatürk'ün yaşadığı zamandaki Türkiye ve dünyadaki kültürel özelliği ve liderliğe bakış açısını yansıttığı varsayılmıştır. Çalışmada dönemin önemli gazetelerinin farklı manşetleri, veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Veri analizi olarak içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Veri analizi sonucu Türk kültürü ve liderlik iki ayrı tema olarak kabul edilmiş, bu iki tema altında alt temalar oluşturulmuştur. Atatürk'ün Türk milletinin ve dünyanın üzerinde bıraktığı etki, toplumun siyasi-sosyo-ekonomik- kültürel yapısı, değerleri, normları ve bu aktarımların analizi önemlidir. Çalışmanın sonucu olarak; Türk basını ve dünya basını açısından gazete manşetleri Türk kültüründe Atatürk ve liderliğine bakış açısı ile dünyanın bakış açısının farklılıklarını gösterdiği anlaşılmıştır. Türklerin millet olarak Atatürk'ü; evlat, baba, şef, devlet şefi, kudretli kişilik, kurtarıcı, ulu, deha, dünya lideri, tarihimizde ve kültürümüzde daima yaşayacak kişi olarak sahiplenici, benimseyici, koruyucu şeklinde gördüğü anlaşılmaktadır. Ölüm haberini matem, yas olarak acı haber olarak algılamaktadırlar. Bir yandan da meclisin toplanması, sonraki liderin kim olacağına dair manşetlerde ülkedeki ilk yeni yönetimin devamlılığına dair çabaları ve endişeleri, yönetimde belirsizlikte kalmak istemeyen Türk kültürünü de yansıtmaktadır. Dünya basınındaki manşetler incelendiğinde; kadın eşitliğini getiren lider, modern Türkiye kurucusu, kahramanlığı, dehasıyla bağımsızlığı sağlayan lider, dikkatli, modern devlet kurucusu, büyük düşüncelerin adamı, devlet mimarı, gıpta edilen Türkler ve Atatürk, 20.yy mucizesi, şahsiyet ve yeteneğin dev simgesi şeklindeki manşetlerle farklı bir dünya lider kişiliği ile öne çıkarıldığı görülmektedir. Liderlik bulunduğu toplumun kültürünün zamanın-şartların yansımasıyla değerlendirilmelidir. Mevcut Türk kültürünün o zamandan bu zamana lidere bakışında, liderin değeri, yokluğundaki algısı, ortak yanlarının olduğunun ve kültürün toplumun inşaasında ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Kültür, Liderlik, İçerik Analizi

Abstract

The goal of this research is to examine and examine the reflection of Atatürk's death news in the national and international newspaper headlines dated 11 November 1938 in terms of Turkish culture and leadership. The study is based on qualitative research method. The

language used in the news that day's newspaper headlines regarding the issue in general Ataturk lived in Turkey and in the world when it was assumed that reflect the cultural characteristics and leadership perspective. It was assumed that the general language used in the news that day's newspaper headlines regarding the issue in Ataturk lived in Turkey and in the world and reflecting the cultural characteristics and leadership perspective. In the study, different headlines of important newspapers of the period were used as data collection tools. Content analysis technique was used as data analysis. As a result of the data analysis, Turkish culture and leadership were accepted as two separate themes, and sub-themes were formed under these two themes. Atatürk's impact on the Turkish nation and the world, the political-socio-economic-cultural structure of the society, its values, norms and the analysis of these transfers are important. s a result of the study; From the point of view of the Turkish press and the world press, it has been understood that the newspaper headlines show the differences of the perspective of the world and the perspective of Atatürk and his leadership in Turkish culture. Atatürk as a nation of the Turks; child, father, chief, chief of state, mighty personality, savior, great, genius, world leader, as a person who will always live in our history and culture as possessive, adoptive and protective. They perceive the news of death as mourning and as sad news. On the other hand, the meeting of the parliament reflects Turkish culture, which does not want to remain in uncertainty in the administration, the efforts and concerns about the continuity of the first new administration in the country in the headlines about who will be the next leader. When the headlines in the world press are examined; leader who brings the equality of women in modern Turkey founder, heroism, a leader in providing independence with genius, careful, modern state founder, a man of big ideas, the state architect, enviable Turks and Ataturk, the 20th century miracle, a different world, with headlines in the form of gigantic symbol of personality and talent It is seen that he is highlighted with his leader personality. Leadership should be evaluated with the reflection of the culture of the society, time and conditions. In the view of the current Turkish culture to the leader from that time to this time, the value of the leader, his perception of his absence, shows that they have common aspects and how important culture is in the construction of society.

Key words: Atatürk, Culture, Leadership, Content Analysis

GİRİŞ

1980'li yıllardan itibaren kültür kavramı örgüt kuramı üzerine yapılan tartışma ve araştırmalara konu olmuştur. Kültür, örgütün tanımlanması ve çözümlenmesinde kullanılabilecek bir görüş haline gelmiştir. Kültür, insanoğlunun doğasını açıklamada kullanıldığı gibi örgütlerin tanımında da büyük rol oynamaktadır. Kültür kavramı ile yöneticiler örgütlerde değer, sembol ve normları oluşturarak örgüt içi birlik ve beraberliği arttırmışlardır. Örgüt üyelerinin paylaştıkları sayıltılar, semboller, değerler, normlar ve uygulamalar örgütü bütüncül bir çatı altında tutmaktadır (Şişman,1995).

Liderler, örgüt için gerçekleştirilebilir bir gelecek yaratacak değişiklikleri başlatmak için geleceği görme, vizyon oluşturma, esnekliği sağlama, stratejik olarak düşünme ve diğerleri ile çalışabilme stratejik becerilere sahip olmalıdır (Yukl,2018). Mustafa Kemal Atatürk'ün ileri görüşlü oluşunu, strateji yapabilme yeteneğini ve yaşanabilecek durumları tespit edip önlem alabilme yeteneğini şu sözlerinden anlayabiliriz, "Her işin esas hedefine kısa ve kestirme yoldan varmak şayan-ı arzu olmakla beraber, yolun makul mantıki ve bilhassa ilmi olması şarttır", "Muhtelif ihtimalleri çok iyi hesap etmeli, en iyi görüneni cüret ve katiyetle tatbik etmelidir". (Baykal, 2019).

Gazi Mustafa Kemal Atatürk' ün önderlik yapmış olduğu Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra devrim niteliğindeki yeni kültürel normlar Türk Milleti tarafından benimsenmiştir. Atatürk savaş sonrası halkı ile iç içe olmak istediği yurt gezileri düzenlemiştir. Bu gezilerin amacı yeni Türk devletinin kültürel değerlerini tanıtmak ve halkın sorunlarını yakından takip edebilmektir. Atatürk'ün, çıkmış olduğu yurt gezileri esnasında hastalığı ağırlaşmaya başlamıştır. Atatürk geziye bağımsızlığın ilk olarak ilan edildiği İzmir şehrinden başlamıştır. İzmir halkı onun gelişini büyük bir coşku ve bayram havası içinde karşılamıştır. Atatürk'ün 10 Kasım 1938 günü vefat haberinin duyulması tüm yurtta olduğu gibi İzmir halkını da yasa boğmuştur. İzmirliler bu haberi Vali Fazlı Güleç'in kent meydanında hoparlör aracılığı ile yapmış olduğu konuşmadan öğrenmişlerdir (Tınal,2008).

Atatürk'ün vefatının haberi yurt genelinde olduğu gibi Tokat ilinde de ilk önce radyo haberleri ile halka duyulmuştur Tokat iline ait resmi gazeteler, "Sayın Okuyucular! Size bugün büyük Atamızın ebediyete kavuştuğunu gözyaşlarımızla haber veriyor ve üzülüyoruz." manşeti ile Tokat halkına duyurmuş, Türk milletinin kurtarıcısını, dünya medeniyet âleminin de eşsiz bir insanı kaybettiğini ifade etmiştir (Tekinsoy,2014).

19 Kasım 1938 tarihinde Atatürk'ün naaşı İstanbul'dan İzmit'e nakledilmesi için Türk Deniz Kuvvetleri ciddi bir hazırlık yapmıştır. İsmet İnönü, Celal Bayar ve Fevzi Çakmak Atatürk'ün deniz sevgisinden dolayı son yolculuğuna uğurlanırken ona son bir hediye vermek istemişlerdir. Tören için milli donanmadan Yavuz ve Hamidiye Kruvazörleri, Dumlupınar ve Gür denizaltıları, Zafer ve Tınaztepe muhripleri ile Denizkuşu ve Martı hücum botları bu önemli görevde yer almıştır. Ayrıca törende İngiliz, Fransız, Alman, Sovyet- Moskova, Romen ve Yunan muhripleri yer almıştır (Uyanıker, 2013).

LİTERATÜR

Kültür

Kültür insanoğlunun tarihi boyunca maddi ve manevi yaratmış olduğu değerleri ve kendinden sonraki nesillere aktarmakta kullanmış olduğu bir araçtır (Kaplan, 1977). Kültür toplumları birbirinden ayıran ve toplumsal kimlikleri, inançları, ruhu, hukuku, sanatı, töreleri içinde bulunduran karmaşık bir bütündür. Kültür kavramı dilimize Fransızca ve Amerikancadan gelmiştir. Fransızcada kültürün Türkçe anlamı "İrfan", Amerikancada ise "Medeniyet" anlamına gelmektedir. Kültür ve medeniyet kavramları Osmanlı hükümetinin batılılaşma reformunda dilimize gelmiştir. Ülkemizde ilk defa bu kavramları sosyolojik açıdan ele alan düşünce adamı Ziya Gökalp'tır. (Arslanoğlu, 2000). Kültür kavramını milli varlığın temeli yapan Ziya Gökalp kök anlamına gelen "hars" kelimesini kullanmıştır. Gökalp'a göre hars milletin özü, milletten millete değişebilen orijinal değerlerdir (Baltacıoğlu, 1966).

Kültür yapısına sahip toplumlarda "Biz" bilinci gelişmiştir ve kişi örgüte bağlı olma isteği içerisindedir. Toplumsal ilişkilerde dostluklar kalıcı ve saygınlık gösterilmesi ön plandadır. Karar alınırken örgütün geneli baz alınma ve başarı tüm örgütün sayılmaktadır. Liderlik kuram ve stillerini büyük ölçüde davranış kültürleri yansıtmaktadır. (Sargut, 1994)

Türk kültürü

Türk kültürü Orta Asya'da ortaya çıkması ile beraber köklü ve çok eski bir kültürdür. Türkler tarihinde göçebe ve yerleşik hayat sürdükleri için birçok millete ait kültür ve inançları bünyesinde barındırdığı için kültürel zenginliği çok olan bir millettir. Tarihte bilinen ilk Türk devleti Göktürklerdir (Kafesoğlu, 2005). Dil, yazılı ve sözlü kültür ürünlerinin aktarımında büyük role sahiptir. Türk dili tarih boyunca farklı coğrafi dağılımlar ve sosyo- kültürel faktörlerden etkilenerek gelişmiştir (Özyetkin, 2006). Türk edebiyatının kültür yapısı üç

safhaya ayrılmaktadır. Bunlar İslamiyet öncesi, İslamiyet sonrası ve batı etkisindeki Türk edebiyatıdır. Türk edebiyatının en eski yapıtları Orhun Yazıtlarıdır. Türk dilinin başyapıtları arasında Türk destanları ve Dede Korkut hikâyeleri gelmektedir (Artun, 2005).

Kültürün zamanla değişimi toplumların siyasi yapılarını da etkilemektedir. Toplumun tarihi, inanç sistemi, ekonomik yapısı, değer yargıları ülkenin siyasi kültür ortamını ve liderlik anlayışını etkilemektedir. Liderlik ve kültür ilişkisi mevcuttur. Farklı siyasi kültürlere sahip toplumlarda liderlik özelliklerinin farklılık gösterdiği gözlenmektedir. Toplumu temsil etme gücüne sahip siyasi liderler toplumların refah içerisinde kalmaları için büyük önem taşımaktadır (Yolcu, 2019)

Atatürk, kökleri tarihin derinliklerindeki milli ruhun ifadesi olan kültürün millilik vasfını koruyabilmesi için bir dizi çalışma başlatmış, milli kültürü bir milletin yüz yıllar boyunca oluşturduğu maddi ve manevi değerler bütünü olarak görmüştür. Atatürk: "Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür", "Milli kültür en yüksekte görmek istediğimiz yüce ve dilediğimiz idealdir.", demiştir (Kocatürk, 1984). Atatürk'e göre; "millet, dil, kültür ve ülkü birliğiyle birbirine bağlı vatandaşların meydana girdiği siyasi ve içtimai bir yapıdır. Türk milleti ise Türk kültürüyle bütünleşmiş bir topluluktur". Mustafa Kemal, milli kültüre ne kadar çok değer verdiğini ise 1932'deki; "milli kültürün her çığırda açılarak yükselmesini Türk Cumhuriyetinin temel direği olarak temin edeceğiz" beyanatında ortaya koymuş ve Cumhuriyetin esasının Türk kültürü olduğunu belirtmiştir (Kafesoğlu ve Saray, 1983).

Liderlik

İnsanlar üzerinde kasıtlı bir etki icra ederek bir gruptaki veya örgütteki faaliyetlere ve ilişkilere yön verme, bunları yapılandırmak veya kolaylaştırmayı kapsayan bir süreçtir. Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlüğü (TDK, 2017)'nde "lider" kavramı önder, şef kelimeleri ile eş anlamlı olarak ifade edilmek ile birlikte bir partinin ve bir kuruluşun en üst düzey yönetimiyle görevli kimse ve bir yarışmada başta bulunan takım veya yarışmacı olarak belirtilmektedir. Öte yandan aynı sözlükte "önder" kelimesi araştırıldığında ise gücü, ünü ve toplumsal yeri dolayısıyla, belli zaman ve durumlar içinde, ilişkili bulunduğu küme veya toplumun tutum, davranış ve etkilerini değiştirip yönetme yeteneğini gösteren kimse, lider, şef ifadeleri ile karşılık bulmaktadır.

İngilizce kökenli olan liderlik (leadership) kelimesinin kökü 'lead'; emrindekilere, yol göstermek, kılavuzluk 9 yapmak, görevlerinde öncülük etmek, anlamına gelmektedir. "Leader" ise; astları için rehber, yol gösteren, önder, lider anlamlarını taşımaktadır (Eraslan, 2004, s. 109).

Liderlik olgusunun tanımında ortaya atılan birçok fikir bulunmakta ancak görüş birliği sağlanamamaktadır. Son yüzyıllarda liderlik üzerine birçok çalışma yapılmış ve çok sayıda teoriler sunulmuştur. Liderler büyük savaşlara yön veren komutanlar ve tarihin değişmesinde rol oynayan kişiler ya da kurumlarda yönetici olarak görev yapan kişiler olarak yorumlanmaktadır. Topluma, dine, siyaset göre değişiklikler gösterebildiği gibi zaman zaman güç ve otorite anlamlarına gelmektedir. Genel tanımı ile liderlik, güç ve otorite sahibi kişi ile bir grup arasındaki ilişkidir. Birçok liderlik stili bulunmaktadır. Bunlar, katılımcı, otokratik, dönüşümcü, kültürel, demokratik ve karizmatik liderlik vb. liderlik çeşitleridir (Yukl, 2018).

Katılımcı lider, karar verirken başkalarının da düşüncelerine önem veren kişidir. Bu lider tipi önemli kararları vermeden önce karşıt görüşleri dinler, ortak karar almaya çalışır ya da bazı kararları vermesi için güvendiği işinin uzman olduğu kişilere yetki verir. Karar vermek için süreç tanınması ve oylamaya gidilmesi kararın kalitesi aynı zamanda da katılımcı liderin performansının artmasını sağlar. Kimsenin fikrini ya da oyunu almadan sadece bir kişinin

verdiği karar otokratik karar denir (Bakan, 2008).

Otokratik liderlik, bürokrasinin baskın olduğu toplumlarda karar verme yetkisi lidere ait olan liderlik stilidir. Otoritenin hakim olduğu, astların düşünce, istek ve ihtiyaçlarının göz ardı edildiği, ben merkezci anlayışın sahip olduğu bir yönetim biçimidir. Otokratik liderler, örgütün başarısını sağlamakta ödül ve ceza yöntemine başvurular. Otokratik lider stili olumlu kullanıldığında örgüt içerisinde zamana kaybını önleyerek hızlı kararların alınması kayıpları önleyebilmektedir (Eren, 2001 s. 454).

Dönüşümcü lider, takipçilerin etik değerlerini baz alarak onların iyiliği ve çıkarları doğrultusunda çalışır. Dönüşümsel lider takipçilerine değer verir onlara saygı ve güven duygusu besler. Kendisi takipçilerinin iyiliğini düşündüğü gibi onların da örgütün iyiliğini ve çıkarlarını düşünmesi için uğraşır (Masood, Dani, Burns ve Backhouse 2006).

Kültürel liderin etkililiği, büyük ölçüde oluşturacağı örgütsel kültüre bağlıdır. Kültürel lider ne kadar güçlü bir örgüt kültürü oluştururssa o kadar etkili olur. Kültürel liderlik okul yöneticisinin davranışlarını okul kültürü üzerinde yoğunlaştırır. Kültürel liderlik, okulun iklimini ve genel olarak okuldaki insan ilişkilerinin durumunu belirler. Okuldaki değer, norm, gelenek hikaye ve sembollerin hem temsilciliğini hem de yorumunu yapar (Yıldırım,2005).

Karizmatik lider, davranışları ve takipçileri üzerinde etki bırakabilen kişidir. Liderin kimsenin fark etmediği fırsatları görmesi hatta krizi fırsata çevirmesi etrafındaki insanlarda hayranlık duygusu uyandırır. Lider ile takipçilerin aynı görüşe aynı duyguya sahip olması gerekmektedir. Lider, hedefine ulaşabilmek için canla başla çalıştığında gerekirse risk alıp sonunda başarılı olursa takipçiler ona güvenir ve karizmatik lider olarak nitelendirebilir. Karizmatik liderlere en çok kriz anında ihtiyaç duyulmaktadır. Karizmatik liderler, özgüveni ve inancı yüksek, idealleri olan kişilerdir. Onu takip eden insanlar saygı ve sevgi gösterir, örgütün misyonuna bağlı kalarak performanslarını artırmaya çalışırlar (Yukl, 2018).

Etik lider, verdiği etik kararlar doğrultusunda örgütünde etik iklimi oluşturmak durumunda olan kişidir (Hussein, 2007). Bunun yanı sıra etik liderin ilk önce kendi bünyesinde bir takım etik değerleri ve ilkeleri barındırması beklenir. Etik liderlik, etik karar verme, etik değerleri sistem yapısına dâhil etme ve bu sistemi oluşturma becerisidir. Etik liderlik, birey veya örgütler açısından değerlendirildiği zaman, demokrasinin işlemesi adına en uyumlu liderlik şekli olarak görülür (Hermond, 2005).

Bu araştırmanın amacı, Atatürk'ün ölüm haberinin *11 Kasım 1938* tarihli ulusal ve uluslararası gazete manşetlerindeki yansımasını Türk kültürü ve liderlik açısından ele alıp incelemektir.

YÖNTEM

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma nitel araştırma yöntemi ile hazırlanmıştır. Bu araştırma nitel araştırma yöntemi ile hazırlanmıştır. nitel araştırma doğal ortamda çoklu yöntemler kullanan, tümevarım ve tümdengelim arasında gidip gelen karmaşık muhakeme süreçlerini içeren, katılımcıların bakış açıları, yorumları ve çoklu görüşlerine odaklanan ve bütüncül bir araştırma türüdür (Creswell, 2016, s. 46).

Veri analizi olarak içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Bu temel amaç çerçevesinde, içerik analizinin yapılışında izlenen bir takım aşamalar vardır. Bu aşamalar; verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilen kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması, bulguların yorumlanması ve raporlaştırma şeklindedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 259). İçerik analizi, metin çözümlemesinin sistemleştirilmesidir. İletişim şeklini ve ana fikri inceler. Altta yatan anlamlar ve fikirler, metin öğelerindeki kalıpları (sözcükler veya

cümleler gibi) analiz ederek açığa çıkarılır (Yang, 2008). İçerik analizi, "İletişim içeriği, sınıflandırma kurallarının objektif ve sistematik olarak uygulanması yoluyla özetlenebilir ve karşılaştırılabilen verilere dönüştürülür." (Paisley, Holsti, 1969, s.3).

Araştırmada Veri Toplama

Araştırma veri toplama aracı;11 Kasım 1938 tarihli dönemin önemli ulusal ve uluslararası gazete manşetleridir. Araştırma veri toplama aracı;11 Kasım 1938 tarihli dönemin önemli ulusal ve uluslararası gazete manşetleridir.1938 Türk ulusal basınında Tan, Ulus, Son Posta, Akşam, Cumhuriyet, Son Telgraf, Yeni Sabah ve Son Posta gazeteleri öne çıkmaktadır. Dünya basınında ise Almanya'dan Volkischer Beobachter ve Börsen-Zeitung gazeteleri, Birleşik Krallıktan Daily Telgraf and The Sunday Times gazeteleri, Avusturya'dan Neue Freie Presse gazetesi, Belçika'dan La Libre Belgique gazetesi, Amerika Birleşik Devletleri'den The New York Times gazetesi, Fransa'dan Le Petit Journal ve Paris- Soir gazeteleri, Macaristan'dan Rendelet gazetesi, Yugoslavya'dan Politika gazetesi, Romanya'dan Timpul gazetesi, Japonya'dan The Japan Times ve Mısır basınında öne çıkmıştır.

Veri Analizi, Verilerin Sunumu

Toplanan verilerin içerik analizi yapılarak, Türk kültürü ve liderlik iki ana tema olarak kabul edilmiş, bu iki tema altında alt temalar oluşturulmuştur. Verilerin sunumunda, gazete manşetleri ve ona ilişin içerik kodlamasını içeren temalar haber üzerinde renklerle kodlanarak aynı anda okuyucaya sunulmaktadır. Kodlamada; kırmızı renkli olanlar, Atatürk'ün Türkiye'de Türkler için kültürel olarak anlamını, mavi renk Atatürk'ün liderliğin,, yeşil renk Atatürk'ün ölümünden duyulan yas, mor renk Cumhuriyet ve yeni Cumhurbaşkanlığı seçimini (Cumhuriyetin devamlılığını) göstermektedir.

BULGULAR VE YORUMLAR

TAN
GÜNLÜK SİYASİ HALK GAZETESİ
Babamızı Kaybettik
Büyük Şefimiz Atatürk Dün Sabah Hayata Gözlerini yumdu
Büyük Matemimiz
Millet Meclisi, Bugün Saat 11 de Bir Toplantı Yaparak Yeni Reisicumhuru Seçecek

Gazeteci Zekeriya Sertel, Tan Gazetesi'nin ilk sayfasında şöyle yazdı: "BABAMIZI KAYBETTİK.

Büyük şefimiz Atatürk Dün Sabah Hayata Gözlerini yumdu. Büyük matemimiz. Ölüm denilen zalim kuvvet içimizden en büyüğümüzü, en çok sevdiğimizi de aldı.

Millet Meclisi bugün saat 11 de bir toplantı yaparak yeni Reisicumhur seçecek."

Ulus Gazetesi

ULUS
KURTARICINI VE EN BÜYÜK EVLÂDINI KAYBETTİN
Türk milleti sen sağ ol!
Meclis Bugün yeni Cumhurreisini seçiyor
Resmî tebliğ
Vekiller heyeti toplandı

Ulus Gazetesi "Kurtarıcını ve en büyük evladını kaybettin. Türk milleti sen sağ ol! Meclis bugün yeni Cumhurreisini seçiyor." manşetiyle çıktı.

Son Posta
Türk milleti Ulu Şefini, insanlık büyük evlâdını kaybetti
Onun hatırasına ilelebet sadık kalmağa and içmiş olan Türk milleti sağ olsun!
Resmî tebliğ
O bizim içimizde yaşıyor, yaşıyacak.. dünya durdukça!
Milli Kahraman Ankaraya gömülecek
Meclis bugün yeni Cumhurreisini seçecek

'Son Posta, 'Türk milleti Ulu Şefini, insanlık büyük evladını kaybetti'. Onun hatırasına ilelebet sadık kalmağa and içmiş olan Türk milleti sağ olsun. O bizim içimizde yaşıyor ve yaşayacak, dünya durdukça. Milli kahraman Ankara'ya gömülecek. Meclis bugün yeni Cumhurreisini seçecek.

AKŞAM
Bugün 16 sahife
Bütün memleket matem içinde
Atatürk bu sabah dokuzu beş geçe gözlerini dünyaya kapadı
Atatürk demişti ki:
"Benim naçiz vücudumi bir gün elbette toprak alacaktır. Fakat Türkiye Cümhuriyeti ilelebed payidar kalacaktır,,
Atatürk Türkün tarihinde ve gönlünde daima yaşayacaktır
Türkiye Cümhuriyeti Hükümetinin resmî tebliğidir:

Akşam Gazetesi, Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünü "Bütün memleket matem içinde. Atatürk bu sabah dokuzu beş geçe gözlerini dünyaya kapadı. Atatürk demişti ki: «Benim naçiz vücudum bir gün elbette toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır.»Atatürk Türkün tarihinde ve gönlünde daima yaşayacaktır." diyerek duyurdu.

Cumhuriyet Gazetesi o gün "Büyük milli matemimiz.Meclis bugün toplanıyor." manşetini attı.

Cumhuriyet
Büyük Milli Matemimiz
Meclis bugün toplanıyor

Son Telgraf

“Türk milletinin büyük matemi. Ulu önder Atatürk’ü bu sabah kaybettik. Türk milletine bu büyük keder gününde en derin taziyelerimizi sunarız. Meclis Reisi Reisicumhur vekili oldu, Meclis yarın yeni Cumhur Reisini seçecek.” Memleket büyük, hududsuz ve ölçüsüz
bir teessür içinde bulunuyor.

Yeni Sabah, «Aziz Atatürk’ümüzü kaybettik. Milli MATEM.Ulu Şefin Ölümü Türkiyede, Bütün Cihanda Derin Teessür Uyandırdı.
"Bu milletin ruhunu en iyi Atatürk anladı.
Ulu Şefin Türkiyede, Bütün Cihanda derin teessür uyandırdı.
Başvekili Ankaraya döndü gece vekiller heyeti toplandı." dedi.

Son Posta,” Onun arkasından yalnız
Türk yurdu değil,
bütün dünya ağlıyor! Büyük şefin son dakikaları.
Türkiye Cumhuriyeti ikinci Reisi: İsmet İnönü“ dedi. Avrupada teessür. Yurdun her köşesinde gözyaşı, hüzün, matem.

Almanya

Atatürk Türkiye'yi tek düşman kalmaksızın bırakmıştır. Bu zamanımızın hiçbir **devlet şefinin** başaramadığıdır.

Volkischer Beobachter Gazetesi

"Almanya,
Atatürk'ün eserine ve mücadelesine hayrandır.
Onda, tarihi eseri, özgürlüğü seven bütün milletler için bir sembol olarak kalacak kudretli bir kişilik görmektedir."
Börsen-Zeitung gazetesi

Berliner Börsen-Zeitung
Paris unter dem Eindruck der Todesnachricht
Atatürk gestorben
Ribbentrop an die Eltern vom Rathe
„Wir tragen die Fahne weiter!"
Die Anteilnahme des Auslands

BİRLEŞİK KRALLIK

KEMAL ATATURK.
THE CREATOR OF THE TURKISH REPUBLIC.

"Modern Türkiye'nin Yaratıcısı. Bizim neslimiz, birçok ulusun yön ve rejim değiştirdiğine, birçok güçlü liderin çok kısa bir süreçte iktidara yükseldiğine tanık olmuştur. Ancak, tarihteki büyük başarılar gözden geçirilecek olursa, Kemal Atatürk'ün yeniden bir ulus ve devlet yaratması kadar göz kamaştırıcı bir örneğin bulunmadığı görülecektir."

"İngiltere önce, cesur ve asil bir düşman, sonra da sadık bir dost olarak tanıdığı büyük adamı selamlamaktadır."

THE SUNDAY TIMES
Premier of Turkey Dies at Istanbul

AVUSTURYA

Büyük düşüncelerin adamı, bir devlet mimarıydı.

Neue Freie Presse
Preis 20 Rpf
Der Führer dankt der deutschen Presse
Kemal Atatürk gestorben

Belçika

LA LIBRE BELGIQUE

BULLETIN DE PROPAGANDE PATRIOTIQUE — RÉGULIÈREMENT IRRÉGULIER

Milletine bu kadar az zamanda bu ölçüde hizmet edebilen tek devlet adamı Atatürk' tür. Libre Belgique Gazetesi

Amerika Birleşik Devletleri ***""Halk yas tutuyor. Askeri kahraman Atatürk devleşen bir devlet yarattı. "***

"All the News That's Fit to Print."

The New York Times.

LATE CITY EDITION

VOL. LXXXVIII. No. 29,511. NEW YORK, FRIDAY, NOVEMBER 11, 1938. THREE CENTS

GAIN OF 81 BY G. O. P. LEAVES HOUSE FATE TO 48 DEMOCRATS

They Can Block Any Roosevelt Measures if Minority Stands Firm in a Coalition

VAN NUYS FINALLY WINS

Contest Possible in Indiana—Gillette, Democrat, Victor on Total Iowa Count

Ickes Says Roosevelt Won in Vote; Wallace Calls It a New Deal Defeat

Former Asserts Third-Term 'Draft' May Be Necessary—AAA Head Hits Expression as Improper for a Cabinet Member

ATATURK DIES AT 58; TURKS WILL ELECT A SUCCESSOR TODAY

National Assembly Expected to Name Gen. Inonu, Former Premier, as President

NATION GOES IN MOURNING

Peaceful Transition to New Era Seen—Unity is Stressed Under Ideal of Founder

BRITAIN WILL SPEND HUGE SUM TO PUSH AIR ARMING PLANS

£200,000,000 Will Go to Build Up Force Next Year—5,000 to 6,000 Planes Ordered

EDEN ASKS BIG REFORMS

Plea for Reorganization of National Life is Viewed as a Bid for Power

NAZIS SMASH, LOOT AND BURN JEWISH SHOPS AND TEMPLES UNTIL GOEBBELS CALLS HALT

All Vienna's Synagogues Attacked; Fires and Bombs Wreck 18 of 21

Jews Are Beaten, Furniture and Goods Flung From Homes and Shops — 15,000 Are Jailed During Day—20 Are Suicides

BANDS ROVE CITIES

Thousands Arrested for 'Protection' as Gangs Avenge Paris Death

EXPULSIONS ARE IN VIEW

Plunderers Trail Wreckers in Berlin—Police Stand Idle—Two Deaths Reported

LEHMAN RENEWS FULL-TERM PLEDGE

Hopes for Cooperation by the Republicans—Budget Work Already Started

BIDS INDUSTRY 'GO' IN PENNSYLVANIA

Judge James Says His Election Was Signal for Forward Movement in Business

BATISTA SEES HULL AND TOURS CAPITAL

ITALY INTENSIFIES CURBS UPON JEWS

Fransa

"Atatürk öldü. Barış kubbesinin Doğu sütunu yıkıldı. Artık evrende barışı kimse garanti edemez. Nitekim ***Avrupalı devlet adamları; onun 1930'da yaptığı uyarı ve tavsiyeleri dinlememiş ve dünyayı 1939 yılında ikinci büyük savaş felaketinin içine sürüklemişlerdir.«***

Le Petit Journal

La vie mouvementée de Kemal Ataturk

diplomate, législateur et soldat fondateur de la République turque et premier dictateur européen d'après-guerre

« Une politique de concessions coloniales à l'Allemagne rencontrerait en Angleterre une formidable opposition »

Les synagogues sont les magasins juifs les Israélites

Le Petit Journal

11 NOVEMBRE

Fransa

"Sırasıyla ihtilalci ve asi, sonradan muzaffer bir kumandan olan 'Türklerin babası'. Yeni *Türkiye'yi yarattı, sultanları kovdu, kadınlara hürriyet verdi, fesi kaldırdı, ülkesinde radikal bir inkılap yaptı.«* Paris-Soir Gazetesi

Macaristan

"Yüzyılımızda, 'olmayacak hiçbir şey yoktur' şeklindeki tarihi *gerçeği ispatlayan ilk adam* olmuştur.« Rendelet Gazetesi

Yugoslavya

" *Dünya şimdiye kadar kürsülere çıkmış en değerli halk liderini, cumhurbaşkanını ve çağdaş tarihin Yakın Doğu'daki en büyük devlet adamını yitirdi. Tarih, silinmez harflerle bu devlet adamının ismini hak edecektir. Atatürk bir halk adamıdır.Kırılmaz azmi, keskin zekası ve kudreti kendisini yendiği alın yazısının önüne getirmiş, böylece yeni Türkiye'nin yaratıcısı olmuştur.» Politika Gazetesi*

Romanya

"Bir milleti, uçurumun kenarından sarsılmaz azmiyle kurtaran, kuvvetlendiren, yükselten yöneticiler arasında Atatürk, en birincisidir.«
Timpul Gazetesi

Japonya -Şaşırtıcı ve çekici bir kişi.
Asker olarak büyük,
fakat devlet adamı olarak daha büyük.
Japan Times

The Japan Times
A JAPANESE MORNING NEWSPAPER ESTABLISHED IN 1897 AND PUBLISHING ALL KOKUSAI-REUTER CABLES

Mısır

Çağının, belki de tüm tarihin en olağanüstü kişilerinden biri.

THE EGYPTIAN
CARBONDALE, ILLINOIS,
STADIUM WILL BE DEDICATED TOMORROW

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk basını ve dünya basını açısından gazete manşetleri Türk kültüründe Atatürk ve onun liderliğine bakış açısı ile dünyanın bakış açısının benzerlikler kadar farklılıklar da gösterdiği anlaşılmıştır. Türk basını ve dünya basını açısından gazete manşetleri Türk kültüründe Atatürk ve onun liderliğine bakış açısı ile dünyanın bakış açısının farklılıklar gösterdiği anlaşılmıştır. Türklerin millet olarak Atatürk'ü; evlat, baba, şef, devlet şefi, kudretli kişilik, kurtarıcı, ulu, deha, dünya lideri, tarihimizde ve kültürümüzde daima yaşayacak kişi olarak sahiplenici, benimseyici, gördüğü anlaşılmaktadır. Ölüm haberini matem, yas olarak acı haber olarak algılamaktadırlar. Yeni Cumhur reisin belirlenecek olması- Cumhuriyetin-devlet devamlılığı kültürümüzün belirsiz kalmamak çabasıdır. Dünya basınındaki manşetler incelendiğinde; kadın eşitliğini getiren lider, modern Türkiye kurucusu, kahramanlığı, dehasıyla bağımsızlığı sağlayan lider, dikkatli, modern devlet kurucusu, büyük düşüncelerin adamı, devlet mimarı, gıpta edilen Türkler ve Atatürk, 20.yy mucizesi, şahsiyet ve yeteneğin dev simgesi şeklindeki manşetlerle farklı bir dünya lider kişiliği ile öne çıkarıldığı görülmektedir. Mevcut Türk kültürünün o zamandan bu zamana lidere bakışında, liderin değeri, yokluğundaki algısı, ortak yanlarının olduğunun ve kültürün toplumun inşasında ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Atatürk dünya basınında; bütün ülkeleri başarısıyla etkilediği, eski düşmanlarıyla barış yaparak onlarla dost olacak kadar büyük bir insan ve lider olduğu yazılmıştır. Atatürk'ün ölümünün Birleşik Krallık, Almanya, Avusturya, Belçika, Macaristan, Romanya, Japonya ve Mısır liderlik olarak bakarken, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Yugoslavya daha çok bizim kültürümüze özgü halk, halk adamı, Türklerin babası, çok sevilen

özellikleriyle öne çıkarıldığı görülmektedir.

Liderlik ve kültür ilişkisinin yapılabileceği farklı çalışmaların yapılması, bilime katkı açısından yararlı olacaktır. Kültür çalışmalarının her topluma özgün çalışmalar olduğu göz önünde bulundurularak, Türk kültürünün değerlerini de içeren farklı çalışmalar yapılması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

Arslanoğlu, İ. (2000). Kültür ve Medeniyet Kavramları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli-Araştırma Dergisi, 15*(1), 243- 255.

Bakan, İ. (2008). "Örgüt Kültürü" Ve "Liderlik" türlerine ilişkin algılamalar ile yöneticilerin demografik özellikleri arasındaki ilişki: Bir alan araştırması. *KMU İİBF Dergisi, 8(*14), 13-40.

Baltacıoğlu, İ. H. (1966). Ziya Gökalp. İstanbul, Diyarbakır'ı Tanıtma ve Turizm Derneği Yayını,

Baykal, A. N. (2019). Mustafa Kemal Atatürk'ün Liderlik Sırları. Hümanist yayınevi, İstanbul.

Artun, E. (2005). Türk Halk Bilimi. İstanbul, Karahan Kitapevi

Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Eren, E. (2001). Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi. İstanbul: BetaYay.

Eraslan, L. (2004). Liderlik olgusunun tarihsel evrimi, temel kavramlar ve yeni liderlik paradigmasının analizi. *Milli Eğitim Dergisi, 162*(4), 109-120

Hermond, D. (2005). Ethical leadership is not optional: how LPPs can help. International Journal Of Scholarly Academic Intellectual Diversity-Electronic, *8*(1), 1-5.

Hussein, M. (2007), Ethical Leadership Makes the Right Decisions, Journal of Technology and Business, pp: 57-65.

Kafesoğlu,İ; Saray, M.(1983). Atatürk İlkeleri ve Dayandığı Tarihi Temeller, Türk dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul ,

Kafesoğlu, İ. (2005). Türk Milli Kültürü. İstanbul ,Ötüken Neşriyat Yayınevi.

Kaplan, M. (1977). Türk Milletini Kültürel Değerleri. İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.

Kocatürk, U. (1984).: (Hazırlayan) Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri,(3.Baskı), Ankara, Turhan Kitapevi

Özyetgin, M. (2006). "Tarihten Bugüne Türk Dili Alanı", (Conference) Chinese Academy of Social Science, Sino-Foreign Relationship Department of Institute of History, Beijing (CHINA) (23 January 2006). www.eurasianhistory.com.

TDK Büyük Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr Erişim Tarihi: 1.12.2020

Masood, S.A., Dani, S.S.,.Burns, N.D & Backhouse, C.J. (2006). Transformational leadership and organizational culture: The situational strength perspective proceedings of the ınstitution of mechanical engineers, Part B. *Journal of Engineering Manufacture, 220* (6), 941-949.

Şişman, M. (1995). Örgüt Kavramının Kültürel Açıdan Çözümlenmesi ve Eğitim Örgütleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 1(1), 79-94.

Sargut, S. (1994). Bireycilik Ve Ortaklaşa Davranış İkileminde Yönetim Ve Örgüt Kuramları. AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 49(1), 321-332.

Tınal, M. (2008). Atatürk'ün İzmir Ziyaretleri ve Vefatının İzmir'deki Yankıları. Dokuz Eylül Üniversitesi Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 16(17), 19-33.

Tekinsoy, Y. E. (2014). Atatürk'ün Vefatı Nedeniyle Tokat, Turhal ve Zile'de Yapılan Merasimler. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 9(2), 171-195.

Uyanıker, F. (2013) Atatürk'ün Vefatı Sonrası Deniz Kuvvetlerindeki Hazırlıklar ve Gemi Jurnalleri Işığında Donanmanın Atatürk'e Vedası. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 7(3), 1867-1913.

Yang, K& Miller, G.J. (2008). *Handbook of research methods in public administration* (2nd edition). New York: M. Dekker.

Yıldırım, B. (2005). Eğitim Örgütlerinde Kültürel Liderlikle Meslek Ahlakı İlişkisi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8*(13), 8-27.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin.

Yolcu, T. (2019). Türkiye'de Siyasal Kültür ve Siyasal Liderlik Anlayışının Temelleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12(1), 93-106. Doi: 10.25287/ohuiibf.440003

Yukl, G. (2018). Örgütlerde Liderlik. Nobel Yayınları: Ankara.

GAZETE KAYNAKLARI

Tan 11 Kasım 1938
Ulus 11 Kasım 1938
Son Posta 11 Kasım 1938
Akşam 11 Kasım 1938
Cumhuriyet 11 Kasım 1938
Son Telgraf 11 Kasım 1938
Yeni Sabah 11 Kasım 1938
Son Posta 11 Kasım 1938
Volkischer Beobachter11 Kasım 1938
Börsen-Zeitung 11 Kasım 1938
Daily Telgraf 11 Kasım 1938
The Sunday Times 11 Kasım 1938
Neue Freie Presse 11 Kasım 1938
La Libre Belgique 11 Kasım 1938
The New York Times 11 Kasım 1938
Le Petit Journal 11 Kasım 1938
Paris- Soir 11 Kasım 1938
Rendelet 11 Kasım 1938
Politika 11 Kasım 1938
Timpul 11 Kasım 1938
The Japan Times 11 Kasım 1938
Mısır Basını 11 Kasım 1938

İLKOKULLARDA ÖRGÜTSEL ADANMIŞLIK VE YENİLİKÇİLİK İLİŞKİSİ

Necati ÇOBANOĞLU
Şube Müdürü (Dr), Malatya Büyükşehir Belediyesi

Özet

Örgütlerin amaçlarını gerçekleştirmedeki başarısını etkileyen birçok boyut vardır. Bu boyutlardan bir tanesi de çalışanların kendilerini örgüte adamasıdır. Örgütsel adanmışlık, çalışanların örgütün belirlediği amaçlara ve örgütün değerlerine güçlü şekilde inanması, bu amaçlar için olağanüstü çaba sarf etmesi, bunlarla birlikte örgüte bağlı kalmayı ve örgüt için çalışmayı sürdürmeyi güçlü şekilde istemesidir (Boylu, Pelit, Güçer, 2007; Yolaç, 2008; Güçlü, 2006). Örgüte adanış bir çalışan örgütün yüksek başarı göstermesi, rekabet ortamında diğer örgütlerden önde olması için çalışacaktır. Rekabette öne çıkmanın en önemli yollarından birisi de yenilik yapmaktır. Örgütsel adanmışlığı yüksek bir çalışanın örgüte daha faydalı olabilmek için daha etkili yeni yöntem ve teknikler deneyecektir. Örgütsel adanmışlığın yenilikçilik ile olan ilişkisini değerlendirmek amacıyla Malatya'da ilkokullarda öğretmenlerin örgütsel adanmışlık ve yenilikçi davranış gösterme düzeylerini öğretmen algılarına göre belirlemek için çalışılmıştır. Ayrıca örgütsel adanmışlık ile yenilikçilik ilişkisi ve örgütsel adanmışlığın yenilikçiliği yordama durumu da incelenmiştir. Alan araştırması devlet ilkokullarında görev yapan öğretmenler arasında basit seçkisiz yöntem ile seçilen ve gönüllü olan 477 öğretmen ile yapılmıştır. Araştırmada verilerin toplanması için kullanılan *örgütsel adanmışlık ölçeği*, Celep (2000) tarafından geliştirilen beşli derecelendirme tipindedir. Yenilikçilik verileri için ise Janssen (2000) tarafından geliştirilen ve Töre (2017) tarafından Türkçe'ye uyarlanan *yenilikçi iş davranışı ölçeği* kullanılmıştır. Toplanan veriler SPSS 22 programı ile frekens analizi, t testi, anova, korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır. Sonuç olarak ilkokullardaki örgütsel adanmışlık ortalaması 5'li likert ölçeğine göre 4,15 (Çoğu zaman), yenilikçilik ise 4,05 (Genellikle yenilikçi kararlar alırum) düzeyinde çıkmıştır. Ayrıca örgütsel adanmışlık ve yenilikçilik arasında bir korelasyon olduğu görülmüş, yapılan regresyon analizinde de örgütsel adanmışlığın yenilikçiliği yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu veriler ışığında, eğitim örgütleri çalışanlarında yenilikçi davranışları artırmak için çalışanlarının örgütsel adanmışlığını yükseltmeleri önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Örgütsel adanmışlık, yenilikçilik, öğretmen, ilkokul

İLKOKULLARDA PERSONEL GÜÇLENDİRME VE İŞ DOYUMU İLİŞKİSİ

Necati ÇOBANOĞLU
Şube Müdürü (Dr), Malatya Büyükşehir Belediyesi

Özet

Örgütlerde personel hem örgütün işleyişi ile ilgili bilgi paylaşımı yapılarak hem de yetki kullanmalarına ortam hazırlayarak güçlendirilir. Personel, örgütün performansına ve performansa göre ödüllendirmeye ilişkin bilgilendirme yapılarak, örgütün performansını etkileyecek kararları vermesi için yetki vererek güçlendirilmektedir. Çalıştığı örgütü tanıyan ve onun gelişimi için yetki kullanabilen bir personel kendini güçlü hissedecektir. Personelin kendisini güçlü hissetmesi yaptığı işlerde daha yüksek doyum elde etmesini sağlayabilecektir. Çalışanların yaptıkları işte doyuma ulaşması birçok araştırmada incelenmiş, örgüte kattığı artı değerler üzerinde durulmuştur. Personelin iş doyumu hem örgüte hem de personele önemli katkılar sağlamaktadır. İş doyumu yüksek olan çalışanlar örgüt için verimli çalışmalar yaparken, kendi duygu dünyaları da pozitif etkilenebilecektir. İlkokullarda personel güçlendirmenin çalışanların iş doyumu ile olan ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma da; personel güçlendirmenin iş doyumunu yordama durumu da incelenecektir. Alan araştırması Malatya ilinde devlet ilkokullarında görev yapan öğretmenler arasında basit seçkisiz yöntem ile seçilen ve gönüllü olan 492 öğretmen araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmada verilerin toplanması için kullanılan personel güçlendirme ölçeği Spreitzer (1995) geliştirilmiş ve Çöl (2004) tarafından Türkçe uyarlaması yapılmıştır. İş doyumu ölçeği, Hackman ve Oldham (1975) tarafından geliştirilmiş ve Silah (2002) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Taşdan (2008) tarafından öğretmenlere uygulanabilir hâle getirilen ölçek, beşli derecelendirme tipindedir. Toplanan veriler SPSS 22 programı ile frekens analizi, t testi, anova, korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır. Sonuç olarak ilkokullardaki personel güçlendirme ortalaması 5'li likert ölçeğine göre 4,04 (Genellikle katılıyorum), iş doyumu ise 3,99 (Beni memnun eder) düzeyinde çıkmıştır. Ayrıca personel güçlendirme ve iş doyumu arasında bir korelasyon olduğu görülmüş, yapılan regresyon analizinde de personel güçlendirmenin iş doyumunu yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar ışığında eğitim örgütlerine, çalışanlarında iş doyumunu artırmak için personel güçlendirme çalışmalarını artırmaları önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Personel güçlendirme, İş doyumu, ilkokul

HZ. PEYGAMBERİN TEBLİĞ HAYATINDA ÖNE ÇIKAN EĞİTİM-ÖĞRETİM İLKE VE METOTLARI

Doç. Dr. Şemsettin IŞIK
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi
Ankara, Turkey
orcid.org/0000-0001-8872-801X

Özet

Yüce Allah, ilk insan ile başlayıp Hz. Muhammed (s.a.v) ile son bulan süreç içinde birçok peygamber göndermiştir. Gönderdiği son kitapta da bunların bir kısmının tebliğ mücadelesini mücmel, bir kısmını da mufassal bir şekilde haber vermiştir. İşte Hz. Muhammed de bunlardan birisi ve aynı zamanda sonuncusu olarak yer almıştır. Dolayısıyla onun son davetçi oluşu ve yaptığı tevhit mücadelesi, çeşitli yönleriyle ele alınıp gözler önüne serilmiştir.

Hz. Muhammed'in tevhit mücadelenin özünü, ilk muhataplarının sahip oldukları inanç ve uygulamaları yeniden gözden geçirme çağrısı ve ıslah etme çalışmaları oluşturmuştur. Böylesine zor ve çetin bir dönüşümün sağlanmasında, her hangi bir yaptırım gücüne de sahip bulunmamaktadır. İşte onu, böylesine sıkıntılı ve meşakkatli bir durumdan alıp başarıya götüren şey, başta Allah'ın nusreti ve akabinde muhataplarının akıl ve idrak seviyelerine göre hareket etmesi olmuştur. Nitekim aynı zaman bir öğretmen olan Hz. Peygamber in, yirmi üç yıl gibi kısa bir süre içinde yaşadığı toplumda böylesine muazzam bir dönüşümü sağlaması, son derece takdire şayan bir durum oluşturmaktadır. Kaldı ki bunu elde etmede kullanılan malzeme de duruma uygun düşen yöntem ve teknikler eşliğinde dil ve ikna kabiliyetinden başka bir şey değildir. Onun için bu hususta ön plana çıkan bazı örnekler üzerinde yeniden durulması ve tespit edilen eğitim ve öğretime dair hususların nazar-ı dikkate alınması gerekmektedir.

İşte buradan hareketle yaptığımız bu çalışmada, Hz. Peygambere verilen risalet görevi esnasında kullandığı eğitim ve öğretim metotlarını örnekleriyle birlikte tespit etmeyi ve belirli başlıklara altında günümüz eğitim ve öğretim dünyasıyla paylaşmayı hedefledik.

Anahtar Kelimeler: Hz. Muhammed, Öğretmen, Eğitim, Öğretim, Metot, Teknik

Abstract

"The prominent principles and methods in the call made by the Prophet"

Almighty Allah sent many prophets in the process that started with the first man and ended with Mohammad. In the last book he sent, he informed some of them in summary and some of them in detail. Here is Mohammed, one of them and also the last one. Therefore, his being the last inviter and his struggle for tawheed has been dealt with in various aspects and revealed.

The essence of Mohammad's struggle for tawhid was his call to reconsider the beliefs and practices of his first addressees and his reform efforts. It does not have any sanction power in achieving such a difficult and arduous transformation. The thing that took him from such a troubled and difficult situation and brought him to success was first of all, Allah's prowess and then acting according to the level of intelligence and comprehension of his interlocutors. As a matter of fact, the fact that the Prophet, who was also a teacher, achieved such a tremendous transformation in the society he lived in in a short period of twenty-three years constitutes an extremely admirable situation. Moreover, the material used to achieve this is nothing but the

ability to language and persuasion, accompanied by the appropriate methods and techniques. Therefore, it is necessary to re-examine some examples that come to the fore in this matter and to take into account the issues related to education and training determined.

Thus, in this study, we aimed to identify the education and training methods he used during his mission of prophethood given to the Prophet with examples and to share them with today's education and training world under certain headings.

Keywords: Muhammed, Teacher, Education, Teaching, Method, Technique

GİRİŞ

Âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber (s.a.v),[1] sahip olduğu ileri düzeydeki insan sevgisi[2] nedeniyle tebliğ ettiği konuların muhatapları tarafından en iyi şekilde anlaşılıp öğrenilmesi için "kendisini helak edercesine"[3] gayret sarf etmiştir. Bundan dolayı kendisine öğretilen "kitap ve hikmet"[4] bilgisini, "güzel öğüt"[5] eşliğinde hedef kitleye idrak seviyelerine uygun bir biçimde ulaştırabilmek için birçok ilke ve metot kullanmıştır. Bu da *"bana daha önceden Kur'an'ın bir benzeri verildi"*[6] şeklinde ifade edildiği üzere, risalet ve tebliğ hayatına gerekli donanıma sahip mahir bir muallim olarak başladığını göstermektedir.

Peygamber (s.a.v), tebliğ hayatı boyunca ilk muhataplarını özünü tevhit akidesinin oluşturduğu ilahî prensiplere uygun bir hayat kurmaya çağırmıştır. Bu davete kulak verip yanında yer alanlar olduğu gibi kurulu düzenden nemalanıp eski yaşayışından vazgeçemeyenler de olmuştur. Peygamber (s.a.v), onları bu tavırlarından vazgeçirmek için gönüllere nüfuz eden üslûbuyla bir ömür sabırla ikna ve irşat etmeye çalışmıştır. Neticede bu ısrar ve sabır, kullanılan eğitim-öğretim vasıtaları ve Allah'ın da nusreti ile büyük bir dönüşüme kapı aralamıştır. Akabinde bedevî bir toplumdan, medenî bir anlayış ve asr-ı saadet olarak nitelenen bir yapılanma doğmuştur. Böylece onların şahsında kıyamete kadar gelecek olanlara da ilham kaynağı olabilecek özellikte bir medeniyet kurulmuştur.

Biz de bu çalışma ile daha önce bu bağlamda yapılan çalışmalara bir katkı sağlamak ve Peygamber (s.a.v)'i bu denli bir değişim ve dönüşümde başarılı kılan eğitim-öğretim unsurlarından öne çıkan ilke ve metotları, örnekler üzerinden hareket ederek ana ve ara başlıklar altında analiz ve sentez yoluyla tasnif etmek istedik. Kanaatimiz odur ki tebliğ esnasında kullanılan bu ilke ve metotlar dikkate alınır ve günümüz pedagoji ve eğitim bilimlerinin ortaya koyduğu veriler ile mezcedilerek (yoğrularak) yeniden kullanıma konulursa, bu durum hem gönül dünyamızda hem de eğitim ve öğretim dünyamızda ayrı bir yere sahip olacaktır.

1- HZ. PEYGAMBERİN TEBLİĞ HAYATINDA ÖNE ÇIKAN EĞİTİM VE ÖĞRETİM İLKELERİ

[1] *"(Resûlüm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."* (Enbiya: 21/107).
[2] *"Andolsun size kendinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkündür. Müminlere karşı çok şefkatli ve merhametlidir."* (Tevbe: 9/128).
[3] *"Kötü işi kendisine güzel gösterilip de onu güzel gören kimse (kötülüğü hiç istemeyen kimseye benzer) mi? Allah dilediğini sapıklığa yöneltir; dilediğini de doğru yola iletir. O halde onlar için üzülerek kendini helak etme. Allah onların ne yaptıklarını biliyor."* (Fatır: 35/8).
[4] *"Nitekim kendi içinizden size ayetlerimizi okuyan, sizi kötülüklerden arındıran, size kitabı ve hikmeti talim edip bilmediklerinizi size öğreten bir Resûl gönderdik."* (Bakara: 2/151).
[5] *"(Ey Muhammed!) Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır. Onlarla en güzel şekilde mücadele et. Şüphesiz Rabbin kendi yolundan sapanları da doğru yolda olanları da en iyi bilendir."* (Nahl: 16/125).
[6] İbn Hanbel, Ebu Abdillah Ahmed, *Müsnedü Ahmed b. Hanbel*, (Muh: Şuayb el-Arneût ve Ark.), Müessesetü'r-Risâle, (y.y), 1421/2001, 1/12.

Peygamber (s.a.v), tebliğ hayatı boyunca eğitim-öğretime önem vermiş ve onu belirli esaslar üzerine oturtmuştur. Bunlar arasında okumaya yazmaya önem vermesi, öğrettiklerini öncelikle kendisinin uygulaması, usandırmadan ve güzel bir dil ve üslûp ile beyanda bulunması, kişilerin ferdi özelliklerini dikkate alması, soru sormaya teşvik etmesi ve soruları özenle cevaplaması, konuyu örneklerle eşliğinde anlatması, sözlerini jest ve mimiklerle desteklemesi, muhataplarını gerektiğinde teşvik ve taltif için takdir etmesi ve lüzum görülen hususlarda tekrarlardan kaçınmaması gibi hususiyetler yer almıştır. Elbette onun eğitim ve öğretim esnasında kullandığı hususlar, bunlar ile sınırlı kalmamıştır. Dolayısıyla burada zikredilenler, kullanım itibariyle daha fazla ön plana çıkan uygulamalar olmuştur.

Bu bağlamda Peygamber (s.a.v)'in eğitim ve öğretim esnasında dikkate aldığı bazı önemli ilkeleri ele almak, onun eğitim anlayışını daha iyi anlama ve yorumlama hususunda bize yol gösterici olacaktır.

1.1- Sevgi, Merhamet ve Hoşgörü

Peygamber (s.a.v)'in, eğitim ve öğretim anlayışı sevgi, merhamet ve hoşgörü anlayışı üzerine kurulmuştur. Bu sayede kalplerde yer alan duygular, davranışlara yansıyarak görünür hâle gelmiş ve gönüller arasında karşılıklı sevgi temelli beşeri münasebetler doğmuştur. Sahabe, bu nebevî eğitimin zirve yapan örneklerini oluşturmuştur.

Peygamber (s.a.v), hoş görüsü nedeniyle mescide idrarını yapmak isteyen bir bedeviye müdahale ettirmemiş ve ona öfkelenen ashabına da *"bırakın hacetini gidersin. Sonra da kirlettiği yerin üzerine bir kova su dökerek temizleyin. Zorlaştırıcı değil, kolaylaştırmakla görevlendirildiniz"*[7] buyurmuştur.

Yapılan merhamet ve hoşgörü temelli bu tebliğler sayesinde, tuvalette bile önünü ya da arkasını Kıble'ye dahi dönmekten hayâ eden[8] bir sahabe ve kıyamete kadar sürecek devasa bir medeniyet inşa edilmiştir.

1.2- İnandırma ve Müjdeleme

Bir şeyin yapılabileceğini ümit etme ve inanma, işin omurgasını oluşturmaktadır. Bu nedenle İslam, iman ile başlayıp, ümit ile devam eden bir istikamette ilerlemiştir. Özellikle 'bir şeyi yapmaya azmettikten sonra Allah'a güvenerek harekete geçme,'[9] imanın gereği sayılmıştır. Bundan dolayı iman, her şeyden önce gelmiştir.

Peygamber (s.a.v), ashabının güvenini ümit ve müjde ile sürekli olarak zinde tutmuştur. En zor anlarda bile ümitsizliğe düşmeden yaptıkları işten dolayı onları müjdeleme devam etmiştir. Bunun örneklerinden birisini, Hendek savaşı öncesi Medine'nin etrafına kazılan hendek esnasında meydana gelen şu olay oluşturmuştur:

Sahabe, hendek kazarken kırılması zor bir kaya ile karşılaşmış ve Peygamber (s.a.v.)'den bu hususta yardım istemiştir. O da eline balyozu almış ve hendek kazmaya mâni olan kayaya vurmuştur. O sırada taştan kırılan bir parçanın akabinde 'bana Şam'ın anahtarları verildi' müjdesini vermiştir. Tekrar kayaya vurup bir parça daha koparınca, 'bana İran'ın anahtarları verildi' diye müjdesini artırarak sürdürmüştür. Tekrar kaya vurup bir parça daha kopardığında

---

[7] Müslim, İbn el-Haccâc, *Sahîhu'l-Müslim*, (Muh: Fuad Abdülbaki), Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, (t.s), Taharet, 100; Buhârî, Muhammed b. İsmail, *Sahîhu'l-Buhârî*, (Muh: M. Zehîr b. Nasır), Dâru Tavkı'n-Necât, (b.y), H. 1422, Vudu', 219.

[8] Ebu Dâvud, Süleyman b. el-Eş'ab, *Sünenü Ebî Dâvud*, (Muh: Şuayb el-Arneût ve Ark.), Dâru'r-Risâlti'l-Âlemiyyeh, (b.y), 1430/2009, Taharet, 8; Nesaî, Ebu Abdirrahman Ahmed b. Şuayb, *Sünenü'n-Nesâî*, (Muh: Abdulfettah Ebu Guddeh), Mektebü'l-Matbûâti'l-İslamiyyeh, Haleb, 1406/1986, Taharet, 20, 21.

[9] *"Kararını verdiğin zaman, Allah'a dayanıp güven. Çünkü Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever."* (A. Imran: 3/159).

da 'bana Yemen'in anahtarları verildi'[10] diye onları yaptıkları işin doğru olduğuna inandırmış ve Allah'ın izni doğrultusunda geleceğe dair müjdeler vermiştir.

Aynı şekilde ashabını da herhangi bir işe gönderirken *"müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz; kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız"*[11] diye uyarmıştır.

1.3- Takdir ve Ödüllendirme

Başkaları tarafından beğenilip takdir edilme, insanın en çok haz aldığı hususlardan birisi olmuştur. Sosyal bir varlık olarak yaratılan insan, içinde yaşadığı toplum tarafından takdir edilmeyi ve yaptığı işlerden dolayı beğenilip saygın bir konuma çıkarılmayı en büyük ödül olarak görür. Bu husus, her seviyedeki insan ve toplumda yer alan sabit bir duygu olarak tezahür etmiştir. Özellikle çocuk ve gençler için ayrı bir önem arz etmektedir. Bunun için zaman zaman doğru ve yanlışın ölçüsü, başkalarının beğenisi ile tayin edilir olmuştur. Peygamber (s.a.v) de insanın içinde yer alan bu duyguyu bildiği için her meşru tutum ve davranışı takdir edip ödüllendirmiştir. Böylece onların toplumda yayılmasına ve kökleşmesine hız kazandırmıştır. Bu mânâda şu örnek, onlardan sadece bir tanesini teşkil etmektedir:

İbn Abbas (r.a), bir gün Nebi (s.a.v) tuvalet çıkışında abdestini alsın diye bir kaba su hazırlayıp koydu. Resûlüllah onu görünce, kimin hazırlayıp koyduğunu sordu. İbn Abbas da kendisinin hazırladığını söyledi. Bunun üzerine Resûlüllah da *'Allah'ım! Onun dindeki anlayışını artır'*[12] diye dua etti. İşte bu da büyük-küçük ayırımı yapılmaksızın güzel davranışların takdir edilip ödüllendirildiğini ortaya koymaktadır.

1.4- Merak ve İlgi Uyandırma

Peygamber (s.a.v), ele alacağı konuya merak uyandırıp ilgi çekmek için farklı metotlar kullanmıştır. Böylece o, üzerinde duracağı konuya hedef kitlenin yoğunlaşmasını sağlamış ve verilen mesajların zihinlerde kalıcı olmasını sağlamıştır. Bunun için bazen bir soru sormuş bazen misallendirme yapmış bazen de benzetme veya canlandırma eşliğinde sözlerine başlamıştır. Söz gelişi beş vakit namaz kılmanın önemini anlatmak için sözlerine şöyle merak uyandırarak başlamıştır:

"Birinizin kapısının önünden bir nehir aksa ve her gün bu nehirde beş defa yıkansa, onda kirden bir eser kalır mı diye sordu. Sahabe de hayır, o kimsede kirden her hangi bir şey kalmaz diye cevap verdi. Bunun üzerine Allah Resûlü, işte beş vakit namaz da aynen bunun gibidir. Allah, beş vakit namaz ile günahları silip yok eder"[13] buyurdu.

Bu ve benzeri örneklerde görüldüğü gibi Peygamber (s.a.v), merak ve ilgi uyandırarak muhatabın düşünmesini sağlamış ve vâkıf oldukları bilgi düzeyine göre onlara veri yüklemesinde bulunmuştur.

1.5- Mücerretten (Soyuttan) Müşahhasa (Somuta) Gitme

Eğitim ve öğretim esnasında konunun durumuna göre soyuttan somuta doğru bir yol takip etme, anlamayı daha da kolaylaştırmaktadır. Zira öğrenme faaliyeti, genel hatları itibariyle duyu organlarına ve anlayış kapasitesine dayanmaktadır. Mücerret (soyut) konularda da bu oranın daha az olması, anlamayı ve kavramayı zorlaştırmaktadır. Bunun için soyut konuların

[10] Bkz. Berki, A. Himmet ve Keskioğlu, Osman, *Hâtemü'l-Enbiya Hz. Muhammed ve Hayatı*, DİB. Yayınları, Ankara, 2003, s. 308.
[11] Buhârî, İlim, 69, (1/25); Müslim, Cihâd, 8 (1734); Ebû Dâvûd, Edeb, 4835, (7/205).
[12] Buhârî, Vudû', 143.
[13] Buhârî, Mevakitu's-Salat, 528; Müslim, Mesâcid, 283; Tirmizî, Muhammed b. İsa, *Sünenü't-Tirmizî*, (Tah. ve Ta'lik: A. Muhammed Şakir ve Ark.), Şeriketü Mektebeti ve Matbaati Mustafa el-Babî el-Halebî, Mısır, 1395/1975, Edep, 2868, (5/151).

somut örnekler eşliğinde işlenmesi hem konunun kavranılmasını hem de zihinde kalıcı olmasını artırmaktadır.

Peygamber (s.a.v), bazı mücerret konuların anlaşılmasını kolaylaştırmak için çeşitli şekiller çizerek müşahhas hâle getirmiş ve muhatabın idrak gücünün yanında duyu organlarına da hitap etme yoluna gitmiştir. Böylece kavranması zor olan bazı hususların anlaşılmasında kolaylık sağlanmıştır.

Bu bağlamda Peygamber (s.a.v), 'Allah'ın yolu' kavramını anlatırken, uzun düz bir çizgi çizmiş; onun sağına ve soluna da bir takım çizgiler daha çizmiştir. Uzun düz çizginin, Allah'ın yolu; onun sağında ve solunda yer alanların da batıl yollar olduğunu söylemiştir.[14]

Peygamber (s.a.v), başka bir seferinde de yere bir dörtgen çizmiş; onun ortasından kenar çizgisini keserek dışarı çıkan bir çizgi daha çizmiştir. Dörtgenin ortasından başlayıp kenar çizgisini keserek dışarı çıkan çizgiye, iki yanından dikey vaziyette bir takım küçük çizgiler daha çizmiştir. Sonra bu çizgileri şöyle izah etmiştir: *"Dörtgenin iç kısmı, insanın kendisi; onu kuşatan dörtgen de onun ecelidir. Dörtgeni ortasından keserek dışarı çıkan çizgi de insanın arzularıdır. Ona dikey vaziyetteki küçük çizgiler de dert ve ıstıraplardır. İnsan bu dertlerin birinden kurtulsa, öteki gelip çarpmaktadır. Ötekinden kurtulsa, bu sefer beriki gelip çarpmaktadır."*[15]

Peygamber (s.a.v), bir başka bir defasında da biri uzağa, diğeri de yakına olmak üzere iki çakıl taşı atmış ve akabinde *"bunlar neye benzer bilir misiniz"* diye sormuştur. Orada bulunan ashap da Allah ve Resûlü daha iyi bilir demiştir. Bunun üzerine *"şu uzağa düşen taş, arzular, yakına düşen de eceldir"* diye buyurmuştur.[16]

İşte bu ve benzeri uygulamalar, onun eğitim-öğretim faaliyetlerinde görsel malzemeyi nasıl yerli yerinde kullandığını ve soyuttan-somuta ilkesini en güzel bir biçimi ile nasıl uyguladığını ortaya koymaktadır.

1.6- Sabır ve Yumuşak Huyluluk

Peygamber (s.a.v), en zor şartlarda bile sabredip, yumuşak huyluluk göstermiştir. Bu özelliklere sahip olan Allah Resûlü, öfkelenmeyi gerektiren durumlarda bile akl-ı selim ve soğukkanlılık içinde hareket etmiş ve muhatabını bilgilendirme yoluna gitmiştir. Bu sergilenen tavır, insanların kendilerine sert ve kaba davranılmasından hoşnut olmadıklarını ortaya koyan güzel bir örnek olmuştur.

Bu bağlamda Enes b. Malik, çocukluk yıllarından itibaren on yıl aralıksız bir şekilde Peygamber (s.a.v)'in yanında kaldığını ve kendisine bir defa olsun 'öf' bile demediğini ve yaptığı herhangi bir işten dolayı "bunu niye böyle yaptın" diye azarlamadığını söylemiştir.[17]

Konunun vuzuha kavuşması için şu örneği de zikretmekte yarar vardır: Peygamber (s.a.v) Taif kuşatmasından Ci'rane mevkiine döndüğü sırada, içlerinde Ebu Mahzûre'nin de yer aldığı Kureyş kabilesinden on kadar genç, namaz vaktini haber vermek için ezan okuyan müezzini ve ezanı hafife almak maksadıyla yüksek sesle taklit etmeye kalkışmıştır. Bunu duyan Peygamber (s.a.v), onları yanına çağırmış ve her birisine teker teker ezan okutmuştur. Diğerlerinden sesi daha güzel olan Ebu Mahzûre'nin başını okşayıp, namaz vakti geldiğinde ondan ezan okumasını istemiştir. O da bu isteği yerine getirmiş; akabinde Peygamber (s.a.v) tarafından bir miktar para ile ödüllendirilip hayır dua almıştır. Gönlü İslam'a karşı kin dolu

[14] İbn Mâce, Ebu Abdillah Muhammed b. Yezîd, *Sünenü Ibn Mâce*, (Tah: M. Fuad Abdülbaki), Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyyeh, (y.y,), 1952, Mukaddime, 11, (1/6); İbn Hanbel, 4/156, 257.
[15] Buhârî, Rıkâk, 6417, (8/89).
[16] Tirmizî, Edeb, 2870, (5/152).
[17] Müslim, Fedâil, 51 (2309), (4/1804); Tirmizî, Birr, 4/368.

olan Ebu Mahzûre, müslüman olmuş ve daha sonra da Kâbe'ye müezzin olarak tayin edilmiştir.[18]

1.7- Örnekleme ve Örneklik

Peygamber (s.a.v), ashabı ile paylaştığı her olayı ve aktardığı her bilgiyi hayatının her aşamasında bizzat kendisi de uygulamış ve onlara örnek olmuştur. Bu duruma, Kur'an-ı Kerimde *"andolsun ki size, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlara ve Allah'ı çok zikredenlere, Resûlüllahta güzel bir örneklik vardır"*[19] buyrulmak suretiyle vurguda bulunulmuştur.

Peygamber (s.a.v), verdiği örnekler yoluyla hem konunun sunulmasını hem de anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Bu durumu, şu örneklerde görmek mümkündür:

"Mümin, bal arısına benzer. Zira o, temiz olan şeylerden yer ver temiz şeyler ortaya koyar. Temiz yerlere konar ve nazikçe hareket eder. Bundan dolayı konduğu yeri kırıp dökmez. Her hangi bir şey düşürse de kırılıp bozulmaz."[20]

Diğer bir örnekte de ashabına karşı olan hassasiyetini şöyle beyan etmiştir:

"Benim ile sizin durumunuz, şuna benzer: Bir adam ateş yakar. Ateş etrafı aydınlatınca gece kelebekleri ve aydınlığı seven bir kısım canlı varlık, bu ateşe kendilerini atmaya başlar. Ateş yakan adam, onları engellemeye çalışır. Fakat onlardan birçoğu ateşe düşüp yanar. İşte ben, ateşe düşmemeniz için sizi belinizden yakalıyorum. Fakat siz, ateşe atılmak için koşuyorsunuz."[21]

1.8- Fail Yerine Fiili Eleştirme

Güzel ahlakı tamamlamak için gönderilen Peygamber (s.a.v),[22] hayatı boyunca güzel sözler söylemiş ve güzel işler yapmıştır. Çirkin söz ve davranışların gönülleri kırıp dökmemesi için dost ve düşman hiç kimseye kaba bir davranış sergilememiştir. Hatta kendisine yapılan kırıcı ve çirkin davranışları kişiselleştirmeden düzeltme yoluna gitmiştir. Aynı şekilde kendisine yapılan bir şikâyet veya ulaşan bir hatalı davranışı, sahibinin yüzüne vurmadan yapılan iş üzerinden düzeltmelerde bulunmuştur. Yani "falancaya ne oluyor da şöyle diyor diyerek faili (işi yapanı) kötüleme yerine, 'bir takım kişilere ne oluyor da şöyle şöyle diyorlar" ya da yapıyorlar demek suretiyle genelleştirmiş ve yapılan davranışı eleştirilip, kötü bir uygulama olduğunu beyan etmiştir. Böylece işi yapanı kötülemekten ve ona ağır gelecek söz söylemekten de kaçınmıştır.[23] Bu husus, şu örnekte daha net bir şekil görünmektedir:

Peygamber (s.a.v), abdest alırken topuklarını kuru bırakan birisini görünce, *"cehennemde yanacak o topukların vay haline"*[24] demek suretiyle yapılan fiildeki eksikliğe dikkat çekip, derhal düzeltilmesini istemiştir.

1.9- Yetki ve Sorumluluk Verme

Peygamber (s.a.v)'in eğitim ve öğretim ilkelerinden birisi de yetki ve sorumluluk alma

[18] Sarıcık, Murat, *Ebu Mahzure*, TDVİA., İstanbul, 1994, 10/194.
[19] Ahzab: 33/21.
[20] İbn Hıbbân, Muhammed b. Hıbbân, *Sahîhu İbn Hibban*, (Tah: Şuayb el-Arneût), Müessesetü'r-Risâleh, Beyrut, 1408/1988, Adâbu'l-Ekl, 5230-5231, (12/34-35).
[21] Buhârî, Rıkâk, 6483; Müslim, Fedâil, 17 (2284).
[22] *"Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim."* (İbn Malik, Malik b. Enes, *el-Muvatta'*, (M. Mustafa el-A'zamî), Müessesetü Zâyed b. Sultan Âl Nehyân li'l-A'mâli'l-Hayriyye ve'l-İnsaniyye, Abudabi, 1425/2004, Hüsnü'l-Hulk, 686 (3357)).
[23] Bkz. Ebu Davud, Edep, 4788, (4/250).
[24] Buhârî, Vudû'60, 96, 163, (1/22, 30, 44).

üzerine olmuştur. Bu husus, kadı-erkek ayırmadan bütün sahabenin öğrendiklerini başkalarına öğretmeyle sorumlu tutmuş ve onları gereğini yapma konusunda yetkilendirmiştir. Bunun eğitim ve öğretim ile ilgili örneklerinden birisini, Musab b. Umeyr (r.a)'in Yemen'e öğretmen olarak gönderilmesi oluşturmaktadır.[25]

Aynı şekilde diğer bir örnek de Muaz b. Cebel (r.a) ve Ebu Musa el-Eş'ari (r.a)'nin Yemen'e vali olarak gönderilmeleri ve orada işleri çekip çevirme hususunda yetkili kılınmalarıdır.[26] Bunlardan daha da kapsamlı olanı, veda haccı hutbesinde Peygamber (s.a.v)'in, *"burada bulunanlar, bulunmayanlara söylediklerimi ulaştırsın"*[27] hitabı olmuştur. Bu da eğitim ve öğretim ile ilgili yetki ve sorumluluğun, vüs'ati ölçüsünde herkesi kapsadığını ortaya koymaktadır.

1.10- Kuşatıcılık ve Süreklilik

Peygamber (s.a.v), bedevi bir anlayıştan medeni bir toplumu oluşturmak için tebliğ hayatı boyunca kuşatıcı ve kesintisiz bir eğitim ve öğretim sistemi uygulamıştır. Sadece mescide ya da suffa mektebine mahsus olmayan bu uygulama, herkesi kapsamış; sonunda cehalet üzere yaşayan bir toplumdan, saadet üzere yaşayan bir medeniyetin doğmasına kapı aralamıştır. Özellik parasız yatılı okul statüsünde olan suffa, herkese hitap eden kuşatıcı eğitim ve öğretimi ile pek çok sahabinin yetişmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Aynı zamanda bu tür yerlerde itikattan ibadâta, muâmelâttan ukûbâtâ, ahlaktan adap ve muaşerâta varıncaya kadar bütün İslamî hususlar, eksiksiz ve kuşatıcı bir şekilde verilmeye devam etmiştir. Böylece büyük bir dönüşüm vücûda gelmiştir.

1.11- Soru ve Sorunlar Üzerine Yoğunlaşma

Peygamber (s.a.v), sorulan sorulara veya karşılaşılan sorunlara karşı hassasiyet göstermiş ve beklentileri karşılayacak oranda cevap ya da çözümler sunmuştur. Bazen de şüphe ve tereddüde mahal bırakmayacak derecede fazla bilgi vermiştir. Fakat genel itibariyle dikkatlerin dağılmaması ve beklentilerin hemen karşılık bulması için ihtiyaç duyulan kadarını vermekle yetinmiştir.

Söz gelişi Nevvâs b. Sem'ân, iyilik ve günah nedir diye sormuş, Peygamber (s.a.v) de *"iyilik, ahlak güzelliğidir; günah ise içine sinmeyip iz bırakan ve insanların bilmesini istemediğin şeydir"*[28] diye cevap vermiştir.

Yine bu bağlamda bir başka örnek de şöyledir: Peygamber (s.a.v), Ravhâ denilen yerde bir grupla kişi ile karşılaşmış ve onlara "siz kimlersiniz" diye sormuştur. Onlar da biz, müslümanlarız demişler ve akabinden peki sen kimsin demişlerdir. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) de *"ben Allah'ın Resûlüyüm"* diye cevap vermiştir. Bu esnada içlerinden bir kadın, kucağındaki küçük bir çocuğu havaya kaldırarak buna da hac var mı diye sormuştur. Resûlüllah da *"evet, ona hac; sana da sevap vardır"* [29] buyurmuştur. Böylece sorulan soru ve beklenti daha fazlasıyla cevap bulmuştur.

1.12- Dil ve Beden Dilini Kullanmada Anlaşılır Olma

Peygamber (s.a.v), tebliğ hayatı boyunca muhatabının akıl ve idrak seviyesini esas alarak anlaşılır bir dil ve etkileyici bir üslûp ile hitap etmiştir. Aynı şekilde *"insanlara akıl*

[25] Buhârî, Ferâid, 6374, (8/151), Tefsîru'l-Kur'an, 4941, (6/168).
[26] Bkz. Tomar, Cengiz, *Yemen*, TDVİA. Yayınları, İstanbul, 2013, 43/406-412.
[27] Buhârî, Hac, 1741, (2/176).
[28] Müslim, Birr, 14-15, (2553), (4/1980).
[29] Müslim, Hac, 409 (1336), (2/974).

seviyelerine göre konuşunuz"[30] diye de tavsiyede bulunmuştur. Bazen yaptığı sözlü beyanı, dinleyicinin dikkatini çekmesi ve daha kolay kavranması için beden dili eşliğinde yapmıştır. Böylece o esnada sahip olunan halet-i ruhiye, beden diliyle birlikte hitaba ayrı bir görsellik ve etki kazandırmıştır.

Peygamber (s.a.v), sahabenin eğitim ve öğretiminde beden dilini etkili bir şekilde kullanmış; jest ve mimikleriyle konuşmasını zenginleştirmiştir. Söz gelişi Peygamber (s.a.v)'in, *"bir müminin diğer mümine göre durumu, birbirini destekleyen bir binanın parçaları gibidir"*[31] şeklindeki beyanı esnasında parmaklarını birbirine kenetlemesi, bu türden bir uygulamadan kaynaklanmıştır.

Yine onun zaman zaman bir baba şefkati edasıyla muhataplarının ellerinden ya da omuzlarından tutarak hitap etmesi, bu kabil işlerdendir. Bu bağlamda Peygamber (s.a.v)'in İbn Ömer (r.a)'in omuzundan tutup, *"dünyada bir garip gibi ya da bir yolcu gibi ol ve kendini kabir ehlinden say"*[32] diye tavsiyede bulunması, dil ve beden dilinin mezcedilmesini temsil etmektedir.

1.13- Okuyup Yazma ve Yeni Şeyler Öğrenmeyi Teşvik Etme

Peygamber (s.a.v.), Kur'ân-ı Kerim'in ifadesiyle daha önce kitap okuyup yazı yazmamış[33] ümmî bir elçi[34] olarak okuma ve yazmanın yaygın olmadığı bir ortamda tebliğ faaliyetlerine başlamıştır. Fakat çevresinde yer alanlara, okuyup yazmalarını ve öğrendikleri şeyleri yazı ile kayıt altına almalarını tavsiye etmiştir. Bu meyanda Kur'an-ı Kerim'in yazılmasını emretmiş ve bu iş ile ilgili yazıcı kâtipler tayin etmiştir.[35]

Böylece yazarak öğrenme, öğrenme şekillerinin başında yer almıştır. Çünkü bu esnada hem konu üzerine yoğunlaşma hem de ileride tekrar okunabilecek yazılı bir metin oluşmaktadır. Bundan dolayı bilgiyi kayıt altına almanın yollarından birisi olarak, her zaman kullanıla gelmiştir.

Bu bağlamda Abdullah b. Amr b. el-Âs, konuyla ilgili olarak şöyle bir hatırasını anlatmıştır: Peygamber (s.a.v.)'den duyduğum her şeyi ezberlemek için yazıyordum. Kureyş halkı, kızgınlık ve sükûnet hâlinde duyduğun her konuşmayı yazma diyerek beni menettiler.

---

[30] Bkz. İbn Cüneyd, Ebu'l-Kâsım Temmam b. Muhammed, *Fevâid*, (Muh: H. Abdülmecid es-Selefî), Mektebetü'r-Rüşd, Riyad, H. 1412, 1346, (2/134); el-Ukaylî, *ed-Duafâü'l-Kebîr*, (Tah: A. Mu'tî Emin Kal'acî), Dâru'l-Mektebeti'l-Ilmiyye, Beyrut, 1404/1984, 2242, (4/1535).

[31] Buhârî, Salât, 481, (1/103); Müslim, el-Bir ve's-Sıla, 65 (2585), (4/1999).

[32] Buhârî, Rıkak, 6416, (8/89); Tirmizî, Zühd, 2333, (4/567); İbn Mace, Zühd, 4114, (2/1378).

[33] *"Sen bundan önce ne bir yazı okur, ne de onu elin ile yazardın. Öyle olsaydı, batıla uyanlar, kuşku duyarlardı."* (Ankebût: 29/48)

[34] Ümmî Peygamber husus, ayetlerde şöyle yer almıştır: *"Yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları o elçiye, o ümmî Peygamber'e uyanlar (var ya), işte o Peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükten meneder, onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar. Ağırlıklarını ve üzerlerindeki zincirleri indirir. O Peygamber'e inanıp ona saygı gösteren, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen Kur'an'a uyanlar da kurtuluşa erenlerdir."*

Diğer bir ayette de şöyledir: "*De ki Ey insanlar! Doğrusu ben, kendisinden başka ilah bulunmayan, dirilten ve öldüren göklerin ve yerin hükümranı Allah'ın size gönderdiği bir elçisiyim. Allah'a ve Onun sözlerine iman edip, size haber getiren ümmî peygamberine iman edin ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız.*" (A'raf: 7/157, 158)

Ayette geçen "ümmi" kelimesi, okuma yazma bilmeyen karşılığında kullanılmış olup, Resûlüllahın bir vasfıdır. Allah Teâlâ'nın O'nu bu vasıf ile açıklaması ümmi olduğu halde ilmin bütün kemalatına sahip olmasındandır ki, bu da O'nun hakkında bir mucizedir. Resûl denilmesi, Allah'a izafeten; Nebi denilmesi de kullara nispetendir. Yani o, Allah'ın elçisi olması bakımından Resûl, insanlara Allah'ın emirlerini ulaştırıp bildirmesi bakımından da Nebi'dir. (Özek, Ali ve Ark., *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meâli*, TDV. Yayınları, Ankara, 2017, s. 169)

[35] Bkz. Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usûlü*, TDV. Yayınları, Ankara, 1979, s, 53.

Bunun üzerine ben de yazmayı bıraktım. Daha sonra durumu Resûlüllaha arz ettim. Eliyle ağzını işaret ederek, *"yaz, nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki buradan haktan başka hiç bir şey çıkmaz*"[36] buyurdu. Böylece yazarak öğrenme, tasvip bulmuştur. Bu sayede hem konu azami derecede dikkatle dinlenilmiş hem de daha sonra eldeki metinden tekrar okuma imkânı sağlanmış olmaktadır.

Peygamber (s.a.v), farklı lisanlarla konuşan kişiler arasında iletişimin sağlanması ve sosyal ilişkilerin güçlendirilip arttırılması için yabancı dil öğrenmeye de özel bir önem vermiştir. Diğer taraftan İbranice ve Süryanice gibi çeşitli dillerde gelen mektuplara, İslam'ı arı duru bir şekilde anlatan cevapların verilmesi için bu dillerin öğrenilmesine ihtiyaç duyulur olmuştur. Bu ve benzeri sebeplerden dolayı yabancı dil öğrenme teşvik edilmiştir. Bunun ilk örneği olma şerefine de Zeyd b. Sâbit nail olmuştur.

Peygamber (s.a.v), bir gün Zeyd b. Sâbit'i çağırıp, yahudilere güvenmediğini belirtmiş ve Süryanice öğrenmesini istemiştir. O da bu durumu şöyle tafsil etmiştir: "Resûlüllah Medine'ye gelince beni huzuruna götürdüler. Orada bulunan ashap, Ya Resûlellah! 'Bu genç, Neccâr oğullarındandır; sana Allah'ın inzal ettiği sûrelerden on yedi tanesini ezbere biliyor' dedi. Bu durum Peygamber (s.a.v)'in çok hoşuna gitti ve *'Zeyd, benim için yahudilerin diliyle yazmayı öğreniver; Vallahi ben yazı hususunda onlara güvenmiyorum'* buyurdu. 'Ben de on beş gün geçmeden onların yazısını öğrendim. Hatta bu konuda epeyce maharet kazandım. Yahudilerden gelen mektupları okuyor ve onlara verilecek cevapları kaleme alıyordum' dedi.[37]

1.14- Çocuklara Değer Verme ve Yetişmelerine Özen Gösterme

Peygamber (s.a.v), çocuklara ayrı bir değer vermiş ve onların yetiştirilmeleri hususunda azami gayret sarf etmiştir. Hatta onlardan birisi gibi aralarında yer alıp, çeşitli sosyal faaliyetlerde bulunmuştur. Ayrıca onların geleceğe hazırlanmaları hususunda ilgililere çeşitli tavsiyelerde bulunmuştur. Söz gelişi Peygamber (s.a.v), torunlarını ve diğer çocukları vakit ve bayram namazlarında camiye götürmüş,[38] oradaki atmosferi teneffüs etmelerini sağlamıştır.

Peygamber (s.a.v), çocukları geleceğe hazırlamak maksadıyla onlara yapabilecekleri işler vermiştir. Bu şekilde hem iş yapmayı öğrenmişler hem de becerilerini geliştirerek yapıp ettikleri şeyler yoluyla başkalarına yardımcı olmuşlardır. Bunun örneklerinden birisini, Peygamber (s.a.v)'in Medine'ye geldiğinde on yaşlarında olan Enes (r.a)'i yanına alıp onunla on yıl kadar ilgilenmesi ve bu zaman zarfı içinde yapabileceği işlerde azarlamadan güler yüzlü bir vaziyette çalıştırması[39] oluşturmaktadır.

2- HZ. PEYGAMBERİN TEBLİĞ HAYATINDA YER ALAN EĞİTİM VE ÖĞRETİM METOTLARI

Peygamber (s.a.v), tebliğ hayatı boyunca duruma ve hedef kitlenin yapısına göre çeşitli eğitim ve öğretim metodu kullanmıştır. Bunların bir kısmı, Kur'an-ı Kerim ile birebir mutabakat arz ederken, diğer bir kısmı da kişiye ve duruma bağlı olarak farklı şekillerde tezahür etmiştir.

Peygamber (s.a.v), vahyin muhatapların gönül dünyasında yer bulması için çeşitli usûl ve esaslara başvurmuştur. Bunlar arasında takrir (anlatım), isticvap (soru-cevap), temsil (örnekleme), tekrar, tedricilik, ikna ve ikaz, kıssa (hikâyeleştirme), model sunma (yaparak yaşayarak öğrenme), müzakere (istişare), terğîb (özendirme) ve terhîb (sakındırma), tümevarım

[36] Ebu Davud, İlim 3646, 3/318.
[37] Buhârî, Ahkâm, 7195, (9/76); Tirmizî, İstizan, 2715, (5/67); Ebu Davud, İlim, 3645, (3/318).
[38] Buhârî, Ideyn, 975, (2/21).
[39] Buhârî, Edeb, 6038, (8/14).

(parçadan bütüne gitme) ve tümden gelim (bütünden parçaya gitme) gibi metotlar öne çıkmıştır. Elbette bunların yanında, farklı zaman ve biçimlerde kullanılan diğer türler de olmuştur.

Bu bağlamda şunu da ifade edelim ki Peygamber (s.a.v)'in tebliğ hayatında uyguladığı eğitim ve öğretim metotlarını ana ve ara başlıklar altında ele alıp incelemek ve onun başarısında yer inceliklerini anlamak, bizlere de yol gösterici olacaktır.

2.1- Takrir (Anlatım) Metodu

Peygamber (s.a.v), kendisine gelen vahiyleri tebliğ ederken takrir metodunu daha çok kullanmıştır. Cevâmiu'l-kelim (az söz ile çok şey ifade etme) gibi bir özelliğine sahip[40] olmasına rağmen, beyan tarzı duruma göre farklılık göstermiştir. Böylece karşısındakini sıkmadan, anlayacağı şekilde uygun bir ses tonu ile sözlü aktarımda bulunmuştur. Bazen de aynı konu ile ilgili olarak birden fazla metot kullanmıştır.

Söz gelişi bir sahabinin Ya Rasûlellah! Allah katında hangi amel daha hayırlıdır diye sorması üzerine, Peygamber (s.a.v)'in de *"hâll ve mürtehilin ameli"* diye cevap vermesi ve akabinde o kişinin 'hâll ve mürtehil' de kimdir sorusuna, "*Kur'an-ı Kerim'i baştan sona kadar okuyan ve bitirdiğinde hemen başa dönüp tekrar başlayandır"*[41] şeklinde cevap verilmesinde hem takrir hem de soru-cevap metodu birlikte yer almıştır. Bu hususta başka örnekler oldukça çoktur.[42]

2.2- İsticvap (Soru-Cevap) Metodu

Sahabe, mânâsını anlamakta güçlük çektiği ayetleri ve karşılaştığı problemleri Peygamber (s.a.v)'e sormuş ve ondan bir çözüm yolu göstermesini istemiştir. O da bu tür beklentilere, Kur'an-ı Kerim'den ve onun belirlediği ana çerçeveden hareketle cevaplar vermiştir. Böylece birebir ya da toplu olarak sorulan sorular cevap bulmuştur. Hatta bu bağlamda sahabenin anlayamadığı ya da bilmediği konuları sorup öğrenmesini teşvik edilmiş ve "sorulması uygun düşmeyen sorulara bile uygun bir dil ile cevaplar verilmiştir."[43]

Bazen de Peygamber (s.a.v) hem sözlerine dikkat çekmek hem de muhatabının bilgi seviyesini ölçmek için sohbetine soru ile başlamıştır. Bunun pek çok örneği bulunmaktadır. Bunlardan sadece şununla yetinmiş olacağız:

Bir gün Resûlüllah (s.a.v), *"müflisin kimdir biliyor musunuz"* diye sordu. Ashap da parası ve malını kaybeden kimsedir dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v), *"şüphesiz ki ümmetimin müflisi, kıyamet günü namaz, oruç ve zekât sevabıyla gelip de şuna sövdüğü, buna zina isnat ettiği ve iftirada bulunduğu, şunun malını haksız bir şekilde yediği, bunun kanını döktüğü, şunu dövdüğü için kazandığı sevabı şu ya da bu kişiye verilen ve üzerindeki kul hakları bitmeden sevapları biten, akabinde de yaptıklarına kötülüklere karşı, hak sahiplerinin günahları kendisine yükletilerek cehenneme giden kimsedir"* buyurdu.[44]

2.3- Temsil (Örnekleme) Metodu

Peygamber (s.a.v), ele aldığı bir konuyu zaman zaman müşahhas (somut) bir hâle getirmek için örnekler eşliğinde temsil metoduyla verme yoluna gitmiştir. Böylece üzerinde

[40] Bkz. İbn Hanbel, 7396, 7/208, 8135, 8/209
[41] Tirmizî, Kıraât, 2948, (5/197).
[42] Bkz. Müslim, İman, 139, (1/90), Salatü'l-Müsafirîn, 216, (1/541).
[43] Bkz. Müslim, Fedâil, 57 (2312), 4/1806.
[44] Müslim, Birr, 59 (2581), (4/1997); Tirmizî, Kıyamet, 2418, (4/613).

durduğu konuyu, teşbih ve tasvir yardımıyla hem daha kolay anlaşılır hâle getirmiş hem de daha kolay akılda kalmasını sağlamıştır.

Peygamber (s.a.v)'in bu bağlamdaki sözleri, hadis litaretüründe "emsalü'l-hadis" tabiriyle ifade edilmiştir.[45] Bu rivayetlerde somuttan soyuta doğru bir yol takip edilmiş ve çeşitli biçimlerde örneklemeler yapılmıştır. İşte bunlardan birisinde Kur'an-ı Kerim okuyan mümin, kokusu ve tadı olan portakala; okumayan da sadece tadı olan hurmaya benzetilmiştir. Aynı şekilde Kur'an-ı Kerim okuyan münafık, kokusu güzel tadı acı olan fesleğene; okumayan da kokusu ve tadı acı olan ebu cehil karpuzuna benzetilmiştir.[46]

2.4- Tekrar Metodu

Eğitim ve öğretim yoluyla elde edilen bilgi ve kazanılan mesleki maharette meleke kesp etmek için tekrarlara ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bu sayede elde edilen kazanımların, geçici hafızadan kalıcı olana aktarılmasıyla zihne yerleşmesi sağlanmış olur. Bundan dolayı Peygamber (s.a.v), ashabına yeni bir şey öğretirken zaman zaman üç defa tekrarlamış ve unutulmaması için gayret sarf etmiştir.[47] Bazen de zikrettiği hususun ehemmiyetini muhataba belirtmek için sözünü tekrarlamıştır.

Söz gelişi o, vefat anında *"namaz hususunda Allah'tan korkunuz; emriniz altındaki insanlar hakkında Allah'tan korkunuz; iki zayıf yani dul kadın ve yetim çocuklar hakkında Allah'tan korkunuz; namaz hususunda Allah'tan korkunuz"* diye ruhunu teslim edinceye kadar tekrarlamıştır.[48] Dolayısıyla bütün bunlar, konunun önemine binaen yapılmıştır.

Yine bu hususta başka bir örnek de şöyledir: Bir gün Resûlüllah (s.a.v), *"yalan yere yemin ederek bir müslümanın hakkını alan kimseye Allah cenneti haram, cehennemi de farz kılar"* buyurmuştur. Bunun üzerine sahabe, Ya Resûlellah basit bir şey olsa da mı demiştir. Allah Resûlü de *"erak (misvak) ağacından bir çubuk dahi olsa"* demiş ve bu sözünü üç defa tekrarlamıştır.[49]

2.5- Tedricilik Metodu

Tedricilik metodu, varlıklar âleminde sürekli geçerliliğini koruyan bir uygulama biçimi olarak tezahür etmektedir. Bu husus, aynı şekilde insan için de geçerliliği korumaktadır. Bundan dolayı Peygamber (s.a.v), bütün bilinmesi gereken şeyi aynı anda söylemek suretiyle muhatabı bilgi bombardımanına tabi tutmamıştır. İhtiyaç duyulan bilgi ve becerileri, merhaleler hâlinde kısa ve özlü bir şekilde tedricen vermiştir. Hatta tebliğ bile önce yakın aile efradından ve sonra yakın çevresinden başlamış; daha sonrada genişleyerek dışa doğru açılmıştır. Aynı şekilde tebliğ edilmesi için gelen ayetler de anlaşılması ve uygulanması kolay olsun diye peyderpey gönderilmiştir.

Bu durumu sahabe, "Peygamber (s.a.v) bize on ayet verirdi. Biz de onda yer alan hususları iyice öğrenip uygulamadan, diğerlerine geçmezdik. Böylece bize hem ilmi hem de ameli öğretmiş oluyordu" diye ifade etmiştir.[50]

Başka bir örnekte de bu metot şöyle yer almıştır: Peygamber (s.a.v), Muaz b. Cebel (r.a)'i

[45] Bkz. M. Yaşar Kandemir, Mesel, TDVİA., İstanbul, 2004, 29/297-299.

[46] Buhârî, Fedâilü'l-Kur'an, 5020, (6/190); Müslim, Salatü'l- Müsafirin, 243 (797); Ebu Davud, Edeb, 4829, (4/259).

[47] Enes (r.a), "Allah'ın elçisi bir cümle söylediği zaman, iyice anlaşılsın diye bazen onu üç defa tekrar ederdi" diye rivayet etmiştir. (Buhârî, Hibe, 2571, (3/154).

[48] İbn Mâce, Vasaya, 2697, (2/900); Ebu Dâvud, Nevm, 5156, (4/339).

[49] Müslim, İman, (137) 218, (1/122); Muvatta', Akdiye, 591/2693, (4/1052).

[50] İbn Şeybe, Ebu Bekir b. Ebî Şeybe, *Müsnedü İbn Ebî Şeybe*, (Muh: Adil b. Yusuf ve Ark.), Dâru'l-Vatan, Riyad, 1997, 940, (2/413).

Yemen'e gönderirken şu tavsiyelerde bulunmuştur: *"Muhakkak ki sen ehl-i kitap olan bir topluma gidiyorsun. Onları, Allah'tan başka ilâh olmadığına ve benim Allah'ın resulü olduğuma şahitlik yapmaya davet et. Şayet bunu kabul edip itaat ederlerse, Allah'ın kendilerine bir günde beş vakit namazı farz kıldığını bildir. Bunu kabul edip itaat ederlerse, zenginlerinden alınıp, fakirlerine verilmek üzere kendilerine zekâtın farz kılındığını haber ver. Bunu da kabul edip itaat ederlerse, mallarının en iyi ve değerlilerini almaktan sakın. Aynı şekilde mazlumun bedduasını almaktan da sakın. Çünkü onun bedduası ile Allah arasında hiçbir perde yoktur."*[51]

2.6- İkaz ve İkna Metodu

Peygamber (s.a.v), karşılaştığı her hangi bir hata veya yanlış uygulama esnasında tatlı bir üslûp ile onun doğrusunu söylemiştir. Akabinde neden öyle olması gerektiğini izah emek suretiyle muhatabını ikaz ve ikna etme yoluna gitmiştir. Bunun örneklerinden birisini teşkil eden şu hadise, ikaz ve ikna metodunun ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır:

Ebu Ümâme (r.a)'den şöyle rivayet olunmuştur: "Bir gün bir genç peygamberimize geldi ve Ey Allah'ın Resûlü! Bana zina etmem için izin ver dedi. Orada bulunan sahabe, o genci azarlayıp susturmak istedi. Peygamber (s.a.v), o gencin yanına gelmesini istedi. O da gelip yanına oturdu. Peygamber (s.a.v), ona sordu: *'Annen ile bir başkasının zina etmesini ister misin?'* O genç, canım sana feda olsun ki vallahi istemem Ya Resûlellah diye cevap verdi. Peygamber (s.a.v) de *'başkaları da anneleri ile zina edilmesini istemez. Peki, kızınız ile bir başkasının zina etmesini ister misin?"* O genç, canım sana feda olsun ki vallahi istemem Ya Resûlellah diye cevap verdi. Peygamber (s.a.v) de *'başkaları da kızları ile zina edilmesini istemez. Peki, kız kardeşin ile bir başkasının zina etmesini ister misin?'* O genç, canım sana feda olsun ki vallahi istemem Ya Resûlellah diye cevap verdi. Peygamber (s.a.v) de *'başkaları da kız kardeşleri ile zina edilmesini istemez. Peki, halan ile başkasının zina etmesini ister misin?'* O genç, canım sana feda olsun ki vallahi istemem Ya Resûlellah diye cevap verdi. Peygamber (s.a.v) de *'başkaları da halaları ile zina edilmesini istemezler. Peki, teyzen ile bir başkasının zina etmesini ister misin?'* O genç, canım sana feda olsun ki vallahi istemem Ya Resûlellah diye cevap verdi. Peygamber (s.a.v) de *'başkaları da teyzeleri ile zina edilmesini istemez'* buyurdu ve elini gencin üzerine koyup, *'Ya Rabbi! Bu gencin günahını affet, kalbini temizle ve bunu zinadan koru'* diye dua etti. Bundan sonra bu gencin böyle bir şeye meylettiği görülmedi.[52]

2.7- Kıssa (Hikâyeleştirme) Metodu

Peygamber (s.a.v), geçmişte yaşanan hadiseleri ashabına hikâye formatında anlatmak suretiyle çeşitli konularda ders vermiş ve onlardan hisse almalarını istemiştir. Özellikle bunun, insan fıtratına en uygun eğitim-öğretim metotlarından birisi olması ve anlatım kolaylığı sağlayıp edebî tasvire imkân vermesi sebebiyle Allah Resûlü tarafından İslam'a davetin ilk yıllarında sıkça kullanılmış ve geçmişe dair kıssalardan alınacak hisseler sayesinde benzeri hataların tekrarlanmaması hususunda sahabeye uyarılarda bulunulmuştur. Böylece konular hem misallendirilmiş hem de anlatma ve anlamada kolaylık sağlanmıştır. Aynı zamanda ele alınan konu, açılıp canlandırılmış ve zihinlere iyice yerleşmesi sağlanmıştır. Bunların yanında dinleme ve anlama da kolaylaştırmış olduğu için verilmek istenen mesaj da muhatap tarafından

[51] Buhârî, Zekât, 1395, (2/104), 1496, (2/128); Müslim, İman, 29 (19), (1/50).
[52] İbn Hanbel, *Müsnedü'l-İmam Ahmed b. Hanbel*, (Muh: Şuayb el-Erneût ve Adil Mürşid ve Ark.), Müessesetü'r-Risâleh, (y.y), 1421/2001, 22211, 36/545; Abdulcebbâr, Suheyb, *el-Câmiu's-Sahîh li's-Sünenive'l-Mesânid*, (b.y), 2014, 6/445.

rahat bir şekilde alınmıştır.

Bu bağlamda Resûlüllah (s.a.v), müminlerdeki merhametin ne derece kapsamlı olması gerektiğini şöyle izah etmiştir: "Bir zamanlar bir kişi yolda giderken çok susamış ve bir kuyu bulup, içine girerek su ihtiyacını karşılamıştır. Dışarı çıkınca, susuzluktan dilini dışarı sarkıtarak nemli toprağı yalayan bir köpek görmüştür. Kendi kendine, bu köpek de benim gibi çok susamış deyip, bir vicdan muhasebesi yaptıktan sonra, tekrar kuyuya inmiştir. Su ile doldurduğu ayakkabısını ağzına alıp, kuyudan dışarı çıkmış ve köpeği sulamıştır. Yaptığı bu işten dolayı Yüce Allah hoşnut olmuş ve o kişiyi bağışlamıştır. Bu hadiseyi dinleyen sahabe, Ya Resûlellah! Hayvanlara yapılan muameleden dolayı bize de sevap var mı diye sormuştur. Resûlüllah da *'her canlıya yapılan iyilikten dolayı sevap vardır'* buyurmuştur."[53]

2.8- Model Sunma (Yaparak ve Yaşayarak Öğrenme) Metodu

Yaparak ve yaşayarak öğrenme, uygulamalı bir anlatım olması hasebiyle en verimli öğretme metotlarından birisini teşkil etmektedir. Zira yaparak ve yaşayarak öğrenilen bir şey veya bir maharet, insan vücudunda birden fazla organ tarafından yapıldığı için kalıcı olmakta ve kolay kolay unutulmamaktadır. Bundan dolayı Peygamber (s.a.v), bu metodu günlük işlerde ve ibadete dair hususlarda sürekli kullanmıştır.

Söz gelişi Peygamber (s.a.v), koyun yüzmeye çalışan bir kişiye rastlamış ve ona, *"bak, nasıl yüzüleceğini öğreteyim"* demiş; akabinde elini yumruk yapıp, koyunun derisi ile eti arasına sokarak koltuk altına kadar deriyi soymuş ve *"işte böyle yüz"* buyurmuştur.[54]

Yine Peygamber (s.a.v.), abdestin nasıl alınacağını soran kimseye, bizzat abdest alarak göstermiştir. Hatta bazı rivayetlerde, bunu üç defa tekrarladığı yer almıştır.[55]

2.9- Müzakere (İstişare) Metodu

Müzakere (tartışma), bir konu ya da problem üzerinde fikir sahibi olan kişilerin birlikte konuşarak mümkün olan çözüm yollarını aramalarına yönelik bir metottur. Bu özelliği nedeniyle Kur'an-ı Kerim'de *"Ey Muhammed! Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğüt ile davet et ve onlarla en güzel bir şekilde tartış"* diye bu yöntem tavsiye edilmiştir. Böylece üzerinde fikir beyan edilmesi gereken hususlarda ortak bir akla ulaşmak için uygulanması gereken bir usûl hâlini almıştır. Bundan dolayı Peygamber (s.a.v), kendisine vahiyle bildirilmeyen konularda ashabıyla konuşup fikir paylaşımında bulunmuştur. Nitekim Yüce Allah tarafından Peygamber (s.a.v)'e ashabı ile istişare etmesi ve "kesin karar verdikten sonra da Allah'a güvenmesi"[56] emredilmiştir.

Peygamber (s.a.v)'in Bedir savaşında karargâh kurmaya uygun olan yeri tayin etmek için ashabıyla istişare edip Hubab b. Münzir (r.a)'in görüşünü uygulaması[57] ve yine Bedir savaşında alınan esirlere yapılacak muamelenin ashabıyla görüşüp karara bağlaması müzakere metodunun örnekleri arasında yer almaktadır.

2.10- Terğîb (Özendirme) ve Terhîb (Sakındırma) Metodu

Terğîb ve terhîb, insanı güzel yönlendirme ve kötüden sakındırma hususunda mühim bir etkiye sahip bulunmaktadır. Bu yüzden bu yöntem, Kur'ân-ı Kerim'de ve Peygamber (s.a.v)'in sözlerinde teşvik etmede tembelliğe ve sakındırmada da nefrete sevk etmeyecek bir şekilde

[53] Buhârî, Müsâkât, 2363, 3/11, Vudû', 173, (1/45); Müslim, Tevbe, 155 (2245), 4/1761.
[54] Ebu Dâvud, Taharet, 185, (1/47); İbn Mâce, Zebâıh, 3179, (2/1061).
[55] İbn Mâce, Taharet, 469, (1/159).
[56] A. İmran: 3/159.
[57] İbn Hişâm, Ebu Muhammed Abdülmelik, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, Daru'l-Hayr, Beyrut, 1992, 1/620.

itina ile kullanılmıştır.

Yüce Allah, Peygamber (s.a.v)'i bu metodu kullanılması hususunda "*Ey Muhammed! Biz seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik"*[58] buyurmak suretiyle teşvik etmiştir. Bu da hadislerde terğîb ve terhîb bağlamında azımsanmayacak kadar örneğin meydana gelmesine imkân vermiştir. Onlardan bir tanesinde Resûlüllah (s.a.v) cennete teşvik, cehennemden de sakındırmak için şöyle buyurmuştur:

"*Size cennetliklerin kimler olduğunu bildireyim mi? Onlar (yaşadıkları toplumda etki ve yetki bakımından) zayıf oldukları için halkın da zayıf görüp önemsemediği kişilerdir. Fakat bir hususta şöyle olacak diye yemin etseler, Allah onların isteklerini geri çevirmez ve gerçekleştirir. Cehennemliklerin kimler olduğunu söyleyeyim mi? Onlar katı kalpli, kaba, cimri ve kibirlenerek yürüyen gururlu kimselerdir."*[59]

Diğer bir örnekte de adâb-ı muaşerat konusu ele alınmış ve şöyle bir uyarı yapılmıştır: Bir defasında hurma ağaçlarını taşlayan bir çocuk yakalanıp, cezalandırması için Peygamber (s.a.v)'e huzuruna getirilmiştir. Resûlüllah da azarlamadan *"evladım, hurma ağaçları niye taşlıyorsun"* diye sormuştur. O da karnının aç olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Resûlüllah, *"hurma ağaçlarını taşlamadan altına dökülenleri toplayıp ye"* buyurmak suretiyle yapılması gerekeni öğretmiştir. Akabinde de çocuğun başını okşayarak *"Allah'ım, bu yavrunun karnını doyur"*[60] diye dua etmiştir.

2.11- Tümevarım (Parçadan Bütüne Gitme) ve Tümdengelim (Bütünden Parçaya Gitme) Metodu

Peygamber (s.a.v), duruma göre bazı konuları parçadan bütüne doğru, bazılarını da bütünden parçalara doğru bir metot dâhilinde öğretmiştir. Böylece muhatabın akıl ve idrak kapasitesi dikkate alınıp takati zorlanmamıştır.

Söz gelişi Peygamber (s.a.v)'in Muaz b. Cebel (r.a.)'i Yemen'e gönderirken, *"ehl-i kitap olan bir topluluğa gidiyorsun. Onlara önce Allah'ın birliğinden, Ondan başka ilah olmadığından, Muhammed'in Allah'ın kulu ve Resûlü oluşundan bahset. Bunları kabul ederlerse, beş vakit namazı anlat, onu da kabul ederlerse, zekâtı anlat"*[61] buyurması tümevarımı; "*oruç, bir kalkandır*"[62] buyurması da çok yönlü bir korumadan mücmel bir şekilde bahsettiği için tümdengelime örnek teşkil etmektedir.

SONUÇ

Peygamber (s.a.v), tebliğ hayatı boyunca insan merkezli bir eğitim ve öğretim sistemini benimsemiş ve muhatabının her hâlini yakından takip etmiştir. Böylece onun akıl ve idrak seviyesini tespit edip ona göre hitap etmiştir. Bu esnada ele aldığı hususların daha kolay anlaşılması ve daha kolay uygulanması için temeli Kur'an-ı Kerim'e dayanan bazı ilke ve metotlar uygulamıştır.

Peygamber (s.a.v), vahiy kültürünün süzgecinden geçen bu prensip ve yöntemler yoluyla ilk muhataplarını sosyal açısından bedevilikten medeniliğe; itikadî yönden de şirkten tevhide çevirmek için kendisini helak edercesine çalışmıştır. Daima onların (hedef kitlenin) dünya ve ahiret saadetine önemsemiş ve onların her iki âlemde mutlu olmalarını sağlayacak hususları bir öğretmen olarak teorik yönünü anlatmış; pratik yönünü de bizzat uygulayarak göstermiştir.

---

[58] Sebe: 34/28.
[59] Buhârî, Tefsîr, 4918, (6/159), Edeb, 6071, (8/20).
[60] Ebu Davud, Cihad, 2622, (3/39).
[61] Buhârî, Zekât, 1395, (2/104), 1496, (2/128); Müslim, İman, 29 (19), (1/50).
[62] Tirmizî, İman, 2616, (5/12); İbn Mâce, Fiten, 3973, (2/1314).

Bu durum, onu bir eğitimci olarak takdir etme yanında, kısa bir sürede hayatın tamamını kapsayan büyük bir dönüşümün dinamikleri arasında yer alan eğitim ve öğretim anlayışını da yakından incelemeye ne kadar muhtaç olduğumuzu ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Abdulcebbâr, Suheyb, *el-Câmiu's-Sahîh li's-Sünenive'l-Mesânid*, (b.y), 2014.

Berki, A. Himmet ve Keskioğlu, Osman, *Hâtemü'l-Enbiya Hz. Muhammed ve Hayatı*, DİB. Yayınları, Ankara, 2003.

Buhârî, Muhammed b. İsmail, *Sahîhu'l-Buhârî*, (Muh: M. Zehîr b. Nasır), Dâru Tavkı'n-Necât, (b.y), H. 1422.

Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usûlü*, TDV. Yayınları, Ankara, 1979.

Ebu Dâvud, Süleyman b. el-Eş'ab, *Sünenü Ebî Dâvud*, (Muh: Şuayb el-Arneût ve Ark.), Dâru'r-Risâlti'l-Âlemiyyeh, (b.y), 1430/2009.

İbn Cüneyd, Ebu'l-Kâsım Temmam b. Muhammed, *Fevâid*, (Muh: H. Abdülmecid es-Selefî), Mektebetü'r-Rüşd, Riyad, H. 1412.

İbn Hanbel, Ebu Abdillah Ahmed, *Müsnedü Ahmed b. Hanbel*, (Muh: Şuayb el-Arneût ve Ark.), Müessesetü'r-Risâle, (y.y), 1421/2001.

İbn Hanbel, *Müsnedü'l-İmam Ahmed b. Hanbel*, (Muh: Şuayb el-Erneût ve Adil Mürşid ve Ark.), Müessesetü'r-Risâleh, (y.y), 1421/2001.

İbn Hıbbân, Muhammed b. Hıbbân, *Sahîhu İbn Hibban*, (Tah: Şuayb el-Arneût), Müessesetü'r-Risâleh, Beyrut, 1408/1988.

İbn Hişâm, Ebu Muhammed Abdülmelik, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, Daru'l-Hayr, Beyrut, 1992.

İbn Mâce, Ebu Abdillah Muhammed b. Yezîd, *Sünenü Ibn Mâce*, (Tah: M. Fuad Abdülbaki), Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyyeh, (y.y,), 1952.

İbn Malik, Malik b. Enes, *el-Muvatta'*, (M. Mustafa el-A'zamî), Müessesetü Zâyed b. Sultan Âl Nehyân li'l-A'mâli'l-Hayriyye ve'l-İnsaniyye, Abudabi, 1425/2004.

İbn Şeybe, Ebu Bekir b. Ebî Şeybe, *Müsnedü İbn Ebî Şeybe*, (Muh: Adil b. Yusuf ve Ark.), Dâru'l-Vatan, Riyad, 1997.

M. Yaşar Kandemir, Mesel, TDVİA., İstanbul, 2004.

Müslim, İbn el-Haccâc, *Sahîhu'l-Müslim*, (Muh: Fuad Abdülbaki), Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, (t.s).

Nesaî, Ebu Abdirrahman Ahmed b. Şuayb, *Sünenü'n-Nesâî*, (Muh: Abdulfettah Ebu Guddeh), Mektebü'l-Matbûâti'l-İslamiyyeh, Haleb, 1406/1986.

Özek, Ali ve Ark., *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meâli*, TDV. Yayınları, Ankara, 2017.

Sarıcık, Murat, *Ebu Mahzure*, TDVİA., İstanbul, 1994.

Tirmizî, Muhammed b. İsa, *Sünenü't-Tirmizî*, (Tah. ve Ta'lik: A. Muhammed Şakir ve Ark.), Şeriketü Mektebeti ve Matbaati Mustafa el-Babî el-Halebî, Mısır, 1395/1975.

Tomar, Cengiz, *Yemen*, TDVİA. Yayınları, İstanbul, 2013.

Ukaylî, *ed-Duafâü'l-Kebîr*, (Tah: A. Mu'tî Emin Kal'acî), Dâru'l-Mektebeti'l-Ilmiyye, Beyrut, 1404/1984.

KUR'AN-I KERİM'DE YER ALAN EVRENSEL EĞİTİM VE ÖĞRETİM METOTLARINA GENEL BİR BAKIŞ

Doç. Dr. Şemsettin IŞIK
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi
Ankara, Turkey
orcid.org/0000-0001-8872-801X

Özet

İlk insanın yeryüzü serüveniyle birlikte başlayan vahiyle yol gösterme şeklindeki ilahî gelenek, hidayet rehberi olarak gönderilen son çağrı Kur'an-ı Kerim ile nihayete ermiştir. Böylece bir kez daha geçmişte olup bitenler ana hatları itibariyle özetlenip hatırlatılmış ve üzerine inşa edilmesi istenen geleceğin temel esasları kıyamete kadar bâkî kalmak üzere yeniden şekillendirilip ortaya konulmuştur. Akabinde lafız ve mânâdan müteşekkil olan bu ilahî hitabın, muhatabın akıl, mantık ve muhakemesi nispetinde şekillenerek düşüncelere ve fiillere dönüştürülmesi istenmiştir. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim'in doğru bir şekilde anlaşılması ve tavsiye ettiği şekilde bir hayatın yaşanması için ele alınan konunun duruma göre evrensel eğitim-öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanmasında azami derecede hassasiyet gösterilmiştir. Zira anlama ve öğrenmenin tam olarak gerçekleşmediği bir alanda, yapılacak olan uygulamanın da istenilen sonucu vermesi mümkün görünmemektedir.

İşte bundan dolayı Kur'an-ı Kerim hangi hususu ele almış ise, muhatabın akıl ve idrak seviyesine uygun düşen eğitim-öğretim teknik ve metotlarını itina ile kullanmaya hassasiyet göstermiş ve bu esnada beklenen neticenin hâsıl olması için akıl ve muhakeme yeteneğini de sürekli olarak uyarmıştır. Böylece lafız ve mânâdaki enginlik ve ahenk, kendisine has bir üslup içinde ifade ve beyanda da varlığını göstermeye devam etmiştir. Bu yüzden pek çok kişi, Kur'an-ı Kerim'in eşsiz ifade biçimi ve üslubundan etkilenmekten kendisini alamamıştır.

Biz bu çalışma ile Kur'an-ı Kerim'de çeşitli ayetlere serpiştirilen evrensel eğitim ve öğretim metotlarını örnekleriyle birlikte tespit edip, ana ve ara başlıklar altında elde ettiğimiz sonuçları eğitim ve öğretim camiası ile paylaşmak istiyoruz.

Anahtar Kelimeler: Kur'an-ı Kerim, Eğitim, Öğretim, Teknik, Metot, İlke

Abstract

"An overview of the universal education and training methods in the Quran"

The divine tradition of guiding by revelation that started with the adventure of the first man on earth ended with the last call, the Quran, which was sent as a guide to guidance. Thus, what happened in the past has been summarized and reminded once again, and the basic principles of the future that are wanted to be built upon have been reshaped and put forward so that they will survive until doomsday. Subsequently, this divine address, consisting of words and meanings, was asked to be transformed into thoughts and deeds by being shaped in accordance with the mind, logic and reasoning of the addressee. For this reason, maximum sensitivity has been shown in the application of universal education methods and techniques according to the situation in order to understand the Quran correctly and to live a life as recommended. Because, in an area where understanding and learning are not fully realized, it does not seem possible for the application to give the desired result.

For this reason, the Quran has been sensitive to using education techniques and methods appropriate to the level of intelligence and comprehension of the addressee, and in the

meantime, has continuously warned the ability of reason and reasoning to produce the expected result. Thus, the vastness and harmony in word and meaning continued to show its presence in expression and statement in a style unique to it. For this reason, many people could not help but be influenced by the unique form of expression and style of the Quran.

With this study, we want to identify the universal education and teaching methods, which are scattered in various verses in the Quran, together with their examples, and share the results we have obtained under main and sub-titles with the education and training community.

Keywords: Quran, Education, Teaching, Technique, Method, Principle.

GİRİŞ

Yüce Allah, rahmeti gereği vahiyle yol gösterme hadisesine Hz. Muhammed[1] ve onun diliyle yapmış olduğu nihâî çağrı ile son vermiştir.[2] Böylece kullanılan bu dil malzemesi, üzerinde yapılan çeşitli şekillerdeki iyileştirme ve geliştirmeyle cihanşümul hitapta kullanılan bir iletişim vasıtası olmuştur. Bu bağlamda harften kelimeye, ayetten sureye kadar uzanan çizgide yer alan lafız ve mânâ ilişkisi, bütün zaman ve mekânlara hitap edecek bir tarzda çeşitli edebî sanatlar eşliğinde fevkalade bir uyum içerisinde verilmiştir. Onun bu özelliği, ikinci ve üçüncü kez okunduğunda bıkkınlığa yol açan şiir, kaside ve mersiye gibi manzum ürünlerden farklı olmasına imkân vermiş ve alınan haz da okuma oranına göre artarak devam etmiştir. Zira Kur'an-ı Kerim, çeşitli kokulara sahip çiçeklerden itina ile seçilen bir buket gibi hazırlanmıştır. Aynı şekilde ele alınan konunun edebî çeşitlilik içinde takdim üslubunda da azami derecede hassasiyet gösterilmiştir. Böylece o, âlimlere hitap ettiği kadar, onların dışında kalanlara da hitap etmiştir. Bundan dolayı avam onun sathında yer alan ilk mânâyı, has muayyen bir mânâyı, ihtisas ehli de derinliklerde yer alan mânânın çoğunu anlamıştır.[3]

Böylece o, her hangi bir dinî zümrenin kitabı olmamış, tam aksine çeşitli mertebelerde ilmî kabiliyet ve kuvvete haiz kişilerin hatta birbirine zıt sosyal statü ve ekonomik duruma sahip olanların kitabı olmuştur. Bundan dolayı o, bir yandan sokaktaki insanın zihin dünyasına etki ederken, diğer yandan elit tabakanın hayatını anlamlandırmaya katkı sağlamıştır. Aynı zamanda bir edebiyatçıya hitap ettiği kadar, bir hukukçuya; bir ekonomiste olduğu kadar, bir strateji uzmanına; yerbilimciye olduğu kadar, bir gökbilimciye; varlıklarla mikro düzeyde ilgilenene olduğu kadar, makro düzeyde alaka gösterene de ilham kaynağı olma özelliğini sürdürmüştür. Böylece çeşitli zaman ve mekânda yaşayan kişilerin, bir şekilde ruh ve beden dünyalarına dokunma özelliğine sahip kılınmıştır.[4]

Böylesine geniş bir hedef kitleye hitap eden Kur'an-ı Kerim, mesajın daha rahat bir şekilde anlaşılması için muhkem, müteşabih, kıssa, mesel, temsil, teşbih, istiare gibi edebî sanatlar eşliğinde takrir, isticvap, temsil, tekrar, müşahede, mücadele, mücahede, muhakeme, tedricilik, ayanîlik, gösteri, ikna, delillendirme, tehaddî (meydan okuma), problem çözme benzeri yöntem ve teknikleri kullanmaktan geri kalmamıştır.

Biz de burada, söz konusu ettiğimiz bu hususları belirli örnekler etrafında ana ve ara başlıklar altında ele alıp, ilahî öğretinin zarf (dış)ını eğitim-öğretim yöntem ve teknikleri açısından, mazruf (muhteva) yönünü de verilmek istenen mesaj üzerinden değerlendirme imkânı bulmuş olacağız.

---

[1] *"Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirisinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur."* (Ahzab: 33/40)

[2] *"(Resûlüm!) Biz onu böylece Arapça bir Kur'an olarak indirdik ve onda ikazları tekrar tekrar açıkladık. Umulur ki onlar (bu sayede günahtan) korunurlar."* (Taha: 20/113)

[3] Bkz. Işık, Şemsettin, *Haccın Edasında Öne Çıkan Semboller*, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 41, 2016, s. 132-133.

[4] Bkz. Işık, *Haccın Edasında Öne Çıkan Semboller*, s. 133.

1- KUR'AN-I KERİM'DE YER ALAN EĞİTİM VE ÖĞRETİM METOTLARI

Kur'an-ı Kerim, kendisinden önceki kitapların doğrularını tasdik edip hatalarını tashîh eden[5] ve ihtilaflarını karara bağlayan[6] evrensel nitelikli[7] kıyamete kadar hükmü bâkî ilahi bir kitaptır.[8] Dolayısıyla ele aldığı hususlar da dünü, bugünü ve geleceği her haliyle doyurucu bir şekilde ihata etmektedir. Bundan dolayı onun ayet ve suresinde ne bir eksik ne de bir fazlalık yer almıştır. Her şey ihtiyaç nispetinde gerektiği kadar verilmiş ve birbirini tamamlayan bir ahenk manzumesi olmuştur. Aynı zamanda onun her bir parçası hem kendi içinde hem de diğerleri ile birlikte önemli hususiyetlere sahip olmuştur.

Kur'an-ı Kerim, lafız ve mânâ cihetiyle olduğu kadar, ifade ve beyan yönüyle de bir ilahî kelamdır. Onun bu yönü, ele aldığı konuları muhatabın akıl ve idrak seviyesine uygun düşen eğitim ve öğretim metotları çerçevesinde vermesini gerekli kılmıştır. Böylece hitap ve muhatap, sahibi tarafından özel bir itinaya layık görülüp kıymet verilmiştir. Nitekim bu husus, *"Yaratan, yarattığı varlığın neye muhtaç olduğunu bilmez mi? O, en ince işleri görüp bilmekte ve her şeyden haberdar olmaktadır"*[9] diye beyan buyrulmuştur. Bu da Allah'ın, her şeyden en ince ayrıntısına varıncaya kadar haberdar olduğunu ve kelamında yer alan hiçbir şeyin de sıradan olmadığını ortaya koymaktadır.

2-KUR'AN-I KERİM'DE YER ALAN EĞİTİM VE ÖĞRETİM METOTLARIYLA İLGİLİ ÖRNEKLER

Eğitim ve öğretim metotlarının tasnifinde tam bir ittifak olmamakla birlikte,[10] şu şekilde bir sınıflandırmanın yaygın bir vaziyette yapılmış olduğu görülmektedir:

a- Gözlem ve Gözleme Dayanan Yöntemler: Gözlem, deney, gösteri (demonstrasyon), yaparak ve yaşayarak öğrenme gibi.

b- Sözel Yöntemler: Takrir (anlatım), isticvap (soru-cevap), tartışma, panel, sempozyum, münazara ve mülakat gibi.

c- Sorun Çözme Yöntemleri: Tümevarım, tümdengelim, analiz (çözümleme) ve sentez (birleşim) gibi.

d- Öğretimi Tanzim ve Düzenleme Yöntemleri: Bireysel çalışma ve gurup çalışması gibi.[11]

Genel hatları itibariyle Kur'an-ı Kerim'de yer alan eğitim ve öğretim metotlarına

---

[5] *"(Resûlüm!) O, sana kendisinden önceki kitapları tasdik eden gerçek kitabı indirdi. Daha önce insanlara yol gösterici olarak Tevrat ve İncil'i, sonra da insanlara doğru yolu göstermek için Furkan'ı indirmiştir. Bilinmeli ki Allah'ın ayetlerini inkâr edenler için şiddetli bir azap vardır. Allah, suçlunun hakkından gelen mutlak güç sahibidir."* (A. Imran: 3/3-4)

[6] *"Tevrat ve İncil'i okuyup durdukları hâlde yahudiler, 'hıristiyanlar doğru yolda değildir' dedi. Hıristiyanlar da 'yahudiler doğru yolda değildir' dedi. Kitabı bilmeyenler de birbirleri hakkında tıpkı onların söyledikleri gibi söylediler. Allah, kıyamet günü ihtilâfa düştükleri hususlar hakkında hükmünü verecektir."* (Bakara: 3/113). Diğer bir ayette de *"(Resûlüm) de ki Ey ehl-i kitap! Aramızda müşterek olan şu sözde karar kılalım: Allah'tan başkasına tapmayalım. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da bir kısmımız diğer bir kısmımızı ilâhlaştırmasın. Eğer onlar yine de yüz çevirirlerse, işte o zaman şahit olun ki biz müslümanız deyin."* (A. Imran: 3/64)

[7] *"O, müşrikler hoşlanmasalar da dinini, bütün dinlere üstün kılmak için Resûlünü hidayet ve hak din ile gönderendir."* (Tevbe: 9/33; Fetih: 48/28; Saf: 61/9; A. Imran: 3/19, 85)

[8] *"Doğrusu kitabı biz indirdik, onu koruyacak da biziz."* (Hicr: 15/9)

[9] Mülk: 67/14.

[10] Bkz. Ünal, Peker ve Ark., *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2019, s. 209-230.

[11] Binbaşıoğlu, Cavit, *Genel Öğretim Bilgisi Öğretim İlke, Yöntem ve Teknikleri*, Binbaşıoğlu Yayınevi, (II. Basım), Ankara, 1981, s. 88.

bakıldığında, onları hitap ve muhatap açısından teorik ve pratik olmak üzere iki ana başlık altında toplamak mümkün görünmektedir. Zira bunlardan birincisinde ikna ve ikrar, ikincisinin de ispat ve inşa ağır basmış bulunmaktadır. Bundan dolayı biz de bu son tasnifi tercih edip, konuyu bu minval üzere ele almayı tercih etmiş olduk.

2.1- Kur'an-ı Kerim'de Yer Alan Teorik Metotlar

Vahyin mesajının hedef kitleye daha güçlü bir şekilde ulaştırılmasını sağlamak maksadıyla farklı teorik metotlar kullanılmıştır. Bu sayede konun, muhatap tarafından daha rahat kavranmasına ve uygulanmasına katkı sağlanmıştır. Böylece takrir (anlatım), temsil (analoji), tekrar (egzersiz), isticvap (soru-cevap), istihza (hafife alma), ikna ve ispat (delillendirme) gibi metotlar yoluyla zarfta (dışta) ve mazrufta (muhtevada) engin bir ahengin doğmasına imkân verilmiştir.

2.1.1- Takrir (Anlatım) Metodu

Takrir, bilgi düzeyinde yer alan verilerin kazandırılmasında kullanılan sözlü anlatıma dayalı öğretmen merkezli bir uygulama biçimidir.

Bu metot, hedef kitlenin konuya yeteri derecede vakıf olmadığı ya da anlamadığı veya eksik anladığı durumlarda etkin bir şekilde kullanılmaktadır.[12] Bu sayede konu ya da sorun, bir sıra ve düzen dâhilinde baştan sona kadar muhataba anlatılmış olmaktadır.[13]

Kur'an-ı Kerim'de birçok konu, bu çerçevede muhatap kitleye sunulmuştur. Şu örnekte de net bir şekilde bunu görmek mümkündür:

"Ey iman edenler! Belirlenmiş bir süre için birbirinize borçlandığınız vakit onu yazın. Bir kâtip onu aranızda adaletle yazsın. Hiçbir kâtip Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan geri durmasın ve (her şeyi olduğu gibi) yazsın. Üzerinde hak olan borçlu kişi de yazdırsın, Rabbinden korksun ve borcunu asla eksik yazdırmasın. Şayet borçlu sefih veya aklı zayıf ya da söyleyip yazdıramayacak durumda ise, velisi adaletle yazdırsın. Erkeklerinizden iki de şahit bulundurun. Eğer iki erkek bulunamazsa rıza göstereceğiniz şahitlerden bir erkek ile birisi yanılırsa diğeri ona hatırlatsın için iki kadın (şahit hazır bulunsun). Çağırıldıkları vakit şahitler gelmemezlik etmesin. Büyük veya küçük, vadesine kadar hiçbir şeyi yazmaktan sakın üşenmeyin. Böyle yapmanız Allah nezdinde daha adaletli, şehitlik için daha sağlam, şüpheye düşmemeniz için daha uygundur. Ancak aranızda yapıp bitirdiğiniz peşin bir ticaret olursa, bu durum farklıdır. Bu durumda onu yazmamanızda sizin için bir sakınca yoktur. (Genellikle) alışveriş yaptığınızda şahit tutun. Ne yazan, ne de şahit zarara uğratılsın. Eğer bunu yaparak (zarar verirseniz), şüphe yok ki bu, sizin yoldan çıkmanız demektir. Allah'tan korkun. Allah size gerekli olanı öğretiyor. Allah her şeyi bilmektedir."[14]

Böylece Kur'an-ı Kerim'de yer alan en uzun ayet ile noterlik müessesesinin esaslarını ortaya konulmuş ve müslümanlardan da her hangi bir hak kaybına maruz kalmamaları için titizlikle hayatlarına uygulamaları istenmiştir.[15]

2.1.2- Temsil (Analoji) Metodu

Temsil, zihnin olay ve nesnelerden hareket ederek, benzerlerine doğru bir genelleme

[12] Bkz. Ünal, Peker ve Ark., *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, s. 210; Öcal, Mustafa, *Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1990, s. 198.
[13] Bkz. Binbaşıoğlu, *Genel Öğretim Bilgisi Öğretim İlke, Yöntem ve Teknikleri*, s. 101.
[14] Bakara: 2/282.
[15] Bkz. Özek, Ali ve Ark., *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meâli*, TDV. Yayınları, Ankara, 2017, s. 47.

yapmasından müteşekkil bir metottur.[16] Bu yöntem, ele alınan somut bir konunun rahat bir şekilde ifade edilmesi ve dinleyicinin de aynı derecede anlayabilmesi için sık sık müracaat edilen bir anlatım biçimi olmaktadır. Bu durum, aynen metroda çalışan trenlerin kapılarının üzerinde gidecekleri güzergâhın ve üzerinde yer alan istasyonların sembolik bir şekilde gösterilmesine benzemektedir.

Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim'de yer alan örneklerden bir tanesi, *"Allah nezdinde İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Allah onu topraktan yarattı. Sonra ona 'ol' dedi ve o da oluverdi"*[17] ayetidir. Burada birbiriyle bağlantılı olarak verilen ve ortak paydası yapılan iyiliği başa kakmama olan başka bir örnek de şöyledir:

"Allah yolunda mallarını harcayanların örneği, her başakta yüz dane olan yedi başaklı bir dane gibidir. Allah dilediğine kat kat daha fazlasını verir. Allah'ın lütfu geniştir. O her şeyi bilir. Mallarını Allah yolunda harcayıp da arkasından başa kakmayan, fakirlerin gönlünü kırmayan kimseler var ya, onların Allah katında kendilerine has mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur, üzüntü de çekmeyeceklerdir. Güzel söz ve bağışlama, arkasından incitme gelen sadakadan daha iyidir. Allah zengindir, acelesi de yoktur. Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı halde malını gösteriş için harcayan kimse gibi başa kakmak ve incitmek suretiyle, yaptığınız hayırlarınızı boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, sağanak hâlinde bir yağmur geldiği vakit üzerindeki toprağı silip süpürülmüş hâle gelen bir kayaya benzer. Bunlar kazandıklarından hiçbir şeye sahip olamazlar. Allah, kâfirleri doğru yola iletmez. Allah'ın rızasını kazanmak ve ruhlarındaki cömertliği kuvvetlendirmek için mallarını hayra sarf edenlerin durumu, üzerine bol yağmur yağdığı vakit iki kat ürün veren tepedeki güzel bir bahçeye benzer. Bol yağmur yağmasa bile bir çisenti düşer (de yine ürün verir). Allah, yaptıklarınızı görmektedir. Hangi biriniz, hurma ve üzüm ağaçlarıyla dolu, arasından sular akan ve içinde çeşitli meyvelerin yer aldığı bir bahçesinin olmasını; bakıma muhtaç çoluk çocuğu varken kendisine ihtiyarlığın gelip çatmasını ve içinde ateş bulunan bir kasırganın bahçesini yakıp kül etmesini ister. (Elbette kimse böyle bir şeyi arzu etmez.) İşte düşünüp anlayasınız diye Allah size ayetleri (böyle) açıklar."[18]

2.1.3-Tekrar (Egzersiz) Metodu

Bu metot, öğrenme ve uygulamanın zihinde pekişip kökleşmesi için belirli aralıklarda gerekli görülen tekrarın yapılmasını dayanmaktadır. Böylece unutmanın ve zamanla elde edilen kazanımların etkisizleşmesinin önüne geçilmekte ve elde edilen hususlara kalıcılık sağlanmış bulunulmaktadır. Bu yüzden Kur'an-ı Kerimde başta inanç esasları olmak üzere, birçok konuda tekrarlara yer verilmiştir. Hatta bu bağlamda 'aşırı tekrar, taşı bile konuşturur' diye bir darb-ı mesel de vücut bulmuştur.

Tekrar, Kur'ân-ı Kerim'de en beliğ ve en fasih şekliyle yer almıştır.[19] Özellikle de tevhit akidesinin doğru bir şekilde öğretilmesi ve zihinlerde canlı bir şekilde yer tutması için çeşitli şekillerde tekrarlar yapılmıştır. Onlardan bazıları şöyledir:

"Allah, Ey Meryem oğlu İsa! İnsanlara beni ve anamı, Allah'tan başka iki tanrı olarak bilin diye sen mi söyledin diye buyurduğunda, o, şöyle demişti: "Hâşâ! Sizi tenzih ederim. Hakkım olmayan bir şeyi söylemek bana yakışmaz. Hem ben söyleseydim, şüphesiz onu bilirdiniz. Hatta içimden geçeni de bilirsiniz. Ben ise, zâtınızda olanı bilemem. Gizlilikleri eksiksiz bir şekilde bilen sizsiniz. Ben onlara, ancak bana emrettiğin şeyleri söyledim. Benim

[16] Bkz. Emiroğlu, İbrahim, *Klasik Mantığa Giriş*, Elis Yayınları, Ankara, 2005, s. 199.
[17] A. Imran: 3/59.
[18] Bakara: 2/261-266.
[19] Bkz. Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usûlü*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993, s. 173.

de sizin de Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin dedim. İçlerinde bulunduğum sürece üzerinde kontrolcüydüm. Vefat ettirildikten sonra, onlar üzerine gözetleyici sadece siz oldunuz. Her şeyi hakkı ile görensiniz."[20]

"Yüce Allah, iki tanrı edinmeyin buyurdu. O, sadece bir tanedir. O halde yalnız benden sakının."[21]

"De ki ben de sizin gibi bir insanım. (Şu var ki) bana, ilahınızın bir tek olduğu vahyolunuyor. Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş yapsın ve Ona ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın."[22]

"İlahınız bir tek Allah'tır. O'ndan başka ilâh yoktur. O, rahman ve rahîmdir."[23]

"Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Onun dışında kalan günahları, dilediği kimseye bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse büyük bir günah (ile) iftira etmiş olur."[24]

2.1.4- İsticvap (Soru-Cevap) Metodu

İsticvap, soru sorup cevap alma metodudur. Bu yol ile neyin anlaşılıp, neyin anlaşılmadığının kontrolü kolaylıkla yapılabilmekte ve müphem kalan hususlar izaha kavuşturulmaktadır. Böylece sağlanan etkileşim ve aktif katılım sayesinde öğrenme daha zevkli ve kalıcı bir hâle getirilmiş olmaktadır.

Hemen hemen her alanda uygulanabilen bu metot, faydalı ve yetiştirici olduğu kadar[25] muhatabın bilgisini kontrol etme ve düşünme kabiliyetini geliştirme hususunda da oldukça etkilidir.[26] Bunun bariz örneklerinden birisi, şu ayetler gurubunda şöyle yer almaktadır:

"Hani bir zamanlar İbrahim, babasına ve kavmine neye tapıyorsunuz demişti. (Onlar da) putlara tapıyoruz ve onlara tapmaya devam edeceğiz demişlerdi. (Bunun üzerine) İbrahim, yalvardığınızda sizi duyuyorlar yahut size fayda veya zarar verebiliyorlar mı demişti. Onlar da hayır ama biz babalarımızı onlara tapar bulduk demişlerdi. İbrahim de iyi ama neye taptığınızı (biraz) düşünmeniz gerekmez mi demişti."[27]

Yine bu bağlamda bir ayette de şöyle yer almıştır:

"Allah kendisine verdiği mülk ve (hükümranlıktan dolayı) şımararak Rabbi hakkında İbrahim ile tartışmaya gireni (Nemrut'u) görmedin mi? O zaman İbrahim, Rabbim hayat veren ve öldürendir demişti. O da ben de hayat verir ve öldürürüm demişti. (Bunun üzerine) İbrahim, Allah güneşi doğudan getirmektedir; haydi sen de onu batıdan getir demişti. O inkârcı da bu durum üzerine şaşırıp cevapsız kalmıştı. Allah zalim kimseleri hidayete erdirmez."[28]

2.1.5- İstihza (Hafife Alma) Metodu

İstihza, caydırıcılık etkisi bakımından oldukça etkili bir metottur. Bu sayede akıl ve muhakemeye kapalı yöneliş ve uygulamalardan, ayıplama ve hafife alma yoluyla çıkış yolu gösterilmiş bulunulmaktadır.

"İbrahim, Allah'a yemin ederim ki, siz ayrılıp gidince, putlarınıza bir oyun

[20] Maide: 5/116-117.
[21] Nahl: 16/51.
[22] Kehf: 18/110.
[23] Bakara: 2/163.
[24] Nisa: 4/48, 116.
[25] Bkz. Dodurgalı, Abdurrahman, *Din Eğitimi ve Öğretiminde İlkeler ve Yöntemler*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 290.
[26] Bkz. Aydın, Mehmet Zeki, *Din Öğretiminde Yöntemler ve Buldurma Yöntemi*, Karakoç Yayınları, Ankara, 1998, s.140-141.
[27] Şuarâ: 26/70-75.
[28] Bakara: 2/258.

oynayacağım. Sonunda İbrahim onların hepsini paramparça etti ve içlerinden ona başvursunlar diye putların büyüğünü sağlam bıraktı. İbrahim'in kavmi, bunu tanrılarımıza kim yaptı? Muhakkak o, zalimlerden birisidir dedi. (İçlerinden bir kısmı) bunları diline dolayan, kendisine İbrahim denilen bir genç duyduk dediler. O halde onu hemen insanların huzuruna getirin. Belki (onun bunu yaptığına) şahitlik ederler dediler. (İbrahim huzurlarına gelince) ilahlarımıza bunu sen mi yaptın dediler. O da belki bunu şu büyükleri yapmıştır. Eğer konuşuyorlarsa, hadi onlara sorun dedi."[29]

Yine başka bir örnek de şöyledir:

"(İbrahim), ben (sizinle birlik olup bayramınıza katılmaktan) rahatsızım dedi. Onlar da onu bırakıp gittiler. (İbrahim de) yavaşça putlarının yanına vardı. (takdime olarak konulan yemekleri görünce, putlara) yemiyor musunuz? Neden konuşmuyorsunuz dedi."[30]

2.1.6- İkna Metodu

İkna, her hangi bir hususta duyulan şüphe ya da tereddüt hâlinin akıl, mantık ve muhakeme üçgeni çerçevesinde çözülmesinde kullanılan bir metottur. Bu yüzden mücerret (soyut) ve müşahhas (somut) âleme dair alanlarda yaygın bir şekilde kullanılmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de bunun örneklerine sıkça rastlamak mümkündür. Onlardan birisi de şudur:

"İnsan kendisini bir nutfeden yarattığımızı görmez mi ki hemen apaçık bir hasım kesilmekte ve kendi yaratılışını unutup da çürümüş kemikleri kim yaratacak diye bize misal vermeye kalkışmaktadır. De ki: Onları ilk defa yaratan diriltecektir. O, her türlü yaratmayı çok iyi bilir. Yeşil ağaçtan sizin için ateş çıkaran da O'dur. Ateşi ondan yakıyorsunuz. Gökleri ve yeri yaratan, onların benzerlerini yaratmaya kadir değil midir? Evet, elbette kadirdir. O, her şeyi hakkıyla bilen yaratıcıdır. Bir şey yaratmak istediği zaman, yapacağı şey 'ol' demekten ibarettir. O da hemen oluverir. Her şeyin mülkü elinde olan Allah'ın şanı ne kadar yücedir. Sonunda siz de O'na döneceksiniz."[31]

2.1.7- Delillendirme Metodu

Delillendirme, her hangi bir konuda ileri sürülen verilerin hedef kitle nezdinde doğrulanması ve ikrar edilmesi esasına dayanan bir metottur. Kur'an-ı Kerimde bu hususta pek çok örnek yer almaktadır. Özellikle bunlardan itiraf şeklinde olanlardan bazıları şöyledir:

"Andolsun ki onlara, kendilerini kimin yarattığını sorsan elbette 'Allah' derler. O halde (Allah'a kulluktan) nasıl çevriliyorlar?[32]

Başka bir ayette de şöyle ifade edilmiştir:

"Andolsun ki onlara, gökleri ve yeri kim yarattı diye sorsan, elbette 'Allah'tır' derler. De ki öyleyse söyler misiniz? Allah bana bir zarar vermek isterse, bırakıp da taptıklarınız, O'nun verdiği zararı giderebilir mi? Yahut Allah, bana bir rahmet dilerse, onlar O'nun bu rahmetini önleyebilirler mi? De ki Allah, bana yeter. Tevekkül edenler, ancak O'na güvenip dayanırlar."[33]

Yine başka bir ayette de şöyle yer almıştır:

"Andolsun ki onlara, gökten su indirip onunla ölümünün ardından yeryüzünü canlandıran kimdir diye sorsan, elbette 'Allah' derler. De ki (o hâlde) hamd de Allah'a

[29] Enbiyâ: 21/57-63.
[30] Saffât: 37/89-92.
[31] Yasin: 36/77-83.
[32] Zuhruf: 43/87.
[33] Zümer: 39/38; Lokman: 31/25; Zuhruf: 43/9.

mahsustur. Fakat onların çoğu (söyledikleri şey üzerinde) düşünmezler."[34]

2.2- Kur'an-ı Kerim'de Yer Alan Pratik Metotlar

Konunun durumuna ve verilmesi gereken mesajın özelliğine göre, Kur'an-ı Kerim'de zaman zaman pratik metotlara da yer verilmiştir. Bu sayede hitap ile muhatap arasında daha canlı ve daha içten bir ilişki hâsıl olmuştur. Böylece müşahede, mücahede, mücadele, münazara, muhakeme, tehaddî (meydan okuma), gösteri (demonstrasyon) ve ayanîlik, tedricilik, problem çözme, tümevarım, tümdengelim, tavır koyma ve terk etme gibi metotlar yoluyla hayatın anlamlandırılmasına katkı sağlamıştır.

2.2.1- Müşahede (Gözlem) Metodu

Bu yöntem, her hangi bir olgu ya da olayın net bir şekilde kavranabilmesi için meydana geliş biçimi ve ortamın belirli bir plan dâhilinde göz ya da görme araç-gereçleriyle bütün merhalelerinin izlenip incelenmesi esasına dayanmaktadır.[35]

Bu hususta örneklerden birisi, ayetlerde şöyle ifade edilmiştir:

" Onlar devenin nasıl yaratıldığına bakmazlar mı? Göğe bakmıyorlar mı nasıl yükseltilmiş? Dağların nasıl dikildiğine, bakmazlar mı? Yeryüzünün nasıl yayıldığına bir bakmazlar mı? O halde (Resûlüm), öğüt ver. Çünkü sen öğüt vericisin. Onların üzerinde bir zorba değilsin. Ancak yüz çevirip inkâr ederlerse, Allah işte böyle kimseleri en büyük azaba çarptırır. Şüphesiz onların dönüşü sadece bizedir ve sorguya çekmek de de bize aittir.[36]

2.2.2-Mücahede, Mücadele ve Münazara Metodu

Mücahede, mücadele ve münazara, aralarında kısmî farklılıklar içeren tartışma merkezli metotlardır. Bunlar, işin özünün kavraması için lehte ve aleyhte yer alan hususların açıkça ifade edilmesi temeline dayanmaktadır. Hareket noktaları ve kullandıkları malzemeler itibariyle birbirine uyum gösterdiği için iç içe geçmiş bir vaziyet arz etmektedir. Bundan dolayı aynı başlık altında ele alınması, daha da kuşatıcı olmaktadır.[37] Bu özellikleri nedeniyle bu metot, Muhammed (s.a.v)'e ve onun şahsında bütün ümmetine *"onlarla en güzel bir şekilde tartış"*[38] ayetiyle tavsiye edilmiştir. Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim'de çeşitli örnek yer almıştır.[39] Biz onlardan şu iki örneği zikretmekle yetineceğiz:

"Eşi hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir. Allah, sizin konuşmanızı işitmektedir. Çünkü O işiten ve bilendir. İçinizden zıhâr yapanların kadınları, onların anneleri değildir. Onların anneleri sadece kendilerini doğuran kadınlardır. Şüphesiz onlar çirkin bir laf edip, yalan söylüyorlar. Kuşkusuz Allah, affedici ve

---

[34] Ankebut: 29/63.
[35] Bkz. Binbaşıoğlu, *Genel Öğretim Bilgisi Öğretim İlke, Yöntem ve Teknikleri*, s. 88.
[36] Ğaşiye: 88/17-26.
[37] Bkz. Işık, Şemsettin, *Hz. İbrahim'in Tebliğ Metodu*, Uluslararası Hz. İbrahim (a.s) ve Nübüvvet Sempozyumu Tebliğler kitabı, Nida Akademi Yayınları, İstanbul, 2019, 1/595.
[38] Nahl: 16/125.
[39] Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür: Ulûhiyet ile ilgili olanlar: (İbrahim: 14/9-10; Hac: 22/8-9; Lokman: 31/20). Tevhit ile ilgili olanlar: (Zümer: 39/45; Rûm: 30/40; Neml: 27/59-64; Kasas: 28/70-75). Meleklere iman konusuyla ilgili olanlar: (Zuhruf: 43/19; Necm: 53/27-28). Muhammed (s.a.v)'in peygamberliği ile ilgili olanlar: (İsrâ: 17/94; Hâkka: 69/41-42). Kıyamet ve Ahirete iman konusu ile ilgili olanlar: (Yasin: 36/77-79; Araf: 7/57; Enam: 6/60; Ahkaf: 46/33). Kur'an'ın kaynağı ile ilgili olanlar: (Kalem: 68/15; Furkan: 25/5; Enam: 6/25; Enfâl: 8/31; Furkan 25/4; Hûd, 11/13; Ahkaf, 46/8; Secde 32/3; Hakka: 69/44-47). Kur'an'ın şekil ve muhtevası ile ilgili olanlar: (Fussilet: 41/44; Furkan: 25/32; İsrâ: 17/93; Müddesir: 74/52-53; Enam: 6/7).

bağışlayıcıdır.[40]

Diğer bir örnek de ayetlerde şöyle yer almıştır:

"Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayan ve çok esirgeyendir. O, (gerektiğinde) yeminlerinizi bozmanızı size meşru kılmıştır. Sizin yardımcınız Allah'tır. O, bilen ve hikmet sahibi olandır."[41]

2.2.3- Muhakeme Metodu

Muhakeme, akıl ve idrak eşliğinde işin özünü kavramaya doğru yapılan bir marifet yolculuğudur. Bu sırada doğru bir netice elde etmek için objektif bir değerlendirme yapılması ve bütün baskılardan tamamen uzak kalınması gerekmektedir. Bunun için Kur'an-ı Kerim'de karar vermezden önce, ciddi bir sorgulanmanın yapılması ve elde edilen sonuçların akıl ve muhakeme eleğinden geçirilmesi istenilmektedir.

İşte bu bağlamda yapılan uyarılardan birisi, Kur'an-ı Kerim şöyle yer almaktadır:

"Senden önce de hangi memlekete bir uyarıcı göndermişsek, oranın varlıklıları, babalarımızı bir din üzere bulduk, biz de onların izlerine uyduk dediler. Babalarınızı üzerinde bulduğunuz dinden daha doğrusunu getirmişsem de (mi yine bana uymaz mısınız) deyince, doğrusu biz sizinle gönderileni inkâr ediyoruz dediler."[42]

2.2.4- Tehaddî (Meydan Okuma) Metodu

Tehaddi, ortaya konulan her hangi bir şeyi yalanlama ve iftira yoluyla itibarsızlaştırılıp küçümsemeye kalkışan muhataptan, bir benzerini de kendisinin ortaya koyması hususunda meydan okuma esasına dayanmaktadır. Böylece yapılan işin önemine ve azametine dikkat çekilmiş olmaktadır. Bunun, Kur'an-ı Kerim'de birçok örneğine rastlamak mümkündür. Ancak biz burada bunlardan sadece şu örneklerle yetinmek istiyoruz:

"Eğer kulumuza indirdiklerimizden herhangi bir şekilde şüphe duyuyorsanız, haydi onun benzeri bir sûre getirin. Eğer iddianızda sadık iseniz, Allah'tan gayri yardımcılarınızı da çağırın. Bunu yapamazsanız ve yapamayacaksınız. Yakıtı, insan ve taş olan cehennem ateşinden sakının. Çünkü o ateş, kâfirler için hazırlanmıştır."[43]

Meydan okuma hadisesi, diğer bir ayette de şöyle yer almıştır:

"Yoksa onu, (Muhammed) mi uydurdu diyorlar? De ki eğer sözünüzde sadık iseniz, Allah'tan başka gücünüzün yettiklerini de çağırıp, onun benzeri bir sûre meydana getirin."[44]

Bu husus, diğer bir ayette de şöyle yer almıştır:

"Hâlâ Kur'an üzerinde gereği gibi düşünmüyorlar mı? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından gönderilmiş olsaydı, onda pek çok tutarsızlık bulurlardı."[45]

2.2.5- Gösteri (Demonstrasyon) ve Ayanîlik Metodu

Gösteri ve ayanîlik, birden fazla duyu organına hitap eden birer metottur. Onlar bu özellikleri itibariyle verilen eğitim ve öğretimin kalıcı olmasında oldukça etkili bir yere sahip bulunmaktadır.

Bu metotların Kur'an-ı Kerim'de yer alan örneklerinden birisini, Hz. İbrahim'in kavmine

[40] Mücadele: 58/1-2.
[41] Tahrim: 66/1-2.
[42] Zuhruf: 43/23-24; Araf: 7/28, 173.
[43] Bakara: 2/23-24.
[44] Yunus: 10/38; Hud: 11/13; İsrâ: 17/88; Tur: 52/33-34.
[45] Nisa: 4/812.

taptıkları putların birer camit cisim olduklarını ve kendilerini koruyamadıkları gibi tapanlarını da koruyamayacaklarını göstermek için eline aldığı balta ile büyük put hariç olmak üzere hepsini kırıp geçirmesi ve akabinde ceza olarak ateşe atılma hadisesi oluşturmaktadır.[46] Bu olay ayetlerde şöyle ifade edilmiştir:

"Andolsun biz İbrahim'e daha önce rüştünü vermiştik. Biz onu iyi tanırdık. O, babası ve kavminin karşısına geçip, tapmakta olduğunuz şu heykeller de ne oluyor demişti. Onlar da biz, babalarımızı bunlara tapar bulduk dediler. (İbrahim de) doğrusu siz de babalarınız da açık bir şekilde sapıklık içindesiniz dedi. Onlar da bize gerçeği mi getirdin, yoksa oyunbozanlardan mısın dediler. O da hayır dedi. Rabbiniz, yaratmış olduğu göklerin ve yerin de Rabbidir. Ben buna şahitlik edenlerdenim. Allah'a yemin ederim ki siz, ayrılıp gittikten sonra putlarınıza bir oyun oynayacağım. Sonunda İbrahim onları paramparça etti. Belki ona müracaat ederler diye içlerinde en büyük olanı bıraktı. Bunu tanrılarımıza kim yaptı? Muhakkak o, zalimlerden biridir dediler. (Bir kısmı) bunları diline dolayan İbrahim diye bir genç duyduk dedi. O halde onu hemen insanların gözü önüne getirin. Belki şahitlik ederler dediler. İbrahim! Bunu ilâhlarımıza sen mi yaptın dediler. O da belki bunu şu büyük olanı yapmıştır. Eğer konuşuyorlarsa, hadi ona sorun dedi. Bunun üzerine, kendi vicdanlarına dönüp (kendi kendilerine) zalimler sizlersiniz dediler. Sonra tekrar eski inanç ve tartışmalarına dönüp, bunların konuşmadığını pek âlâ biliyorsun dediler. İbrahim de o hâlde Allah'ı bırakıp da size hiçbir fayda ve zarar vermeyen şeylere hâlâ tapacak mısınız dedi. Size de Allah'ı bırakıp tapmakta olduğunuz şeylere de yazıklar olsun. Siz akıllanmaz mısınız? (Onlardan bir kısmı) eğer iş yapacaksanız, onu yakın da tanrılarınıza yardım etmiş olun dediler. (Biz de) Ey ateş! İbrahim karşı serin ve zararsız ol dedik. Böylece ona bir tuzak kurmak istediler. Biz de onları daha çok hüsrana uğrayan kişiler durumuna soktuk."[47]

2.2.6- Tedricilik Metodu

Tedricilik, yapılacak eğitim ve öğretimin muhatabın kapasitesine uygun bir şekilde zamana yayılarak verilmesiyle ilgili bir metottur. Bu yöntemin uygulanması esnasında gerekli şartlara dikkat edildiğinde, olumlu neticeler; ölçünün kaçırılıp hızlandırılması hâlinde de bıkıp usanma gibi olumsuz durumlar meydana gelebilmektedir. Bu durum, yerinde kullanıldığında hayat kurtaran, kullanılmadığında da hayattan eden neşter gibi bir özelliğe sahip bulunmaktadır.

Fert ve toplumda yerleşip kök salmış bir anlayış ve yaşayışın değiştirilmesinde, tedricilik anlayışının yaygın bir şekilde kullanıldığını görmek mümkündür. Aynı şekilde Kur'an-ı Kerim'de içkinin yasaklanması esnasında üç merhalede nihâî noktaya ulaşıldığı yer almaktadır. Bu durum, ayetlerde şöyle yer almıştır:

Birinci aşama:

"Sana, şarap ve kumar hakkında soruyorlar. De ki her ikisinde de büyük bir günah ve insanlar için bir takım faydalar vardır. Ancak her ikisinin de günahı faydasından daha büyüktür. Yine sana iyilik yolunda ne harcayacaklarını sorarlar. İhtiyaç fazlasını de. Allah size ayetlerini düşünesiniz diye böyle açıklar."[48]

İkinci aşama:

"Ey iman edenler! Sarhoşken ne söylediğinizi bilinceye kadar ve yolcu olanlar müstesna cünüp olanlarınızda boy abdesti alıncaya kadar namaz kılmaya yaklaşmasın. Eğer hasta olur veya bir yolculuk üzere bulunur veya tuvaletten gelir ya da kadınlara dokunup da (boy abdesti

[46] Bkz. Işık, *Hz. İbrahim'in Tebliğ Metodu*, 1/596.
[47] Enbiya: 21/51-70; Saffât: 37/91-96.
[48] Bakara: 2/219.

almaya) su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprak ile teyemmüm edin. Onu yüzleriniz ve ellerinize dâhil olmak üzere kollarınıza sürün. Şüphesiz Allah çok affedici ve bağışlayıcıdır."[49]

Üçüncü aşama:

"Ey iman edenler! Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir. Bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan, içki ve kumar yoluyla aranıza düşmanlık ve kin sokup, sizi Allah'ı anmaktan ve namaz kılmaktan alıkoymak ister. Artık (bunlardan) vazgeçtiniz değil mi?[50]

Vahye karşı koyan inkârcılar, bu ve benzeri ayetlerde yer alan tedrici uygulamaların hikmetini kavrayamayınca, aleyhte konuşmaya başlamış ve bunun üzerine Yüce Allah, onlara şöyle bir cevap vermiştir:

"İnkâr edenler, ona Kur'an'ın topluca bir defada indirilmesi gerekmez miydi dediler. Biz onu senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle parça parça indirdik ve onu (anlaşışın diye) tane tane okuduk."[51]

2.2.7- Problem Çözme Metodu

Problem ya da sorun çözme, ilk bakışta sadece Fen bilimleriyle ilgili gibi görünse de bütün alanlarda kullanılabilen bir zihin yöntemidir.[52] Dolayısıyla bu, her hangi bir alanda ya da konuda karşılaşılan bir müşküle çözüm yollarının aranması ve neticeye kavuşturulması hususunda etkin bir metot olarak tebarüz etmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de sosyal hayatın akışı içinde karşılaşılan birçok probleme çözüm yolu gösterilmiştir. İşte onlardan birisi, ayette şöyle yer almıştır:

"Allah, kasıtsız olarak ağzınızdan çıkıveren yeminlerden dolayı sizi sorumlu tutmaz. Fakat bilerek yaptığınız yeminlerden dolayı sizi sorumlu tutar. Bunun da keffareti, ailenize yedirdiğiniz yemeğin orta hallisinden on fakiri yedirmek veya giydirmek ya da bir köle azat etmektir. Bunları yapmaya gücü yetmeyenin keffareti de üç gün (peş peşe) oruç tutmaktır. Yeminlerinizi bozduğunuz takdirde keffareti işte böyledir. Yeminlerinizi bozmayın (ve onlara riayet edin). Umulur ki şükredersiniz diye Allah size ayetlerini işte böyle açıklıyor."[53]

2.2.8- Tümevarım Metodu

Tümevarım, zihnin olgu ya da olayları dikkatle incelenme neticesinde bir kurala ya da bir ilkeye ulaşma yöntemidir. Bu metodun doğru bir netice vermesi için sorunun anlaşılması, verilerin toplanıp incelenmesi ve nihâî bir değerlendirmenin hassas bir şekilde yapılması gerekmektedir.[54]

Kur'an-ı Kerim'de tevhit akidesinin doğru bir şekilde zihinlerde yer bulması için parçalardan bütüne doğru gidilmiş ve Mekke dönemi boyunca bu hususa çeşitli vesilelerle dikkat çekilmiştir. İşte onlardan teşekkül eden şu üç ayette, parçadan bütüne varmak suretiyle İslam'ın ilah anlayışı ortaya şöyle konulmuştur:

"(İlyas) kavmine, (Allah'a karşı gelmekten) sakınmaz mısınız? Her şeyi mükemmel bir şekilde yaratan sizin de sizden önceki atalarınızın da Rabbi olan Allah'ı bırakıp da (hiçbir özelliği olmayan) Baal'e mi tapıyorsunuz demişti."[55]

"Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilah olsaydı, ikisinin de düzeni bozulurdu. Arşın

[49] Nisa: 4/43.
[50] Maide: 5/90-91.
[51] Furkan: 25/32.
[52] Bkz. Binbaşıoğlu, *Genel Öğretim Bilgisi Öğretim İlke, Yöntem ve Teknikleri*, s. 111.
[53] Maide: 5/89.
[54] Bkz. Binbaşıoğlu, *Genel Öğretim Bilgisi Öğretim İlke, Yöntem ve Teknikleri*, s. 114-115.
[55] Saffât: 37/124-126.

Rabbi olan Allah, onların vasıflandırdıklarından münezzehtir."[56]

"Allah çocuk da edinmemiştir. O'ndan başka hiçbir (hakiki) ilah da yoktur. Eğer olsaydı, onların her birisi kendi yarattıkları (varlıklarla) gidip birbirlerine üstünlük sağlamaya çalışırlardı."[57]

2.2.10- Tümdengelim Metodu

Tümdengelim, zihnin örnekler eşliğinde genel ilkelerden hareket ederek yeni bir neticeye ulaşmasıdır. Bu esnada, bütünden parçalara doğru bir yol izlenmektedir. Dolayısıyla burada, tümevarım metodunun işleyişinin tam aksi bir durum söz konusu olmaktadır.[58]

Bunun örneklerinden birisini, İslam'ın ilah anlayışının bir bütün olarak ortaya konulması oluşturmaktadır. Bu da İhlas suresinde şöyle yer almıştır:

"De ki O Allah birdir. Samet'tir (her şeyden müstağni ve her şey O'na muhtaçtır). O, doğurmamış ve doğrulmamıştır. Hiçbir şey de O'na denk değildir."[59]

2.2.10- Tavır Koyma Metodu

Tavır koyma, yapılan çağrının endişeye mahal bırakmadığını ve onun hilafına her hangi bir gelişmenin olamayacağını ifade eden bir metottur. Bu metot yoluyla hem bir tür meydan okunmakta hem de neticenin ne olacağını zamanın göstereceği ifade edilmiş olmaktadır.

Peygamberler tevhit mücadeleleri boyunca, zaman zaman muhataplarıyla böyle bir duruma girmiş ve birbirine meydan okumuştur. Bunun, Kur'an-ı Kerim'de yer alan örneklerinden bazıları şöyledir:

"De ki Ey kavmim! Elinizden geleni yapın! Ben de yapacağım! Yurdun (dünyanın) sonunun kimin lehine olduğunu yakında bileceksiniz. Gerçek şu ki zalimler iflah olmazlar."[60]

"Ey kavmim! Elinizden geleni yapın. Ben de yapacağım. Kendisini rezil edecek azabın kime geleceğini ve yalancının kim olduğunu yakında öğreneceksiniz. Bekleyin! Ben de sizinle beraber beklemekteyim."[61]

"İman etmeyenlere de ki elinizden geleni yapın. Biz de (gerekeni) yapmaktayız."[62]

"De ki Ey kavmim! Elinizden geleni yapın. Doğrusu ben de yapacağım. Kendisini rezil edecek azap kime gelecek ve sürekli azap kime inecek yakında bileceksiniz."[63]

2.2.11- Terk Etme Metodu

Karşılaşılan sorunun çözümsüzlüğe ulaştığı bir noktada, müracaat edilen nihâî bir metottur. Bu sayede, muhataba ihtilaf duyulan hususlarda ittifak sağlamanın mümkün olmayacağı ve aynı meclis içinde yer almanın da rahatsızlık vermeye devam edeceği net bir şekilde anlatılmış olmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'de bunun örneklerinden birisi, şöyle yer almıştır:

"Allah'ın ayetleri inkâr edilip alaya alındığını işittiğinizde, başka bir söze geçmedikleri sürece onlarla birlikte oturmayın; aksi hâlde siz de onlar gibi olursunuz diye O, sizi kitapta uyardı. Doğrusu Allah, münafıkları ve kâfirleri cehennemde toplayacaktır."[64]

---

[56] Enbiya: 21/22.
[57] Mü'minûn: 23/91.
[58] Bkz. Binbaşıoğlu, *Genel Öğretim Bilgisi Öğretim İlke, Yöntem ve Teknikleri*, s. 115.
[59] İhlas: 112/1-4.
[60] Enam: 6/135.
[61] Hud: 11/93.
[62] Hud: 11/121.
[63] Zümer: /39-40.
[64] Nisa: 4/140.

Aynı konu ile ilgili örneklerden bir diğeri de şöyledir:

"Ayetlerimiz hakkında ileri geri konuşmaya dalanları gördüğünde, onlar başka bir söze geçinceye kadar onlardan uzak dur. Eğer şeytan sana unuttursa, hatırladıktan sonra artık o zalimler topluluğu ile oturma."[65]

SONUÇ

Kur'an-ı Kerim, ilahi kitapların sonuncusu olması münasebetiyle geçmişe, hâle ve istikbale hitap eden bir kitap olarak gönderilmiştir. Onun bu özelliği, bütün zaman ve mekânları kuşatmasına ve kıyamete kadar gelecek olan muhataplarına en veciz ifadelerle en geniş mânâ eşliğinde hitap etmesine imkân vermiştir. Bundan dolayı bütün muhataplarına hitap eden bir üslup ve metot ile seslenmiştir. Hatta bir konunun verilmesi esnasında, zaman zaman birden fazla yöntem ve teknik kullanmıştır. Böylece mesajın doğru anlaşılması öncelenmiştir.

Kur'an- Kerim, ne bir zümrenin ne de bir gurubun kitabıdır. O, tam aksine bütün insanlara hidayet rehberi olarak gönderilmiştir. Bundan dolayı o, her akıl ve idrak sahibinin anlayış kapasitesine uygun düşecek metotlar eşliğinde hitap etmiştir. Bu durum, bir yandan onun evrensel bir hitaba ve muhtevaya sahip olduğunu, diğer yandan da her zaman geçerliliğini koruyan eğitim-öğretim teknik ve yöntemlere sahip bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Hülasa Kur'an-ı Kerim'in, lafız ve mânâdaki mucizevî yönü, beyana uygun düşen çeşitli metotlarla da tezyin edilmiştir. Hâliyle bunun da yirmi üç yıl gibi kısa bir sürede gönüllerde bu denli karşılık bulmasında etkisi oldukça büyük olmuştur.

KAYNAKÇA

Aydın, Mehmet Zeki, *Din Öğretiminde Yöntemler ve Buldurma Yöntemi*, Karakoç Yayınları, Ankara, 1998.

Binbaşıoğlu, Cavit, *Genel Öğretim Bilgisi Öğretim İlke, Yöntem ve Teknikleri*, Binbaşıoğlu Yayınevi, (II. Basım), Ankara, 1981.

Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usûlü*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993.

Dodurgalı, Abdurrahman, *Din Eğitimi ve Öğretiminde İlkeler ve Yöntemler*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999.

Emiroğlu, İbrahim, *Klasik Mantığa Giriş*, Elis Yayınları, Ankara, 2005.

Işık, Şemsettin, *Haccın Edasında Öne Çıkan Semboller*, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 41, 2016, s. 132-133.

Işık, Şemsettin, *Hz. İbrahim'in Tebliğ Metodu*, Uluslararası Hz. İbrahim (a.s) ve Nübüvvet Sempozyumu Tebliğler kitabı, Nida Akademi Yayınları, İstanbul, 2019.

Öcal, Mustafa, *Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1990.

Özek, Ali ve Ark., *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meâli*, TDV Yayınları, Ankara, 2017.

Ünal, Peker ve Ark., *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2019.

[65] Enam: 6/68.

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ALANINDA YAZILAN DEĞER EĞİTİMİ TEZLERİNİN İNCELENMESİ

Hafize ER TÜRKÜRESİN
Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Özet

Türkiye'de 2004-2005 eğitim-öğretim yılından itibaren ilköğretim programlarında köklü değişiklik olmuş ve programlar yapılandırmacılık yaklaşımı temele alınarak yeniden oluşturulmuştur. Bu programlardan biri olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programında şimdiye kadar örtük olarak verilen değer eğitimi bu tarihten itibaren resmi programda yerini almış, doğrudan verilecek değerler belirtilerek üniteler içerisine yerleştirilmiştir. Bu çalışmanın amacı Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında yazılan değer eğitimi tezlerini incelemektir. Bu kapsamda YÖK'ün ulusal tez merkezinde 2009-2019 yılları arasında yazılan tezler "*sosyal bilgiler, sosyal bilgiler eğitimi, değerler, değer eğitimi ve değer öğretimi*" anahtar kelimeleri kullanılarak taranmış ve bu kapsamda 28 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Tezleri incelemek amacıyla "*tezin türü, yılı, araştırmacı cinsiyeti, üniversite, üniversite türü, yöntem, desen, örneklem grubu, veri toplama aracı ve veri toplama tekniği*"nden oluşan bir tez inceleme formu geliştirilmiştir. Elde edilen veriler Microsoft Excel 2016 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Toplanan verilerin yorumlanmasında pivot tablolardan yararlanılmış, verilere ait frekans, yüzdelere ait bilgiler verilmiş ve veriler arasındaki ilişkilere ait yorumlar yapılmıştır. Çalışmada güvenirliğin sağlanmasında Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği güvenirlik formülü kullanılmış (Güvenirlik= Görüş Birliği/ (Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı)) ve yapılan hesaplama sonrasında güvenirlik %98 olarak hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda tezlerin 23'ünün yüksek lisans, 5'inin ise doktora tezinden oluştuğu ve tamamının yazım dilinin Türkçe olduğu görülmüştür. Araştırmacıların cinsiyeti incelendiğinde 18'inin erkek, 10'unun kadın olduğu, yazılan tezlerin tamamının devlet üniversitelerinde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Tezlerin yazıldığı üniversiteler incelendiğinde Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Niğde Üniversitesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesinde daha fazla sayıda çalışma yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Nitel araştırma yönteminin sıklıkla kullanıldığı tezlerde içerik analizi ve betimsel analiz tekniklerinden yararlanıldığı, nicel araştırmalarda daha çok temel istatistik tekniklerinden faydalanıldığı ileri istatistik tekniklerinden yeterince faydanılmadığı görülmüştür. Karma yöntemle gerçekleştirilen 4 tezin 2'sinin ise doktora tezlerinden oluştuğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer Eğitimi, Sosyal Bilgiler Eğitimi, İçerik Analizi.

COVİD-19 PANDEMİ DÖNEMİNDE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Hafize ER TÜRKÜRESİN
Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Özet

İnsanlık tarihi boyunca çok sayıda kriz durumuyla karşı karşıya kalınmıştır. Bu kriz dönemlerinden biri de Çin'de başlayan ve tüm dünyaya yayılan covid-19 pandemisidir. Salgının daha fazla yayılmasına engel olmak ve seyrini yavaşlatmak amacıyla dünyada birçok ülke tarafından birtakım önemler alınmıştır. Bu önlemlerden biri de eğitim-öğretimin uzaktan olacak şekilde yapılandırılmasıdır. Bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitim uygulamaları hakkındaki görüşlerinin belirlenmesidir. Nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim desenininde gerçekleştirilen çalışmaya 20 sosyal bilgiler öğretmen adayı katılmıştır. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemlerinden biri olan ölçüt örneklem yöntemi kullanılmıştır. Belirlenen ölçütler; sosyal bilgiler öğretmen adayı olmak ve uzaktan eğitim yoluyla işlenen dersleri takip etmektir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 14'ü kız 6'sı ise erkektir. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmış ve veriler betimsel analiz ve içerik analizi tekniği aracılığıyla çözümlenmiştir. Araştırma sonunda öğrencilerin %60'ının bilgisayardan, %40'ının ise telefondan derse bağlandıkları, %45'inin internetinin sınırsız olduğu ve dersi düzenli takip ettiği, 55'inin ise internetinin kotalı olması nedeniyle dersleri düzenli takip etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerle yapılan görüşmeler sonunda uzaktan eğitim sisteminin olumlu ve olumsuz özellikleri olmak üzere iki temaya ulaşılmıştır. Uzaktan eğitimin olumlu özellikleri teması altındaki kategoriler tekrar, esneklik, kpss sınavına hazırlanmak için daha çok vaktin olması ve maddi avantajlardır. Olumsuz özellikler teması altındaki kategoriler ise alt yapı sorunları, fırsat eşitsizliği, dikkat eksikliği, ölçme değerlendirmeden kaynaklı sorunlar, iletişim sorunları ve derse olan ilgilinin azalmasıdır. Öğrencilerin tamamı yüz yüze eğitimi daha faydalı bulurken uzaktan eğitimi kriz durumlarında tercih edilebilecek bir sistem olarak değerlendirmişlerdir. Uzaktan eğitim uygulamalarının ise daha çok hibrit (sekron+asenkron) şekilde planlamasını talep etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Pandemi , Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayı.

ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN BEDEN EĞİTİMİ DERSİNE YÖNELİK TUTUM PROFİLLERİ

Ferhat IŞGIN
ORCID 0000-0001-9876-5623
Yunus Emre Yarayan
Araş.Gör.,Gazi Ün.Spor Bil.Fak.
Ekrem Levent İLHAN
Prof.Dr.,Gazi Ün.Spor Bil.Fak.

Özet

Bu araştırma, imam hatip liseleri bünyesinde eğitim gören öğrencilerin Beden Eğitimi dersine yönelik tutumlarının incelenmesi amacıyla planlanmıştır.Araştırma, 9,10,11ve12.sınıfta okuyan 200 öğrenci (116 kız, 84 erkek öğrenci) üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada betimsel tarama modeli, veri toplama aracı olarak ise; Güllü ve Güçlü (2009) tarafından geliştirilen Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutum Ölçeği ile kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, araştırmanın amaçları doğrultusunda SPSS programında analiz edilmiştir. Cinsiyetler arası puan ortalamaları arasındaki farkı göstermek için Independent Sample t test ve sınıflar arası farkı değerlendirmek için tek yönlü varyans analizi testi (ANOVA); post-hoc analizler için Bonferroni testi tercih edilmiştir. Farklı düzeydeki sınıflarda bulunan bireylerden tutum puanı en yüksek olanlar 9.sınıflar (X:133.6±18.75), sonrasında ise 12. sınıflardır (X:124.4±6.48), en düşük puan ortalaması olanlar ise 11. sınıflar (X:104.4±9.82) olarak tespit edilmiştir Cinsiyetler arası değerlendirmede ise; kız öğrencilerin tutum puanının (X: 125.5 ±21.66), erkeklere göre (X:117.2±14.40) daha yüksek olduğu bulunmuştur. Cinsiyet bakımından kız öğrenciler lehine olan tutum düzeyinin erkeklere göre 0.05 düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Beden eğitimi, cinsiyet, tutum, sınıf

Abtract

The aim of this study is to investigate the attitudes of students attending imam hatip high schools Physical Education course. The study was conducted on 200 students (116 female, 84 male) that studying 9,10,11and 12 classes. In the research, descriptive scanning model was used as data collection tool; The Attitude Scale for Physical Education Course and personal information form were used Güllü ve Güçlü (2009). The data obtained as a result of the research were analyzed in SPSS program for the purposes of the research. Independent Sample t test to show the difference between the mean scores between the genders and one-way analysis of variance test (ANOVA) to assess the difference between classes; Bonferroni test was preferred for post-hoc analyzes. Individuals in different grades had the highest attitude scores in the 9th grade (133.6 ± 18.75 points), followed by the 12th grade (124.4 ± 6.48 points). The lowest grade point average was determined as 11th grade (104.4 ± 9.82). In gender evaluation; female students had higher attitude scores (female: 125.5 ± 21.66, male: 117.2 ± 14.40). The level of attitude in favor of female students in terms of gender was found to be significant at the 0.05 level compared to boys.

Keywords: Physical education, gender, attitude, classroom

GİRİŞ

Eğitim, toplumların kültürel gelişim ve değişim sürecinde önemli bir rol oynamakta ve kültürel değerlerin öğretilmesine katkı sağlamaktadır (Hoşgörür ve Taştan, 2007). Eğitimin temel amacı, bireylerin yeteneklerini ve gizli kalmış potansiyellerini ortaya çıkarmak ve bu meziyetlerinin optimize edilmesini desteklemektir. Öğrencilerin bir bütün olarak fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal olarak yetiştirilmesi, modern eğitim sisteminin temel ilkelerinden biridir. Bu kapsamda, temel hareket becerilerinin öğretilmesini ve öğrencilerin hareketlerle öğrenmelerini sağlayan beden eğitimi dersi, modern eğitim sisteminin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Beden eğitimi, kişinin bedensel ve fiziksel gelişimini sağlamak, günlük yaşama ve iş hayatının koşullarına hazırlanmak, ulusal bilinç ve yurttaşlık duygularını güçlendirmek amacıyla yapılan düzenli, kurallı çalışmaların tümüdür (Kangalgil ve diğ., 2006).

Beden eğitimi dersinin öğrencilerin çeşitli gelişim alanları üzerinde birçok olumlu etkisi vardır. Öncelikle, fiziksel olarak aktif öğrencilerin akademik motivasyon seviyelerinin daha yüksek olduğu bilinmektedir (Aras, 2013). Ayrıca, beden eğitimi fiziksel bir tutarlılık sağlama ve bunu sürdürülebilir kılmada etkili bir yoldur (Heper, 2012). Sağlığı korumak ve geliştirmek için beden eğitimi dersleri ve fiziksel aktivite programlarının faydası tartışılmazdır (Stratton ve Mullan,2015). Dünya Sağlık Örgütü, adolesan dönemdeki bireylerin sağlıklı gelişimi açısından günde en az 60 dk süreyle, haftada en az 3 defa yoğun fiziksel aktivite yapılmasını önermektedir (WHO,2019). Çocuk ve gençlerde, sporun saldırgan davranışı azaltmada önemli bir rol oynadığı öne sürülmektedir (Vardar,2015).

Beden eğitimi için öngörülen öğretim süresine dair önerilerin bulunduğu ülkelerin büyük bir kısmında, toplam öğretim süresine karşın beden eğitimine ayrılan oranın, ilköğretimde ortaöğretime göre daha yüksek olduğu bildirilmektedir. Ülkelerin yaklaşık yarısında ilköğretim kademesinde zorunlu beden eğitiminin payı toplam öğretim süresinin %9-10'nu teşkil etmektedir. Slovenya, Macaristan, ve Hırvatistan'da bu oran %15'e ulaşırken, İrlanda'da sadece %4 oranındadır. Ortaöğretimde ülkelerin büyük bir kısmında beden eğitimi için önerilen asgari öğretim süresi tüm öğretim süresinin yaklaşık %6-8'ini oluşturmaktadır. Fransa, beden eğitimi dersine ayrılan toplam öğretim süresinin %14'üyle ön plana çıkarken, İspanya, Malta ve Türkiye'de bu oran sadece %3-4 civarında kalmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2013).

İmam Hatip Liselerinin eğitim ve öğretim esaslarında öğrencilerini hem mesleğe, hem de kendi alanlarında yüksek öğrenime hazırladığı bilinmektedir (Türkmen ve Varol, 2017). Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nde İmam hatip liseleri ''Anadolu imam-hatip liseleri ve imam-hatip liseleri; imamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dinî hizmetlerin yerine getirilmesine kaynaklık edecek gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılmasını amaçlar.'' şeklinde ifade edilmektedir (MEB, 2016). Bu sebeple zorunlu derslerin dışında mesleki derslerin de zorunlu olduğu bu liselerde beden eğitimi ve spor dersine ancak 1 saat ayrılması bu dersten edinilebilecek kazanımları sınırlayabilmektedir (Türkmen ve Varol, 2017).

Tutum, tutulan yol, davranış, bireyselleştirilmiş tepki ve hissiyatlar olarak tanımlanabilir. Tutum kavramını ilk kez kullanan Spencer, tutum kavramını bireyin zihinsel durumunu ifade etmek için kullanmıştır (Güllü ve Güçlü, 2009). Tutumlar, doğuştan kazanılmayıp zamanla edinilir ve şekillendirilebilirler; ancak doğrudan ölçülmez ve davranış yoluyla gözlemlenebilirler (Atan ve İmamoğlu, 2016).

Herhangi bir şeye karşı geliştirilen tutumlar olumlu yönde ise sevme, takdir etme veya destekleme gibi olumlu davranışların oluşmasına katkıda bulunurken; olumsuz tutumlar, durum/nesne/bireyden kaçma, uzaklaşma gibi olumsuz davranışlara sebep olmaktadır. Okullarda da öğrenciler derslere, konulara, öğretmenlere karşı tutum oluşturabilirler. Özellikle derslere karşı oluşturulmuş tutumlar öğrencinin dersi sevmesini, derse devam etmesini veya

derste başarılı olmasını etkileyebilir (Güllü ve diğ., 2016). Öğrencilerin bir dersi sevmelerinin, ilgi duymalarının ve o derse karşı olumlu tutum geliştirmelerinin ders öğretmeni, materyallerini vb. sevme gibi çeşitli faktörlere bağlı olduğu bilinmektedir (Kaya ve diğ.,2011). Öğrenciler bu derslerden beden eğitimi ve spor dersine karşı da tutum oluşturmuş olabilir (Güllü ve diğ., 2016). Tutumlarının olumlu olması ders etkinliklerinin verimli işlenmesini sağlayıp ders amaçlarına ulaşmasını kolaylaştırabilir veya öğrencilerin gelecekteki çeşitli fiziksel aktivitelere gönüllü katılımlarını sağlayabilir (Akandere ve diğ, 2010).

Bu çalışma, Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine karşı tutumunu ve yaş, cinsiyet, sınıf gibi farklı etmenlerin beden eğitimine yönelik tutum üzerine etkisini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Bu model, iki veya daha fazla değişkenin birlikte değişim varlığını veya derecesini saptamayı amaçlayan araştırma modelidir. Tarama yolu ile elde edilen sonuçları gerçek bir neden-sonuç ilişkisi olarak yorumlamak doğru olmaz; ancak o yönde bazı ipuçları sunarak bir değişkendeki durumun bilinmesi halinde diğerinin kestirilmesinde faydalı sonuçlar verebilir (Karasar, 1998).

Araştırma Grubu

Bu çalışmanın araştırma grubunu Samsun ili ve ilçelerinde ortaöğretim düzeyinde öğretim gören Anadolu imam hatip lisesi öğrencileri; örneklem grubunu ise rastgele örneklem metoduna göre seçilen Samsun ili Kavak ve Asarcık ilçelerindeki Anadolu İmam Hatip liselerinde 2018-2019 yılında öğrenim gören yaş ortalaması 15.3±1.20 yıl olan 200 lise öğrencisi (116 kız, 84 erkek) oluşturmaktadır. Bu grubun %42'si 9. sınıf , %20'si 10. sınıf %20'si 11. sınıf , %18'i 12. sınıf öğrencilerinden meydana gelmektedir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak "Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutum Ölçeği (BEDTÖ)" ile kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Güllü ve Güçlü (2009) tarafından geliştirilen "Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutum Ölçeği" 35 maddeden oluşmaktadır. Kişisel bilgi formu ise, araştırmacı tarafından oluşturulmuş ve katılımcılar hakkında çeşitli sorular içermektedir. Bu ölçek tek boyutlu olup, 5'li likert tipi "Tamamen Katılıyorum (5), Katılıyorum (4), Kararsızım (3), Katılmıyorum (2), Kesinlikle Katılmıyorum (1)" şeklinde derecelendirilmektedir.

Veri Analizi

Araştırmada değişkenlerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov Testi ile test edilmiştir. İkili karşılaştırmalar için Independent Sample t test ve çoklu karşılaştırmalar için tek yönlü varyans analizi testi (ANOVA) kullanılmıştır. Post-hoc analizler için Bonferroni testi tercih edilmiştir. Anlamlılık düzeyi için α=0,05 seçilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1. Farklı Düzeydeki Öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spor Dersine İlişkin Tutum Puanlarının Karşılaştırılması

Sınıf	n	%	X ±SD	F	p*	p**	Bonferroni testi
9.sınıf	84	42	133.6±18.75[a]	37,277		0.000	9-10

10.sınıf	40	20	113.0±18.29^{bc}		0.000	0.001	10-12
11. sınıf	40	20	104.4±9.82^{bc}			0.000	9-11
12. sınıf	36	18	124.4±6.48^{d}			0.000	9-12
Toplam	200	100	121.9 ±19.35				

*p*ANOVA testi, X ±SD: ortalama±standart sapma. Bonferroni testi: Farklı harfler istatistiksel açıdan farkı ifade etmektedir.*

***Bonferroni testi*

Ölçekten elde edilen genel puan ortalaması 121.9 ±19.35 puan olarak saptanmıştır. Farklı düzeydeki sınıflarda bulunan bireylerden tutum puanı en yüksek olanlar 9.sınıflar, sonrasında ise 12. sınıflardır. En düşük puan ortalaması olanlar ise 11. sınıflar olarak tespit edilmiştir (Tablo.1).

ANOVA testi sonrası Bonferroni düzeltmesi yapılarak ikili karşılaştırmalar halinde sınıflar arası farklılıklar değerlendirilmiştir. Gruplar arası fark 9-10 (p=0.000) , 9-11 (p=0.000), 9-12 (p=0.000); 10-12. sınıflar (p=0.001) arası farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan 10-11. sınıf puan ortalamaları benzerdir (p=0.086).

Tablo 2. Cinsiyetlere Göre Beden Eğitimi ve Spor Dersine İlişkin Tutum Puanlarının Karşılaştırılması

Cinsiyet	**n**	**%**	**X ±SD**	**df**	**t**	**p**
Kız	116	58	125.5 ±21.66	198	1,89	0.03
Erkek	84	42	117.2±14.40			

Independent Sample t test

Tablo 2'de gösterildiği gibi, cinsiyetler arası bir değerlendirme yapıldığında ise kız öğrencilerin beden eğitimi dersine karşı tutum puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu ve cinsiyetler arası bu farkın istatistiksel açıdan önemli olduğu saptanmıştır (p=0.03).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma sonunda, lise öğrencilerinde beden eğitimine yönelik tutum puanının küçük sınıflarda ve kız öğrencilerde farklı tutumlar ve daha yüksek puanlar görüldüğünü ortaya çıkmıştır. .

Güllü ve arkadaşlarının (2016) ortaokul öğrencilerinde yaptıkları bir çalışmada, mevcut çalışma ile benzer şekilde kız öğrencilerde beden eğitimi tutum puanının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu bildirilmiştir. Ortaöğretim öğrencilerinde yapılan Akandere ve ark. çalışmasında (2010) ise bu çalışmadan farklı olarak erkeklerde beden eğitimi dersi tutum ölçeği daha yüksek bulunmuştur. Kılıç ve ark. çalışmasında (2018) da erkeklerin tutum ölçeğinden aldıkları puanlar kız öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Göksel ve arkadaşlarının çalışmasında (2016) da kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha düşük puana sahip oldukları saptanmıştır. Şişko ve arkadaşlarının (2002) çalışmasında ise farklı olarak kız ve erkek öğrencilerin tutum puanları benzer bulunmuştur.

Göksel ve arkadaşlarının çalışmasında (2016), farklı sınıfların derse karşı tutum puanları arasında istatistiksel açıdan önemli bir fark bulunamazken; bu çalışma ile benzer şekilde 9. Sınıflarda diğer sınıflardan daha yüksek bulunmuştur. Görüldüğü üzere farklı zamanlarda farklı yerlerde yapılan calışmalar farklı sonuçlar verebilmektedir. Bunda elbette ki dersin öğretmen faktörünün de etkisi yadsınamaz. Öğrenci ile iletişimdeki pozitif yönler derse karşı tutumu olumlu olarak etkileyebilmektedir.

İmam hatip okullarında Beden Eğitimi dersine yönelik tutumları direk olarak etkileyen yaş, cinsiyet unsurlarının yanı sıra bunlara dolaylı etki eden taşımalı eğitim, aile tutumu, kültürel baskılar, coğrafya etkisi, öğretmen ve öğrenci tutumu vb. kavramların etkileri de

azımsanmamalıdır. Dünya ülkeleri ile kıyaslandığında yüzde olarak beden eğitimi dersine ayrılan sürenin yetersizliği aşikardır. Durumun böyle olmasına karşın iyileştirme yerine ders saatinde kısıtlamaya gidilerek imam hatip okullarında haftada 1 saat beden eğitimi dersi konulması öğrenci motivasyonunu da öğretmen motivasyonunu da olumsuz etkilediği gibi sportif başarıların gelmesini de çok güçleştirmektedir.

Cinsiyet ve sınıflara göre tutumda değişikliğe sebep olan etmenlerin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi ve ileri analizler yapılması gerekmektedir. Olumlu tutumun geliştirilmesi için yaş ve cinsiyet temelli analizlerle olumsuz tutum sebeplerinin araştırılmasına ve bu analizlere dayalı uygulama geliştirilmesine çalışılmalıdır. Aynı zamanda bu ölçüm için daha büyük örnekli çalışmalara da yer verilmelidir.

KAYNAKLAR

Akandere, M., Özyalvaç, N.T., Duman, S. (2010).Ortaöğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumları İle Akademik Başarı Motivasyonlarının İncelenmesi (Konya Anadolu Lisesi Örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (24), 1-10.

Aras, Ö. (2013). Examining the Attitudes and Views of the Secondary School Students and Their Physical Education Teachers toward Physical Education Lesson (Example of Kars). *Unpublised Master's Thesis*. Gazi University, Ankara.

Atan, T., Imamoglu, M. (2016). Attitudes of secondary school students towards physical education and sports lesson in terms of various variables. Turkish Journal of Sport and Exercise, 18 (2) , 65-68 .

Avrupa Komisyonu/EACEA/Eurydice (2013). Avrupa'daki okullarda beden eğitimi ve spor.(Eurydice Raporu). Lüksemburg: AB Yayın Ofisi

Göksel, AG., Caz, Ç. (2016). Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi. ISSN 2147-XXX, ss. 1-10

Güllü, M., Güçlü, M. (2009). Ortaöğretim öğrencileri için beden eğitimi dersi tutum ölçeği geliştirilmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 3 (2), 138-151.

Güllü, M., Cengiz, ŞŞ., Öztaşyonar, Y., Kaplan, B. (2016) Ortaokul Öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spor Dersine İlişkin Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi (Şanlıurfa İli Örneği). *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*. 1(2),49-61.

Heper, E. (2012). *Concepts related to Sports Science and Historical Development of Sports*. (Editor: Hayri Ertan). First Edition. Eskişehir: Open Education Faculty Publishing.

Hoşgörür, V., & Taştan, N. (2007). *Functions of Education*. (Editors: Özcan Demirel-Zeki Kaya). Second Edition. Ankara: Pegem Academy Publishing.

Kangalgil, M., Hünük, D., & Demirhan, G. (2006). Comparing the Attitudes of the Elementary, High School and University Students toward Physical Education and Sports. *Hacettepe Journal of Sports Sciences, 17*(2), 48-57.

Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi.* (Sekizinci Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaya, Aİ, Arslantaş, Hİ, Şimşek, N. (2011). İlköğretim öğrencilerinin Türkçe dersine karşı tutumlarının değerlendirilmesi. Electronic Journal of Social Sciences 8, 30, 376-387.

Kılıç, T., Uğurlu, A., Cenik, D. 2018. Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Dersine Karşı Tutumlarının İncelenmesi. Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi. 3(2), 13-23.

Stratton, G., & Mullan, E. (2005). The effect of Multicolor Playground Markings on Children's Physical Activity Level During Recess. *Preventive Medicine, 41*, 828-833.

Türkmen, M, Varol, R. (2017). İmam Hatip Ortaokullarındaki Öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spor Dersine İlişkin Tutumlarının Araştırılması. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 12(25),749-762.

Vardar, T. (2015). Importance of Sports in Preventing Aggressive Behavior among Young People. *Journal of International Multidisciplinary Academic Researches, 2*(2), 41-49

http://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/20161748_MYLLY_EYYTYM_BAKANLIYI_ORTAYYRETYM_KURUMLARI_YYNETMELYYY.pdf

World Health Organization, Physical activity. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/physical-activity. Erişim tarihi: 25.10.2019.

ЙАСАУИ ХИКМЕТТЕРІНДЕГІ БҰЙРЫҚ ЕТІСТІГІНІҢ БЕРІЛУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

YASAWI'NIN HİKMETLERİNDEKİ EMIR KIPI FIILIN ÖZELLIKLERI

Академик Ә. Қуатбеков атындағы Халықтар достығы университетінің доценті, филол .ғ. к. Қайырбекова Ұ.С.

М.Тынышпаев атындағы ҚКА-ның Шымкент көлік колледжінің доценті, филол.ғ.к. Аққөзов Ә.Ә.

Резюме

В данной статье рассматриваются глаголы повелительного наклонения в хикметах Йасави.

Summary

In this article is about the using imperative Moods in sentences of chikmet Yassavi.

Орта ғасырда түркі жұртының тілінде бұйрық райдың III жағынан кейін ***-лар, -лəр*** көптік көрсеткіші жалғанып келіп қолданылғаны белгілі Мысалы, *алсұнлар, берсүнлəр* т.б. Йасауи хикметтерінде ***-сұн, -сүн*** қосымшасының үстіне аталған көптік мағына үстеуші тұлғалардың жалғану деректері кездеспеді. Таза бұйрықтық мәнді білдіретін етістіктер 3-жақта бұйрықтық мағына тілек, өтініш, ниет мәнін береді. Бұйрық райдың III жақ тұлғасы ***-сұн, -сүн*** тұлғасы жалғанған етістіктер:

Тілек, өтініш мәнді етістіктер:

Ду'аға йары берсүн һəр мусулман/
өлəр уақтыда елткəй нур-и иман .
Мəні хикмəтлəрім дана ешітсүн/ сөзүм дастан
етіб мақсадгə йетсүн .

-ғыл, -гіл жұрнағы арқылы берілетін бұйрық мәнді етістіктер:

Көне түркі тілі ескерткіштер тілінде ***-ғыл, -гіл*** тұлғалары арқылы келетін етістіктер де кездеседі. Мысалы, *есідгіл, келгіл, ұрғыл, білгіл т.б.*

-ғыл, -гіл тұлғасымен келетін II жақ бұйрық рай тұлғасындағы етістіктер мол. Бұл қосымшаның мағынасы іс-әрекеттің осылай болуға тиіс екенін білдіреді, яғни қимылдың дәл солай болуы міндетті деген талап, міндет мағынасы басымырақ байқалады. Сол себепті түркітанушы ғалымдар бұйрық райдың бұл түрін түркітанушы ғалым А.Н.Кононов “форма категорического повеления” (міндетті бұйрық) деп атайды [1].

Тəубə қылдым, тəубə қылдым қабул қылғыл/ тəубəм қабул қылмас
болсаң жаным алғыл/ йолда қалдым қолұм
тұтұб йолға салғыл/ дустлар хожам

мəні бəндəм дегəймукин. Бұйрық рай тұлғасындағы бұл етістіктердің мағыналары қолданысы жағынан бейтарап деуге болады. Себебі, жеке тұрғанда беретін мағынасы, бұйрық, міндет болса, хикметте беріп тұрған мағынасы міндеттен гөрі, екіұшты, екіұдай сезімді береді. Мысалы, хикметтің қазақша мағынасын беретін болсақ,

Тәубә қылдым, қабыл қылсын, тәубәмді қабыл қылмайтын
болсаң, жанымды ал(сын), жолда қалды,
қолыңмен жол көрсет немесе жолға сал, сонда,
достар, қожам мені пендем дей ме екен. Осы хикметтің мағынасынан ұғынып тұрғанымыз, *бұйрықтан* гөрі, *көндігу, мойынсұну* мағынасына көбірек ұқсайды. Сол себептен Ә.Нәжіп "эта форма в языке памятника является совершенно нейтральной и общеупотребительной" [1].

Кей жағдайда бұйрық рай формасының ***-ғыл, -гіл, -сүн*** жұрнақтары қатарынан жалғанатын жолдар да хикметтерде кездеседі. Мысалы,

Зар *йығлагіл* зар *еңрәгіл* рахм *әйләсүн* .

-ғыл, -гіл қосымшасының фонетикалық варианты ***-ғын, -гін*** тұлғасымен де бұйрық рай мағынасы беріледі.

-ғын, -гін **тұлғалары арқылы берілетін бұйрықтық мағына:**

Башың кетәр бұ йолларда хазир болгін/ 'ашық
болсаң өлмәсіңдін бұрұн өлгін/
пир ешігін иліб йүгүрүб хизмәт
қылғын/ хизмәт қылған ахир йолда
қалғаны йоқ .
Йүздін көтәріб пердәні Ахмәд сәры сари бақғын/
Мән бәндә'и рууй-у мәулә-и Мухаммәд .

Мысалы, *Құл Қожа Ахмәд йолға кіргін хала фурсат ; Уммәтләрің хәуаласын қылған мәңә , Уммәт болсаң кечә күндүз та'ат қылғын , 'уқба сәры барсаң анда рахат көргін , 'ақил болсаң йығламақны 'адәт қылғын* т.б. Бұл хикметтерде міндетті түрде орындалуға тиісті бұйрыққа қарағанда *тілек, өтіну* мағыналары басым. Бұл екі тұлғаның беретін мағыналары мен стильдік қолданыстарында айырмашылық байқалмайды. Бірінің орнына екіншісін қолдануға болады. *Йолға кіргін , йолға кіргіл т.б.*

-ғын, -гін қосымшалы лексемалар жергілікті тіл ерекшеліктерінің оңтүстік говорында сақталып қалған. Сонымен қатар Өзбекстан қазақтарының тілінде де дәл осы тұлғалас тілдік бірліктер қарым-қатынаста қолданылады.

Сонымен қатар *II жақ сыпайы түрде ықшамдалған тұлғада да* Йасауи хикметтерінде кездеседі:

Мәні хикмәтләрім
саррафа айтың худадын бахабар дил сафа
айтың .
Мәнің хикмәтләрім хубларға айтың/ ду'а тәкбир етіб
рахматгә батың .
Йасауи сөзіні қадриға етің/
ғам 'ишқыдын барыб тойғунча татың .
Мәнің хикмәтләрім би дәрдгә айтмаң/bahасыз гау hарым
надангә сатмаң .

II жақтың сыпайы түрі толығымен берілмеген. Ықшамдалғаны екі түрлі жолмен беріліп тұр: 1) II жақтың сыпайы түрінің ***-ыз*** тұлғасы көрсетілмей ықшамдалып қалған; 2) ***-лар, -ләр*** көптік мағына беретін қосымшаның жалғануы.

Екінші бір беретін мәні бұйрық рай тұлғасының II жақ ***-ың, -ің, -ң*** тұлғасының қаратпа сөздер арқылы байланысқа түсетіндігі. Мысалы, *Келің йығлаң зәкир құллар зикр айталық .*

Ал ***-ләр*** тұлғасы Йасауи хикметтерінде өте сирек кездеседі: *Дидар ізләб кәда*

болдұм әмин деңләр немесе *Ей талиблар хәлім көруб ғамым йеңләр.* Бұл тұлғаның кездеспеуін, сирек кездесуі туралы ғалым Р.Сыздық "Йасауи тіліндегі ***-лар*** қосымшасы өлең шарты үшін, яғни буын санын толтыру үшін алынған тәрізді", – деген пікір айтады [2].

Ал 1-жақта бұйрықтық мағынадан гөрі ниет, тілек мәні басым болады. Мұнда ойды сыртқа шығарушы субъект өзі, сондықтан субъект өзіне-өзі бұйыра алмайды, тек ниет, өтініш мәнінде жұмсалады.

Бұйрық райдың I жағы арқылы келген етістіктер:

Кім уммәті дүр хәмд-у сәнә тынмайын айтар/
пакә сәмәдә қыл мәні рәсуа-и мухаммәд .
Мән өркүләйін хуш кәрәміңдін сені Аллаһу/
бір қатра татұргіл мәңә дәрйа'и Мухаммәд .

Бұйрық райдың I жағының ықшамдалған формасы арқылы келетін етістіктер*:*

Қийаматта йол адашсаң йолгә
салай/ Мухаммәд деб тәшнә болсаң
қолұң алай/ фәрзәндім деб елкің тұтұб
жәннәт кірәй, Мустафаға матәм тұтұб
кірдім мән-а .

Мұнда ***-айын, -ейін*** бұйрық рай тұлғасының *I жағының* ықшамдалған түрі Йасауи хикметтерінде кездеседі.

Бұйрық райдың II жағы арқылы келетін болымды етістіктер:

Хош ғайибдан ауаз келді құлағымға/ султан Ахмәди
зикр айт деді зикрін айтыб йүрдүм мән-а .
әгәр 'алим болса жаным тасаддуқ /
дур-у гауһар сөзімні ешітіб ұқ .

Жоғарыда бұйрық рай тұлғасының II тұлғасы мен нөлдік форманың сәйкесетіні жөнінде ғалымдардың арасында әр түрлі пікірлердің барын айтқан болатынбыз. Бұйрық райдың II жағы тек нөлдік тұлғамен ғана шектеспейді, сонымен бірге етістіктің негізімен де сыртқы тұлғасы жағынан сай келеді. Олардың грамматикалық мағыналары өзге сөздермен байланысқа түскен кезде ғана ашылады. Қазақ грамматикасында етістіктің түбір күйінде өзіне тән әр түрлі грамматикалық тұлғаларда тұратыны туралы "асығыс айтып" жүргеніміз айтылады. "…етістіктің белгілі бір тұлғадағы грамматикалық мағынасын және оны білдіретін грамматикалық формасын бірде – етістіктің түбір тұлғасы деп, екінші бірде – бұйрық райдың жекеше, анайы екінші жақ тұлғасы деп, екі түрлі атаудың қаншалықты қажеттігі бар? Біріншіден, бұл екеуі бір ғана грамматикалық құбылыс болса, оны бір-ақ түрінде ғана атау керек. Екіншіден, бұйрықтық, жақтық (екінші, анайы) мағына етістік түбірге тән мағына болса, онда ол тұлға етістіктің белгілі бір грамматикалық категориясының (райының) бір грамматикалық түрі, көрінісі (бұйрық рай) бола алмас еді" [3]. Осы үзіндіден бұйрық рай тұлғасының II жағы, етістік түбірі және нөлдік формалардың беретін мағыналары мен қызметтерінің әртүрлі екендігін байқауға болады.

Болымсыз етістіктің жұрнағы арқылы келген бұйрық райлы етістіктер:

Зәкир болсаң зикрин айтыб һәр кез йатма
Надан нажинс ләр бірлә сән сөз қатма/
Мунафиқлар хәлің сұрса шері айтм,
Келің йығлаң зәкир құллар зикр айталүк .

Му'мин болсаң би тahарат зикрин айтма кәрәмәт-
ләр айтұб халқа динің сатма / мусулман-
-лық да'уы қылыб кәфир кетмә -
келің йығлаң зәкир құллар зикр айталүк .

Сонымен, Йасауи хикметтерінде бұйрық рай тұлғасының барлық жасалу жолдары арқылы келген етістіктер қолданылады. Ол етістіктер таза грамматикалық тұлғада тұрып, грамматикалық және категориалды мағыналарды иемденеді. Бұйрық тұлғасында келген етістіктер өзінің термин тұрғыда келетін мағынасына (яғни таза бұйрықты мағынадан) қарағанда өтініш, тілек, арман, ниет мағынасында көбірек жұмсалған. Біріншіден, хикметтің жанры тұрғысынан алып қарасақ, толығымен ақыл, тілек, дұрыс жолға салу мақсатында жазылған еңбектің өн бойында *бұйрықтық мән* емес, жоғарыда келтірілген бірнеше мағыналардың болуы заңды құбылыс. Екіншіден, етістіктің басым бөлігі бұйрық рай тұлғасында келген хикметтер өлеңінің тек құрылысы жағынан ғана емес, мазмұны, айтар ойын қысқа тағандарға сыйғызу мақсаты да осы ескерткіштен байқалады.

Ашық рай – қимыл, әрекеттің осы шақ, келер шақ, өткен шақ түрлерінің бірінде келетін рай түрі. Ашық рай түрі етістіктің шақ категорияларымен де тығыз байланысты. Демек, мұнда ашық райдың қалау рай немесе шартты рай секілді арнайы қосымшасы жоқ. Қорыта келгенде Йасауи хикметтеріндегі етістіктер әр шақта келіп, етістіктің ерекше грамматикалық тұлғаларының жұрнақтарын үстеп, кейде үстемей жасала алады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Наджип Э.Н. Тюркоязычный памятноик XIY века “Гулистан” Сейфа Сараи и его язык. Часть первая. Алма-Ата, – Наука, 1975, 209 с.

2.Сыздықова Р. Ясауи хикметтерінің тілі. Алматы. Сөздік-Словарь, – 2004, 552 б.

3.Қазақ грамматикасы. Фонетика, сөзжасам, морфология, синтаксис. – Астана, 2002. 784 б.

ӘЛ-ФАРАБИДІҢ СЕМАНТИКА ТУРАЛЫ ПІКІРІ

AL-FARABİ'NİN SEMANTİK HAKKINDA GÖRÜŞÜ

Ф.ғ.к. Ә.Ә.Аққөзов, ф.ғ.к. Ұ.С.Қайырбекова
М.Тынышбаев атындағы ҚазККА Шымкент көлік колледжі, Шымкент қ.
Академик Ә.Қуатбеков атындағы Халықтар достығы университеті, Шымкент қ.

Резюме
В статье расматривается мнение в трактатах Аль-Фараби о семантике.
Symmary
This article discusses the views of semantics in the works of Al-Farabi.

Семантиканың пән ретінде оқылуына көп болған жоқ. Егер тіл білімінің тарихына көз салсақ, семантика деген терминнің өзі XIX ғасырдың аяғында қолданылған. Ал тіл білімінің жеке саласы ретінде мойындалғанына көп болған жоқ. 1923 жылы Ogden C.K., Richards J.A. «The meaning of meaning» деген еңбектерінің жариялануынан басталған. Бірақ семантиканың кейбір проблемалары XVII ғасырдан басталған деп есептелінеді. Біздің қолымыздағы материалдардың көрсетуінше сөз мағынасы, сөз мағынасының өзгеруі, сөздердің қолданылуы т.б. мәселелермен айналысқандығы бұрыннан болғандығын көрсетеді. Сондай ғалымның бірі данышпан отандасымыз әл-Фараби. Ол өзінің екі трактатында «Логикасында» және «Ғылымдардың классификациясы туралы» еңбегінде тілдің семантикасына көңіл бөлген. Тілді пән ретінде оқытқанда нені реттеу керек деген сұрау тұратыны анық. Жалпы тілді зерттеу нысанын анықтау үлкен ғылыми талдауды талап етеді. Бұл IX ғасырдың ғылымдары былай тұрсын, қазіргі дәуір пәндерінің теориясында да көлденең тұрған мәселенің бірі. Салыстырайық, тіл білімі ғылыми пән ретінде XVIII ғасырда салыстырмалы – тарихи грамматикасымен қалыптасқан десек те XX ғасырда да оны пікірталасына салып жүргені анық. Егер қазіргі тіл білімінің негізін салған Фердинанд де Соссюр дейтін болсақ (қазіргі тілдік қағиданың негізін осы Фердинанд де Соссюрден бастайтындығы рас), онда өзінің атақты еңбегін «.... единственным и истинным объектом лингвистики является язык, рассматриваемый в самом себя и для себя», - деп аяқтауы тегін емес. Фердинанд де Соссюрдің пікірінің астарында өзінің философиясы бар, оны дәлелдеу және зерттеу бола алады. әл-Фараби де тілді пән ретінде өз нысанасы бар деп көрсеткен. «Ғылымдардың классификациясы туралы» деген еңбегінің «Тіл туралы ғылым» деген тарауын тұтас алғанда тіл туралы ғылым екі бөлімнен тұрады. Мұның біріншісі: қайсібір халықтың тіліндегі сөздерді есте сақтау және оның әрқайсысының мағынасын білу. Екіншісі: сол сөздерді (билеуші) заңдарды білу деген сөйлемнен бастаған. Бірінші бөлімінде айтылған пікірді екіге бөлуге болады. Оның бірі, сөздерді сақтау, екіншісі, сөз мағынасын білу. Әрине бірінші бөлімде логикамен, психологиямен байланысты пікір айтылуы керек. Әрине ол кезде сөз мағынасындағы психологиялық элементтерді анықтау қиын. Қазіргі кезде бұл мәселемен айналысқан арнайы пән психолингвистиканың да даулы мәселесі. Шешілген проблемасынан кеп, қазақ тілшілері мен психологтарының алдында оңай мәселе тұрған жоқ, себебі оның түсінігі де, терминдері де, зерттеу әдісі де жасалынбаған. әл-Фарабидің көтерген екінші мәселесі тілдің семантикасының объектісі болады.

Семантиканың белгісіне байланысты сөздерді іштей топтастыруға болады. Араб

тілшілерінің принциптері сәл басқашалау сияқты. Мысалы, сөздердің лексикалық мағынасына қарай атауыш (толық мағыналы) сөздер және екі көмекші деп екіге бөледі. Кей ғалымдар А.Ысқақов сөздерді үшке бөледі дейді. Бұл жерде сәл басқалай принциптер алынған. А.Ысқақов «Қазақ тіліндегі барлық сөздер семантикалық және морфологиялық (формальдік) белгісіне қарай, ең алдымен, үш топқа бөлінеді. Олар: атауыш сөздер, көмекші сөздер және одағай сөздер», - деп көрсетеді. Демек, бұл жерде таза семантикалық принциптер ұсынбаған, әрі семантикалық, әрі грамматикалық белгілерге сүйенген. Араб тіл білімдері де сөздерді лексика-грамматикалық принциптерге негізделіп, мөлшерді «нәрсенің тегі мен түрін көрсететін жай сөздер есімдерге, етістіктерге және демеулік шылауларға бөлінеді», - деп жазған. Егер мәтінді ары қарай талдасақ, есімдер мен етістіктерді ажыратып тұрған белгі- морфологиялық мағына. Салыстырыңыз, «Имя отличается от глагола тем, что оно выражает идею не указывая своей сущностью и структурой на время», - деп көрсетсе, екінші бір жерде «Подобным образом «год», «месяц», «час» является именами, а не глаголами, поскольку они не указывают на время»-дейді.

әл-Фараби лексикалық семантика мен грамматикалық семантиканы ажыратқан. Тіпті сөздерді тұлғалану жолы жағынан да ажырата берген. Сөз тіркестері туралы айта отырып, «Сөз тіркестерінің заңдары туралы ғылым екі бөлімнен тұрады: бірінші бөлім-есімдер мен етістіктерді құрап, араластырғандағы сөздердің «соңғы» «яғни афикстері» жөніндегі ережелерді жасайды» - дейді.

Есімдер мен етістіктерге мағынасынан да, түрленуі жағынан да қарама-қарсы қоятын тілдік элемент ретінде шылауларды алады. «Частица – это простое речение, выражающее идею, оно не может быть понятно самостоятельно а только при присоединении к имени или глаголу, или к тому другому вместо, как, например, когда мы говорим «был», «на» и т.п. деп анықтама берген. Көмекші сөздердің семантикасын анықтағанда бізде солай олардың дербес лексикалық болмайтындығын өлшем деп аламыз. А.Ысқақов «Көмекші сөздер дегеніміз өздеріне тән лексикалық мағыналары басым болу себебінен көбінесе әр алуан грамматикалық қатынастарды білдіріп, әр қилы грамматикалық қызмет атқаратын жәрдемші сөздер» - деп анықтама берген. Соңғы кездерде көмекші сөздерде тіпті лексикалық мағына болмайтындығын ескеріп, оларды тек аналитикалық форманттар құрамында қолданылады деп айтылып жүр.

әл-Фараби «частица» деген терминді қолданғанда жалпы көмекші сөздерге байланысқан. Оның үстіне «частицаларды» араб тілдерімен байланысты қолданған. Ал түркі тілдерінде барлық көмекші сөздер түрленбейтін сөздер емес, тек шылауларды ғана қолдануға болады. Сондықтан трактатты қазақ тіліне аударған авторлар шылаулар деп берген. «Ал демеулік шылауларға келетін болсақ, дағдыда жалғаулары не өзгермейді немесе бұлардың қайсібірі тек бір ғана «жалғауынан» өзгереді де, қайсібірі не «алдынан» не «артынан» өзгереді», - деген. Осы өзгермейтіндігін, олардың қосымшалар қабылдамайтындығын оның екінші белгісі деп көрсеткен.

Пайдаланған әдебиеттер

1. әл-Фараби. Философиялық трактаттар. – А., 1973ж. және Логические трактаты, 1975.

2. Фердинанд де Соссюр. Курс общей лингвистики. Труды по языкознанию. – Москва, 1977, 265с

3. әл-Фараби. Философиялық трактаттар. – А., 117б

4. Ысқақов А. Қазіргі қазақ тілі. – А., 1974, 132-133б.

5. әл-Фараби. Ғылымдардың классификациясы туралы. 110 б.
6. әл-Фараби. Логические трактаты. 1975., 110 б
7. әл-Фараби. Логические трактаты. 1975., 111 б
8. әл-Фараби. Логические трактаты. 1975., 110 б
9. Ысқақов А. Қазіргі қазақ тілі. – А,. 1974., 133 б.
10. әл-Фараби. Ғылымдардың классификациясы туралы. 124б.

FEN BİLGİSİ ÖĞRETMENLERİNİN 2018 YILI FEN BİLİMLERİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ: ASTRONOMİ ÜNİTELERİ KAPSAMI

THE VIEWS OF SCIENCE TEACHERS ABOUT THE CHANGES MADE IN 2018 SCIENCE EDUCATION CURRICULUM: THE SCOPE OF ASTRONOMY UNITS

Merve TAŞCAN
Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, orcid: 0000-0001-8244-2934
İbrahim ÜNAL
Prof. Dr., İnönü Üniversitesi, orcid: 0000-0001-8497-4459

Özet

Milli Eğitim Bakanlığı, 13.01.2017 tarihinde 52 farklı dersin taslak öğretim programıyla birlikte 2017 Taslak Fen Bilimleri Öğretim Programı'nı ve ardından 2018 yılı 3-8. Sınıflar Fen Bilimleri Öğretim Programı'nı yayınlamış, bu öğretim programlarında fen bilimleri derslerinin kazanımların sayısında, konulara ayrılan ders saatlerinde ve ünite sıralamasında değişiklik olduğu görülmüştür. Bu değişiklik ile birlikte ortaokullardaki astronomi eğitiminin nasıl etkilendiği merak edilmiş ve bu araştırma yürütülmüştür.

Araştırmanın temel amacı fen bilgisi öğretmenlerinin temel astronomi konularının ilk ünitelere alınması ile ilgili görüşlerini almaktır. Bunun yanında, fen bilgisi öğretmenlerinin 2018 yılı öğretim programındaki değişiklikleri genel olarak değerlendirmeleri ve astronomi ile ilgili konuların ortaokul öğretim programında neden ve nasıl verilmesi gerektiği ile ilgili de görüşleri incelenmiştir. Bu amaçla bilgisi öğretmenlerinin görüşlerini almak üzere 4 maddeden oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır. Durum çalışması ile yürütülen araştırmanın çalışma grubunu 33 fen bilgisi öğretmeni oluşturmuştur. Katılımcılar ölçüt örnekleme ile belirlenmiş ve öğretmenlerin tamamının 2018 yılı öğretim programı ve önceki öğretim programları ile aynı zamanda tüm sınıf seviyelerinde öğretim yapmış olmalarına dikkat edilmiştir.

Öğretmenler ile yapılan yüz-yüze görüşmeler sonucunda elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Yapılan analiz ile öğretmenlerin görüşleri "Öğretim Programında Yapılan Değişiklikler", "Astronomi Konularının Ortaokul Dersleri Arasındaki Yeri" ve "Astronomi Konularının İlk Ünitelere Alınması" şeklinde 3 farklı tema altında gruplandırılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin çoğunun öğretim programındaki değişiklikleri, önceki öğretim programlarındaki konu ve ders saati uyumsuzlukları ile son ünitelerdeki konuların işlenmeden geçilmesi ve yeni programa mühendislik kazanımlarının eklenmesi gibi sebeplerden dolayı olumlu buldukları ortaya çıkmıştır. Programda yapılan değişiklikleri olumsuz bulan öğretmenler, konuların içeriğinin ve kazanımların çok fazla sadeleştiğini düşünmektedirler. Astronomi konularının ilk ünitelere alınmasıyla ilgili olarak öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun yapılan düzenlemeyi; öğrencilerin ilgilerini, fen derslerine yönelik motivasyonlarını ve astronomi bilimine verilen değeri artırması bakımından olumlu buldukları, yeni düzenleme ile bu konuların son ünitelerde olduğu zaman yaşanan işlenememe veya etkili işlenememe gibi problemlerin ortadan kalkacağını düşünmektedirler. Astronomi konularının ilk ünitelere alınmaması gerektiğini belirten öğretmenler ise öğrencilerin astronomi gibi yabancı olunan konular yerine biyoloji gibi konu içerikleri ile döneme başlamaları gerektiği gibi görüşler ileri sürmüşlerdir. Tüm bunların yanında fikir belirtmeyen bir öğretmen hariç tüm öğretmenler astronomi konularının ortaokullarda mutlaka iyi bir şekilde öğretilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Astronomi Eğitimi, Fen Bilimleri Öğretim Programı, Fen Bilgisi Öğretmenleri

Abstract

The Ministry of National Education, on 13.01.2017, with the draft curriculum of 52 different courses, the 2017 Draft Science Curriculum, followed by the 2018 Science Curriculum has announced. In these curricula, it was observed that there were changes in the number of gains of science lessons, the course hours allocated to the subjects and the order of the units. With this change, it was wondered how astronomy education in secondary schools was affected and this research was conducted.

The main purpose of the study is to take the views of science teachers about the inclusion of basic astronomy subjects in the first units. In addition, science teachers' overall evaluation of the changes in the 2018 curriculum and their views on why and how astronomy issues should be included in the secondary school curriculum were also examined. Then, an interview form consisting of 4 items was prepared in order to take the views of science teachers. The research, designed as a case study, was conducted with 33 science teachers. Participants were determined by criterion sampling. Accordingly, attention has been paid to the fact that all teachers have taught at all grade levels with the 2018 and previous curricula.

The data obtained as a result of face-to-face interviews with teachers were analyzed by content analysis. With the analysis, the opinions of the teachers were grouped under 3 different themes: "Changes Made in the Curriculum", "The Place of Astronomy Subjects in Secondary School Courses" and "Astronomy Subjects as First Units". As a result of the study, it was revealed that most of the teachers found the changes in the curriculum positive, due to reasons such as; subject and lesson time incompatibilities in the previous curriculum, passing the subjects in the last units without being covered, and adding engineering achievements to the new curriculum. The teachers, who find the changes made in the program negatively, think that the content of the subjects and the gains are simplified too much. Regarding the inclusion of astronomy subjects in the first units, it was observed that the teachers found the change positively in terms of increasing students' interest, motivation for science lessons and increasing the value given to astronomy. Regarding the inclusion of astronomy subjects in the first units, it was observed that the teachers found the change positively in terms of increasing students' interest, motivation for science lessons and increasing the value given to astronomy. They think that with the new regulation, problems such as not being able to handle or not to be processed effectively when these issues are in the last units will disappear. Teachers who thought that astronomy subjects should not be included in the first units suggested that students should start the period with subject contents such as biology instead of unusual subjects such as astronomy. In addition, except for one teacher who did not express an opinion, all teachers stated that astronomy subjects should be taught well in secondary schools.

Keywords: Astronomy Education, Science Education Curriculum, Science Teachers.

GİRİŞ

Geleceklerinin eğitim ile şekilleneceğinin bilincine varmış toplumlar, astronomi bilimine önem vermekte ve bu alan ile ilgili bilgileri eğitim süreçlerine dâhil etmektedirler. Ancak astronomi eğitimi ile ilgili hala problemler olduğu yönünde bilgiler sunulmaktadır (Bretones, 2019; Lanciano, 2019; Taylor, Barker ve Jones, 2003). Bu nedenle astronomi eğitimi çalışmaları gündemden düşmemekte ve önemini hala korumaktadır. Bu anlamda her öğretim seviyesinde verilecek olan astronomi eğitiminin niteliği ve hangi konunun hangi sınıf

düzeyinde verilmesi gerektiği çok iyi planlanmalıdır.

Öğretimin hangi kazanımlar çerçevesinde yapılacağı öğretim programları ile belirlenmektedir. Ülkemizdeki öğretim programları incelendiğinde, temel astronomi konularının fen bilimleri dersi içerisinde yer aldığı ve ilkokuldan başlayıp ortaokuldan itibaren detaylandırılarak verildiği görülmektedir (Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, [TTKB], 2018; TTKB, 2017). Güneş ve Ay tutulmaları, gece-gündüz döngüsü, Güneş, Dünya ve Ay'ın hareketleri ile Ay'ın evreleri, mevsimler, uzay araştırmaları ve Güneş sistemi gibi fen bilimleri öğretim programında geniş yer bulan astronomi konuları, öğrencilerin başarılarının yanında zihinde döndürme ve hayal etme gibi uzamsal becerilerinin geliştirilmesi için de araç olarak kullanılabilmektedir (Ingeborg, 2012; Heywood, Parker ve Rowlands, 2013; National Research Council, 2006).

Ülkemizde, 2013 yılı Fen Bilimleri Öğretim Programı (TTKB, 2013) ve 2013 yılı öncesi Fen ve Teknoloji Öğretim Programı'na (TTKB, 2006) bakıldığında, astronomi konuları ile ilgili ünitelerin son ünitelerde yer aldığı görülmektedir. Ancak 2017 taslak Fen Bilimleri öğretim Programı ve 2018 yılı Fen Bilimleri Öğretim Programı ile bu durum değişmiş ve Astronomi konularının yer aldığı üniteler ilk ünitelere alınmıştır. Bu durumun, astronomi eğitiminin ortaokul düzeyindeki niteliğini ve işleyişini nasıl değiştirdiği merak konusu olmuştur. Çünkü daha önce yapılan çalışmalarda astronomi konularının öğretiminde, bu konuların son ünitelerde yer alması, yetişmemesi veya hızlıca geçilmesi bir sorun olarak ileri sürülmüştür (Karamustafaoğlu, Bolat, Kaşıkçı ve Değirmenci, 2016). Bu nedenle bu çalışmada; fen bilgisi öğretmenlerinin temel astronomi konularının ilk ünitelere alınması, 2018 yılı öğretim programındaki değişiklikleri genel olarak değerlendirmeleri ve astronomi ile ilgili konuların ortaokul öğretim programında neden ve nasıl verilmesi gerektiği ile ilgili görüşleri incelenmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Yapılan araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ile yürütülmüştür. Durum çalışmaları, bir olgu ya da olayı derinlemesine incelemeye olanak sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiş olan 33 fen bilgisi öğretmeni oluşturmuştur. Ölçüt örnekleme yöntemi, durum çalışmalarında sıkça kullanılmaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2006)'e göre ölçüt örneklemenin mantığı belirlenen bir kıstası karşılayan durumların çalışılmasıdır. Araştırmada görüşme yapılan öğretmenlerde bulunması gereken özellik, 2018 yılı Fen Bilimleri Öğretim Programı ve bu program öncesinde yayınlanmış olan öğretim programları ile tüm ortaokul sınıf seviyelerinde öğretim yapmış olmaktır.

Çalışma grubunu oluşturan 33 fen bilgisi öğretmeninin 18'i kadın, 15'i erkektir. Öğretmenlerin 11 farklı üniversiteden mezun oldukları, 1'i Fen Edebiyat Fakültesi Fizik Bölümü mezunu ve 1'i Biyoloji Öğretmenliği Bölümü mezunu olmak üzere diğer 31 öğretmenin Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Öğretmenliği Bölümü mezunu olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin kıdemleri ise 1-21 yıl arasında değişiklik göstermektedir ve 3 öğretmen dışında tüm öğretmenlerin astronomi dersini lisans öğrenimleri sürecinde aldıkları görülmüştür.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada öğretmenlerin görüşlerini almak amacıyla 4 maddeden oluşan bir görüşme formu geliştirilmiştir. Bu görüşme formunda, temel astronomi konularının ilk ünitelere

alınmasının yanında, yapılan değişikliğin gerekli olup olmadığı, astronomi konularının ortaokulda nasıl verilmesi gerektiği ile ilgili maddeler de yer almaktadır. Hazırlanan görüşme formu bir astronomi eğitimcisi tarafından incelenmiş ve uygunluğu gözden geçirilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi araştırmacılardan biri tarafından, öğretmenlerin verdikleri yanıtlar bütüncül bir şekilde ele alınıp içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen verilerden kodlar oluşturulup, bu kodların hangi temalar altında toplanacağı belirlenmiştir. Ortaya çıkan temaların tutarlılığının test edilmesi için veriler, aynı araştırmacı tarafından farklı zamanlarda tekrar okunmuştur. Bu analiz sonucunda öğretmenlerin görüşleri "Öğretim Programında Yapılan Değişiklikler", "Astronomi Konularının Ortaokul Dersleri Arasındaki Yeri" ve "Astronomi Konularının İlk Ünitelere Alınması" şeklinde 3 farklı tema altında gruplandırılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bulguları, ortaya çıkan temalar bağlamında alt başlıklar şeklinde ve öğretmenlerin görüşlerinden örnekler verilerek sunulmuştur.

Öğretim Programında Yapılan Değişiklikler

Bu tema altında fen bilgisi öğretmenlerinin, öğretim programında yapılan değişikliklere bakış açıları genel olarak ele alınmıştır. Bu temada öğretmenlerin görüşlerinin, "program değişikliği olumludur", "program değişikliği olumsuzdur" ve "kararsızım" şeklinde 3 ayrı alt tema altında toplandığı görülmüştür. Öğretmenlerin Öğretim Programında Yapılan Değişiklikler temasına yönelik belirtmiş oldukları görüşlere ilişkin veriler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Fen bilgisi öğretmenlerinin öğretim programında yapılan değişikliklere ilişkin görüşleri.

Program değişikliği olumludur	Konu-ders saati uyumsuzluğu	*"Kesinlikle gerekliydi, çünkü programdaki bazı konular çok detaylıydı. Ders saati ile ilgili yanlış düzenlemeler vardı. Yeni programla ders saati ve konular daha uygun dağıtılmış. Eski programda son konuların çok dikkate alınmaması bir eksiklikti. Son konular ilk ünitelere alınarak bu konularda öğrencilerin daha fazla bilgi sahibi olmaları sağlanmıştır. Ayrıca programda belirli aralıklarla değişikliğe gidilmesi gerektiğini düşünüyorum."*
	Son konuların dikkate alınmaması	*"Evet. Çünkü konu dağılımı ve içerik sınıflar açısından eşit değildi. 5. Sınıf müfredatı çok basitti, 6. sınıfa gelince birden zorlaşıyordu. Çocuklar zorlanıyorlardı. Sürat problemleri, birim çevirmeler, kuvvet hesaplamaları... 7. sınıfta öğrenciler son aylarda okula gelmiyorlardı. 8. sınıfta soru çözmek zorunda olduğumuz için konuları yetiştirmekte zorlanıyorduk. Değişmesi gerekiyordu. Hem konuların yerinin hem de saatlerinin değişmesi çok iyi oldu."*
	2013 programının çok detaylı olması	*"Gerekliydi ancak alt yapı problemlerinin çözülmesi gerekiyordu."* *"Bir değişme olması kaçınılmazdı. Bu yüzden değişimler eğitim sistemimiz açısından olumludur. Ancak bu değişimler PISA ve TIMMS gibi sınavlardan alınan sonuçlara göre göstermelik olarak değil de öğrencilerimizin ve toplumumuzun gereksinimlerine uygun çağdaş*

	Mühendislik kazanımlarının eklenmesi	*toplumlara yetişebilmek ve hatta ileri gitmek amacıyla değiştirilseydi."* *"5. sınıftaki beslenme konusunun kaldırılmasını olumlu bulmuyorum. Fakat bunların yanında mühendislik kazanımlarının eklenmesi oldukça sevindirici olmuştur."* *"Eski programla öğretim yapılırken öğretmenler en fazla sunuş yoluyla öğretimi tercih ediyorlardı. Bu da öğrencilerin derse aktif katılımını engelliyordu. Yeni programla bunun önüne geçilebilir. Daha kalıcı öğrenmeler sağlayabiliriz."*
Program değişikliği olumsuzdur	Konu içeriği çok sadeleşti	*"Taslak program çok sadeleştirildi. Gerekli bir çok kazanım çıkarıldı. Problem çözme, analiz ve sentez basamağındaki kazanımlar azaltıldı."* *"Öğretim programını değiştirerek başarı sağlanamaz. Öğrencileri basit konula ile oyalamak başarı sağlamaz. Şu anda yapılan ulusal sınavlar başarı odaklı hale getirildi. Çoğu öğrenci ezbere kaydı."* *"Sürekli değişim çok iyi bir şey değil. Değişikliklerin sonuçlarını anlayamayacak kadar kısa sürelerde program değişmemeli."* *"Müfredat çok fazla hafifletilmiş ve çok kolaylaştırılmıştır."*
	Kazanımların niteliği düştü	
Kararsızım		

Tablo 1'de görüldüğü gibi fen bilgisi öğretmenlerinin çoğu, öğretim programında yapılan değişiklikleri olumlu bulduklarını belirtmişler ve buna yönelik çeşitli nedenler belirtmişlerdir. Öğretmenler, yeni programa mühendislik kazanımlarının eklenmesini, 2013 yılı öğretim programındaki ders-saat uyumsuzluğunun giderilmesi ve bu programın çok detaylı olmasından dolayı programın değişmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir. Ayrıca, son konuların dikkate alınmamasından dolayı ön ünitelere çekilmesini de olumlu bulmaktadırlar. Program değişikliği ile ilgili kararsız kalan 2 öğretmen dışında, program değişikliğini olumsuz bulan öğretmenlerin, konu içeriğinin aşırı derecede sadeleştirildiğinden ve kazanımların niteliğinin düştüğünden bahsetmişlerdir.

Bunun yanında, program düzenlemesi ile ilgili genel olarak öğretmenlerin 6'sı, öğretim programlarının sürekli olarak değişmemesi gerektiğini, önceki programın etkileri görülmeden ve altyapı problemleri çözülmeden program düzenlemesine gidilmemesi gerektiğini dile getirmiştir. Ayrıca yine programda yapılan değişikliklere ilişkin, 4 öğretmen programların sürekli olarak düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Astronomi Konularının Ortaokul Dersleri Arasındaki Yeri

Bu tema için öğretmenlerin ileri sürdükleri görüşler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Fen bilgisi öğretmenlerinin astronomi konularının ortaokul dersleri arasındaki yeri teması ile ilgili görüşleri

Fen bilimleri dersinin içeriğinde bulunmalı	*"Kesinlikle fen derslerinde verilmesi gerekiyor."* *"Astronomi derslerinin fen bilimleri dersinde ele alınması gerekmektedir."* *"Astronomi kesinlikle fen müfredatında bulunmalı. Gelecekteki en popüler fen alanı olacak bir bilimin gerekli olduğunu tartışmaya bile sunmamalıydınız."* *"Astronominin bazı konuları sosyal bilgiler dersinde de işleniyor ancak mutlaka fen dersi içerisinde ele alınması gerekiyor."* *"Astronomi doğası gereği, yaşadığımız dünya ve gök cisimlerini ele aldığından bu konular fen bilimleri müfredatına uygundur."* *"Öğrenciler astronomi ile ilgili temel bilgileri fen dersinden başka hiçbir derste kazanamaz."* *"Astronomi konuları fen derslerinde ve şu anda olduğu gibi her sınıf seviyesinde verilmelidir."*

Ortaokulda ayrı bir ders olarak verilmeli	*"8. sınıf düzeyinde seçmeli astronomi dersi olarak verilebilir."* *"Astronomi ayrı bir ders olarak verilmeli. En az 7. sınıf düzeyinde ele alınıp lisede devam etmeli."* *"Ortaokullarda 6 ve 7. Sınıflarda ayrı bir ders olarak verilebilir."* *"Astronominin ayrı bir ders olarak 7 ve 8. sınıflarda verilmesi gerektiğini düşünüyorum."* *"Ortaokuldaki her sınıf seviyesinde ayrı ders olarak verilmelidir."*
Lisede verilmeli	*"Astronomi lise düzeyinden itibaren verilmeli. Ortaokul aşamasında ilk olarak zihinsel gelişime odaklanılmalı."*
Sosyal bilgiler ve fen bilimleri derslerinde ortak verilmeli	*"Fen bilimleri dersinden çok sosyal bilgiler dersi içinde bulunması gerekiyor. Ya da her iki derste de bulunsa daha iyi olur."*
Kararsızım	

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmenlerin çoğunun astronomi konularının fen bilgisi dersinde yer alması gerektiğini düşündükleri ortaya çıkmıştır. Bir öğretmen dışındaki tüm öğretmenler, astronomi konularının öğretim programında yer alması gerektiğini belirtmiş, ancak 2 öğretmen hangi derste verilmesi gerektiği ile ilgili görüş bildirmemiştir. Öğretmenler, her sınıf seviyesinde şu an olduğu gibi verilmesi, ortaokulda ayrı bir ders olarak verilecekse çoğunlukla 7 ve üzeri sınıf seviyelerinde verilmesi gerektiği gibi farklı fikirler öne sürmüşlerdir. Ancak burada öğretmenlerin sadece öğrencilerin anlama problemi yaşadıkları konuları göz önüne alarak cevap verdikleri görülmüştür.

Öğretmenler astronomi konularının neden fen bilimleri dersi içerisinde bulunması gerektiği ile ilgili olarak sorgulandıklarında sadece 8 öğretmen görüş bildirmiştir. Bu görüşler; öğrencilerin ilgi ve meraklarının yüksek olmasından dolayı, teknolojik gelişmelere ayak uydurmak için ve günlük hayatla kolay ilişkilendirilebilir olduğu için şeklindedir.

Astronomi Konularının İlk Ünitelere Alınması

Fen bilgisi öğretmenlerinin astronomi konularının yer aldığı ünitelerin ilk sıraya alınmasıyla ilgili olarak ileri sürdükleri görüşler Şekil 3'te belirtilmiştir.

Tablo 3. Astronomi konularının ilk ünitelere alınmasıyla ilgili öğretmen görüşleri

Olumlu	Fene olan ilginin artması	*"Öğrenciler bu konular hakkında daha fazla bilgi sahibi olacaklardır. Astronomi son konularda yer aldığı için işlenmeme durumu söz konusuydu. İlk ünite, ilk konu, tatil dönüşü öğrencilerin zihinleri daha açık olacak ve daha iyi öğrenmeler söz konusu olacaktır."* *"Şimdiye kadar fen konuları arasında öğrencilerin en merak ettikleri, en sevdikleri ünite bu olmuştur. En son ünite olunca okulun son haftaları çoğu öğrenci gelmiyordu ve konular tam işlenemiyordu. İlk ünite olması güzel olmuş, daha ilgili işleniyor."* *"İlk ünitede olması 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin merak ve ilgisini artırmıştır."* *"Son ünite olduğunda öğrencilerin ilgileri çok azdı. İlk ünite olması ile birlikte öğrencilerin derse ilgileri arttı."* *"Öğrenciler uzay, gezegenler, kara delikler, yıldızlar gibi az bilinen nesnelere karşı çok fazla merak duymaktadırlar. Bu yönden olumlu olmuştur. Onların hayal dünyalarını zenginleştirip, araştırma ve öğrenme arzularını artırmıştır."* *"Öğrencileri için ilgi uyandıracak konular olduğundan fen derslerine olan önyargıyı ortadan kaldırmıştır."* *"İlgi uyandıran konuların ilk sıraya alınması, derse karşı olumlu tutum geliştirmelerini sağlayacaktır."* *"Yıl sonlarında pekiştirilmeden geçilen bu konulara, öğrencilerin merakla katılacağını düşünüyorum."*
	Astronomi konularına olan değerin artması	*"Son üniteden alınarak ilk ünite yapılması konuya verilen önemi artırmıştır. Bu anlamda yapılan değişiklik önemli bir adımdır."* *"Önceki müfredatlarda son ve işlenmeyen konular olması, astronomi konularına*

		olan değeri düşürmekteydi." *"Ülkemizde astronomi eğitimine verilen değer göz önünde bulundurulduğunda çok önemli bir gelişme olduğunu düşünüyorum. Özellikle astronomi bilimi adına. Yıllardır önemsenmeyen bu ünitelerin önemsenerek işleneceğini düşünüyorum."*
Olumsuz	Biyoloji gibi daha kolay ünitelerle başlanması gerekir	*"Canlılar gibi biyoloji konularından başlanmış olsaydı hem kolay bir ünite ile başlanmış olurdu, hem de öğrencilerin ilgilerini daha çok çekerdi."* *"İlk ünitelerin fizik konuları ile başlamasını uygun bulmuyorum. Daha sözel ve anlaşılabilir olması bakımından biyoloji konusu olan canlılar ile başlamalıydı."*
	Sene sonunda öğrencilerin ilgileri daha fazla olması	*"Bence olumsuz yönü fazla. Sene sonunda son ünitelerde olması öğrencilerin dikkatlerini toplamada etkiliydi. İlk ünitede olması çok da etkili olmayacaktır."*
	Orta ünitelerde yer alması gerekir	*"Öğrencilerin direkt ağır konulardan başlamaları olumsuz. Sonlara doğru derse olan ilgi azaldığından eskisi gii kalması olumsuzdu. Orta ünitelere alınması daha doğru."* *"Astronomi konuları son ünitelerde yer aldığından dolayı bazı sınıf seviyelerinde zaman probleminden dolayı konuları yetiştirememe problemi yaşıyorduk. Ama ilk üniteye alınmasını da uygun bulmuyorum. 2-3. Ünitelerde olabilirdi."*

Tablo 3'te görüldüğü gibi öğretmenler, astronomi konularının ilk ünitelere alınmasıyla ilgili oldukça olumlu fikirlere sahiptirler: Bu durumu olumsuz bulan öğretmenler, öğrencilerin astronomi veya fizik gibi zor konular ile döneme başlamamaları gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca bu konuların ilk ünitelere alınmasının konu bütünlüğünü bozacağını belirtmişlerdir. Ancak astronomi konularının ilk ünitelere alınmasını öğrencilerin fene olan ilgisini artıracağını düşünen öğretmenler ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bu tema ile ilgili olumlu düşünceye sahip olan öğretmenler hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin astronomi bilimine verdikleri değerin arttığını belirtmişlerdir. Bu değişiklikten önce, ulusal sınavlar, öğrencilerin okula gelmemesi veya yıl sonlarında pekiştirilmeden geçilen bu konular, öğretilmek zorunda olduğundan dolayı astronomi bilimine olan ilginin arttığını belirtmişlerdir.

SONUÇ

Yapılan araştırmada, 2018 yılında yapılan değişiklik ile Fen Bilimleri Öğretim Programı'nda yer alan Astronomi konularının sıralarının değişmesi ile ilgili fen bilgisi öğretmenlerinin görüşleri alınmıştır. Öğretmenlerin görüşleri 3 temada toplanmış ve hem program revizyonu hem de astronomi konularının öğretimi ile ilgili bilgiler sunulmuştur.

Öğretim programında yapılan revizyonu olumsuz bulan az sayıda öğretmen olduğu açığa çıkmıştır. Bu noktada öğretmenlerin en fazla eleştirdikleri nokta kazanımların niteliğinin ve konu içeriğinin çok fazla sadeleştirilmesidir. Astronomi konularının ortaokulda hangi ders içeriğinde nasıl verilmesi gerektiği sorgulandığında öğretmenler, sadece bireysel deneyimlerine dayalı olarak cevap vermişlerdir. Ulusal veya uluslararası standartlarda verilmesi gereken eğitimin niteliği ve ülkemizde nasıl olması gerektiği ile ilgili çok az fikir ileri süren olmuştur.

Astronomi konularının ilk ünitelere alınmasıyla ilgili olarak ise öğretmenlerin çok az bir kısmı bu değişikliği, öğrencilerin zorlanacaklarını düşündükleri için olumsuz bulmuşlardır. Bu öğretmenler, değişikliği olumlu bulan öğretmenlerin aksine öğrencilerin yıl sonlarında dikkatlerinin daha fazla olduğunu ve astronomi konularını anlama olasılıklarının daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Değişikliği olumlu bulan öğretmenler, astronomi konularının yer aldığı ünitelerin ilk ünitelere alınmasının, hem öğretmenler hem de öğrencilerin bu bilime verdikleri değeri artırdığını ve fene olan ilgiyi artırdığını belirtmişleridir.

Öğretim programlarında gerçekleştirilen bu değişiklik ile oldukça büyük bir adım atılmıştır. Astronomi eğitimi ile fen eğitiminde istenen başarı sağlanabilir. Bu değişiklik ile elbette astronomi eğitimindeki tüm problemlerin çözüme kavuşması beklenmemektedir. Ancak, öğretmenlerin ilk, ortaokul ve liselerde ve bunun yanında yüksek öğretimde verilen astronomi eğitiminin tekrar sorgulanması gerekmektedir. Var olan tüm problemler ancak astronomi eğitimi veren tüm kesimler tarafından ortak ele alınıp çözülmeye çalışılırsa istendik sonuca ulaşılacaktır.

KAYNAKÇA

Bretones, P. S. (2019). Astronomy Education Research: Impact and Future Directions. In *EPJ Web of Conferences* (Vol. 200, p. 01022). EDP Sciences.

Heywood, D., Parker, J., & Rowlands, M. (2013). Exploring the visuospatial challenge of learning about day and night and the Sun's path. *Science Education*, *97*(5), 772-796.

Ingeborg, H. (2012). *Establishing the Empirical Relationship between Non-science Majoring Undergraduate Learners' Spatial Thinking Skills and Their Conceptual Astronomy Knowledge.* Doktora Tezi, Wyoming Üniversitesi.

Karamustafaoğlu, S., Bolat, A., Kaşıkçı, Y., & Değirmenci, S. (2016). 8. sınıf öğrencilerinin temel eğitimdeki astronomi konuları hakkındaki görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, *5*(1), 387-397.

Lanciano, N. (2019). Inter–multi-and trans-disciplinary approaches in astronomy education research. In *EPJ Web of Conferences* (Vol. 200, p. 01009). EDP Sciences.

NRC (National Research Council). (2006). *Learning to Think Spatially.* The National Academies Press, Washington D.C.

Taylor, I., Barker, M. ve Jones, A. (2003). Promoting mental model building in astronomy education. *International Journal of Science Education*, *25*(10), 1205-1225.

TTKB. (2018). *Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar).* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

TTKB. (2017). *Fen Bilimleri Dersi Taslak Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 3, 4, 5, 6,*

7 ve 8. sınıflar). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

TTKB. (2013). *Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.*

sınıflar). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

TTKB. (2006). *İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi (6., 7. ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

DOKUZUNCU SINIF ÖĞRENCİLERİN FİZİK ALGILARI

NINTH GRADE STUDENT'S PERCEPTIONS OF PHYSICS

Ayşen BARIK
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Esra HARSİ
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
M. Sait GÖKALP
Doç. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi,

Özet

Bu araştırmada, Conceptions of Physics Questionaire (CoPQ) (Sharma, Stewart, Wilson & Gökalp, 2013) ölçeğinin Türkçeye adaptasyonu sağlanmış ve dokuzuncu sınıf öğrencilerin fizik algılarının incelemesi amaçlanmıştır. Bu ölçme aracı yardımıyla öğrencilerin zihinlerinde fiziğin nasıl algılandığını parçalı ve bağlı olmak üzere iki boyutta ölçebilmekteyiz. Öğrencilerin fiziği nasıl algıladıkları onların fizik başarıları üzerinde etkili olabilecek faktörlerden biridir. Fizik, matematik, fen, bilim gibi kavramlardan öğrencilerin ne anladığı, zihinlerinde nasıl bir algının ortaya çıktığını ve bunun cinsiyete bağlı olarak ne şekilde değiştiği çeşitli araştırmalarda araştırılmıştır. Bu çalışma iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda ölçme aracı adaptasyonu gerçekleştirilmiştir. CoPQ ölçme aracının çevirisi ve Türkçeye uyarlanması 3 araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş ve geçerlik/güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin uygulanması için öğrencilere 15 dakika verilmiştir. CoPQ ölçme aracı 'parçalı' ve 'bağlı' olmak üzere iki boyuta sahiptir ve toplamda 15 likert türü maddeden oluşmaktadır. Çalışmanın ikinci kısmında ise adapte edilen ölçme aracı yardımıyla toplanan veriler analiz edilerek öğrencilerin algılarının okumakta oldukları okul türü, cinsiyet, fizik, kimya ve biyoloji derslerindeki başarıları gibi değişkenlerle ilişkili olup olmadığı incelenmiştir. Katılımcıları seçmek için uygun örneklem yöntemi kullanılmış ve ölçme aracı 4 okulda ortaöğretim dokuzuncu sınıfta öğrenim gören 309 öğrenciye araştırmacıların gözetiminde uygulanmıştır. Doğrulayıcı ve açıklayıcı faktör analizleri sonucu ölçme aracının geçerliliği kanıtlanmıştır. Yapmış olduğumuz çalışmada 'bağlı' alt boyutunda yüksek puana sahip öğrencilerin sadece fizik derslerinde değil aynı zamanda kimya ve biyoloji derslerinde de başarılı oldukları görülmektedir. Ayrıca cinsiyetin fizik algısı ile ilişkili olmadığı gözlemlenirken okul türünün fizik algıları açısından etkili bir faktör olacağı görülmüştür. Bundan sonra yapılacak çeşitli deneysel araştırmalarla farklı kontrol mekanizmaları uygulanarak bu etkileşimlerin yönü incelenebilir.

Anahtar Kelimeler: Fizik kavramları, bilim algısı, fizik algısı

Abstract

In this study, the Conceptions of Physics Questionaire (CoPQ) (Sharma, Stewart, Wilson, & Gökalp, 2013) was adapted to Turkish and it was aimed to examine the physics perceptions of ninth grade students with this instrument. With the help of this instrument, we can measure how physics is perceived in students' minds in two dimensions: fragmented and cohesive. How students perceive physics is one of the factors that can affect their success in physics. How students perceive disciplines such as physics, mathematics, and science, what kind of perception arises in their minds and how these changes depending on several factors has been investigated in various studies.

This study consists of two parts. In the first part, instrument adaptation was carried out.

The translation and adaptation of the CoPQ to Turkish was carried out by the researchers and validity / reliability of the instrument were ensured. The students were supposed to answer the questions in the instrument in 15 minutes. The CoPQ has two dimensions as 'fragmented' and 'cohesive' and consists of 15 Likert type items in total. In the second part of the study, the data collected with the help of the adapted instrument were analyzed and it was examined that whether the perceptions of the students were related to variables such as the type of school they are studying, their gender, and their success in physics, chemistry and biology. Convenient sampling method was used to select the participants, and the instrument was administered to 309 ninth grade students from four secondary schools under the supervision of the researchers. The validity of the instrument has been proven as a result of confirmatory and exploratory factor analyzes. In the current study, it was seen that students with high scores in the 'cohesive' sub-dimension were more successful not only in physics courses but also in chemistry and biology. In addition, it has been observed that gender was not related to perception of physics, but school type was an effective factor in terms of perception of physics. The direction of these relations can be examined by applying different control mechanisms with various experimental researches.

Keywords: Physics Concepts, Perception of Science, Perception of Physics

DOKUZUNCU SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÜSTBİLİŞSEL FEN ÖĞRENME YÖNELİMLERİ

METACOGNITIVE SCIENCE LEARNING ORIENTATIONS OF NINTH GRADE STUDENTS

Esra HARSİ
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Ayşen BARIK
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi,
M. Sait GÖKALP
Doç. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Özet

Üstbiliş son yıllarda literatürde oldukça fazla yer alan ve araştırmacıların dikkatini çeken bir konudur. Araştırmalar, cinsiyet, yaş dağılımı ve fen alandaki derslere (fizik, kimya, biyoloji) ilişkin değişkenlerin öğrencilerin üstbilişsel öğrenme yönelimlerini , üstbiliş ve başarı arasındaki ilişkiyi, biyoloji, fizik ve kimya dersleri ile aralarındaki ilişkiyi tanımlamalarını sağlamış ve üstbilişsel öğrenme yönelimleri hakkındaki algıları yönünde bizlere ışık tutmuştur. Özellikle gelişmiş ülkelerde eğitim alanında yapılan araştırmaların üstbilişe odaklandığı görülmektedir. Üstbilişin öğretimi, bireyin kendi bilişsel süreçlerinin nasıl işlediğini anladığında, bu süreçleri denetleyebileceği ve daha nitelikli bir öğrenme için bu süreçleri yeniden düzenleyerek daha etkili kullanabileceği varsayımına dayanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, 9. sınıf öğrencilerinin bilime yönelik üstbilişsel öğrenme yönelimlerini ve öğrencilerin ulusal bağlamdaki üstbilişlerini ve öz-yeterliklerini incelemektir.

Bu araştırmada 4 okulda toplam 329 öğrenciyi içeren veriler kullanılarak açımlayıcı faktör analizi (EFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (CFA) , çeşitli betimsel ve çıkarımsal istatistiksel analizler yapılmıştır. Araştırmanın verileri Kütahya Merkez'de bulunan düzey olarak birbirinden farklı 4 okuldan 14- 15 yaşları arasındaki 9. Sınıf olan öğrencilerden toplanmıştır. Araştırmada kullanılan 5'li likert tipli SEMLI-S, başka bir araştırmada Türkçe'ye çevrilmiş; üniversite düzeyinde öğrencilerden oluan bir örneklemde geçerlilik ve güvenirliği test edilip öğrenciler değerlendirilmiştir. Bu araştırmada ölçme aracının geçerlik ve güvenirlik çalışmaları ortaöğretim düzeyinde değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucu, ortaöğretimde kullanılan ölçme aracının üstbilişsel fen öğrenme yönelimlerini ölçmek için geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu, SEMLI-S'nin uyarlanmış versiyonu, öğrencilerin üstbilişsel öğrenme yönelimleri hakkındaki algılarını keşfederken yollarına ışık tutmaları için değerli bir araç olarak hizmet edeceğini ve en önemlisi SEMLI-S'nin üstbilişsel öğrenme yönelimleri açısından kızlar ve erkekler arasında ayrım yapmadığını ortaya koymuştur ki bu da ilgili literatüdeki araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Üstbiliş, Üstbilişsel Fen Öğrenimi, Öz Yeterlik

Abstract

Metacognition is a subject that has attracted the attention of researchers and has been widely included in the literature in recent years. Studies have shown us the relationship between students' metacognitive learning orientations, metacognition and achievement of gender, age distribution, and various variables related to science courses (physics, chemistry, and biology); and shed light on students' perceptions about their metacognitive learning orientations.

Especially, it is seen that researches in the field of education in developed countries focus on metacognition. Focusing on metacognition in teaching is based on the assumption that when the individual understands how his/her own cognitive processes work, they can control these processes and use these processes more effectively by rearranging them for a more effective learning.

The purpose of this study is to examine 9th grade students' metacognitive science learning orientations and students' metacognition and self-efficacy in national context. In the current study, exploratory factor analysis (EFA), confirmatory factor analysis (CFA), and various descriptive and inferential statistical analyzes were performed using the data including 329 students in four secondary schools. The data were collected from 9th grade students between the ages of 14-15 from four different schools in the city center of Kütahya. The 5-point Likert type instrument Self-Efficacy and Metacognition Learning Inventory-Science (SEMLI-S)used in the study was translated into Turkish in another research; and its validity and reliability were checked in a sample of university-level students. In the current study, the validity and reliability of the instrument were evaluated at secondary education level. The result of the study showed that the instrument used in secondary education is a valid and reliable tool to measure metacognitive science learning orientations. The adapted version of SEMLI-S will serve as a valuable tool for students to shed light on their paths while exploring their perceptions of metacognitive learning orientations. The results revealed that SEMLI-S does not discriminate between males and females in terms of metacognitive learning orientations, which supports the research results in the relevant literature.

Keywords: Metacognition, Metacognitive Science Learning, Self-Efficacy

FEN BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ İLKYARDIM BİLGİ DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

Birsel SELÇUK
Öğretmen, Büyük Yıldız Ortaokulu
Tuğçe Deniz TANALP
Dr. Gazi Üniversitesi
Alev DOĞAN
Prof. Dr. Gazi Üniversitesi

Özet

Eğitim öğretim ortamlarında öğrenciler yaptıkları aktivitelere bağlı olarak çeşitli yaralanmalar ve kazalarla karşılaşmaktadır. Öğrencilerle aynı ortamda bulunan öğretmenler ise en yakın ilk yardım kaynağıdır ve okullarda görülebilecek kazalarda nasıl ilkyardım yapılacağını bilmelidir. Bu nedenle öğretmenler için ilkyardım bilgisine sahip olmak, okul ortamında meydana gelen kazalarla ilgili yaşanılabilecek durumların önlenmesinde bilinçli müdahale adına son derece önemlidir. Özellikle laboratuvar ortamında yaşanabilecek kazalar nedeniyle de fen öğretmenlerinin ilkyardım bilgisine sahip olmaları gereklidir. Bu bağlamda öğretmenlerin mesleğe başlamadan önce ilkyardım bilgi gereksinimlerinin karşılanması gerekli bir durumdur. Bu nedenle bu araştırma fen bilgisi öğretmen adaylarının ilkyardım bilgi düzeylerini araştırmak amacıyla yapılmıştır. Araştırma Ankara ilinde bir devlet üniversitesinin fen bilgisi eğitimi anabilim dalının son sınıfında öğrenim gören 50 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli kullanılarak yapılan araştırmanın verileri "İlk Yardım Bilgi Düzeyi Anketi" ile toplanmıştır. Anketin geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları Öztürk (2018) tarafından yapılmıştır. Ankette toplam 32 soru bulunmaktadır. Bu soruların 7 tanesi öğretmen adaylarının demografik özellikleri ile ilgili olup 25 soru ise ilkyardım bilgilerine yönelik çoktan seçmeli sorulardan oluşmuştur. Araştırmanın verileri SPSS programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Elde edilen verilere göre öğretmen adaylarının çoğunun ilkyardım eğitimi almadığı belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının %38.0 ise 10 saatten az ve sürücü kurslarında ilkyardım eğitimi almıştır. Veriler değerlendirildiğinde adayların okullarda karşılaşabilecekleri kazalarda ilkyardımda doğru bilgi oranları oldukça düşüktür. Araştırmanın sonuçları ilk yardım konusundaki adayların eksikliklerini ortaya koymaktadır. Bu nedenle mesleklerine başlamadan önce öğretmen adaylarının ilkyardım konusunda eksikliklerinin giderilmesi önemlidir. Bu eksiklikleri gidermek için lisans eğitimleri sürecinde öğretim programlarına ilkyardım dersi zorunlu ya da seçmeli ders olarak eklenebilir ve daha sonra hizmet içi eğitimlerle ilkyardım bilgi düzeyleri geliştirilebilir.

Anahtar Kelimeler: İlkyardım, Öğretmen adayı, İlkyardım eğitimi

ALTINCI SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KESİRLERDE ÇARPMA ANLAMALARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

A STUDY ON SIXTH GRADE STUDENTS' UNDERSTANDING OF MULTIPLICATION OF FRACTIONS

Nurgül Düzenli Gökalp
Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi,
ORCID ID: 0000-0001-8585-0554
Safure Bulut
Prof. Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada altıncı sınıf öğrencilerinin kesirlerde çarpma konusunda anlama düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, mevcut Pirie–Kieren Modeli araştırmacılar tarafından modifiye edilmiş ve bu zenginleştirilmiş model kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan durum çalışması modelinin kullanıldığı mevcut araştırmada Pirie–Kieren Modeli'nin haritalama özelliği çoklu gösterimler dahil edilerek güçlendirilmiştir. Çalışmada veriler bir altıncı sınıf öğrencisinden toplanmıştır. Çalışma süresince bu öğrenci sınıftaki diğer tüm öğrencilerle birlikte kesirler konusunu öğrenmiş ve çeşitli etkinlik kağıtlarına çalışmalarını yansıtmıştır. Buna ek olarak, öz-değerlendirme formları ve günlükler yardımıyla da öğretim sonrasında ek veriler toplanmıştır ve katılımcı öğrenciyle gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış mülakatlarla öğrencinin kavrama haritaları oluşturulmuştur. Ayrıca, bu haritalar oluşturulurken etkinlik kağıtları, öğrenci günlükler, sınıf içi gözlemler ve öz-değerlendirme formları yardımıyla toplanan veriler bulguları güçlendirmiştir. Sonuçlar göstermektedir ki öğrencilerin farklı gösterim türlerini kullanma tercihleri ile kesirlerde çarpma konusunu anlama düzeyleri arasında bir ilişki vardır. Buna ek olarak kesirlerin çarpımı ile bu kavramların gerçek hayatta kullanımı arasında bağlantı kurulmasının ve tam sayı çarpımının kesirlerle çarpmaya kadar genişletilmesinin kesirlerin çarpımını anlamanın önünde bir engel oluşturduğu bulunmuştur. Bu çalışmada, soru tipi ile öğrencilerin gösterim kullanımları arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Ek olarak, öğrencilerin daha yüksek bir anlama düzeyine ulaşmalarına yardımcı olmak için öğretmenler sınıflarında farklı türden gösterimleri daha sık kullanmalıdır. Öğretmenler, ayrıca yeni fikirleri öğrencilerin daha derin bir anlama düzeyine erişmesi için önceki öğrendikleri ile ilişkilendirmelidirler.

Anahtar Kelimeler: Matematik Eğitimi, Kesirlerde Çarpma, Çoklu Gösterimler, Pirie-Kieren Anlama Teorisi

Abstract

In this study, it is aimed to examine the sixth-grade students' understanding of multiplying in fractions. For this purpose, the existing Pirie – Kieren Model was modified by the researchers and this enriched model was used to analyze understanding. In this study, the case study model, which is one of the qualitative research methods, was used and the mapping feature of the Pirie-Kieren Model was strengthened by including multiple representations. The data in the study were collected from a sixth grade student. During the study, this student learned the subject of fraction with all the other students in the class and reflected his work on various activity sheets. Moreover, additional data were collected after the instruction with the

help of self-evaluation forms and student journals; and student' understanding maps were created through semi-structured interviews with participating the student. The findings were strengthened with the help of the data collected with activity sheets, student journals, classroom observations, and self-assessment forms while creating these maps. The results show that there is a relationship between students' preferences to use different types of representations and their level of understanding of multiplication of fractions. It was also found that establishing connection between multiplication of fraction concept and real life usage of these concepts and extending whole number multiplication to the multiplication with the fractions were acted as an obstacle for understanding the multiplication of fractions. In the current study, it was seen that there was a relationship between question type and students use of representations. In addition, teachers should use different type of representations in their classrooms more frequently in order to help students to reach higher level of understandings. Teachers should also connect new ideas to what the students have already learned for deeper understanding of them.

Keywords: Mathematics Education, Multiplication of Fractions, Multiple Representations, Pirie and Kieren Theory of Understanding

FRANSA'DA GÖREV YAPAN TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ ÖĞRETMENLERİNİN TÜRKÇE ÖĞRETİMİNE DAİR GÖRÜŞLERİ

Vedat HALİTOĞLU
Doktor Öğretim Üyesi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
ORCID numarası:0000-0001-9557-7782

Özet

Bu araştırma kapsamında Fransa'da görev yapan Türkçe ve Türk kültürü öğretmenleriyle yapılan görüşmeler aracılığıyla Fransa'da Türkçe öğretiminin durumuna dair bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Araştırmaya hâlen Fransa'da görev yapan on beş Türkçe ve Türk kültürü öğretmeni katılmıştır. Araştırma, nitel araştırma yöntemi kapsamında gerçekleştirilmiş olup araştırmanın verileri nitel veri toplama araçlarından olan görüşme formları aracılığıyla elde edilmiştir. Birtakım görüşmeler görüşme formlarının elektronik posta ile öğretmenlere iletilmesi biçiminde olurken bazı görüşmeler ise çevrim içi uzaktan görüşme platformları (zoom, meeting) ile yapılıp sonrasında araştırmacı tarafından yazıya geçirilmiştir. Elde edilen yazılı veriler sosyal bilimler nitel veri çözümleme programı olan Nvivo 12 programına aktarılmak suretiyle çözümleme işlemi kolaylaştırılmaya çalışılmıştır. Veriler, içerik ve betimsel olmak üzere iki biçimde çözümleme işlemine tabi tutulmuştur. Süreç sonucunda iki ana tema (olumlu, olumsuz) ve bu temaların altında yer alan on beş alt kategori olmak üzere toplamda 254 kod elde edilmiştir. Yapılan çözümleme neticesinde olumlu ve olumsuz birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Olumlu olarak ifade edilen hususların başında gönderilen ders kitaplarının içeriğinde yer alan teknolojik araçların (kare kod, sesli metinler) geldiği ve dersler kapsamında yapılan 23 Nisan, Çanakkale Zaferi gibi kutlamaların yer aldığı görülmüştür. Bunların aksine kitaplardaki metinlerin zor ve düzeyin üstünde olduğu, ilgi çekici olmadığı ve soru köklerini öğrencilerin yeteri düzeyde anlamadığı ifade edilmiştir. Öğretmenlerin Fransızca düzeylerinin yetersizliğinden kaynaklı sınıf içi ve dışı sorunların yaşandığı, daha önce Fransa ve Türkiye Cumhuriyeti arasında imzalanan Fransa'daki Türkçe ve Türk kültürü derslerinin yasal zeminini oluşturan ELCO anlaşması yerine getirilen EILE anlaşmasının Türkçe dersinin niteliğini ciddi anlamda olumsuz etkileyeceği belirtilmiştir. Öğretmenlerin olumludan daha çok olumsuz fikirlere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fransa, Türkçe ve Türk Kültürü Dersi, Öğretmenler

DIŞ TİCARETTE KARA YOLU TAŞIMACILIĞINI DÜZENLEYEN HUKUK KURALLARI

Öğr. Gör. Sinan Can ALTUNTAŞ
ORCID ID: 0000-0002-6550-4264
Başkent Üniversitesi / Kahramankazan MYO / Dış Ticaret Programı

Özet

Türkiye, coğrafi ve jeopolitik konumu itibari ile Dünya'nın merkezinde olan önemli bir ülke statüsündedir. Türkiye Cumhuriyetinin sahiplendiği ve üzerinde bulunduğumuz Asya ve Avrupa toprakları geçmiş dönemlerden itibaren ulaşım, taşımacılık, lojistik, nakliye gibi faaliyetlerde hep uğrak noktası olan bir terminal, gar ve liman sıfatında olmuştur. Bu konum üzerinden ekonomik ve ticari kazanç gerçekleştirilmesi ve bu statünün kıymetini korunması önem arz etmektedir. Belirlenen güzergâhta taşımacılık ve nakliye faaliyetinin gerçekleştirilebilmesi için hem ulusal hem de uluslararası düzenlemelere, kurallara ve standartlara uygun davranış gösterilmelidir. Türkiye yapmakta olduğu birçok ticari faaliyette taşımacılık şekli olarak özellikle komşularımız ile olan ticarette kara yolu taşımacılık metodunu kullanmaktadır. Denizaşırı ülkeler ile yapılan ticarete deniz yolu (konteyner) nakliyesini kullanırken, hava yolu nakliyesi acil siparişlerde ve meyve-sebze ihracında kullanım imkânı bulmaktadır. Kara yolu ile yapılan taşımalarda tüm ilgililerin, taşıma işlemine konu olan sorumluların, yetkililerin ve kamu idarelerinin dikkat etmek zorunda olduğu hem ulusal kanunumuz ve yönetmeliklerimiz hem de uluslararası alanda uyulması zorunlu olan kanunlar ve kurallar bulunmaktadır. Kara Yolu ile Uluslararası Yük Taşımacılığına İlişkin Sözleşme (CMR Konvansiyonu), Tır Karneleri Himayesinde Uluslararası Eşya Taşınmasına Dair Gümrük Sözleşmesi - (1975 TIR Sözleşmesi veya 1975 TIR Konvansiyonu), Tehlikeli Maddelerin Kara Yoluyla Taşınması Hakkında Yönetmelik (ADR Konvansiyonu) gibi uluslararası sözleşmeler kara yolu taşımacılığında uyulması önemle zorunluluk teşkil etmektedir. Bu çalışmanın amacı; ulusal ve uluslararası alanda yoğun bir şekilde icra ettiğimiz kara yolu taşımacılık faaliyetlerinde önemli olan kurallar bütünü ve standart uygulamalar hakkında bilgi vermek ve bu bağlamda hem kamu kesiminde hem de özel kesime yönelik farkındalık oluşturulmak istenmiştir. Belirtilen kurallara ve standartlara tam ve eksiksiz uyulması halinde kara yolu taşımacılığında can ve mal güvenliği korunacak, sektördeki adaletsizliğin önüne geçilerek verimlilik ve sürdürülebilirlik arttırılacaktır. Bu çalışma hazırlanırken açık kaynak şeklinde olan ikincil kaynaklardan belge incelemesi ile yararlanılmış olup nitel bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret, Kara Yolu, Lojistik

I-GİRİŞ

1) Karayolu Taşımacılığın Tarihçesi ve Güncel Durumu

Ulaşım, tarihin ilk dönemlerinden günümüze kadar olan süreçte insanların en önemli faaliyetlerinden biri olmuştur. Ulaşım genel olarak insanların, malların, bilginin, paranın ve hizmetlerin bir yerden başka bir yere bir amaç doğrultusunda taşınması faaliyetini ifade etmektedir. Bu taşıma faaliyeti karayolu, demiryolu, denizyolu, havayolu ve boru hatları gibi çeşitli ulaşım sistemleri ile gerçekleştirilmektedir. Ulaşım faaliyetleri geçmişten günümüze tarihi, ekonomik, sosyal ve jeopolitik önemini koruyarak devam etmektedir. Bir ülkede veya bölgede ulaşım altyapısının ve sistemlerinin gelişmesi ve değişmesi; o ülke veya bölgedeki ekonomik, coğrafi ve beşeri faktörlerden önemli derecede etkilenmektedir.

Genel olarak ulaşım faaliyetleri ile topoğrafik yapı arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır (Aydın ve Oral, 2019). Binyıllar boyunca toplumlar arasındaki ilişkileri ve etkileşimleri sağlayan eski kervan yolları, aşılan bölgenin fiziki coğrafya koşullarının olanak verdiği güzergâhları izlemiştir (Ökse, 2005).

Türkiye'nin dağlık ve engebeli bir yapıya sahip olması dolayısıyla yükselti ve eğim özellikleri karayolu ulaşım ağlarının ve güzergâhlarını oluşturan ve aynı zamanda bunları güçleştiren en önemli faktördür. Türkiye karayolu ağları incelendiğinde, genellikle doğu batı doğrultusunda uzandıkları görülmektedir. İlkçağ ve belki de prehistorik devirlerden bu yana kara ulaşım güzergâhlarında; genel olarak vadiler, havzalar, oluklar, dağ geçitleri, bel noktaları ve boğazlar gibi ulaştırmayı kolaylaştırıcı yeryüzü şekilleri tercih edilmiştir (Tıraş, 2002). Tarihi çağlardan günümüze gelinceye kadar Anadolu, doğu ile batı arasında hep bir bağlantı noktası olmuştur. Bu durum değişen dünya düzenine göre sürekli yeniden şekillenmiştir. Tarihsel süreçte Anadolu'dan geçen Kral Yolu ve İpek Yolu ile dünya ticaret politikası belirlemiştir. Günümüzde ise tüm ulaşım sistemlerinde sahip olduğu coğrafi konumun avantajıyla Türkiye, uluslararası ulaşım sisteminin önemli bir parçası olmaya devam etmektedir (Aydın ve Oral, 2019).

İlk yol güzergâhı M.Ö. 2000'lerde Babil-Thapsakus arasındaki yoldur. M.Ö. 1700-1200 yılları arasında Anadolu'da yeni toplumlar oluşmuş ve yeni uygarlıklar doğmuştur. Yoğunlaşan merkezler arasında da yeni yol ağları meydana gelmiştir. M.Ö. VI. yüzyılda önemli güzergâhları birbirine bağlayan Lidya Kral Yolu bu dönemde yapılmıştır. Selçuklular döneminde Anadolu'nun transit geçiş özelliği dikkate alınarak ulaşım politikaları geliştirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin gerileme ve dağılma dönemleri boyunca uzun süren savaşlar, ekonomik sıkıntılar, yolların bazılarının önemini yitirmesi ya da bozularak kullanılamaması, yatırımların azalması gibi nedenlerle karayollarında gerileme yaşanmıştır (Aydın ve Oral, 2019).

1923'te Cumhuriyet ilan edildiğinde ulusal sınırlarımız içinde; 13.900 km'si stabilize ve 4.450 km'si toprak olmak üzere, toplam 18.350 km yol ve 94 köprü vardı (Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM), 2014). Birçok problem dolayısıyla hükümetler yol ve inşasına yeterince kaynak ayıramamıştır. 1925 yılında ''*Yol Mükellefiyeti Kanunu"* çıkarılmıştır. 1929 yılında günümüzün karayolları teşkilatının çekirdeğini oluşturan "*Şose ve Köprüler Reisliği"* kurularak yol konusu programlı bir şekilde ele alınmıştır. 1923 yılında genel toplam yol uzunluğu 18.335 km iken 1938 yılında bu rakam 40.235 km'e yükselmiştir (Çetin, Barış ve Saroğlu, 2011).

II. Dünya savaşının olumsuz etkilerini her alanda olduğu gibi yol yapım faaliyetlerinde de hisseden ülkemizde savaşın bittiği 1945 yılında 43.511 km'ye kadar ancak yükselebilmiştir. Türkiye'de 1950'lerden sonra karayolları yapımına ağırlık verilmiş ve bu durum ülkenin sanayi ile tarım ürünlerinin sistematik bir şekilde dağıtılmasına imkân vermiş ve ulusal ekonominin gelişmesine kayda değer bir katkı sağlamıştır (Karluk, 2009). Karayolları Genel Müdürlüğü, 1950 yılında ülkenin karayolu ağının kurulması ve devamlılığının sağlanması hedefiyle kurulmuştur. 1950'deki 47.080 km uzunluk, 1960'ta 61.452 km'ye ulaşmıştır (Aydın ve Oral, 2019).

1907 yılında hayvan ile çekilen taşıt ile Ankara – İstanbul arası 79 saatte, 1949 yılında otobüs ile Ankara – İstanbul arası 18 saatte tamamlanabilmekteydi. II. Dünya Savaşı'ndan karlı çıkan Amerikan otomotiv şirketleri ve petrol tekelleri tercihlerinin karayolu yapımı olduğunu ABD hükümetine çok net ifade etmişlerdir (Yıldız, 2008). Marshall yardımlarından daha ekonomik olmasına rağmen demiryollarından çok karayolları lehine yararlanılması, petrolle çalışan lastikli araçların egemen olduğu bir ulaşım politikasının kabul edilmesi karayolu yapımını hızlandırmıştır. 1960'lı yıllarla birlikte Türkiye'de planlı döneme geçilmiştir. Bu

yıllarda Türkiye'de hızlı bir sanayileşme süreci başlamış ve artan ekonomik faaliyetlere bağlı olarak trafik sıkışıklığı meydana gelmiştir. Hem yol uzunluğu hem de otoyol, çok şeritli ekspres yollar vb. gibi karayolunda yeni atılımlar yapılmıştır. Bu konuda İstanbul Çevre Yolu ve Boğaziçi Köprüsü (15 Temmuz Şehitler Köprüsü) ilk adım olma özelliğini taşımaktadır ve bu yol 1973'te hizmete açılan Türkiye'nin ilk otoyoludur (Aydın ve Oral, 2019).

Avrupa Yatırım Bankasından alınan kredi ile 1970 yılında inşaatı başlatılan Boğaziçi Köprüsü, 1973 yılında trafiğe açılmış ve bu sayede Avrupa kıtası ile Asya kıtası bir karayolu ile bağlanmıştır. İlerleyen yıllarda artan trafiğe cevap verebilmek amacıyla 1985 yılında 2. boğaz köprüsü olan Fatih Sultan Mehmet Köprüsü hizmete açılmıştır (KGM, 2012). Karayolları Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğu altında bulunan karayolu uzunluğu 01.01.2020 tarihi itibariyle toplam 68.231 km'dir (KGM, 2020). Günümüzde Türkiye'de mevcut durum itibari ile yolcu taşımacılığının %97'si, yük taşımacılığının ise %89'u karayolu ile gerçekleştirilmektedir (Çetin, Barış, Saroğlu, 2011).

Türkiye'de 2019 yılı Ağustos ayı sonu itibari ile trafiğe kayıtlı toplam motorlu araç sayısı 23 milyon 113 bin 30 adettir. Bu değerin büyük bir kısmını (yüzde 54,1'ini) otomobiller oluşturmaktadır (TÜİK, 2019). Türkiye'de son 50 yıldır ulaşımda izlenen politikalar ve büyüme eğilimleri izlendiğinde karayolu, ulaşım sisteminin temelini oluşturmaktadır. Ayrıca Türkiye, çevresindeki ülkelere göre karayolları en sık ve en iyi ülke konumundadır (Aydın ve Oral, 2019).

Türkiye üzerinden geçen Asya-Avrupa yollarının bağlantısı; ticaret, enerji, turizm, yük ve yolcu taşımacılığı gibi stratejik sektörler açısından büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede Türkiye'de özellikle 1950'li yıllarda başlayan ve hala devam eden karayolu ulaşımı merkezli politikanın revize edilerek alternatif ulaşım ağlarının ön plana alınması ve bu ulaşım türleri arasında da mutlaka entegrasyonun sağlanması gerekmektedir (Aydın ve Oral, 2019).

Amaçlanan ulaşım sistemine erişildiğinde, dışa bağımlılık ve maliyetler önemli ölçüde azalacak, yerleşim birimleri arasındaki seyahat süresi kısalacak ve kazalar azaltılabilecektir (Çetin, Barış, Saroğlu, 2011).

Türk Ticaret Kanunu (TTK) 1 Temmuz 2012 tarihinde revize edilerek yürürlüğe girmiştir ve 6102 sayı numarasına sahiptir. Türk Ticaret Kanunu altı ana kitapta düzenlenmiştir. Bunlar;

1) Ticari İşletme ile ilgili,
2) Ticaret Şirketleri ile ilgili,
3) Kıymetli Evrak ile ilgili,
4) Taşıma İşleri ile ilgili,
5) Deniz Ticareti ile ilgili,
6) Sigorta Hukuku ile ilgilidir.

Karayolu Taşımacılığı ile ilgili hükümler, dördüncü kitap olan ''Taşıma İşleri'' kitabında yer almaktadır. Taşıma İşleri konularını içeren kitabın kısımları;

Birinci Kısım – Genel Hükümleri açıklamaktadır, İkinci Kısım – Eşya Taşıma ile ilgili hükümleri açıklamaktadır, Üçüncü Kısım – Taşınma Eşyası Taşıması ile ilgili hükümleri açıklamaktadır, Dördüncü Kısım – Değişik Tür Araçlar ile Taşıma hükümlerini açıklamaktadır, Beşinci Kısım – Yolcu Taşıması ile ilgili hükümleri açıklamaktadır, Altıncı Kısım – Taşıma İşleri Komisyoncusu ile ilgili hükümleri açıklamaktadır, şeklindedir.

Dördüncü kitapta karayolu ile yapılan ve ilgili milletlerarası sözleşmelerin uygulama alanına girmeyen bahsi geçen hükümler konusunda uygulanacak ortak kurallar tespit edilmiş olup bu konuya yer verilişitir.

2) Karayolu Taşımacılığını Düzenleyen Ulusal ve Uluslararası Mevzuat

a) Karayolu Taşıma Kanunu

Kanun Numarası: 4925, Kabul Tarihi: 10/7/2003

4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanununa 2004, 2005, 2008, 2009, 2013, 2014, 2015, 2016, 2018 yıllarında çeşitli tarihlerde ek maddeler eklenerek ve revizyonlar yapılarak kanun ve mevzuat güncellenmiştir.

Bu kanunun amacı; karayolu taşımalarını ülke ekonomisinin gerektirdiği şekilde düzenlemek, taşımada düzeni ve güvenliği sağlamak, taşımacı, acente ve taşıma işleri komisyoncuları ile nakliyat ambarı ve kargo işletmeciliği ve benzeri hizmetlerin şartlarını belirlemek, taşıma işlerinde istihdam edilenlerin niteliklerini, haklarını ve sorumluluklarını saptamak, karayolu taşımalarının, diğer taşıma sistemleri ile birlikte ve birbirlerini tamamlayıcı olarak hizmet vermesini ve mevcut imkânların daha yararlı bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır.

Bu kanunun kapsamı; kamuya açık karayolunda motorlu taşıtlarla yapılan yolcu ve eşya taşımalarını, taşımacıları, taşıma acentelerini, taşıma işleri komisyoncularını, nakliyat ambarı ve kargo işletmecilerini, taşıma işlerinde çalışanlar ile taşımalarda yararlanılan her türlü taşıt, araç, gereç, yapıları ve benzerlerini kapsar.

Taşımalar; ekonomik, seri, elverişli, güvenli, çevreye kötü etkisi en az ve kamu yararını gözetecek tarzda serbest rekabet ortamında gerçekleştirilir. Taşımacılık, acentelik ve taşıma işleri komisyonculuğu ile nakliyat ambarı ve kargo işletmeciliği yapılabilmesi için Bakanlıktan yetki belgesi alınması zorunludur. Taşımacılara, yetki belgesinden ayrı olarak taşımalarda kullanılacak taşıtların niteliğini ve sayısını gösteren taşıt belgesi ile taşımacının taşıt belgesinde kayıtlı her taşıt için düzenlenen ve taşıtta bulunması gereken taşıt kartı verilir.

Yolcu ve eşya taşımaları, kanunlara ve taşımacı ile yolcu ve gönderen arasındaki sözleşmelere uygun olarak yapılır. Yolcu taşımaları biletsiz veya taşıma sözleşmesiz, eşya taşımaları taşıma senetsiz yapılamaz. Taşımacı, yolcuların sağlıklı, rahat ve güvenli bir yolculuk yapmasını sağlayacak tedbirleri almak, yolcu ve eşyayı taahhüt ettiği yere kadar götürmekle yükümlüdür. Eşya için taşıma senedindeki hükümler uygulanır. Gönderen, eşyanın varış noktası, cinsi, miktarı ve nitelikleri ile diğer önemli bilgileri tam ve doğru olarak taşımacıya bildirmek zorundadır. Acentelik ve taşıma işleri komisyonculuğu yetki belgesine sahip olanlar taşımacı yetki belgesi almadan kendi nam ve hesaplarına taşıma yapamaz ve yaptıramazlar.

Uluslararası yolcu ve eşya taşımaları;

a) Türkiye'ye karayoluyla veya demiryoluyla herhangi bir hudut kapısından giren veya Türkiye'nin herhangi bir limanına denizyolu ile gelen karayolu taşıtlarıyla yapılan transit taşımaları,

b) Türkiye'ye demiryolu, denizyolu veya havayoluyla gelen ve varış noktasından karayolu taşıtlarıyla üçüncü ülkelere yapılan taşımaları,

c)Türkiye'den karayolu taşıtları ile diğer ülkelere yapılan taşımaları,

d) Diğer ülkelerden karayolu taşıtları ile Türkiye'ye yapılan taşımaları, kapsar.

Taşıma yetkisi verilen taşıtların, hangi ülkelere hangi kara hudut kapısı, deniz limanı, hava alanı veya limanı, demiryolu istasyonu veya garından taşıma yapacağı Bakanlıkça belirlenir. Yabancı plâkalı taşıtlar, Türkiye sınırları dâhilindeki iki nokta arasında taşıma yapamazlar. Zorunlu hallerde sınır mülkî idare amirince verilecek izin dışında, ilgili kanunlara ve taşımacı ile yolcu ve gönderen arasındaki sözleşmelere aykırı olarak, yolcu ve eşya sınır kapılarına taşınamaz, buralarda aktarmaları yapılamaz, eşya depolanamaz ve yolcular sınır kapısından yaya geçerek başka bir taşıta binemezler. Türkiye'ye veya Türkiye üzerinden

karayoluyla yapılacak transit taşımalarda, yurt içi taşımaları aksatmamak ve Türkiye üzerinden yapılan uluslararası taşımaları daha düzenli ve süratli kılmak amacıyla, gerektiğinde diğer taşıma sistemleri ile birlikte ve tamamlayıcı olmak üzere alt yapının fiziksel sınırları, güzergâhların belirlenmesine ilişkin mevzuat çerçevesinde, kota sistemi uygulanabilir. Karayolunun bakımı, korunması ile karayolu ve taşımanın yönetimine ilişkin giderlere katkıda bulunmak üzere yabancı plâkalı araçlardan geçiş ücretleri alınır. Köprü, tünel ve otoyol ücreti gibi karayolu alt yapısının kullanılmasından alınan ücret ile eşya ve taşıtlar için yapılan hizmetlerin ücretleri, bu geçiş ücretlerine dâhil değildir. Kanundaki maddelere uyulmaması veya aykırı davranılması halinde idari para cezaları verilmektedir. Bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu, 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu ve diğer ilgili mevzuat hükümleri uygulanır.

b) Karayolu Taşıma Yönetmeliği

Karayolu Taşıma Yönetmeliğinde 25.05.2018 ve 31.12.2018 tarihlerinde büyük çaplı değişiklikler yapılmıştır.

Bu yönetmeliğin amacı, karayolu taşımacılık faaliyetlerini ülke ekonomisinin gerektirdiği şekilde düzenlemek; taşımacılık faaliyetlerinde düzeni ve güvenliği sağlamak; taşımacı, acente, taşıma işleri komisyonculuğu, taşıma işleri organizatörlüğü, nakliyat ambarı işletmeciliği, kargo işletmeciliği, lojistik işletmeciliği, dağıtım işletmeciliği, terminal işletmeciliği ve benzeri taşımacılık faaliyetleri için mali yeterlilik, mesleki yeterlilik, mesleki saygınlık ilkelerine uygun olarak pazara giriş şartları ile bu faaliyetlerde bulunanların, gönderenlerin, yolcuların, çalışanların haklarını, sorumluluklarını, yükümlülüklerini tespit etmek; taşımacılık faaliyetlerinde istihdam edilenler ile taşımacılık faaliyetlerinde yararlanılan taşıt, araç, gereç, yapı, tesis ve benzerlerinin niteliklerini belirlemek; karayolu taşımalarının diğer taşıma sistemleriyle birlikte ve birbirlerini tamamlayıcı olarak hizmet vermesini, denetimini ve mevcut imkânların daha yararlı bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır.

Bu yönetmeliğin kapsamı; kamuya açık karayolunda motorlu taşıtlarla yapılan yolcu ve eşya taşımalarını, taşımacı, acente, taşıma işleri komisyonculuğu, taşıma işleri organizatörlüğü, nakliyat ambarı işletmeciliği, kargo işletmeciliği, lojistik işletmeciliği, dağıtım işletmeciliği, terminal işletmeciliği ve benzeri taşımacılık faaliyetlerini yapanlar ile taşıma işlerinde çalışanları, taşımacılık faaliyetlerinde yararlanılan her türlü taşıt, araç, gereç, yapı, tesis ve benzerlerini kapsar. Bu Yönetmelik; 10/7/2003 tarihli ve 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu, 10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile 26/9/2011 tarihli ve 655 sayılı Ulaştırma Altyapı Alanına İlişkin Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye dayanılarak hazırlanmıştır.

Bu Yönetmelik kapsamına giren taşımacılık, acentelik, taşıma işleri komisyonculuğu gibi (taşıma işleri organizatörlüğü, nakliyat ambarı işletmeciliği, kargo işletmeciliği, lojistik işletmeciliği, dağıtım işletmeciliği, terminal işletmeciliği ve benzeri) faaliyetlerde bulunacak gerçek ve tüzel kişilerin yapacakları faaliyetlere uygun olan yetki belgesini/belgelerini Bakanlıktan almaları zorunludur.

Yetki belgesi türleri;

(1) A türü yetki belgesi: Otomobille ticari ve tarifesiz olarak, (Değişik ibare: RG-31/12/2018-30642 4.Mükerrer) yurt içi veya uluslararası yolcu taşımacılığı yapacak gerçek ve tüzel kişilere verilir. Taşımanın şekline göre türlere ayrılır: A1 ve A2 olmak üzere.

(2) B türü yetki belgesi: Otobüsle yurtiçi ve/veya uluslararası yolcu taşımacılığı veya

hususi taşımacılık yapacak gerçek ve tüzel kişilere verilir. Taşımanın şekline göre türlere ayrılır: B1, B2, B3 olmak üzere.

B1 yetki belgesi: Otobüsle Uluslararası ve Şehirlerarası Ticari ve Tarifeli Yolcu Taşımacılığı yapacak olanlar için Yetki Belgesi ve Taşıt Kartı: 60.000 TL.

(3) C türü yetki belgesi: Yurtiçi ve/veya uluslararası eşya taşımacılığı veya hususi taşımacılık yapacak gerçek ve tüzel kişilere verilir. Taşımanın şekline göre türlere ayrılır: C1, C2, C3 olmak üzere.

C2 yetki belgesi: Uluslararası ve Yurtiçi Ticari Eşya Taşımacılığı hizmetleri için Yetki Belgesi ve Taşıt Kartı: 40.000 TL.

(4) D türü yetki belgesi: Otobüsle tarifeli veya tarifesiz yurtiçi yolcu taşımacılığı veya hususi taşımacılık yapacak gerçek ve tüzel kişilere verilir. Taşımanın şekline göre türlere ayrılır: D1, D2, D3, D4 olmak üzere.

5) F türü yetki belgesi: Ticari amaçla yolcu taşımacılığı alanında acentelik yapacak gerçek ve tüzel kişilere verilir. Faaliyetin şekline göre türlere ayrılır: F1, F2 olmak üzere.

(6) G türü yetki belgesi: Ticari amaçla eşya veya kargo taşımacılığı alanında acentelik yapacak gerçek ve tüzel kişilere verilir. Faaliyetin şekline göre aşağıdaki türlere ayrılır: G1, G2, G3 olmak üzere.

(7) H türü yetki belgesi: Ticari amaçla yurtiçi ve uluslararası eşya taşımacılığı alanında komisyonculuk yapacak gerçek ve tüzel kişilere verilir. Faaliyetin şekline göre türlere ayrılır: H1, H2 olmak üzere.

(8) K türü yetki belgesi: Yurtiçi eşya taşımacılığı veya hususi taşımacılık yapacak gerçek ve tüzel kişilere verilir. Taşımanın şekline göre türlere ayrılır: K1, K2, K3 olmak üzere.

(9) L türü yetki belgesi: Ticari amaçla lojistik işletmeciliği yapacak gerçek ve tüzel kişilere verilir. Faaliyetin şekline göre türlere ayrılır: L1, L2 olmak üzere.

L1 yetki belgesi: Yurtiçi Lojistik İşletmeciliği hizmeti yapacaklar için Yetki Belgesi ve Taşıt Kartı: 100.000 TL.

L2 yetki belgesi: Uluslararası ve Yurtiçi Lojistik İşletmeciliği hizmeti yapacaklar için Yetki Belgesi ve Taşıt Kartı: 200.000 TL.

(10) M türü yetki belgesi: Ticari amaçla tarifeli olarak kargo işletmeciliği yapacak gerçek ve tüzel kişilere verilir. Faaliyetin şekline göre türlere ayrılır: M1, M2 olmak üzere.

M2 yetki belgesi: Yurtiçi kargo işletmeciliği hizmeti yapacaklar için Yetki Belgesi ve Taşıt Kartı: 150.000 TL.

(11) N türü yetki belgesi: Ticari amaçla nakliyat ambarı işletmeciliği yapacak gerçek ve tüzel kişilere verilir. Faaliyetin şekline göre türlere ayrılır: N1, N2 olmak üzere.

(12) P türü yetki belgesi: Ticari amaçla dağıtım işletmeciliği yapacak gerçek ve tüzel kişilere verilir. Faaliyetin şekline göre türlere ayrılır: P1, P2 olmak üzere.

P2 yetki belgesi: Yurtiçi Dağıtım İşletmeciliği hizmeti yapacaklar için Yetki Belgesi ve Taşıt Kartı: 150.000 TL.

(13) R türü yetki belgesi: Ticari amaçla eşya taşımacılığı alanında taşıma işleri organizatörlüğü yapacak gerçek ve tüzel kişilere verilir. Faaliyetin şekline göre türlere ayrılır: R1, R2 olmak üzere.

R1 yetki belgesi: Yurtiçi Taşıma İşleri Organizatörlüğü hizmeti yapacaklar için Yetki Belgesi ve Taşıt Kartı: 150.000 TL

R2 yetki belgesi: Uluslararası ve Yurtiçi Taşıma İşleri Organizatörlüğü hizmeti yapacaklar için Yetki Belgesi ve Taşıt Kartı: 200.000 TL.

(14) T türü yetki belgesi: Terminal işletmeciliği yapacak gerçek ve tüzel kişiler ile kamu kurum ve kuruluşlarına verilir. Faaliyet şekline göre türlere ayrılır: T1, T2, T3 olmak üzere

verilir.

Taşımacılık faaliyetleri; ekonomik, seri, elverişli, güvenli, çevreye kötü etkisi en aza indirilecek, fert, toplum ve çevre sağlığı ile bunların güvenliğini olumsuz yönde etkilemeyecek ve kamu yararını gözetecek tarzda serbest rekabet ortamında gerçekleştirilir. C2 yetki belgesi için başvuranların en az, 10 adet özmal birim taşıt ve 400 tonluk asgari kapasite ile 100.000 Türk Lirası sermaye veya işletme sermayesine sahip olmaları şarttır. Yetki belgesi almanın ve yenilemenin çeşitli şartları, koşulları ve özellikleri bulunmaktadır. Ancak bu koşullar yerine getirilirse belge alınabilir veya yenilenebilir. Yetki belgesi almak isteyen gerçek ve tüzel kişilerin belgeleri Bakanlığa vermeleri zorunludur. Bu Yönetmelik kapsamında verilen ve yenilenen yetki belgelerinin süresi 5 yıldır. Yetki belgesi sahipleri, yetki belgelerinin yenilenmesi için yetki belgesinin geçerlilik süresinin bitim tarihinin doksan gün öncesinden itibaren Bakanlığa yazılı olarak müracaat edebilirler. Yetki belgesi sahipleri, sahip oldukları yetki belgesini bir başka yetki belgesiyle değiştirebilirler. Bu Yönetmeliğe göre düzenlenen yetki belgesinin/belgelerinin sahibi olan gerçek kişinin ölümü halinde, yetki belgesinin/belgelerinin faaliyeti durdurulur. Faaliyeti durdurulan yetki belgesinin/belgelerinin kanuni mirasçıları, bu belgenin/belgelerin kullanımından kaynaklı oluşabilecek idari/adli yaptırımlara karşı yükümlüdürler. Uluslararası ikili ve çok taraflı anlaşmalarla temin edilen belgeler ile Bakanlıkça verilen yetki belgesi, taşıt belgesi, taşıt kartı ve diğer belgelerin sahtesi yapılarak/yaptırılarak veya herhangi bir şekilde sahtesi temin edilerek veya tahrifat yapılarak kullanılamaz. Bu fıkraya uymayan yetki belgesi sahiplerine 20 uyarma verilir.

C türü yetki belgesi ile ilgili olarak;

1) Yetki belgesi eki taşıt belgelerine kaydedilecek taşıtlardan, asgari kapasiteyi sağlayacak sayıda özmal taşıtların ilk başvuru ve faaliyet süresince 15 yaşından büyük olmaması şarttır.

2) C1 yetki belgesi eki taşıt belgelerine eşya taşımaya mahsus ticari veya hususi taşıtlar kaydedilir.

3) C2 ve C3 yetki belgeleri için asgari kapasite hesabında kamyonetler dikkate alınmaz.

Taşıtlar, sadece bir yetki belgesi eki taşıt belgesine kaydedilir. Taşıt sahipleri ile yetki belgesi sahipleri arasında sözleşmeli taşıtlar için yapılacak olan sözleşmelerin; tarafları ve imzalarını, taraflara verilen yetki ve görevler ile hak ve yükümlülüklerini, mali konularını, sözleşmenin süresini, feshini, düzenleme tarihini ve varsa diğer özel hükümlerini ihtiva etmesi şarttır. Bu fıkraya uygun olmayan sözleşmeler Bakanlıkça reddedilir. E-Devlet üzerinden belirtilen usul çerçevesinde elektronik taşıt/acentelik sözleşmesi yapılabilir. B1, B2, C2, C3, D1, D2 yetki belgesi ile A, L, M, N ve P türü yetki belgesi sahipleri, unvan veya varsa kısa unvanlarını faaliyetlerinde kullanacakları 4 veya daha fazla tekerlekli olan taşıtlarının en az bir yerine görülebilecek şekilde yazdırmak zorundadırlar. Bu fıkraya uymayan yetki belgesi sahiplerine 3 uyarma verilir. Yetki belgesi sahipleri, aslını veya E-Devlet üzerinden oluşturdukları taşıt kartlarını taşıtlarında bulundurmak zorundadırlar. Yetki belgesi sahipleri; yapacakları taşımacılık faaliyetlerinde sadece kendi taşıt belgelerinde kayıtlı taşıtlarını kullanırlar. Araçlarda yapılan tadilatların, Araçların İmal, Tadil ve Montajı Hakkında Yönetmeliğe uygun ve Araç Tescil Belgesine işlenmiş olması zorunludur.

3/9/2004 tarihli ve 25572 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Karayolu Taşımacılık Faaliyetleri Mesleki Yeterlilik Eğitimi Yönetmeliği hükümleri saklıdır. Karayolu Taşımacılığı Yapan Taşıtlarda Çalışan Personelin Çalışmalarına İlişkin Avrupa Anlaşması (AETR) ve Karayolları Trafik Kanunu ve Yönetmeliğine uymak zorundadır. Yetki belgesi sahipleri her seferde en fazla, 1 yolcu ile bu seyahatte görevli olmayan 2 personeli bilet keserek ücretsiz taşıyabilirler. Bu fıkraya uymayan yetki belgesi sahiplerine 2 uyarma verilir. Yetki belgesi

sahipleri, otobüs hareket saatinin 24 saat öncesine kadar yapılacak müracaatlarda, bilet ücretinin tamamını iade etmek, otobüs hareket saatinden 12 saat öncesine kadar yapılacak müracaatlarda ise 6 ay geçerli açık bilet düzenlemek zorundadırlar. Bu fıkraya uymayan yetki belgesi sahiplerine 5 uyarma verilir. Yetki belgesi sahibi tarafından, yapılacak seferin iptal edilmesi halinde, bilet ücreti hak sahibine iade edilir. Bu fıkraya uymayan yetki belgesi sahiplerine 2 uyarma verilir. Tarifesiz yolcu taşımalarında taşıma sözleşmesi yapılması zorunludur. Yolcunun 30 kilograma kadar olan bagajı ücretsiz taşınır. Özel kafeslerinde kedi, köpek ve kuş gibi evcil hayvanlar bagaj taşımaya mahsus bölümlerde taşınabilir. Taşıtın içinde yolcularla birlikte canlı hayvan taşınamaz. Yolcu taşımalarında, tehlike oluşturabilecek yanıcı, yakıcı, parlayıcı, patlayıcı, zehirli, bulaşıcı, radyoaktif ve benzeri nitelikteki yolcu eşyası, taşıtın bagaj bölümü de dâhil olmak üzere taşınamaz. Yurtiçi eşya ve kargo taşımalarında taşıma irsaliyesi ve taşıma senedi düzenlenir. Uluslararası eşya taşımalarında, uluslararası geçerliliği olan belgeler ile gümrük girişi, çıkışlarında nakil vasıtalarındaki malların mevcudu tespit edilip mühürlendikten sonra gümrük idarelerince verilen/düzenlenen/onaylanan resmi belgeler kullanılır ve taşıma senedi düzenlenmesi ve sevk irsaliyesi bulundurma şartları aranmaz. Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşma ve sözleşmelerin hükümleri saklıdır.

Acenteler ve taşıma işleri komisyoncuları; bu sıfatla yapmış oldukları faaliyet ve işlemlerden, taşımacılar ile müştereken ve müteselsilen sorumludurlar. C2, C3, K1, K3, L1, L2, N1, N2, R1 ve R2 yetki belgesi sahipleri; taşımasını üstlendikleri eşyalar için fatura/e-fatura ve/veya irsaliye bilgileriyle birlikte, beşinci fıkrada belirtilen bilgileri, eşyanın kabul edildiği saatten, en geç 6 saat sonrasına kadar Bakanlığın U-ETDS sistemine işlemek/iletmek zorundadırlar. Bu fıkraya uymayan yetki belgesi sahiplerine 10 uyarma verilir. Eşya taşımaları taşıma senetsiz yapılamaz. Yetki belgesi sahipleri, yaptıkları taşıma sözleşmelerine uymakla yükümlüdürler. Bu fıkraya aykırı hareket edenlere, Kanunun 26. ncı maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde belirtilen miktarda idari para cezası uygulanır. Yetki belgesi sahipleri; eşya, kargo ve bagajları, teslim aldıkları andan teslim edinceye kadar, eşyanın, kargonun veya bagajın tamamen veya kısmen kaybından, zayiinden, hasara uğramasından, çalınmasından, güvenliğini sağlamaktan, teslim aldıkları şeklini muhafaza etmekten, korunması ve taşınmasından sorumludurlar. Bu fıkraya uymayan yetki belgesi sahiplerine, zarar görenin tazmin hakkı saklı kalmak üzere 10 uyarma verilir. Yetki belgesi sahibi tarafından taşınan eşya, kargo veya bagajın hasara uğraması halinde; alıcıya veya yolcuya ayrıntılı bilgi verilir ve istenirse alıcı veya yolcu haricindeki bir tanığın katılımıyla oluşturulacak kurul huzurunda eşya, kargo veya bagaj açılarak hasarın kapsamı kendisine gösterilir ve bu durum bir tutanakla tespit edilir. Herhangi bir itirazının olmaması halinde teslim imzası alınarak teslim edilir. Uluslararası eşya taşımacılığı yapan yetki belgesi sahipleri, 7/12/1993 tarihli ve 3939 sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesi (CMR) ile Bu Sözleşmeye Ek Protokol hükümlerine uygun olarak gönderene ait eşyayı kontrol ettirebilirler.

Yolcu taşımacılığında komisyonculuk yapılamaz. M ve P türü yetki belgesi sahipleri, adreslerinde teslim edilmek veya ödenmek üzere dağıtıma götürülüp de herhangi bir nedenle dağıtım imkânı sağlanamayarak alıcılarına haber kâğıdı bırakılmış olan kargoları/gönderileri, teslimat adresine en yakın olan merkez, şube veya acentelerinde toplam 3 gün süreyle bekletmek, bu süre sonunda alıcısı tarafından teslim alınmayan kargoları/gönderileri ise, gönderene iade etmekle yükümlüdürler. Ancak kargo/dağıtım işletmecisinin bu süre içerisinde gönderiyi ikinci defa adrese teslim etme zorunluluğu bulunmamaktadır. M ve P türü yetki belgesi sahipleri, kabul ettikleri her bir kargo/gönderi için, fatura/e-fatura ve/veya irsaliye bilgileriyle birlikte, ikinci fıkrada belirtilen bilgileri, kargonun/gönderinin kabul edildiği

saatten, en geç 1 saat sonrasına kadar Bakanlığın U-ETDS sistemine işlemek/iletmek zorundadırlar. M ve P türü yetki belgesi sahipleri, teslim aldıkları kargoyu/gönderiyi, teslim aldıkları günden itibaren, iliçi taşımalarda en geç 2 gün, yurtiçi taşımalarda en geç 3 gün, uluslararası taşımalarda ise en geç 15 gün içinde taşımak ve bu süreler içinde teslimat şekline uygun olarak alıcısına ulaştırmakla yükümlüdürler. Yetki belgesi sahiplerinin bu Yönetmelik kapsamında verdikleri hizmetlerden yararlananların, 7/11/2013 tarihli ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun hükümlerinden doğan hakları saklıdır. Yolcu taşımalarında, yetki belgesi sahipleri; yolcular ile sürücüler ve bunların yardımcılarına gelebilecek bedeni zararlar için, bu Yönetmelikte belirtilen zorunlu sigortaları yaptırmak zorundadırlar. Bu fıkraya aykırı hareket edenlere, Kanunun 26. ncı maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde belirtilen miktarda idari para cezası uygulanır. Uluslararası yolcu taşımalarında, seyahatin Türkiye hudutları dışındaki bölümü ile ilgili sigorta konusu Hazine Müsteşarlığınca yapılan düzenlemelere tabidir.

Bu Yönetmelik kapsamındaki yolcu taşımalarında; 2918 sayılı Kanunda tanımlanan zorunlu mali sorumluluk sigortası ile 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanununa dayanılarak çıkarılan karayolu yolcu taşımacılığı zorunlu koltuk ferdi kaza sigortası, yaptırılması zorunlu olan sigortalardır.

Bu Yönetmelik kapsamında yolcu taşımacılığı faaliyetinde bulunacaklar, zorunlu mali sorumluluk sigortası ve karayolu yolcu taşımacılığı zorunlu koltuk ferdi kaza sigortası bulunmayan taşıtlarını sefere çıkaramazlar. Bakanlıkça, karayolu taşımacılık faaliyetlerinin genel seyrinin tespiti ve politika oluşturulması bakımından bu faaliyetlere ilişkin güvenilir verilere dayalı istatistikler oluşturulur. Bu Yönetmelik kapsamındaki faaliyetler, bu faaliyetleri yürüten gerçek ve tüzel kişiler ile kullanılan araçlara ait Bakanlıkça elektronik ortamda tutulan verilerin ilgili kamu idareleriyle; ilgili kamu idarelerince elektronik ortamda tutulan ve Bakanlıkça ihtiyaç duyulan verilerin de Bakanlıkla paylaşımı esastır.

Milli güvenliği ve kamu düzenini ilgilendiren hususlarda Bakanlık, toplumsal ihtiyaçları ve çevre faktörlerini dikkate alarak yeterli ulaştırma hizmetinin sağlanması amacıyla ya da göç, afet ve acil durumlar, NATO harekâtları/tatbikatları ile toplumsal ihtiyaçların karşılanması ve benzeri hallerde, belli yolcu ve eşya gruplarına özel ücret ve zaman tarifeleri ile güzergâh belirlemek suretiyle, yetki belgesi sahiplerine kamu hizmeti yükümlülüğü getirerek bunlarla sözleşme akdedebilir.

Hükümet otoritesinin ve Devlete olan güvenin devamlılığını sağlayabilmek amacıyla, seferberlik ve savaş hali ile afet ve acil durumlarda uygulanmak üzere, Bakanlıkça hazırlanan planlar; ilgili kuruluşlar ve yetki belgesi sahipleriyle işbirliği içerisinde uygulamaya konulur. Belirlenmiş olan ve hat çizelgesinde kayıtlı taşıma hattı ve/veya taşıma güzergâhına yasal mücbir sebepler dışında uymak zorundadır.

Yolcu terminalleri ile tarifeli yolcu ve kargo taşımacılığı faaliyetleri ücret tarifesine tabidir. 12 yaşın altındaki çocuklar için bilet ücreti geçerli ücret tarifesi üzerinden %30 indirimli düzenlenir. Ancak, 6 yaşın altındaki çocuklar ücret alınmadan kucakta seyahat edebilirler. Uluslararası tarifeli yolcu ve kargo taşımalarında taraflar arasında yapılan sözleşme hükümlerine göre işlem yapılır ve uygulanır. Tarifeli yolcu taşımaları zaman tarifesine tabidir. Uluslararası tarifeli yolcu taşımalarında taraflar arasında yapılan sözleşme hükümlerine göre işlem yapılır ve uygulanır.

Uluslararası yolcu ve eşya taşımaları;

a) Türkiye'ye karayoluyla veya demiryoluyla herhangi bir hudut kapısından giren veya Türkiye'nin herhangi bir deniz limanına deniz yoluyla gelen yüklü karayolu taşıtlarının, herhangi bir aktarma olmadan yapacağı transit taşımaları,

b) Türkiye'ye demiryolu, denizyolu veya havayoluyla gelen yolcunun, eşyanın ve kargonun varış yerlerinden karayolu taşıtlarıyla üçüncü ülkelere yapılan taşımaları,

c) Türkiye'den karayolu taşıtları ile diğer ülkelere yapılan ikili taşımaları,

ç) Diğer ülkelerden karayolu taşıtları ile Türkiye'ye yapılan ikili taşımaları,

d) İndirme, bindirme ve/veya yükleme, boşaltma yerleri, taşımayı yapan taşıtın ait olduğu ülke dışındaki ülkeler olan üçüncü ülke taşımalarını,

e) Türkiye'ye demiryolu veya denizyoluyla gelen dolu veya boş yabancı plakalı römork veya yarı römorkların yurtiçine veya üçüncü ülkelere veya tersi yönde çekilmelerini veya taşınmalarını, kapsar.

59 uncu maddenin birinci fıkrasının (a), (c), (ç) ve (d) bentleri kapsamındaki taşımalar, uluslararası taşımacılık alanında Bakanlıktan yetki belgesi almış kişilerin (gerçek veya tüzel kişiler) taşıt belgelerinde kayıtlı taşıtlar ve ikili ve çok taraflı uluslararası karayolu taşıma anlaşmalarına göre taşıma yapmaya yetkili veya Bakanlıkça özel izin belgesi verilmiş yabancı plakalı taşıtlarla yapılabilir. 59 uncu maddenin birinci fıkrasının (b) ve (e) bendi kapsamındaki taşımalar, uluslararası taşımacılık alanında Bakanlıktan yetki belgesi almış gerçek veya tüzel kişilerin taşıt belgelerinde kayıtlı taşıtlarla yapılabilir/yaptırılabilir. Birinci ve ikinci fıkralarda taşıma yetkisi verilen taşıtların hangi ülke, hangi kara hudut kapısı, deniz limanı, hava limanı veya alanı, demiryolu istasyonu veya garından taşıma yapacağı Bakanlıkça belirlenir. Gerekli hallerde, 59 uncu maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki taşımalar için yabancı plakalı taşıtlara Kanunun 13 üncü maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde taşıma yetkisi verilebilir.

Yabancı plakalı taşıtlara bu madde kapsamında verilen taşıma yetkisi; Türkiye'ye veya Türkiye'den veya Türkiye üzerinden taşıma yapma izni veren geçiş belgesi veya özel izin belgesi olmadan kullanılamaz. Ancak;

a) İtfaiye hizmetleri ile ilgili taşımalar,

b) Ambulans taşımaları,

c) Cenaze taşımaları,

ç) Seferberlik ve savaş hali, gerginlik ve buhran dönemleri, olağanüstü hal ve afet ve acil durumlar ile ev sahibi ülke desteği kapsamında NATO harekâtları/tatbikatları dâhilinde yapılan taşımalarda ilaç, alet ve tıbbi teçhizatlar ile gerekli diğer malzemelerin taşınması,

d) Kamu hizmeti çerçevesinde yapılan posta taşımaları,

e) Arıza, kaza veya benzeri durumlardaki taşımalar,

f) Mütekabiliyet esasına göre, taşıma kapasitesi 3,5 tonu veya toplam yüklü ağırlığı 6 tonu geçmeyen taşıtlarla yapılan eşya taşımaları, için yabancı plakalı taşıtlardan yukarıdaki geçiş/izin belgelerinden hiçbiri aranmaz

İkili, üçüncü ülke ve transit taşımalarda, yurtiçi taşımaları aksatmamak ve/veya Türkiye üzerinden yapılan uluslararası taşımaları daha düzenli, güvenli ve seri kılmak ve/veya çevrenin korunması amaçlarıyla, gerektiğinde diğer taşıma sistemleriyle birlikte ve tamamlayıcı olmak üzere altyapının fiziksel sınırları ile güzergâhların belirlenmesine ilişkin mevzuat çerçevesinde Bakanlıkça kota sistemi uygulanabilir.

Türkiye ile uluslararası karayolu taşımacılık anlaşması olmayan ülkelere ait taşıtlarla, Türkiye'ye veya Türkiye'den veya Türkiye üzerinden yapılacak taşımalarda kullanılacak her bir taşıt için Bakanlıktan izin alınması şarttır. Karayolunun bakımı, korunması ile karayolu ve taşımanın yönetimine ilişkin giderlere katkıda bulunmak üzere yabancı plakalı taşıtlardan, Euro veya karşılığı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca değeri ilan edilen değiştirilebilir döviz veya Türk Lirası olarak geçiş ücreti alınır. Yetki belgesi sahiplerinin Kanun ve bu Yönetmelik kapsamında yer alan faaliyetleri Bakanlığın denetimine tabidir. Yetki belgesi sahiplerine

uyarma verilmesini gerektiren ayrı ayrı her bir ihlal için verilen uyarmanın tebliğ edildiği tarihten itibaren, uyarmaya konu olan ihlalin giderilmesi için on beş gün beklenilir. Yetki belgesi sahiplerinin, bu yönetmeliğe göre verilen uyarmaları kaldırabilmeleri için, uyarma başına 60 Türk Lirasını, Bakanlık döner sermaye hesaplarına ödemeleri şarttır. Bakanlık, gerektiğinde teknik ve idari kapasite, teşkilat imkânları, hizmetin hızlı/etkin/yaygın olarak üretilmesi ilkelerini gözeterek; Kanunun 35 inci maddesinin verdiği yetkiye dayanarak, Kanun gereğince yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve yetkilerini usul ve esaslar çerçevesinde devredebilir. Karayoluyla yapılacak hac ve umre seyahatleri de bu Yönetmeliğin uluslararası yolcu taşımacılığı hükümlerine tabidir. Bakanlıkça alt düzenleyici işlemler yapılabilir. Bu yönetmeliğe göre idari para cezaları, uyarmalar, geçici durdurma ve iptallere ilişkin bildirimler, 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanununa ve ilgili diğer tebligat mevzuatına göre yapılır. 11/6/2009 tarihli ve 27255 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Karayolu Taşıma Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yönetmelik hükümlerini Ulaştırma ve Altyapı Bakanı yürütür.

3) Transit Rejim

Transit rejim, yabancı bir ülkeden yabancı bir ülkeye, yabancı bir ülkeden Türkiye'ye, Türkiye'den yabancı bir ülkeye, Türkiye'deki bir iç gümrükten diğer bir iç gümrüğe yapılan taşımalarda uygulanacak kuralları belirleyen bir gümrük rejimidir.

Bu rejim, ithalat vergileri ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmayan serbest dolaşıma girmemiş veya ihracatla ilgili gümrük işlemleri tamamlanmış eşyanın, gümrük gözetimi altında Gümrük Bölgesi içindeki bir noktadan diğerine taşınmasını içerir. Rejimin uygulanmasında vergilerin tahsili söz konusu olmayıp, teminat veya teminat garantisi aranmaktadır.

Türkiye, Ortak Transit Sözleşmesine 01.12.2012 tarihi itibari ile taraf olmuştur. AB üyesi ülkelerle transit taşımacılıkta Ortak Transit Sözleşmesi hükümleri uygulanmaktadır. Ortak Transit Sözleşmesi hükümleri 07.02.2013 tarihli değişiklik ile Gümrük Yönetmeliğine dercedilmiştir.

Transit Rejimin İşleyişi

Gümrük Bölgesine denizyolu, havayolu, karayolu veya demiryolu taşıma araçları ile gelen eşyaların gümrük işlemleri ilk varış gümrüğünden yapılabileceği gibi bu gümrüklerce işlemlerin başka bir gümrük idaresinden veya başka bir sınır gümrüğünden çıkışının yapılacağının beyan edilmesi halinde transit olarak gideceği gümrük idaresine gönderilebilirler.

Giriş gümrük idaresince bir iç gümrüğe transit olarak gönderilebileceği gibi bir iç gümrüğün denetimindeki yerlerde serbest dolaşıma girmemiş eşya ile ihraç işlemleri tamamlanmış eşyanın bir başka gümrük idaresine veya sınır gümrüğüne sevk işlemlerinde de transit hükümleri uygulanır.

Transit rejimine tabi tutulan eşya için transit politikası önlemleri ve ithalat vergileri uygulanmaz. Eşyanın transit rejimi kapsamında taşınması gümrük gözetimi ve denetimi altında yapılır. Rejim hükümlerinin ihlali veya bir gümrük yükümlüğünün doğması halinde alınması gereken ithalat vergilerini temin ve garanti etmek amacıyla teminat alınır. Fakat bazı taşımacılık şekillerinde teminat aranmamaktadır.

Ortak Transit Rejimi, AB ile EFTA ve Türkiye ile Ortak Transit Sözleşmesine taraf ülkeler arasında uluslararası bir taşıma sistemidir. Teminat sistemi vardır ve işlemler elektronik sistemde yürütülmektedir.

01.01.2012 tarihinden itibaren ulusal düzeyde NCTS (Yeni Bilgisayarlı Transit Sistemi)

uygulanması başlatılmış ve 01.12.2012 tarihi itibari ile de AB ülkeleri, EFTA ülkelerine yönelik taşımalarda ülkemizdeki hareket gümrük idaresinde düzenlenen transit beyannamesi (T1) ile eşya AB ülkeleri ve EFTA ülkelerinin varış gümrük idaresine kadar tek bir transit beyanı ve tek bir teminat ile taşınabilmektedir. Aynı şekilde bu ülkelerden gelen eşya da tek bir beyan ve tek bir teminat ile Türkiye'deki varış gümrük idaresine kadar sevk edilebilmektedir.

Ortak Transit Rejiminin amacı; sözleşmeye taraf bir ülkede açılan transit beyannamesinin verilen teminatın ve tanınan basitleştirmelerin bir diğer taraf ülkede de geçerli olması ve bu ülkeye girişte ayrıca bir transit beyanında bulunulmasına gerek kalmadan ortak transit işleminin kesintisiz bir şekilde tamamlanmasıdır.

Ortak Transit Rejiminin avantajları; işlemlerin hızlandırılması ve basitleştirilmesi, işlemlerin kâğıtsız bir ortamda yürütülmesi, belirli koşulların sağlanması halinde basitleştirmelerden yararlanılması, teminatların takip edilebilirliği, taraf ülkelerden geçiş kolaylığı, kapsamlı teminat kullanılması halinde teminatların hızlı bir şekilde düşümünün sağlanması gibi avantajlar sağlamaktadır.

Ortak Transit Rejimi, Ortak Transit Sözleşmesi kapsamındaki taşımalara uygulanmakta olup eşyanın topluluk statüsüne göre T1, T2, T2F gibi rejim kodları kullanılmaktadır.

Teminat Uygulaması: Bu rejimin en önemli uygulaması teminat uygulamasıdır. 1) Normal Teminat Uygulaması, 2) Basitleştirilmiş Teminat Uygulaması olmak üzere genel hatları ile ikiye ayrılmıştır.

a) Ortak Transit Yönetmeliği

24 Ağustos 2011 Çarşamba / Sayı: 28035 (Mükerrer), Ortak Transit Yönetmeliği 122 madde içermektedir.

Ortak Transit Rejimine ilişkin usul ve esaslar bu yönetmelik kapsamında detaylı şekilde ele alınmıştır. Ortak Transit Yönetmeliği izin makamı, izinli gönderici, izinli alıcı gibi yetkililerin sorumluluklarını, yetkinliklerini ve bu sistem faaliyetleri doğrultusunda yapması gereken işlemleri detaylı olarak açıklamaktadır. Bahsi geçen yetkililerin ve sorumluların birbirleri ile olan ilişkileri ve ortak transit faaliyetlerinin rasyonel şekilde ilerleyebilmesi açısından ilkeler bu yönetmelik kapsamında belirtilmiştir. Basitleştirilmiş ticari faaliyetlerin usulü ve nasıl işleyeceğine dair bilgiler yer almakta, teminat konusuna önem verilmektedir. Demiryolu taşımacılığı, havayolu taşımacılığı, boru hattı taşımacılığı gibi taşıma metotlarının ortak transit rejimi kapsamındaki maddelerine bu yönetmelikte değinilmiştir.

Bu yönetmeliğin amacı, ortak transit rejimine ilişkin usul ve esasları belirlemektir. Bu yönetmelikte öngörülen transit, eşyanın cinsine ve menşeine bakılmaksızın ortak transit rejimini uygulamaya koyarak, gerektiğinde aktarma yapılan, yeniden gönderilen veya depolanan eşya dâhil olmak üzere, eşyanın, Türkiye Gümrük Bölgesi içinde transit olarak bir gümrük idaresinden diğer bir gümrük idaresine taşınmasında uygulanır. Bu yönetmelik, transit rejimine ilişkin uluslararası anlaşmaların uygulanmasını, eşyanın bir geçici ithalat rejimi kapsamında hareketlerini ve sınır ticaretine ilişkin anlaşmaların uygulanmasını engellemez. Bu yönetmelik, posta sevkiyatlarına (posta kolileri dâhil) uygulanmaz. Bu yönetmelik, 27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanununun 71, 73, 84 ve 85 inci maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır**.**

Ortak transit rejimi, T1 rejimini ifade eder. T1 rejimi taşınan her türlü eşyaya uygulanabilir. Yetkili makamlar, T1 rejimi kapsamındaki işlemleri elektronik veri işleme tekniği kullanılarak yapılmasını sağlar. Ortak Transit Rejimi kapsamında sevk edilen eşyanın bölünmesi, aktarılması veya birleştirilmesi halinde eşya miktarı ve niteliği değiştirilemez. Bu yönetmelikte aksi belirtilmedikçe, bir ortak transit işlemi için geçerli bir teminat gerekir. Genel

bir kural olarak, eşyanın ayniyeti, mühürleme yoluyla sağlanır. Mühürler, yetkili makamların izni olmaksızın sökülemez. Yönetmeliğin herhangi bir hükmü bu Eke atıfta bulunduğunda, bu eşya ile ilgili herhangi bir önlem, beyan edilen miktarın karşılık gelen asgari miktarı aşması durumunda uygulanır. Yetkili makamlar, bu yönetmelikte tanımlanan bilgi değişimi için bilgi teknolojisi ve bilgisayar ağlarını kullanır. İşlemlerin veri işleme tekniği kullanılarak sisteme kayıt edilmesi dolayısıyla bilgi güvenliği önem arz etmektedir. Dolayısıyla verilerin korunmasına yönelik önlemlerin alınması gerekmektedir. Sisteme girilen veriler beş yıl boyunca saklanmaktadır. Beyannamede belirtilen bilgilerin bilgisayar sistemine girişi yapılır. Bilgisayar ortamının olmadığı durumlarda kâğıt usulüne göre beyan doldurulur. Her transit beyanı, sadece bir hareket idaresinden bir varış idaresine taşınmak üzere tek bir taşıma aracına yüklenen veya yüklenecek eşyayı kapsar**.** Bu yönetmelik hükümleri eşyanın ithali, ihracı veya transiti konusunda yasaklama veya kısıtlamaları engellemez. Asıl sorumlu, eşya ile ilgili doğabilecek gümrük vergilerinin ve diğer amme alacaklarının ödenmesinin sağlanması için teminat verir. Teminat belgesinde hiç bir silinti veya kazıntı yapılmaz. Düzeltmeler, doğru olmayan bilgilerin üzeri çizilerek ve uygun olduğunda gerekli olanların eklenmesi ile yapılır**.** İzin makamı, asıl sorumlu veya alıcının başvurusu üzerine, duruma göre aşağıdaki basitleştirmelere izin verebilir;

a) Kapsamlı teminat veya teminattan vazgeçme,
b) Özel tip mühürler,
c) İzinli gönderici,
ç) İzinli alıcı,
d) Belirli taşıma şekillerine özgü usuller

İzin için birçok koşul olmasına rağmen; Bir önceki takvim yılı veya başvurunun yapıldığı takvim yılı içinde en az 500 ortak transit beyannamesi kapsamı ve her yıl 213 sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca belirlenen yeniden değerleme oranında arttırılmak suretiyle gümrük vergileri toplamı asgari 5 milyon Türk Lirası tutarında olmak üzere eşya transit etmesi ya da bir önceki takvim yılı veya başvurunun yapıldığı takvim yılı içinde en az 1.000 transit beyannamesi (TIR Karnesi dâhil) kapsamı eşya transit etmesi maddesi ticari açıdan önemlidir.

Referans tutar, asıl sorumlunun en az bir hafta süresince ortak transit rejimine tabi tutacağı eşya ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek gümrük vergilerinin toplam tutarına eşit olur. Referans tutarın hesaplanması için dikkate alınacak dönem, asıl sorumlunun olağan transit işlemlerini gösterir. Referans tutar, yoğun dönemlerdeki eşya taşımacılığını da kapsar. Kapsamlı teminat tutarı, 38 inci maddede belirtilen referans tutara eşit olur.

İzin makamı, mühürlerin 13 no.lu Ekte belirtilen özelliklere uygun olduğunu onaylaması koşuluyla, asıl sorumlunun taşıma aracı veya kaplarda özel tipte mühür kullanmasına izin verebilir. Transit beyannamesine konu eşyayı hareket idaresine sunmaksızın ortak transit işlemleri gerçekleştirmek isteyen kişilere izinli gönderici statüsü verilebilir. Bu basitleştirme, sadece kapsamlı teminat veya teminattan vazgeçme izni verilen kişilere tanınır.

Ortak transit rejimine tabi eşyayı ve transit refakat belgesini varış idaresine sunmaksızın eşyayı tesislerinde veya belirlenmiş bir başka yerde teslim almayı isteyen kişilere izinli alıcı statüsü verilebilir. Basitleştirilmiş usul çerçevesinde, COTIF Sözleşmesi Ek B'de belirtilen CIM Taşıma Belgesi, transit beyannamesine eşdeğer kabul edilir.

İlgili kişinin, eşyanın ortak transit rejimine tabi tutulmasıyla ortaya çıkan yükümlülüklerini yerine getirememesinin, eşyanın tahrip olmasının veya tekrar yerine konulamaması şeklinde kaybının, eşyanın özelliklerine bağlı bir nedenden veya beklenmeyen hal veya mücbir sebepten ya da gümrük idarelerinin izninden kaynaklandığını kanıtlaması halinde, gümrük yükümlülüğünün doğmadığı kabul edilir. Eşyanın tekrar yerine konulamaz

şekilde kaybı, bunun kullanılamaz hale gelmiş olmasını ifade eder. Gümrük idarelerinin izninden kaynaklanmayan hallerde, eşyanın telef olması veya kaybı, idarenin taraf olduğu mahkeme kararı ile kanıtlanır. Ancak;

a) Suçüstü şeklindeki hırsızlıklar, hazırlık tahkikatı üzerine Cumhuriyet Savcılığınca verilen belge ile,

b) Hasar, telef veya kayıp herkesçe bilinen ve duyulan başka olaylar yüzünden olmuşsa o yerin en büyük mülki idare amiri tarafından verilecek belge ile,

c) Trafik kazaları, trafik kaza raporuna göre ve en yakın gümrük idaresi tarafından yapılan tespit sonucunda gümrük idare amirinin vereceği karar ile kanıtlanır.

Transit beyannamesi, bilgisayarlı transit sistemine sunulur. Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar uyarınca, gümrük mührü altında eşya taşınması için onaylanmış karayolu taşıtı, römork, yarı römork veya konteyner, 7 nci maddenin birinci fıkrası anlamında diğer düzenlemeler kapsamında onaylanmış sayılır.

Hareket idaresi, bilgilerin ve mühürlerin gerçekliğini ve doğruluğunu tespit amacı ile ortak transit rejimine ilişkin belgeler, formlar, izinler veya bilgilerin sonradan kontrolünü gerçekleştirebilir. Bu kontroller, şüphe ve kaçakçılık kuşkusu ile yapılır. Risk analizi esas alınarak veya rastlantısal seçim ile de yapılabilir:

Ticaret Bakanlığı, ortak transit rejimi kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmediği tespit edilen bir asıl sorumlunun bu sistemden geçici veya süresiz olarak yararlandırılmaması konusunda önlem almaya yetkilidir. Talep edilmesi durumunda, transit refakat belgesi ve eşya ile birlikte gönderilen diğer belgeler yetkili makamlara sunulur.

Ortak transit rejimine tabi tutulan eşya ve gerekli belgeler usulüne uygun olarak varış idaresine sunulduğunda, ortak transit rejimi sona erer ve asıl sorumlunun yükümlülüğünü yerine getirdiği kabul edilir. Varış idaresi, eşya ve transit refakat belgesini sunan kişinin talebi üzerine bir alındı düzenler. Varış idaresi, araştırma usulü talebine 28 gün içinde cevap verir. Varış idaresi, sonradan kontrol taleplerini gecikmeksizin cevaplandırır. 28/7/2003 tarihli ve 25182 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Ortak Transit Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yönetmelikte hüküm bulunmayan hallerde, 7/10/2009 tarihli ve 27369 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Gümrük Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uygulanır.

4) Otobüs ve Otokarlarla Uluslararası Arızi Yolcu Taşımacılığı Anlaşması (INTERBUS Anlaşması)

INTERBUS anlaşması milletlerarası bir anlaşmadır. Karar Sayısı: 2005/9920. 11 Haziran 2001 tarihinde imzalanan ve 14/1/2004 tarihli ve 5046 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan "Otobüs ve Otokarlarla Uluslararası Arızi Yolcu Taşımacılığı Anlaşması"nın onaylanması; Dışişleri Bakanlığı'nın 16/12/2005 tarihli ve ÇEGY/503865 sayılı yazısı üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanunun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 30/12/2005 tarihinde kararlaştırılmıştır. 01.07.2006 tarihi itibarı ile ülkemizde yürürlüğe girmiştir. (Arızi: Dıştan gelen, geçici anlamında kullanılmaktadır.)

Avrupa'da otobüsle uluslararası yolcu taşımacılığının geliştirilmesi, desteklenmesi ve bununla ilgili organizasyon ve faaliyetlerin kolaylaştırılması, akit taraflar arasındaki kültürel faaliyetlerin artırılması ve turizmin geliştirilmesi, belirli uluslararası arızi yolcu taşımacılığı servislerinde taraflar arasında uyumlu bir serbestleşmenin sağlanması, karayolu ve çevre güvenliğinin geliştirilmesi için tek tip uygulama ve yüksek düzeyli teknik şartların sağlanması amacıyla Avrupa Topluluğu ve aralarında ülkemizin de bulunduğu 13 ülke arasında imzalanan bir anlaşmadır.

06.05.1982 yılında Dublin'de imzalanan "Otobüs ve Otokar ile Yapılan Karayolu ile Uluslararası Arızi Yolcu Taşımacılığına İlişkin Anlaşma (ASOR)" yeni ülkelerin katılımına açık bir anlaşma değildi. Özellikle Orta ve Doğu Avrupa'da son zamanlarda meydana gelen siyasi gelişmeler sonucu oluşan yeni ülkelerin/tarafların, ASOR'a katılımları için bu anlaşmada herhangi bir imkân sağlanmamıştı. Bu nedenle, yeni tarafların da katılımına açık olabilecek şekilde yeni bir anlaşmaya ihtiyaç duyulmuş olup, Avrupa Komisyonu ile Avrupa Topluluğuna üye olmayan diğer ülkeler arasında yapılan müzakereler sonucunda INTERBUS anlaşması imzalanmıştır.

INTERBUS Anlaşmasına Taraf Olan Ülkeler

Anlaşmanın, taraf ülkeleri: Arnavutluk Makedonya, Bosna – Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Moldova, Romanya, Avrupa Topluluğu (Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, İtalya, Litvanya, Letonya, Lüksemburg, Malta, Polonya, Portekiz, İspanya, Slovakya, Slovenya, İsveç, Hollanda, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi), Türkiye'dir.

Bu durumda; B2 yetki belgesi sahiplerinde yukarıdaki ülkelere yapılacak olan arızi seferlerinde 01.07.2006 tarihinden itibaren sadece INTERBUS kontrol dokümanlarının kullanılması gerekmektedir. INTERBUS Anlaşmasının yürürlükte olduğu ülkeler için artık ASOR Dokümanları kullanılmayacaktır. ASOR Dokümanları sadece ASOR'a üye olup, INTERBUS'a üye olmayan İsviçre için kullanılacaktır.

Not: B2 Yetki belgesi, otobüsle tarifesiz olarak uluslararası ve yurtiçi ticari yolcu taşımacılığı yapacak gerçek ve tüzel vergi mükelleflerine verilen belge türüdür.

5) ADR Konvansiyonu

ADR Fransızca kelimelerinin baş harflerinden oluşan bir kısaltmadır. Orijinal Adı: *Accord Européen Relatif Au Transport International Des Marchandises Dangereuses Par Rout*. olarak açılımı bulunmaktadır. İngilizce Adı: *European Agreement Concernıng the Internatıonal Carrıage of Dangerous Goods by Road* ile İngilizceye tercüme edilmiştir. Türkçe Adı: *Tehlikeli Maddelerin Uluslararası Karayolu Taşımacılığına Dair Avrupa Anlaşması*'dır.

ADR, uluslararası kara yollarında, tehlikeli maddelerin taşınması ile ilgili bir Avrupa sözleşmesidir. Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE) tarafından düzenlenmiş bir konvansiyon olup, taraf ülkelerin toprakları üzerinden ya da sınırları arasında gerçekleştirilen tehlikeli madde taşmalarını kapsamaktadır. ADR Konvansiyonu 30 Eylül 1957 tarihinde Cenevre'de imzalanmış ve 29 Ocak 1968 tarihinde yürürlüğe girmiş olan uluslararası bir antlaşmadır. Türkiye, 22 Mart 2010'da anlaşmayı imzalamıştır. Türkiye'nin de içinde bulunduğu toplam 48 ülke bu anlaşmaya taraftır. ADR ile ilgili yönetmelik 24 Nisan 2019 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

ADR, devletlerarası bir anlaşma olup, genel ve devletler üstü bir uygulatıcı merci bulunmamaktadır. Uygulamada, karayolu denetimleri devletler tarafından gerçekleştirilmekte ve anlaşma hükümlerine uyulmadığı takdirde ihlal edenlere karşı ulusal makamlar tarafından kendi iç mevzuatlarına göre yasal işlem uygulanmaktadır.

Bu anlaşmada amaç; insan sağlığını ve çevreyi; tehlikeli sayılabilecek maddelerin taşınması sırasında oluşabilecek riskleri engellemektir. ADR kara yollarında tehlike sınıfını oluşturan maddeleri belirler ve bunların taşınması ile ilgili bir standart oluşturur**.** Tehlikeli maddelerin insanlara, mülklere, diğer canlılara ve çevreye zarar vermeden güvenli bir şekilde karayoluyla nakledilmesini sağlamak amacı ile tehlikeli madde zinciri içinde yer alan göndericiler, alıcılar, dolduranlar, yükleyenler, boşaltanlar paketleyenler, taşımacılar ve taşıt sürücüleri hak, sorumluluklarına ilişkin usul ve esaslar Avrupa Anlaşması ve ulusal

mevzuatlar ile belirlenmiştir.

Tehlikeli malların karayolu ile uluslararası taşımacılığına ilişkin ADR Avrupa Anlaşması Avrupa Birliği kazanımlarının bir parçasıdır. Avrupa Birliğine katılmak isteyen aday ülkeler ve üye ülkeler ADR anlaşması kabul etmek zorundadır. Tehlikeli maddelerin karayoluyla taşınması hakkında yönetmelik uyarınca gerekli standartları sağlayan ve yükümlülükleri yerine getiren firmalar ADR Belgesini almaya hak kazanmaktadırlar.

Türkiye'de Tehlikeli Mal ve Kombine Taşımacılık Düzenleme Genel Müdürlüğü Tehlikeli Maddelerin bütün taşıma modlarındaki tehlikeli yük taşımacılığıyla ilgili iş ve işlemlerde yetki ve sorumluluk almıştır. ADR ile ilgili mevzuatı yapma ve değiştirme yetkisi Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığındadır. Tehlikeli Mal ve Kombine Taşımacılık (TMKT) Genel Müdürlüğü Bakanlık adına düzenlemeleri yapar.

Türkiye'de, devletlerarası kabul görmüş ADR taşıma kodları ile uyumsuz olmayacak şekilde yönetmelikler ile Tehlikeli Maddelerin emniyet kurallarına uygun taşınması, düzenlenmiştir. Bu yönetmeliklerin ortak amacı insanları, malları, çevreyi ve diğer canlıları korumaktır.

Tehlikeli madde taşımacılığı sürecinde yer alan ve bir takvim yılı içerisinde elli tonun üstünde tehlikeli maddeleri gönderen, yükleyen, boşaltan, alan, dolduran işletmeler ile miktarına bakılmaksızın ADR Bölüm 1.1.3.6.3'te yer alan tablodaki taşıma kategorisi sıfır olan tehlikeli maddelerle iştigal olan işletmelerin tehlikeli madde güvenlik danışmanından hizmet almaları zorunludur.

Taşımacılık faaliyetlerinde bulunacaklar için (C1, C2, K1, K2, L1, L2, R1, R2) ilgili yetki belgeleri alınmalıdır. Taşıt uygunluk belgesi ile TSE tarafından taşımayı gerçekleştiren taşıtın ADR Yönetmeliğine uygunluğun kontrolü yapılmalıdır.

Tehlikeli mal taşımacılığı sürücü eğitim sertifikası ile Tehlikeli Madde taşıyan şoförlerin Temel, Tanker, Sınıf-1 ve Sınıf-7 alanlarında alabilecekleri belli eğitim sonrası edinecekleri SRC5 (Tehlikeli Madde Taşımacılığı Sürücü Eğitim Sertifikası)/ADR Belgeleri bulunmaktadır.

Yönetmeliklerde belirtilen yükümlülükler yerine getirilmediği ve/veya kurallara uyulmadığı durumlarda ihlalin niteliği ve sıklığına göre farklı yaptırımlar uygulanabilmektedir. Söz konusu yaptırımlar uyarma, her sene yeniden değerleme oranlarıyla artan idari para cezaları, yetki belgelerinin iptali, faaliyet durdurma ve hapis cezası bağlamında yürürlüğe konulabilir.

a) Tehlikeli Maddelerin Karayoluyla Taşınması Hakkında Yönetmelik

Bu yönetmeliğin amacı ve kapsamı; ulusal ve uluslararası karayolu ile tehlikeli madde taşımacılığını ve özelliklerini içermektedir. Bu yönetmelik ve ADR hükümlerine uygun olarak ulusal ve uluslararası karayollarında tehlikeli yük taşımacılığı yapacak sürücülerin, Bakanlığın yetkilendirdiği eğitim kuruluşlarından, taşınacak tehlikeli maddenin sınıfı ve/veya taşıma şekline uygun eğitim almaları ve Bakanlığın yapacağı sınavda başarılı olmaları gerekmektedir. Sınavda başarılı olan sürücülere, Bakanlık tarafından Tehlikeli Mal Taşımacılığı Sürücü Eğitim Sertifikası düzenlenir.

Tehlikeli maddelerin; yüklenmesi, doldurulması, taşınması veya boşaltılması sırasında ADR 1.8.5.3'te belirtilen şekilde ciddi bir kaza veya olay olması durumunda kazanın gerçekleştiği yerdeki sorumlu tarafça bu olayın, Bakanlığın belirlediği formda eksiksiz bir şekilde 7 iş günü içerisinde www.Türkiye.gov.tr üzerinden Bakanlığa bildirilmesi gerekir.

Tehlikeli madde yüklü veya tehlikeli maddeyi boşalttığı halde temizlenmemiş taşıtların, doldurma ve boşaltma süresi dışında, yerleşim yerlerinde bulunan; okul, kamu binaları, alışveriş merkezi, ibadethane gibi yerlerden en az 300 metre uzağına park edilmesi zorunludur. ADR Uygunluk Belgesinin yıllık olarak alınması zorunludur**.**

Tehlikeli madde yüklü taşıt ve tanklar üzerinde bulundurulması zorunlu levha ve turuncu plakaların takılmasını ve usulüne uygun boşaltılarak temizlenmiş olan araçların üzerinden bu levha ve turuncu plakaların çıkarılmasını sağlamak.

6) AETR Konvansiyonu

Orijinal Adı: *European Agreement Concernıng The Work Of Crews Of Vehıcles Engaged In Internatıonalroadtransport (AETR)*. Türkçe Adı: *Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Yapan Taşıtlarda Çalışan Personelin Çalışmalarına İlişkin Avrupa Anlaşması (AETR Konvansiyonu.)*

AETR Konvansiyonu, Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Yapan Taşıtlarda Çalışan Personelin Çalışmalarına İlişkin Avrupa Anlaşması'dır. Karayoluyla uluslararası yolcu ve yük taşımacılığının geliştirilmesi, iyileştirilmesi, karayolu trafiğinin güvenliğini artırmak, adil rekabet koşullarını geliştirmek, uygun sosyal standartlar temin etmek, uluslararası karayolu taşımacılığı alanında istihdam edilen sürücülerin çalışma koşullarını, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ilkeleriyle uyumlu hale getirmek ve düzenlemelere uyulmasını temin etmek üzere bazı önlemleri birlikte almak amacı ile hazırlanmıştır.

AETR Konvansiyonu 5 Ocak 1976'da yürürlüğe girmiştir. Türkiye 15 Temmuz 2003 tarihli, 4933 sayılı kanun ile bu sözleşmeyi yasalarımıza katmıştır. AETR Konvansiyonu, AB'nin karayolu taşımacılığı ile alakalı sosyal mevzuatındaki değişiklikler paralelinde şekillenmektedir. Ayrıca konvansiyon dijital takografla ilgili son değişiklikleri de bünyesinde barındırmaktadır. Dijital takograf ticari araç sürücülerinin ve beraberindeki (yedek) sürücülerin çalıştığı ve dinlendiği süreleri kaydeden elektronik bir sistemdir. Bu cihazla ayrıca araç hızı, kat edilen mesafe ve sistemle alakalı diğer parametreler de kaydedilmektedir.

Avrupa'da sürücülerin faaliyetlerini kayıt etme zorunluluğu sosyal açılardan ve karayolu güvenliği ile alakalı sebeplerden dolayı 1969 yılında uygulamaya konmuştur. Türkiye dâhil tüm AETR ülkeleri için dijital takografın 16 Haziran 2010 tarihinde uygulamaya konmasının zorunlu olması kararlaştırılmıştır.

Son Değişiklikler Işığında AETR Konvansiyonu Kuralları

- Devamlı olarak maksimum 4,5 saat araç kullanılabilir.
- Sürüş Molası: 4,5 saat sürüşten sonra en az 45 dakika sürüş molası zorunludur.
- Günlük Araç Kullanma Süresi: Günde en fazla 9 saat araç kullanılabilir. Bu süre bir hafta içinde 2 defa 10 saate çıkarılabilir. Bu durumda, haftada toplam sürüş süreniz her ne olursa olsun 56 saatten fazla olamaz.
- Günlük Dinlenme: Dinlenme, mola kavramından tamamen bağımsız, günün sonunda en az 11 saat olarak uygulanır.
- 2 haftalık zaman zarfında 3 defa günlük dinlenme süresi 9 saat olarak uygulanabilir.
- Günlük dinlenme süresi 2'ye bölünürse 3 + 9 = 12 saate çıkar (1 saat ilave olur).
- Günlük dinlenme süreleri 24 saat içinde tamamlanmalıdır.
- Çift şoför durumu söz konusu ise günlük dinlenme süresi AETR'ye göre 30 saat içinde en az 9'ar saat, Karayolları Trafik Yönetmeliğine göre 8'er olarak uygulanır.
- Haftalık Dinlenme: En az 45 saat olarak uygulanır. 24 saate kadar kısaltılabilir. Ancak birbirini takip eden 2 hafta içinde haftalık dinlenme süresi ilk hafta 24 saat, 2'nci hafta 45 saat olarak uygulanmalıdır (ya da ilk hafta 45 saat ise, 2'nci hafta 24 saat olmalı). Müteakip (ardı ardına 3 hafta) 3 hafta içinde eksik kalan sürenin telafisi zorunludur.
- Haftalık Sürüş (kullanma) Süresi: Bir hafta (6 günde) azami 56 saat araç kullanılabilir.
- 2 Haftalık Sürüş (kullanma) Süresi: Azami 90 saattir. Yani ilk hafta 56 saat kullanan bir şoför 2'nci hafta 34 saat araç kullanabilir.

7) CMR Konvansiyonu (Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesi)

CMR Konvansiyonun Orijinal Adı: *Convention Relative au Contral de Transport International de Marchandises par Route.* CMR Konvansiyonun İngilizce Adı: *Convention On The Contract for The International Carriage of Goods by Road.* CMR Konvansiyonun Türkçe Adı: *Karayolu ile Uluslararası Yük Taşımacılığına İlişkin Sözleşme veya Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesi'dir.*

CMR anlaşması bir malın uluslararası taşınması periyodunda göreceği zarar, ziyan, kayıp ve gecikmelerinden gönderici - taşıyıcı- alıcı arasındaki sorumlulukları saptayan yükümlülükleri belirleyen bir konvansiyondur. CMR anlaşmasının kendisi bir sigorta değil uluslararası karayoluyla mal taşınmasında hakları ve yükümlülükleri belirleyen Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın yönetim ve gözetiminde uygulaması sağlanan çok uluslu bir anlaşmadır.

CMR konvansiyonuna taraf ülkelerden birine veya bu ülkelere eşya taşınması halinde diğer ülke konvansiyona taraf olsun veya olmasın, taşımacının milliyetine bakılmaksızın anlaşmada öngörülen ve taşımacıya yüklenen yükümlülükler geçerlidir.

Konvansiyonun en önemli amacı, nakliyecinin sorumluluğuna yönelik tek tip bir düzenlemenin oluşturulmasıdır. Bu sözleşme 1978 yılında Cenevre'de yazılmış ve 1979 yılında Birleşmiş Milletler tarafından imzalanması için Dünya devletlerine gönderilmiştir. Ülkemiz 1995 yılında bu sözleşmeyi imzalayarak Uluslararası Karayolu Nakliyesini bu sözleşme yükümlülükleri altında gerçekleştirmeye başlamıştır. CMR sözleşmesine taraf olan 56 ülke bulunmaktadır.

CMR Sözleşmesi; Türkiye'nin de taraf olduğu ve bu sözleşmeye imza atmış herhangi bir ülkeden ya da ülkeye karayolu ile yapılan ticari mal taşımalarında taşıyıcının yük sahibine olan sorumluluğunun sınır ve çerçevesini çizen uluslararası anlaşmadır.

Konvansiyon malların alındığı yer ile teslim edileceği yerin en az biri akit taraf olan iki farklı ülkede bulunduğu takdirde ve ücret karşılığında karayoluyla eşya taşımacılığına yönelik her taşıma sözleşmesi için geçerlidir.

Bu sözleşme aşağıdaki durumlarda uygulanmayacaktır;

1) Uluslararası posta anlaşmaları, 2) Cenaze taşımaları, 3) Ev eşyası taşımaları

Diğer Taşıma Şekillerine Uygulanması

Malları taşıyan aracın güzergâhın bir bölümünde demiryolu, denizyolu, iç suyolları veya havayolu üzerinden taşınması ve malların karayolu yük taşıma aracından boşaltılmamış olması halinde, CMR Konvansiyonu yine tüm taşıma için geçerli olmaktadır.

Ancak araç başka bir taşıma şekli ile taşınmaktayken malların sadece bu diğer taşıma şeklinden kaynaklanabilecek bir durumdan dolayı malların kaybedilmesi, zarar görmesi ya da gecikmesi halinde kara nakliyecisinin sorumluluğu diğer taşıma şekli için geçerli olan zorunlu ulusal ya da uluslararası kanun tarafından belirlenecektir.

CMR karayoluyla 'araçlar' içerisinde yapılan taşımalar için geçerlidir. Bu "araçlar" motorlu taşıtlar, römorklar ve yarı-römorklar olup; konteynerler bunlara dâhil değildir. Bir ISO konteyneri bir araçtan değil 'mallardan' oluşmaktadır ve CMR konteynerlerin bir ülkeden diğerine taşınması sırasında her zaman geçerli olmamaktadır.

Konteyner transit taşıma boyunca 'tekerlekler' üzerinde kalmakta ise, CMR geçerli olacaktır ancak konteyner bir liman ya da demiryolu terminalinde indirilerek demiryolu ya da denizyoluyla ayrı olarak taşınırsa, bu durum CMR ile bağlantıyı kesecektir.

Belge Zorunlulukları: CMR Taşıma Belgesi

CMR Konvansiyonu sözleşmenin bir taşıma belgesi düzenlenerek teyit edilmesi

gerektiğini belirtmektedir. Belli bazı bilgilerin not üzerinde gösterilmesi gerekmektedir. CMR, uygulamada genellikle kara nakliyecisi tarafından düzenlenmektedir. Bilgilerin çoğu ihracatçı ile ilgili olup, bu bilgilerin doğruluğundan söz konusu ihracatçı sorumludur. Taşıma sırasında topraklarından geçilen ülkelerden sadece birinin konvansiyona taraf olması yeterli olduğundan, taşıma belgesi üzerinde bu konvansiyonun geçerli olduğunun taraf olmayan diğer ülkeye bildirilmesi gerekmektedir.

Sevk Mektubu Nüsha Sayısı

CMR Konvansiyonu, taşıma belgesinin 3 asıl nüsha halinde düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Bunlardan ilki ihracatçı için, ikincisi mallar ile birlikte gönderilmek ve üçüncüsü de nakliyecide kalmak üzere düzenlenir.

CMR Taşıma belgesi bir istihkak belgesi değildir ancak kanıt olarak büyük öneme sahiptir. Bu sebep ile en az bir sene saklanması uygun olacaktır.

Uluslararası sevk mektubu şu bilgileri içerir;

a) Taşıma belgesinin tarihi ve düzenleme yeri, b) Göndericinin adı ve adresi, c) Taşımacının isim ve adresi, d) Yükün yükleme yeri, tarihi ve teslim için belirlenen yer, e) Yükün gönderildiği kişinin isim ve adresi, f) Yükün özelliğinin tarifi, ambalaj şekli ve tehlikeli yükler söz konusu olduğunda bunların herkesçe anlaşılacak şekilde tarifi, g) Ticari fatura tutarı ve emtiaların özel marka ve sayıları, h) Yükün brüt ağırlığı veya başka bir şekilde ifade edilmiş ise miktarı, ı) Taşıma ücretleri, j) Gümrük ve diğer formaliteler için gerekli talimatlar, k) Aksine olabilecek herhangi bir hükme bakılmaksızın, taşımanın bu sözleşme hükümlerine tabi olduğunu bildirir not.

Nakliyeci, malları devraldığı zaman aşağıdakileri kontrol etmelidir;

Sevkiyattaki koli sayısı ve bunlara ait işaretler ve rakamlara istinaden CMR taşıma belgesinde yer alan beyanların doğruluğu. Malların ve ambalajların açık görünümüdür. Nakliyecinin kontrol etmek için makul sebepleri bulunmadığı hallerde, kendisini taşıma belgesinde çekincelerini belirterek koruyabilir. Ayrıca mallar hakkında açıkça şüphe verici her şeyi belirtmesi gerekmektedir. Taşımacı bu tür çekincelerini belirtmez ise, aksi açıkça ispat edilene kadar, koli sayısının doğru beyan edildiği ve malların uygun göründüğü varsayılacaktır.

İhracatçının Sorumlulukları

1) CMR taşıma belgesindeki ayrıntıların doğruluğu: İhracatçı, beyan edilen ayrıntıların doğru olmaması halinde nakliyeciyi tazmin etmekle yükümlüdür. Bu nedenle, ihracatçı her zaman taşıma belgesini kendi düzenlemeleri ya da düzenlenirken denetlemelidir.

2) İhracatçı, nakliyecinin malları devralırken kusurdan haberdar olması ve çekincelerini belirtmemiş olması dışında malların kusurlu ambalajlanması ile alakalı tüm sonuçlardan yasal olarak sorumludur.

3) Gümrük tarafından istenen tüm belgelerin hazır edilmesi.

4) Alacak taleplerinin belirlenmiş süreler içerisinde yapılması.

Hasarın bariz olması halinde, ikazda bulunulması (tercihen ithalatçı tarafından); hasarın bariz olmaması halinde pazar günleri ve resmi tatiller sayılmadan teslimattan sonra 7 gün içinde yazılı olarak ikazda bulunulması gerekmektedir.

Zamanında ikazda bulunulmadığı takdirde, mallara hasarın nakliyeci tarafından verildiğini ispatlama sorumluluğu, ihracatçıdan ithalatçıya geçecektir. Gecikme durumunda 21 gün içinde ikazda bulunulmalıdır. 1 yıl içinde dava açılmayan tüm alacak talepleri kesin surette zamanaşımına uğrar.

5) İhracatçının nakliyeciye malların taşınması ile ilgili tehlikelerin niteliği ve alınacak tedbirler hakkında kesin bilgi vermesi gerekmektedir.

Bu bilgiler CMR notunda gösterilmelidir. Bu notta ayrıca malların genel kabul görmüş

açıklamasının da yer alması gerekmektedir.

İhracatçı, nakliyeciyi malların tehlikeli olma özelliğinden haberdar etmez ise, nakliyeci bu malları hiçbir sorumluluk almadan boşaltabilir, imha edebilir ya da zararsız hale getirebilir ve bu durumda, malların taşınması ile ortaya çıkabilecek tüm kayıp, hasar ya da masraftan sorumlu hale gelir.

Taşımacının CMR Kapsamındaki Yükümlülükleri

Taşımacı, malları devraldığı tarih ile teslim ettiği tarih arasındaki sürede malların kaybı, zarar görmesi ya da gecikmesinden sorumludur. Ayrıca taşımacı, çalıştırdığı kişilerin ve taşımanın yapılması için hizmetlerinden yararlandığı diğer kimselerin görevleri sırasında hareket ve ihmallerinden sanki bu hareket ve ihmalleri kendisi yapmış gibi sorumlu olacaktır.

Taşımacının sorumlu olmadığı bazı durumlar bulunmaktadır. Bu durumlar; 1) Haksız fiil ya da hak talep edenin (davacının) ihmali; 2) Nakliyecinin kendi haksız fiili ya da ihmalinin sonucu olmadan davacının verdiği talimatlar; 3) Malların niteliği gereği doğan kusur; 4) Nakliyecinin kaçınamayacağı durumlar ve engelleyemediği durumlar.

Kayıp veya hasar durumları aşağıda belirtilen koşullardan bir veya bir kaçının doğal sonucu olan özel risklerden doğmuş ise, taşımacı sorumlu tutulamaz;

1) Açık, örtülmemiş araçların kullanılması (eğer bunların kullanımı açıkça kabul edilmiş ve taşıma belgesinde belirtiliyor ise), 2) Ambalajın olmaması ya da kusurlu olması; malların ihracatçı, ithalatçı ya da bunların acenteleri tarafından elleçlenmesi, yüklenmesi, istiflenmesi veya boşaltılması, 3) Bazı malların niteliği dolayısıyla kırılma, paslanma, dökülme, normal fire verme ya da güve veya haşereler nedeniyle zarar görmeye yatkın olmaları (ancak bu savunma araçların ısı kontrollü faaliyetler için özel donanımlı olmaları halinde kullanılamaz), 4) Kolilerin üzerindeki işaret ve sayıların yetersiz ya da eksik olması, 5) Canlı hayvan taşımaları (nakliyecinin tüm normal tedbirleri aldığını ve kendisine verilen tüm özel talimatlara uyduğunu kanıtlaması koşuluyla).

CMR Kapsamında Ödenecek Tazminat

Tazminat, malların taşıma için kabul edildiği tarih ve yerdeki bedeli ile bağlantılı olarak hesaplanmakta olup; bedel ya eşyanın fiyatı ya da piyasa fiyatına dayandırılmaktadır. Bu tür bir fiyatın olmadığı durumlarda benzer malların normal bedeli temel alınır.

CMR Konvansiyonu kapsamında nakliyecinin sorumluluk sınırı brüt kg. başına 8.33 SDR (Special Drawing Rights-5 Temmuz 1978 tarihinde imzalanan protokolle) olarak belirlenmiştir.

8.33 SDR Limitinin aşılması, daha yüksek tazminat alma ihtimali var mıdır?

Böyle bir sorunun cevabı şu şekildedir; eğer taşımacı veya organizatör nakliyeci ağır kusurlu ise veya mal bedeli hamule senedi üzerine yazılmışsa, nakliyecinin tazminat ödeme sorumluluğunu limitleyen haklardan faydalanamaz. Taşımacı, kaybın kasıtlı kötü davranışından kaynaklanması halinde CMR savunmaları ve yükümlülük sınırlarından faydalanma hakkını kaybeder.

Kararlaştırılan zaman limitinin sonra ermesini izleyen 30 gün içinde veya kararlaştırılan zaman limiti yoksa taşımacının yükü almasından sonra 60 gün içinde yükün teslim edilmemiş olması, bunların kaybolduğuna kesin kanıt oluşturup ve bunun üzerine hak sahibi yükü kaybolmuş varsayacaktır ve tazminat talep edebilir.

Bu Sözleşmenin hükümleri gereğince bir taşıyıcı, yükün kısmen veya tamamen kaybından dolayı tazminat ödemekle sorumlu tutulduğundan, bu tazminat yükün taşınmak üzere kabul edildiği yer ve zamandaki kıymetine göre hesaplanır.

8)1975 TIR Konvansyionu

Tır Konvansiyonun Orijinal Adı**:** *Conventıon Douanıere Relatıve Au Transport Internatıonal De Marchandıses So Us Le Couvert De Carnets Tır (CONVENTION TIR),* Tır Konvansiyonun İngilizce Adı: *Conventıon On The Internatıonal Transport Of Goods Under Cover Of Tır Carnets (TIR CONVENTION, 1975),* Tır Konvansiyonun Türkçe Adı: *Tır Karneleri Himayesinde Uluslararası Eşya Taşınmasına Dair Gümrük Sözleşmesi (TIR Konvansiyonu).*

TIR Kelimesinin Açılımı

Fransızca "Uluslararası Karayolu Taşımacılığı" anlamına gelen **T**ransports **I**nternationaux **R**outiers'in baş harflerinden oluşturulan bir kısaltmadır. Zamanla TIR plakası taşıyan bütün araçlar için ortak bir isim olarak da kullanılmaya başlanan TIR, bugün artık treyleri olan uzun nakliye araçlarının tek ismi gibi kullanılmaktadır.

TIR Sisteminin temeli, 16 Haziran 1949 tarihinde yürürlüğe giren, ancak geçici nitelikte olan ve sadece az sayıda Avrupa ülkesini kapsayan yük taşımacılığı ile ilişkin olarak ortaya çıkmıştır. Geçici nitelikte olan bu TIR Sözleşmesi sistemi, teknolojideki gelişmeler ve sistemin işletilmesinde edinilen tecrübeler ışığında 1975 yılında revize edilmiş ve Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE) gözetiminde özenle hazırlanan (1975 TIR Sözleşmesi) TIR Karnesi Himayesinde Eşyaların Uluslararası Taşınmasına Dair Gümrük Sözleşmesi olarak karşımıza çıkmıştır.

1975 TIR Sözleşmesi 1978 yılından itibaren günün gelişen ekonomik şartlarına uygun olarak 20 defa revize edilmiş, en son yapılan değişiklikler ile birlikte 12 Mayıs 2002 tarihinden itibaren son şekliyle uygulanmaya başlanmıştır.

TIR Sistemi; eşyanın karayoluyla bir hareket gümrük idaresinden, bir varış gümrük idaresine kadar gerekli sayıda ülke üzerinden, mühürlü ve onaylı taşıma araçları ile arada sınır kontrolüne tâbi olmadan ve sahip olduğu uluslararası garanti zinciri sayesinde topraklarından geçtiği her ülkede ayrı bir teminata ihtiyaç olmaksızın taşınmasını sağlayan gümrük transit sistemdir. Bu işlemler gerçekleşirken, sistemin kullanıcılara sunduğu avantajlar neticesinde uluslararası kabul gören tek bir standart belge ile gereken işlem miktarı ve süresi kısalırken herhangi bir usulsüzlük durumunda ise ortaya çıkabilecek gümrük vergi ve resimleri garanti altına alınmaktadır. Bugün, dünya çapında yıllık 3 milyon dolayında TIR karnesi basılmaktadır. 2011 yılında bu karnelerin 674 binden fazlası Türk Nakliyecileri tarafından kullanılmıştır. Dolayısıyla, neredeyse 50 yıldır TIR sistemi uygulanan ülkemiz, yaklaşık %25'lik pay ile sistemin en büyük kullanıcısıdır.

TIR Karnesi uluslararası kara taşımacılığını dolayısıyla uluslararası ticaretin kolaylaştırılmasını sağlayan bir gümrük transit belgesidir. Eşya, TIR Karnesi himayesinde hareket noktasındaki gümrük idaresinden, varış noktasındaki gümrük idaresine kadar bir prosedür altında taşınır ve bu prosedüre TIR Sözleşmesi kapsamında "TIR taşıması" denir. Her bir TIR Karnesi tek bir TIR taşıması için düzenlenir. Eşya hareket, transit ve varış gümrüklerine TIR Karnesi ile beraber sunulmaktadır.

Mevcut tek uluslararası teminat zincirini idare eden organizasyon Uluslararası Kara Taşımacılığı Birliği (lRU)'dir. Türkiye'deki kefil kuruluş ise Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğidir (TOBB). TIR Sistemi ülke çapında tek merkezden denetlenmektedir.

TIR Sisteminin Amaçları

TIR Sistemi uluslararası nakliyecilerin bir veya birden fazla ülkenin kara sahasından geçerken karşılaştıkları güçlükleri azaltmak, aynı zamanda gümrük idarelerine geleneksel ulusal prosedürlerin yerine uluslararası kontrol sistemlerinin kullanılması olanağını sunmak, her devletin malların taşınması esnasındaki olası vergi kayıplarını etkin olarak önlemek amacıyla tasarlanmış olup, özellikle Doğu ve Batı Avrupa, Avrupa ile Kuzey Afrika ve Türkiye, İran, Orta Doğu ve Orta Asya arasındaki taşımalarda önemli ölçüde verimlilik artışı ve maliyet tasarrufu sağlamaktadır. TIR transit hareketlerinin sayısı yılda 3 milyonun üzerine çıkmış olup bu rakam, Orta Avrupa'daki çoğu sınır geçişinde TIR Sistemi kapsamındaki tüm tır taşımalarının % 80'ine ulaşmış bulunmaktadır. TIR Sistemi ayrıca seferin en az bir bölümü karayoluyla gerçekleştirilmek kaydıyla, demiryolu, iç suyolu ya da denizyolu ile konteynerler içinde taşınan mallar için de geçerlidir.

TIR Sisteminin Coğrafi Kapsamı

TIR Konvansiyonu ilk olarak sadece Avrupa taşımalarına yönelik olarak düzenlenmiş olup; kapsamı zamanla dünyadaki diğer bölgeler, Orta Doğu, Kuzey Afrika ve Latin Amerika'yı da içine alacak şekilde genişlemiştir. Bugün sistem, dünya çapında uygulanan yegâne transit sistemi olup; akit taraf sayısı 68'e; sistemi uygulayan ülke sayısı ise 58'e çıkmıştır.

TIR Sisteminin İşleyişinde Taraflara Düşen Sorumluluklar

a) Hükümetlerin Sorumlulukları:

1)TIR Konvansiyonunu ulusal yasal prosedürlere uygun olarak (örneğin; ulusal resmi gazetede yayınlayarak) kabul etmek ve gereken hallerde ulusal düzenlemeleri ve idari talimatları konvansiyon hükümleri doğrultusunda modifiye etmek,

2) New York'taki BM Hukuk Bürosuna katılım belgesini tevdi etmek,

3) Ulusal kefil kuruluşu yetkilendirmek ve gümrük makamları ile ulusal kefil kuruluş arasında bir taahhüt anlaşmasını imzalamak,

4)TIR işlemlerini gerçekleştirmek üzere onaylanmış gümrük idarelerinin listesini yayınlamak,

5) Gümrük memurlarını TIR gümrük prosedürlerini gerçekleştirmek üzere eğitmek,

6) Karayolu araçları ve konteynerlerinin onaylanmasından sorumlu bir mercii oluşturmak ya da tayin etmek,

7) TIR Karnelerini kullanacak gerçek ya da tüzel kişileri yetkilendirmek.

b) Ulusal Kefil Kuruluşun Sorumlulukları:

1) Ulusal gümrük makamlarıyla bir taahhüt sözleşmesinin imzalanması,

2) Halen mevcut tek uluslararası teminat zincirini idare eden Uluslararası Kara Taşımacılığı Birliği (lRU) ile bir taahhüt sözleşmesinin imzalanması,

3) Yükümlülüklerin toplamını, akit tarafların gümrük makamları lehine olacak şekilde bir sigorta şirketi, sigortacılar havuzu ya da finans kuruluşu ile birlikte karşılamak,

4) TIR Karnesi talep eden nakliyeciler ile birlikte bir taahhüt bildirimi imzalamak (kefil kuruluş bir banka garantisi, bir peşinat ya da başka şekilde bir teminat talep edebilir),

5) TIR prosedürüne erişimi olan ya da erişim talep eden nakliyecilerin doğrulanması, TIR Karnelerinin yetkili nakliyecilere dağıtılması.

c) Nakliyecinin Sorumlulukları (TIR Karnesi Sahibi Olanlar):

1) Ulusal kefil kuruluş ile (TIR Karnelerinin kullanımına yönelik koşulları öngören) bir taahhüt bildiriminin imzalanması,

2) Ulusal kuruluş aracılığıyla yetkili mercilerden TIR Karnelerini kullanmak üzere izin alınması,

3) Yetkili ulusal merciler tarafından karayolu araçları ya da konteynerler için verilecek onay belgelerinin alınması ve bu belgelerin gereken hallerde düzenli aralıklarla yenilenmesi,

4) Karayolu araçlarına ve konteynerlere TIR plakasının takılması).

d) Uluslararası Kara Taşımacılığı Birliğinin (IRU) Sorumlulukları:

1) Ulusal kefil kuruluşun uluslararası sigorta havuzu tarafından kabulünün sağlanması,

2) Yeni kefil kuruluşun kabulüne ilişkin olarak tüm ulusal kefil kuruluşların ve ulusal gümrük makamlarının bilgilendirilmesi,

3) Ulusal kefil kuruluşlara TIR Karnelerinin düzenlenmesi,

4) TIR Karnesi ve teminat sisteminin yönetimi,

5) TIR İdari Komitesinin, TIR Yürütme Kurulunun (TIRExB) ve BM AEK Gümrük Meseleleri Çalışma Grubu (WP.30) ya da TIR İletişim Grubu gibi diğer yetkili devlet kuruluşlarının çalışmalarına katılım sağlanması.

9) UBAK İzin Belgesi

Ulaştırma Bakanları Avrupa Konferansı olarak adlandırılan bir konvansiyon olan UBAK, 17 Ekim 1953 tarihinde Brüksel'de Türkiye'nin de kurucu üye olarak yer aldığı 16 ülkenin katılımıyla kurulmuştur ve 1 Ocak 1974 tarihinde yürürlüğe konmuştur. UBAK belgesi, Sekretarya tarafından üye ülkelere tanınan kota dâhilinde Ulaştırma ve Altyapı Bankalığımız tarafından belirli koşulları sağlayan firmalara her yılın başında tahsis edilen, beraberinde usule uygun olarak doldurulmuş bir seyir defteri olan ve üye ülkeler arasında gerçekleştirilen taşımalarda kullanılan izin belgesidir. 2019'da UBAK'a bağlı üye sayısı 43'dür.

UBAK'ın kuruluş amacı, karayolu eşya taşımacılığının kademeli olarak serbestleştirilmesine yönelik olarak, üye devletlerin hem farklı ülkelerin karayolu nakliyecileri hem de farklı taşıma türleri arasındaki rekabet koşullarının uyumlu hale getirilmesine yönelik somut çalışmalar yapmaktır.

UBAK'ın bir diğer kuruluş amacı ise ''yeşil'' araçlara yönelik gürültü ve egzoz emisyonlarına ilişkin standartları ve "daha yeşil ve güvenli" araçlar ile ''EURO3 ve güvenli'' ve ''EURO4 güvenli'' araçlara yönelik daha da katı emisyon standartlarının yanı sıra güvenlikle ilgili zorunlulukları ortaya koymak, çevreye saygılı ve güvenli taşıtların kullanımını teşvik etmek ve böylelikle sürdürülebilir hareketliliğin sağlanmasına katkıda bulunmaktır.

UBAK Belgeleri, yıllık olarak dağıtılıp kullanılmaktadır. 01 Ocak-31 Aralık tarihleri arasında üzerinde yazan yıl için geçerlidir ve süresi dolduğu zaman Bakanlığı'na iade edilmesi gerekir. UBAK Belgeleri, taşıma boyunca araçta bulundurulmak zorundadır. Bu belge başka bir firmaya devredilemez.

UBAK belgeleri kullanılacak araca göre 4'e ayrılmaktadır. Kategori çeşitleri şu şekildedir;

a- Konvansiyonel UBAK Belgeleri:
UBAK Sekretaryası tarafından her ülkeye baz kotası ile eşit sayıda tahsis edilir. Sadece konvansiyonel motorlu taşıtlarca kullanılır.

b- b- EURO-1 (Yeşil araç - Green Lorry) UBAK Belgeleri:
UBAK Sekretaryası tarafından her ülkeye baz kotasının 2 katına yüzde 10 ilave edilerek tahsis edilir. EURO-1, EURO-2 ve EURO-3 motorlu taşıtlarca kullanılabilir. Belge üzerinde CEMT yazılı kamyon logosu mevcuttur.

c- EURO-2 (Daha yeşil ve Güvenli Araç - Greener and Safe Lorry) UBAK Belgeleri: UBAK Sekretaryası tarafından her ülkeye baz kotasının 4 katına yüzde 20 ilave edilerek tahsis edilir. EURO-2 ve EURO-3 motorlu taşıtlarca kullanılabilir. Belge üzerinde CEMT yazılı kamyon üzerinde S logosu mevcuttur.

d- d- EURO-3 (EURO-3 Safe) UBAK Belgeleri:
UBAK Sekretaryası tarafından her ülkeye baz kotasının 6 katına yüzde 40 ilave edilerek tahsis edilir. Sadece EURO-3 motorlu taşıtlarca kullanılabilir. Belge üzerinde CEMT yazılı kamyon üzerinde 3 logosu mevcuttur.

10) Geçiş Belgesi ve Geçiş Belgeleri Dağıtım Esasları Yönergesi

Aramızda İkili Karayolu Anlaşması bulunan ülkeler ile bir yıl içerisinde yapılacak taşıma sayılarını belirleyen ve sefer sırasında aracın üzerinde bulunması gereken kıymetli evraklardan bir tanesidir. Geçiş belgeleri ülkeler ve taşıma şekillerine göre çeşitlilik gösterir. Her ülke ile geçiş belgesi kotamız ayrı olup evraklar da farklıdır.

Ülkemizde geçiş belgeleri C türü, L2, M3 ve R2 yetki belgesi sahibi firmaların "kamyon, kamyon-römork, çekici+yarı-römork ve yarı-römorkları" için düzenlenir. İstiap haddi 10 tondan az olan taşıtlara geçiş belgesi verilmez. Kara sınır kapılarımız olan komşu ülkelere yönelik 2'li taşımalarda; 3,5 ton ve üzeri araçlara, oto taşımaları ve özel donanımlı taşıtlara verilir.

Kullanım Şekline Göre Geçiş Belgeleri

1) İkili Geçiş Belgesi,
2) Transit Geçiş Belgesi,
3) Boş Yük Alma Belgesi,
4) Üçüncü Ülke Geçiş Belgesi,
5) Çok Girişli Geçiş Belgesi,
6) Tektip Geçiş Belgesi, şeklindedir.

a) Geçiş Belgeleri Dağıtım Esasları Yönergesi

Uluslararası Taşıma Anlaşmaları ve bunlara bağlı olarak imzalanan protokoller uyarınca Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından sağlanan geçiş belgelerinin Türk taşımacılarına dağıtım işlemlerinin, Geçiş Belgeleri Dağıtım Esasları Yönergesi çerçevesinde yürütüldüğü belirtilmektedir.

Bu yönergenin amacı, Türkiye ile yabancı ülkeler arasında yapılan Uluslararası Karayolu Taşıma Anlaşmaları ve bunlara bağlı olarak imzalanan Protokoller uyarınca; Bakanlıkça sağlanan geçiş belgelerinin, Karayolu Taşıma Yönetmeliğine göre, Bakanlıktan C türü, L2 ve M3 yetki belgesi almış olan gerçek ve tüzel kişilerin taşıt belgesinde kayıtlı özmal ve sözleşmeli taşıtları ile R2 yetki belgesi sahiplerine dağıtımını düzenlemektir. Bu yönerge Bakanlıktan C türü, L2, M3 ve R2 yetki belgesi almış olan ve geçiş belgesi talebinde bulunan gerçek ve tüzel kişileri kapsar. Bu yönerge, 655 sayılı Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu ve bu Kanuna istinaden hazırlanan Karayolu Taşıma Yönetmeliği ile İkili ve Çok Taraflı Uluslararası Karayolu Taşıma Anlaşmalara ve Protokollere dayanılarak hazırlanmıştır.

Karayolu Taşımacılığında Çalışma Saatleri ve Dinlenme Sürelerine İlişkin 153 Sayılı Sözleşme

Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından Cenevre'de toplantıya çağrılan ve 6 Haziran 1979 tarihinde toplanan Uluslararası Çalışma Örgütü Genel Konferansı 65. oturumunda; oturum gündeminin 5. maddesini oluşturan, karayolu taşımacılığında çalışma ve dinlenme sürelerine ilişkin çeşitli önerilerin kabulüne karar verdikten sonra, bu önerilerin uluslararası bir sözleşme biçimini almasına karar vererek, Çalışma ve Dinlenme Süreleri (Karayolu Taşımacılığı) Sözleşmesi 1979 yılında kabul edilmiştir. 21 Maddeden oluşan bu sözleşmenin hükümlerinin incelenmesi durumunda Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Yapan Taşıtlarda Çalışan Personelin Çalışmalarına İlişkin Avrupa Anlaşması (AETR Konvansiyonu) maddeleri ile çok yakınlık arz ettiği bilgisi paylaşılması uygun olacaktır.

İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC)

Tahkim, taraflar arasındaki uyuşmazlıkların devlet mahkemeleri yerine hakem adı verilen kimseler aracılığı ile nihai olarak çözümlenmesidir. İstanbul Tahkim Merkezi, gerek Türkiye'deki gerekse yurtdışındaki ticari aktörler arasındaki uyuşmazlıkların kurumsal tahkim yoluyla bağlayıcı, nihai ve icra edilebilir olarak çözümlenmesi için yargılama hizmeti sunmaktadır. Tarafların, aralarındaki doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların İstanbul Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları uyarınca tahkimde çözümleneceği hakkında anlaşmaları yeterlidir. İstanbul Tahkim Merkezi, ticari hayatın ihtiyaçlarına cevap veren, hızlı, uzmanlaşmış, esnek, devlet mahkemelerine göre çok daha az masraflı bir yargılama hizmeti sunmaktadır.

İstanbul Tahkim Merkezi Tahkimi, uyuşmazlıkların devlet mahkemelerine göre daha hızlı ve etkin bir şekilde çözümlenmesini sağlar. İstanbul Tahkim Merkezi Tahkimi sonucunda verilen hakem kararları, tıpkı mahkeme kararları gibi icra daireleri vasıtasıyla icra edilirler. Hakem kararlarının, temyize gidilmeksizin derhal icrası söz konusudur.

İstanbul Tahkim Merkezi Tahkimi, satım, dağıtım, inşaat, finans, şirketler hukuku gibi taraflar arasındaki uyuşmazlığın doğduğu alanda uzmanlaşmış, hakem adı verilen kişi veya kişilerce çözümlenmesini sağlamaktadır. Taraflar, uzman hakem veya hakemleri serbestçe seçebilirler.

İstanbul Tahkim Merkezi Tahkimi, devlet mahkemelerinden daha esnek bir yargılama hizmeti sunmaktadır. Tahkim usulü, taraflarca ve hakemlerce, uyuşmazlığın özelliğine göre, tarafların adil yargılanma hakkı ihlal edilmeden şekillendirilebilir. Böylelikle uyuşmazlığın çok daha ayrıntılı bir şekilde ele alınarak, çok daha iyi bir şekilde açıklığa kavuşturulması sağlanabilir. İstanbul Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları usulü zaman çizelgesi sayesinde taraflara her aşaması öngörülebilen bir yargılama sunar.

İstanbul Tahkim Merkezi Tahkimi, devlet yargısından farklı olarak aleni değildir. Böylelikle tahkimle ilgisi olmayan kişilerin, uyuşmazlık ve uyuşmazlığın neticesi hakkında bilgi sahibi olmaları engellenebilir. İstanbul Tahkim Merkezi Tahkim Kurallarına göre verilen hakem kararları, İstanbul Tahkim Merkezi Tahkim Divanı'nın onayına sunulmaz.

UNCITRAL Model Kanunu uyarınca hazırlanmış 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu ile 1958 tarihli New York Sözleşmesi ve 1961 tarihli Cenevre-Avrupa Sözleşmesi'ne taraf olan Türkiye, milletlerarası bir tahkim için gerekli tüm hukuki düzenlemelere sahiptir.

İstanbul Tahkim Merkezi'nin İstanbul Finans Merkezi'nin bir parçası olarak kanunla kurulmuştur. Modern tahkim ve arabuluculuk kuralları gözetilerek hazırlanan İstanbul Tahkim Merkezi Tahkim ve Arabuluculuk Kuralları, 26 Ekim 2015 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Çağdaş ve yenilikçi düzenlemeler barındıran Kurallar, tahkim ve arabuluculuk süreçlerinin

güncel ihtiyaçlarına cevap verecek niteliktedir. Tahkim Kuralları, Seri Tahkim, Acil Durum Hakemi ve ad-hoc tahkimlerde hakem atanmasına ilişkin modern düzenlemeler barındırmaktadır. İstanbul Tahkim Merkezi hakem kararları nihai ve bağlayıcı olup, dünyanın her yerinde icra edilme gücüne sahiptir.

İstanbul Tahkim Merkezi, Milli ve Milletlerarası Tahkim Divanları ile Sekretarya'dan oluşmaktadır. Tahkim Divanları, tahkim yargılamasının en etkin şekilde sürdürülebilmesini temin etmektedir. Milletlerarası Tahkim Divanı, çoğunluğu yabancı, dünya çapında üne sahip prestijli hukukçulardan oluşmaktadır. İstanbul Tahkim Merkezi Sekretaryası ise Kurallarda belirtilen görevleri yerine getirmenin yanı sıra, taraflar, taraf vekilleri, hakemler ve yargılamaya katılan diğer kişilerin yargılama ile ilgili her türlü sorusuna cevap vermektedir.

Uyuşmazlıkların uzman kişilerce en etkin şekilde, tarafsız, esnek ve gizlilik içerisinde çözümlenmesi amacıyla milletlerarası standartlarda hizmet sunan İstanbul Tahkim Merkezi Kuralları uyarınca davaların, devlet mahkemelerine kıyasla çok daha kısa sürede ve çok daha az masrafla sonuçlandırılması mümkündür.

İstanbul Tahkim Merkezi, Türkiye'nin köprü konumunda olduğu Avrupa, Asya, Orta Doğu ve Afrika arasındaki büyüyen ticaret açısından milletlerarası standartlarda alternatifi olmayan bir yargılama hizmeti sunmaktadır.

Sonuç

Türkiye'nin coğrafi konumu itibari ile Dünya'nın önemli kavşak noktalarından birisine sahip olduğunu belirtmek doğru bir yaklaşım olacaktır. Türkiye, Asya'yı Avrupa'ya bağlaması dolayısıyla lojistik sektörü başta olmak üzere özellikle karayolu taşımacılığı Türkiye'de ciddi ekonomik boyutlara ulaşmıştır. Sahip olduğumuz karayolu taşımacılığı potansiyelini arttırmak ve ülke ekonomisine katkı sağlayabilecek olan lojistik sektörü geçmiş süreçlere bakıldığında devlet kurum ve kuruluşları tarafından hem ulusal hem de uluslararası platformlarda desteklenmiştir ve desteklenmeye de devam etmektedir. Yapılan uluslararası birçok sözleşmeye imza atılması ve uygulanması bunun en güzel örnekleridir. Dünyadaki lojistik sektöründe ve özellikle karayolu taşımacılığı konularındaki güncel gelişmeleri her zaman takip etmeli, yaşanan problemleri biran önce çözmeli ve bu sektörde ülke olarak öncü olmalıyız.

Kaynakça

AYDIN, F , ORAL, M . (2019). TÜRKİYE'DE KARAYOLU ULAŞIMININ TARİHSEL GELİŞİMİ. Journal of Awareness , 3 (5) , 257-266 . DOI: 10.26809/joa.2018548635.

Çetin, B., Barış, S. ve Saroğlu, S. (2011) ''Türkiye'de Karayollarının Gelişimine Tarihsel Bir Bakış'', *Çankırı Karatekin Üniversitesi iktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 1(1), 123-150.

Ökse, T. (2005) ''Kızılırmak ve Fırat Havzalarını Birbirine Bağlayan Eski Kervan Yolları'' *Bilig Dergisi*, 34, 15-32.

Tıraş, M. (2002) ''Ulaşımın Yerleşmeye Etkisine Bir Örnek "Pozantı" '', *Türk Coğrafya Dergisi*, 38, 121-131.

Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM) (2014) *Dün, Bugün, Yarın,* http://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionImages/KGMimages/Gorseller/DundenBuguneKarayollari/tarihce.pdf, Erişim Tarihi: 27.10.2019.

Karluk, S.R. (2009) *Cumhuriyetin İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yapısal Dönüşüm,* Beta Basım, İstanbul.

Türkiye İstatistik Kurumu (2019), Temel İstatistikler, Ulaştırma ve Haberleşme,

Motorlu Kara Taşıt Sayısı http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist

Yıldız, A. (2008), "Ulaşım ve Trafik Politikalarında "Planlama" Zorunlu", *Mühendis ve Makine Dergisi*, Sayı. 580, Cilt. 49, ss. 38-51.

Bezgili, H. Ve Köksal T. (2012). Karayolu Taşımacılık Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara.

Karayolu Düzenleme Genel Müdürlüğü – UBAK İzin Belgesi Dağıtım Esasları Yönergesi
http://www.kugm.gov.tr/BLSM_WIYS/KUGM/tr/Belgelik/guncel_haber/20180129_141248_2769_1_64.html

İHKİB: İstanbul Hazır Giyim Ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği - Geçiş Belgeleri Dağıtım Esasları Yönergesi
https://www.ihkib.org.tr/fp-icerik/ia/d/2019/04/08/gecis-belgeleri-dagitim-esaslari-yonergesi-20190408101710024 7-79BDE.pdf

Uluslar arası Çalışma Örgütü (ILO) - Karayolu Taşımacılığında Çalışma Saatleri ve Dinlenme Sürelerine İlişkin 153 Sayılı Sözleşme
https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377296/lang--tr/index.htm

KÜLTÜR VE KÜLTÜREL TASNİFLER: EDWARD HALL'UN YAKLAŞIMLARI

Öğr. Gör. Sinan Can ALTUNTAŞ
ORCID ID: 0000-0002-6550-4264
Başkent Üniversitesi / Kahramankazan MYO / Dış Ticaret Programı

Özet

Kültür hayatımızın her anında var olan, insanın davranışlarını, düşüncesini, hal ve hareketlerini, dünyaya bakış açısını etkileyen çok geniş bir kavramdır. ''Kültür'' kavramının tanımını birçok bilim adamı, antropolog ve araştırmacı çok uzun süredir yapmaktadır. Kültürün kabul edilmiş olarak yaklaşık 160'a yakın kavramsal tanımı bulunmaktadır. Kültür kavramı çok uzun süredir hayatımızda bulunmaktadır; fakat kültürün bilimsel ve teknik olarak incelenmesi 20. yüzyılın sonlarında gerçekleşmiştir. 1960'lı yıllarda kültür konusunda ciddi çalışmalar ve teoriler oluşturan Edward T. Hall'ın tasnifleri dikkat çekicidir. Edward Hall kültürel tasnifler konusunda kültürlerarası iletişimin öncüsü olarak literatürde kabul edilmektedir. Hall' un çalışmalarının diğer çağdaş antropologlardan ayrışmasındaki en önemli nokta; kültürlere daha önce de uygulandığı gibi makro ölçekte değil, mikro ölçekte yaklaşmasıdır. Bu yaklaşım; tek bir kültürü mercek altına alıp o kültüre odaklanmak yerine farklı kültürlerin üyeleri arasındaki etkileşimi incelemektir. Kültürlerarası iletişim konusunda geniş ve dar bağlam kuramı, yüksek ve düşük bağlamlı iletişim ve kültür, tekli kronik zaman ve çoklu kronik zaman, kişisel alan teorisi, sözlü ve sözsüz iletişim, uzantı aktarımı teorisi gibi önemli çalışmaları bulunmakta ve bu çalışmalar ile literatürde kendisinden söz ettirmiştir. E. Hall, kültürlerarası iletişimin çerçevesini çizmiş ve kapsamını belirlemiştir. ''İletişimin kültür, kültüründe iletişim'' olduğunu, dil kullanımının iletişimin bir aracı olduğu ve kültürün gelişmesinde çok faydalı olduğu belirtilmektedir. Hall, kültürün elementlerini; zaman, uzay veya mekân algısı, nesne, arkadaşlık ve kişilerarası davranışlar olarak belirtmiş ve kültür bilimine önemli katkılar yapmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Kültürel Tasnifler, Edward Hall

I-GİRİŞ

A- Kültür ile İlgili Tanımlar ve Kültürün Unsurları

Kültür sözcüğü Latince "colere" kökünden gelir. ''Colere'' bakmak, işlemek anlamındadır. ''*Agricultura''* tarla bakımı, ''*cultura animi''* ruh bakımını ifade eder. Bu anlamda, kültürün hem bir bakım işi, hem de bu bakımın sonunda erişilen bir durum olduğu ifade edilebilir.

Yapılan bir araştırmaya göre kültürün 160'dan fazla tanımı olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan bir kısmı; Tylor uygarlıkla aynı gördüğü kültürü: "bir toplumun üyesi olarak insanoğlunun kazandığı bilgi, inançlar, sanat, ahlak, yasalar, görenekler ve tüm öteki beceri ve alışkanlıkları içeren karmaşık bütün'' olarak tanımlamıştır (Meydan ve Polat, 124, 2010).

Kültür ayrıca 1) "belirli bir toplumu oluşturan insanlar tarafından paylaşılan bilgiler, inançlar, değerler, gelenekler, alışkanlıklar ve davranışlar", 2) "bir insan topluluğunun kendi tarihi gelişimi hususunda sahip olduğu şuur", 3) "bir yerde ve birlikte yaşayan belli bir toplumun yaşayış biçimi" olarak da tanımlanmıştır. Tarihsel bir bakış açısıyla tanımlandığında ise kültür, 4) "Toplumların, tarihlerinden devraldıkları maddi ve manevi mirasların toplamıdır" şeklinde çeşitli tanımlamalara sahiptir.

Kültür genel anlamda, bir grup insanın bireysel ve toplumsal yaşamlarını anlamada, düzenlemede ve yapılandırmada kullandıkları inançlar ve değerler sistemi olarak

tanımlanabilir. Hofstede; kültürü, ‘’bir grubu diğer bir gruptan ayıran ortaklaşa programlanmış zekâ (akıl)’’ olarak tanımlamaktadır. Tayeb’e göre kültür, ‘’bir topluluk tarafından öğrenilmiş, paylaşılmış, onların maddi ve maddi olmayan yaşam tarzlarını etkileyen, tarih boyunca gelişmiş değerler, tutumlar ve anlamlar bütünü’’ olarak belirtmiştir. Yine kültür konusunda yaptığı çalışmaları ile bilinen Trompenaars ve Hampden-Turner kültürü; ‘’bir toplumun zaman içerisinde yüz yüze geldikleri problemleri çözmek için geliştirdikleri bir dizi kurallar ve metotlar’’ olarak tanımlamıştır (Özsoy, 37-38, 2018). Malinowski kültürü; ‘’kullanım ve tüketim maddelerinden, çeşitli halk gruplarının yapısal hak ve görevlerinden, insan düşünce ve becerilerinden, inanç ve alışkanlıklardan oluşan tümel bir bütün’’ olarak tanımlamıştır. Mintzberg’e göre; ‘’kültür, dünyanın yorumlanmasından, uygulamalardan ve bunları yansıtan insan eliyle yapılan şeylerden oluşmuştur’’ diye belirtir. Kültür bir grup insanın zaman içinde yarattığı paylaşılan anlamdır (Kaya, 567, 2018). Kültür bir toplumu karakterize eden düşünce ve değerler biçimini, aynı zamanda, maddi kültürler açısından sanatta, müzikte, edebiyatta, modada mimaride, yiyecekte, sporda, alet-edevatta ve toplumu karakterize eden diğer varlıkların yansımasını gösterir. Yani kültür; toplumu toplum yapan şey, toplumun herhangi bir kesiminin, herhangi bir sınıfının yarattığı bir şey değil, bir bütün olarak toplumun mahsulüdür. Kültür, organik bakımdan iktisadi ve siyasi alanla bir bütünlük oluşturan, bu iki alan arasındaki bağlantıları kuran ve sürekli kılan anlam, değer ve düşünceler bütünü olarak tanımlanabilir. Kültür kavramı, çoğunlukla, bir toplumun duyuş ve düşünü birliğini sağlayan bütün değerlerinin tümü olarak tanımlanmaktadır (Meydan ve Polat, 124, 2010). Kültürü oluşturan unsurlar; değerler, normlar, inançlar, semboller ve dil olarak beş gruba ayrılmaktadır (Özsoy, 37-38, 2018).

Kültürler, yüksek ve düşük bağlamlı (konteks) kültürler olarak ikiye ayrılabilir. *Yüksek bağlamlı kültürler;* “ima” kültürleridir. Burada düşüncelerin açık açık ifade edilmesi yerine ima yoluyla aktarılması söz konusudur. Yüksek bağlamlı kültürlerde konuşma olmasa bile bir iletişim, mesaj verme söz konusudur. *Düşük bağlamlı kültürlerde;* ise düşünceler doğrudan sözcüklerle ifade edilir. Açık iletişime sahip bu kültürlerde yöneticiler “düşündüğünü söyle, söylediğini kastet” ilkesine göre hareket ederler. Fikirler açıkça savunulur.

Kültürü, maddi ve manevi olmak üzere ikiye ayırabiliriz. *Maddi kültür;* bir toplumun kullandığı kap-kacak, giyim eşyaları, her türlü alet, teknik araçlar, makineler ve fabrikalardır. *Manevi kültür*; ise bir toplumun en başta dili, edebiyatı, sanatı, bilimi, felsefesi, halk inançları ve halk kültürü, örf ve adetleri, ahlak kuralları, normları, düğün şekilleri, yemek yeme şekilleri vb. şeylerdir. Bu iki kültür arasında da önemli ilişkiler mevcuttur. Manevi kültürün en başta gelen ve en önemli unsuru dildir. Çünkü dil, öteki kültür unsurlarının hepsini içermekte ve aynı zamanda bunların gerek yeni nesillere ve gerekse çağımızdan yüzyıllarca sonrasına dille aktarılabilme özelliğine sahiptir. (Meydan ve Polat, 126, 2010).

Bireyin kendi kültürel değerlerini merkeze alarak başka kültürleri kendi kültürünün değer sistemiyle değerlendirmesi ve yargılaması “*Etnosantrizm*” olarak adlandırılır. Yeni ve bilinmeyene karşı yaşanan kültür olgusu ‘’*kültür şoku’’* olarak ifade edilirken bu durum doğal bir tepkidir. ‘’*Kültürel rölativizm’’* mutlak bir doğru olamayacağı, neyin doğru neyin yanlış olduğunun kültürden kültüre değişeceği anlamına gelmektedir.

‘’Örgüt kültürü’’ bir örgütün üyeleri tarafından bilinçsizce uygulanan paylaşılan değerlerin yani inançlar ve temel varsayımların en derin seviyesi olarak tanımlanmaktadır. *‘’Alt Kültür’’* belirli bir kültür içinde milliyet, din, dil, yaşam tarzı, ırk, coğrafi bölge gibi özellikler temelinde daha homojen özelliklere sahip olan kültüre denir (Özsoy, 40, 2018).

B- Kültürün Çerçevesi, Kapsamı ve Boyutu

Kültür yönetim alanında 1980'lerde keşfedilmiştir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programına göre Dünyada 10.000 civarında farklı kültür çeşidi bulunmaktadır. Kültür birçok sosyal bilim dalı ile yakından ve uzaktan bağlantılı ve bağımlı bir kavramdır. Kültürün uluslararası ticaret, yönetim organizasyon, işletmecilik vb. gibi sosyal bilimlerin alt dalları ile bağlantısı rahatlıkla görülebilmektedir.

Küresel pazarlarda faaliyet gösteren firmaların karşılaştıkları en büyük sorunlardan biri kültürel farklılıklardır. Çok kültürlü bir arenada faaliyet gösteren işletmelerin bu kültürlerin özelliklerine göre farklı stratejiler belirlemesi şarttır. Ancak bu şekilde kültürel farklılıkların yönetimi firmalara uluslararası ticarette üstünlük kazandırabilir. Bireyin değer yargıları, davranışları, normları ve olayları değerleme biçimleri genel olarak yaşadığı toplumun kültürel özellikleri tarafından etkilenmektedir. Dünyaya gelen bir çocuk, dilini, dinini, yeme-içmesini, çevresini, sosyal yaşantısını, çocuk yetiştirmesini, görgü kurallarını, manevi değerlerini belirli bir kültür kalıbı içerisinde öğrenir. Kültür, bireylere neyi yapıp yapamayacağından, neyi yiyip, kime saygı göstereceğine kadar pek çok şey öğretir. Birey bunları o kadar iyi benimser ve içselleştirir ki bunun dışında olan şeyleri doğru olarak kabul etmez. Kültürün insan davranışları, mimikler ve konuşma şekilleri üzerine büyük etkisi vardır. Farklı kültürlerden olan insanlar bunları anlayıp yorumlamakta zorlanacak, hatta bunun neticesi olarak yanlış anlaşılmalar ortaya çıkabilecektir. Kültür söz konusu olduğunda, ülkelerden çok toplumlar ön plana çıkar.

Hollandalı antropolog Hofstede'e göre, kültürün altı boyutu şu şekilde sıralanabilir: (i) Bireycilik- kolektivizm, (ii) Güç mesafesi, (iii) Belirsizlikten kaçınma, (iv) Erillik-dişilik, (v) Uzun ve kısa döneme odaklanma, (vi) Hoşgörülü/baskıcı yaklaşım (Hofstede, 2011: 8) şekillerindedir.

Henrich, kültürel benzerliklerin insanlarda benzer adalet, ceza ve ekonomik karar alma süreçlerinin oluşmasına yol açtığını iddia etmiştir (Özsoy, 46, 2018).

Örgüt kültürünün yönetilebilir bir olgu olduğunun, iyi yönetildiğinde örgüt performansını ve rekabet üstünlüğünü olumlu yönde etkileyeceğinin anlaşılmasıyla, örgüt stratejisi için önemi ifade edilebilmektedir. Örgütün zengin ve baskın olan kültürü strateji belirlemede etkin rol oynar (Kaya, 567,2018). Kültür, örgütten örgüte değişmektedir ve dolayısıyla farklılık kaynağı olup, örgütü rekabet avantajına götürdüğü ifade edilmektedir.

Genel kabule göre kültür üç kısımda değerlendirilir;

1) Kurumların ve törenlerin oluşturduğu **toplumsal kültür**,
2) İnsan yapımı nesneler ve becerilerden oluşan **maddî kültür**,
3) Düşünce ürünleri ve uzlaşımlar vasıtasıyla oluşturulmuş **zihinsel kültürdür** (Meydan ve Polat, 126, 2010).

Bir toplumda kültürün işlevleri;

1) Toplumda bir yaşama şeması veya yaşama deseni sağlaması,
2) Kültürün toplumun değerlerini bir araya getirmesi, içermesi ve yorumlaması,
3) Kültürün sosyal dayanışma için bir temel oluşturması,
4) Her toplumda farklı olduğu için toplumların birbirinden ayrılmasını sağlaması ve
5) Sosyal kişiliğin oluşmasında en önemli faktör olarak belirtilmektedir (Meydan ve Polat, 126, 2010).

C- Kültürün Özellikleri

Kültürün temel özellikleri şu şekildedir. Kültür; paylaşılır, öğrenilir, olduğu gibi kabul

edilir, sorgulanmaz, semboliktir, dil aracılığı ile aktarılır, denetim mekanizmasıdır, ihtiyacı karşılar, değişebilir, küreselleşme sürecinden etkilenmektedir.

Stephens ve Greer yaptıkları çalışmada, kültürün insanların anlama, yorumlama ve çalıştıkları kişileri değerlendirme, tüketim davranışı, karar verme, yönetim tarzı, takım çalışması, kişilerarası güven ve kadının iş hayatındaki rolü gibi birçok konuda etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Kültürel farklılıkların belirleyicileri arasında dil, din, teknoloji, sosyal yapı, eğitim, estetik, değer ve tutumlar yer almaktadır (Özsoy, 40, 2018).

Yönetim kavramının genelliği bir toplum ve devletle sınırlı değildir ve yönetimin fonksiyonlarının uygulanması kültürden kültüre değişiklik gösterebilmektedir. Bu yönüyle, evrensel bir boyuta ve değere sahip olan yönetim yaklaşımları ile yerel kültürel öğe ve değerler arasında ilgi ve ilişki kurabilmenin mümkün olduğu ifade edilebilir.

Kültür birçok örgütsel değişken üzerinde etkili olduğu gibi liderlik üzerinde de etkilidir. Liderlik sosyal olarak inşa edilmekte olduğundan sosyal ve kültürel çevrenin etkilerinin görülmesi kaçınılmazdır. Yapılmış olan bazı çalışmalar liderlik davranışının ülkeden ülkeye değişiklik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Kültür hem liderlik davranışları üzerinde hem de liderlik davranışını izleyenlerin algılamasında etkili olmaktadır.

Belirli bir kültürde yeni bir kültür olgusunu başlatan, yaratan ya da başka bir yerden (dışarıdan) getiren yukarı tabaka ve serbest meslek sahibi orta tabakadır. Kültür, daha sonraları bir miktar gecikmeyle aşağı tabakaların kültürüne de nüfuz eder. Kural olarak, yeni kültür olgularının yönü yukarı sınıflardan alt sınıflara doğrudur (Arslantaş, 105, 2008).

Genel olarak kültür, hep birleştirici yönü ile vurgulanmıştır. Ancak kültür sadece bir birleştirici değildir aynı zamanda ayırıcı olma özelliğine de sahiptir. Çünkü kültür, genel olarak karşıtlarını da yaratmaktadır (Arslantaş, 105, 2008).

Kültürün ulusal olabilmesi için toplumsal yaşayış tarzı olarak, belirli bir toplumun bütün bireylerinde inanç, düşünce, duygu ve davranış ilişkilerini sağlaması gerekmektedir (Arslantaş, 106, 2008).

Hayat daima ileriye doğru aktığı için bireyin, toplumun ya da kültürün değişmesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla önemli olan değişimin niteliği ve boyutlarıdır. Kültürel değişim toplumdaki kişi veya grup yeniliklerinin sebep olduğu "iç" etkenlerden ya da uluslararası etkileşime bağlı olarak ortaya çıkan "dış" etkenlerden kaynaklanabilir (Arslantaş, 107, 2008).

Kültür konusu kişilik ve kimlik kavramları ile iç içedir. Bu iç içelik kültürün kişiliği, kişiliğin de kimliği etkilemesi şeklinde gerçekleşmektedir. Kültürel değişme ya da etkileşimin insan üzerindeki etkilerini toplumsal yaşamın her alanında görmek mümkün olabilmektedir (Arslantaş, 110, 2008). Ayrıca kültürün toplumsal yaşamdaki işlevi, iktisadi ve siyasi alanlar arasındaki organik bağı kurmasında yatmaktadır.

D-Kültür ile İlgili Genel Bilgiler

Kültür, küreselleşme ile gelişmektedir; çünkü insanlar farklı ülkelerde farklı kıtalarda birbirleri ile iletişime geçip etkileşime girmekte ve işbirliği yapmaktadır. Özellikle üretim ve ticaretin uluslararası boyutlarda olması bir nevi kültürün de ihracatına ve ithalatına zemin hazırlamaktadır.

Kültürel benzerliklerin uluslararası ticareti pozitif yönde etkilediğini öne süren görüş daha yaygın kabul görmektedir. Bu görüşe göre kültürleri benzer olan ülkeler arasında dış ticaret yapmak daha kolaydır (Örneğin; Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ticaret ilişkisi). Ancak bu durumda dış ticaret nispeten sınırlı bir pazarda gerçekleşebilir. Diğer taraftan iyi yönetildiği takdirde kültürel farklılıklar da dış ticareti olumlu yönde etkileyebilir (Özsoy, 37, 2018). Birbirine yakın iki kültüre sahip olan ekonomiler daha fazla ticari ilişkilere girebilirler.

Bunun bir nedeni iki ekonomide üretilen ürünlere duyulan karşılıklı zevk ve tercihlerin yakın olması ve ticari maliyetlerin düşük olmasıdır (Özsoy, 46, 2018).

Bireyin değer yargıları, davranışları, normları ve olayları değerleme biçimleri genel olarak yaşadığı toplumun kültürel özellikleri tarafından da etkilenmektedir (Özsoy, 37, 2018).

Linder'in, benzer zevk ve tercihlere sahip ekonomiler arasında ticari ilişkilerin gelişeceğine dair "Tercihlerde Benzerlik Hipotezi" bu konuda yapılmış önemli çalışmalardandır. Linder'e göre çeşitli kültürel ve siyasi benzerlikler, ticaretin coğrafi yönünü azaltmaksızın değiştirecektir. Ülkelerarası kültürel farklılıklar ise etkileşimi karmaşık hale getirebilir, güven ve iyi ilişkilerin gelişimini engelleyebilir. Ticaret ve ekonomik işbirliği, kültürel benzerliğe dayanır. Aynı kültürel kimliğe (din, dil vb. gibi) sahip insanların birbirine güvenmeleri ve birbirleriyle iletişim (işbirliği) halinde olmaları çok daha kolay ve etkindir (Özsoy, 46, 2018).

Kültürel farklılıklar kişisel ve toplumsal değerlerdeki farklılıkları ve iş yapma tarzındaki değişiklikleri içermektedir. Firmaların tüketici ve toplum üzerinde nasıl bir kültürel değişim uygulayacağını planlamaları kadar, kendilerinin de girdikleri kültürlerden nasıl etkileneceklerini ve uyum sağlayıp sağlayamayacaklarını iyi analiz etmeleri gerekmektedir. Girişimciler, iş yapacakları ülkelerin kültürlerini araştırmak ve anlamak için kültür çözümlemesi yapmalıdırlar. Girişimciler kendi inanç ve geleneklerini iyi bilmeli ayrıca başka yaşam şekilleri ve dünya görüşlerinin bütünlüğünün ve değerlerinin farkına vararak hoşgörülü olmalıdırlar (Özsoy, 46, 2018).

Kültürel kuramlara göre bir kişi, grup veya organizasyon, başka bir kültürel çevrede kendi kültürünün normlarıyla davranmayı sürdürürse dışlanabilir.

Dış ticarette etik yaklaşım ilkesi, uluslararası işletmelerin yerel kültüre gereken saygıyı göstermesi ve neyin doğru, neyin yanlış olduğuna karar verirken içinde bulunduğu durumu göz önüne alması gerektiğini ifade etmektedir. Bu ilkeye göre doğrular mutlak olarak değil, duruma bağlı olarak belirlenmelidir. Uluslararası işletmelerin ev sahibi ülke değerleri ile kendi ülkelerinin değerleri çatıştığı zaman hangisini temel alacakları bir sorun olmuştur. Önceleri "benim doğrularım mutlak doğrulardır" anlayışıyla kendi standartlarını empoze etmeye çalışmışlardır. Daha sonra "Roma'dayken Romalılar gibi yap" politikasının orada ayakta kalabilmek için daha doğru olduğu, ahlak kurallarının göreli olduğu anlayışı ortaya çıkmıştır (Özsoy, 48, 2018). Uluslararası işletmeler yeni bir pazara giriş yaparken küresel vizyonları ile bölgesel bakış açılarını birbirlerine adapte ederek başarılı olabileceklerdir.

Örgüt kültürü, yöneticilerin davranışlarında güçlü bir etkiye sahiptir. Kültürün, örgütün stratejik yöneliminde etkisi vardır ve güçlülüğünün ya da zayıflığının kaynağı olduğu ifade edilmektedir. Strateji oluşumu kültürde köklenen bir süreç olarak ele alınmaktadır. Kültür, *karar verme tarzını* etkiler, inançlara paylaşılan bağlılık örgütsel davranışta sürekliliği teşvik ettiği için *stratejik değişime dirence* neden olur. Örgüt kültürü örgüte özgüdür, taklit edilemez ve rekabet avantajı yaratan stratejik bir kaynaktır. Örgütsel girişimleri tamamlamakta kültürün önemi büyüktür ve örgüt kültürü teknolojiye adaptasyon ve örgütsel büyüme arasındaki bağlantıyı destekler. Örgüt kültürü üretim performansını da etkilemektedir. Örgüt kültürü ve üretim stratejisi arasındaki ilişkinin analizinde; örgütün iklimi, yönetim felsefesi ve şirket kültürüne bağlı farklı üretim stratejilerine adapte olabilmesi gerekliliği ifade edilmiştir.

Örgütlerin sosyal sorumluluk kapsamında yapacağı faaliyetler, o örgütün kültürü ile yakından ilişkilidir. Kurumsal olarak paylaşılan değerler, direkt olarak şirket davranışını etkiler. Aynı zamanda, örgütlerin amacının esası kültürel farklılıklara dayanmaktadır. Uluslararası kültür farklılıkları da örgütlerin amaçlarının biçimlenmesinde etkili bir faktördür.

Örgüt kültürü liderlerin ortaya koyduğu biçimsel sistemler ve süreçlerden daha ziyade bir

örgütün bireylerinin inanç sistemleri ve değerlerini ifade etmektedir (Kaya, 577, 2018).

Kültürel vurgular, genelde dil ve kültürlenme yoluyla yapılmakta, bu şekilde birikimin sonraki nesillere aktarılması sağlanmaktadır. Bu nedenle, kültürel çeşitliliğin ve bu çeşitlilik içerisinde toplumların kültürel değerlerlerinin farkında olmanın, yönetim bilimi açısından kritik başarı faktörlerinden biri olmaya devam ettiği ve bugün dil ve diğer kültürel temalar konusunda yapılan çalışmaların öneminin arttığı ifade edilebilir (Meydan ve Polat, 124, 2010).

Örgüt içinde birey davranışının önemli belirleyicileri liderlerdir. Liderin kendisini bireylere anlatabilmesi ve aktarabilmesi için kültürün unsurlarından olan dil faktörünün önemi büyüktür.

Liderin güç kaynakları ile ilgili en iyi bilinen çerçeve meşru güç, ödüllendirme gücü, zorlayıcı güç (pozisyon kaynaklı güçler), uzmanlık gücü ve benzeşim gücü (birey kaynaklı güçler) olarak belirtilmektedir.

Günlük kullanımında kültür, insanların sosyal statüsünü tarif etmek üzere kullanılabiliyor (kültürlü insan). Kültürün, sanat ve edebiyatın çeşitli alanlarındaki etkinliklerden oluştuğunu çağrıştırır (kültürel faaliyet). Kentlerde yaşayan insanların başka bir yaşam tarzına sahip olduğunu anlatmak isteriz (kent kültürü ve kırsal kültür). İnsanların düşünce ve davranış kalıplarının mesleklerine ya da yaşadıkları mekânın özelliklerine göre farklılaşabildiğini anlatır (dolmuş kültürü, gecekondu kültürü). İnsani etkinlerinden her birinin ayrı bir kültürel form oluşturduğunu ima eder (yemek kültürü, içki kültürü, mutfak kültürü). Dünyanın belirli bir bölgesinde yaşayan insanların, öteki bölgelerde yaşayanlardan daha farklı bir zihniyet yapısına, değişik bir yaşam tarzına sahip olduklarını dile getirir (Batı kültürü, Doğu kültürü, Balkan kültürü, Akdeniz kültürü). Farklı toplum tiplerinin farklı kültürler yaratacağını ima eder. Farklı toplum tiplerinin ve farklı ideolojilerin farklı kültürler yaratacağını ima eder (kültür, faşist kültür, anarşist kültür, feminist kültür) (Atılgan,8,2010). Toplumsal hayatın değişik alanlarındaki etkinliklerin ve olguların kültür sözcüğüyle birlikte anılması, kültürün varlığının önemini vurgulamaktadır.

İletişim teknolojilerindeki olağanüstü ilerlemelerin olması, "küresel kent" diye adlandırılan yerlerde farklı kültürlerin bir araya gelmesini kolaylaştırmıştır. Küreselleşme ile birlikte dünya çapında bir kitle kültürünün ya da kültür melezleşmesi olarak tabir edilen bir durum söz konudur. (Atılgan, 11, 2010)

E- Edward Hall'un Kültür Tasnifi ve Kültür Hakkındaki Teorik Yaklaşımları

Edward Twitchell Hall (1914-2009) Amerikalı antropologdur. Kültür ve kültürlerarası iletişim ile ilgili konularda önemli çalışmalar yapmış olan bir araştırmacı akademisyendir. Proksemiler Teorisi (Kişisel Alan Teorisi) ve Kültür ile Sosyal Çevre arasındaki uyumu literatüre kazandırdığı için önemsenmekte ve değer verilmektedir. Kültürel açıdan farklı alanlarda ve çevrelerde olan insanların nasıl davrandıkları ve karşılaştıkları olaylara göre nasıl reaksiyon gösterdiklerine yönelik ''Kişisel Alan'' ismini verdiği kıymetli çalışması bulunmaktadır.

Alan ve mekân konusunda kültürel algı çalışmalarına II. Dünya Savaşı sırasında başlamıştır. Hall, Marshall McLuhan ve Buckminster Fuller'dan etkilenmiş ve birlikte çalışma imkanı bulmuştur. Çeşitli üniversitelerde, kamu kurumlarında, kolejlerde ve enstitülerde kültür ile ilgili çeşitli dersler vermiştir.

Hall, Kızılderili ve yerli Amerikalılar konusunda çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu çalışması sonucu otobiyografi niteliğinde olan ''West of Thirties'' isimli kitabı yayımlanmıştır. Avrupa, Orta Doğu ve Asya'da doğrudan deneyim ve gözlem ile saha çalışmalarında bulunmuştur. 1950'lerde ABD Dışişleri Bakanlığı, Dış Hizmet Enstitüsünde çalışmış ve dış

hizmet personeline kültürlerarası iletişim becerileri konusunda dersler vermiştir. "Yüksek bağlamlı kültür" ve "Düşük bağlamlı kültür", ''Mono Kronik Zaman'' (Tekli Kronik Zaman) ve ''Poli Kronik Zaman'' (Çoklu Kronik Zaman) kavramlarını geliştirmiş ve literatüre kazandırmıştır. Akademik bir çalışma alanı olarak kültürlerarası iletişimin kurucusu olarak kabul edilmiştir. Her birimizi çevreleyen ve ilgilendiren zamansal ve mekansal boyutları kültürel açıdan tarif etmiştir. Bu konu hakkında yazmış olduğu ikinci kitabı ''The Hidden Dimension'' (Gizli Boyut)' dır. ''The Silent Language'' (Sessiz Dil) isimli kitabı tekli kronik ve çoklu kronik zaman kavramları üzerine kurgulanmıştır.

İnsanların mekânları ve alanları kullanma şekli ve bu durumun kültürlerde farklılık göstermesi üzerine yapmış olduğu çalışmalarına istinaden kişisel ve kamusal alanın doğasını araştıran yeni bir inceleme sahası oluşturmuştur. ''The Beyond Culture'' isimli kitabı ''Uzantı veya Genişletme Aktarımı İdeolojisi''ne dayanmaktadır. Hall'ın kitaplarında kültürlerarası etkileşim ve iletişim, dil, zaman ve mekân kavramları odaklanılan önemli kavramlardandır.

Hall'ın antropoloji ve kültür konusundaki alan çalışmaları başarılı olduğu kadar farklı alan çalışmalarına da zemin yaratmıştır. ''Alan Antropolojisi'' önemli bir çalışma olarak literatüre kazandırılmıştır. Edward Hall, insanların uzamsal ilişkileri ve alanları kullanarak sözsüz iletişimlerini incelemiştir.

''The Fourth Dimension In Architecture: The Impact of Building on Behavior'' (Mimaride Dördüncü Boyut: Binanın Davranış Üzerindeki Etkisi) isimli iki yazarlı kitabında yapıların insan davranışı üzerindeki etkisini araştırmıştır. ''The Dance of Life: The Other Dimension of Time'' (Yaşamın Dansı: Zamanın Diğer Boyutu) isimli kitabında zaman kavramını ele almıştır.''Hidden Differences: Doing Business with the Japanese'' (Gizli Farklılıklar: Japonlarla İş Yapmak), ''An Anthropology of Everyday Life: An Autobiography'' (Gündelik Hayatın Antropolojisi: Bir Otobiyografi), ''Understanding Cultural Differences - Germans, French and Americans'' (Kültürel Farklılıkları Anlamak Almanlar, Fransızlar ve Amerikalılar), ''Handbook for Proxemic Research'' (Kişisel Alanlar Araştırması Kitabı) gibi birçok çalışması bulunmaktadır.

Hall'a göre kültür; insanların neye ilgi gösterdiğini ve neyi önemsediğini belirtmektedir (Hall, 1976: 76). ''Kültürlerarası iletişim" terimi ilk kez Hall'un, 1959 yılında yayımladığı "The Silent Language" adlı kitabında geçmektedir ve alanın ilk çalışması olarak kabul edilir (Leeds-Hurwitz, 1990: 262). Hall'un çalışmalarının diğer çağdaş antropologlardan ayrışmasındaki en önemli nokta; kültürlere daha önce de uygulandığı gibi makro ölçekte değil, mikro ölçekte yaklaşmasıdır. Bu yaklaşım; tek bir kültürü mercek altına alıp o kültüre odaklanmak yerine farklı kültürlerin üyeleri arasındaki etkileşimi incelemektir.

ABD'nin Dış Hizmet Enstitüsünde soyut antropolojik bilgileri pratikte kullanabilme eğitimi veren Hall bu eğitimi geliştirerek kültürlerarası iletişim eğitimine dönüştürmüştür. Hall'ın bu özgün yaklaşımı ve akabinde yapmış olduğu çalışmalar ile kültür alanında başarılı olduğu kabul edilmiştir.

Hall'a göre kültür çok kavramlı ve çok yapılı bir sistem olduğu için globaldir ve ayrıca tek bir kültür varlığından söz edilmesi doğru bir yaklaşım değildir. Hall'un çalışmalarında iletişim bağlantılı, öğrenilen ve çözümlenebilir bir olgu olarak ele alınmıştır ve bu varsayımlar alanın araştırmacıları tarafından günümüzde de kabul edilmektedir (Kartarı, 2006: 30). Hall, insan yaşamının manevi yanını, düşünsel bileşenlerini ifade eden kültürü büyük, olağanüstü karmaşık ve ince bir bilgisayara benzetmektedir. Kültürün dil, tarih, toplumsal örgütlenme, normlar, bilgi, davranışlar, değerler, inançlar, ait olunan grup tarafından beklenilen ve kabul edilen algılar gibi ortak kodları içerdiğini ifade eden Hall, kültür hakkında bilinmesi gereken üç nokta olduğunu belirtir: Bunlar şu şekildedir;

1. Kültür öğrenilir ve doğuştan gelen bir olgu değildir;
2. Kültürün çeşitli yönleri birbiriyle ilişkilidir;
3. Kültür paylaşılır, farklı grupların sınırlarını tanımlar ve bir grubu başka bir gruptan ayırır. (Hall ve Hall, 1983: 14)

Hall, insanların tepkilerini ve hareketlerini programlayan kültürün, insanların yaşamak için yaptıkları her şeyi içine aldığını ve çalıştırılmadan önce mutlaka öğrenilmesi gereken bir sistem olduğunu belirtmiştir.

1) Geniş ve Dar Bağlam Kuramı

Hall'a göre bağlam; olaylar, durumlar ve ilişkiler örgüsü ya da bağlantısı olarak açıklanmıştır. Hall, bireyler arası ilişkilere yönelim açısından kültürler arası farklılaşmayı, kültürlerin geniş ve dar bağımlı olma niteliklerine dayanarak yorumlamaktadır. Hall'a göre, geniş bağlamlı kültürlerde toplumsal kültürün ortaklaşa paylaşımı ve boyut seviyesi yüksektir (Toplulukçuluk veya kolektivizm yoğundur). Dar bağlamlı kültürlerde ise bireyler, aralarındaki ilişkinin işlevselliğini ön plana alır ve her ilişkiyi kendi koşullarında bireysel boyut seviyesinde değerlendirir (Bireycilik yoğundur). Geniş bağlamlı kültürlerde bireyler arasındaki bağlar göreceli olarak çok güçlüdür ve bu nedenle toplumsal çıkarlar uğruna genellikle kişilerarası ilişkiler feda edilebilir. Dar bağlamlı kültürlerde bireylerarası bağlantılar kırılgandır ve eğer bireyler mevcut ilişkiden hoşnut değilse kişiler arası bağlantılar kolayca bozulabilmektedir (Kartarı, 2006: 124). Hall; ''kültür birey için bir aktarıcıdır yani bireyin kültürle etkileşim içerisinde olmayan hiçbir yönü bulunmamaktadır'' diyerek kültür ve bireyin iç içe bulunduğunu belirtmiştir.

2) Yüksek ve Düşük Bağlamlı İletişim ve Kültür Kuramı

Yüksek bağlamlı kültür ile düşük bağlamlı kültür arasındaki fark iletişim biçimlerinde kendisini göstermektedir. Yüksek bağlam - düşük bağlam ayırımı; iletişim tarzları açısından farklı kültürleri karşılaştırmada en çok kullanılan yöntemlerden birisidir. Hall, bağlam ve anlamın birbiri ile ilgili olduğuna inanmıştır. Farklı kültürleri, o kültüre ait insanların bir etkileşimi ve olayı çevreleyen bilgiyi nasıl yorumladıklarına veya algıladıklarına yönelik yüksek bağlamdan düşük bağlama göre bir sürekliliğe yerleştirmiştir.

Bazı kültürlerde insanlar iletişimde ve bilgi alışverişinde açık ve net olmayı tercih ederler. Sembolik ve dolaylı anlatıma fazla vermemektedirler. Mesajlarını alıcılara veya karşı tarafa doğrudan verirler. Bu kültürlerde iletilmek istenen bilgi, duygu ve düşünceler mesaja olduğu gibi yüklenir ve ima yapılmaz. Alıcının da sağlıklı bir iletişim için mesaj dışında başka faktörlere ihtiyacı bulunmaz. Hall, bu tarz kültürlerin eğilimlerini "düşük bağlamlı iletişim" sınıfında görmektedir. Genellikle bireyci olan Batı ülkeleri (Batı Avrupa ülkeleri, ABD ve Kanada) düşük bağlamlı iletişim yapısı kuran kültürler olarak örneklendirilmektedir.

Eğer verilen mesajda bilginin çok azı kodlanıyorsa, alıcı sadece söylenenlerle yetinir ve ne söylenmek istendiğini de farklı bağlamlara bakarak (geçmiş tecrübeler, ses tonu, yüz ifadesi, imalar, beden dili vb. gibi) anlamak durumundadır. Bu olgu kültür de "yüksek bağlamlı iletişim" kategorisi olarak değerlendirilmektedir.

Yüksek bağlamlı kültürler bir etkileşimdeki anlamı iletebilmek için sözlü iletişime dayanmazlar. Günlük olaylarda fazla sözlü arka plan bilgisi gerekmez. Çünkü insanlar benzer deneyimleri ve beklentileri paylaşmaktadır. Düşünceler örtülü bir şekilde anlam kazanmaktadır. Hızlı, ekonomik ve etkilidir. Yüksek bağlamlı iletişim kategorisine sahip olan ülkeler ise Fransızlar, İspanyollar, Orta Doğulular, Çin, Japonya, Hindistan vb. olan toplumcu milletlerdir. Türkiye'de bu kategoriye dâhil edilmiştir.

3) Zaman Kuramı

Hall, iki çeşit zaman algısı olduğunu söylemekte, kültürleri "zaman" konusunda ''Monokronik zaman'' (tekli kronik zaman) ve ''Polikronik zaman'' (çoklu kronik zaman) olarak ayırmaktadır.

Monokronik Zaman'ın Özellikleri:

1. İşler doğrusal bir şekilde yapılmaktadır ve dakiklik önem arz etmektedir,
2. Belirlenen bir zaman diliminde bir işe bir sefer başlanmaktadır ve bitirilmektedir,
3. Zaman çizelgeleri, planlamalar ve takvimlemeler önemlidir,
4. Randevular ciddiye alınmaktadır,
5. Tek bir işe odaklanılmaktadır ve tek bir zamanda tek bir iş yapılmaktadır,
6. Kısa süreli ilişkiler meydana gelmektedir,
7. Düşük içerik ve bilgiye ihtiyaç bulunmaktadır.

Monokronik kültüre sahip olan toplumlar, zamanı geçmişten gelip geleceğe giden çizgisel bir doğru olarak görüyor ve bu şekilde değerlendiriyorlar. Zamanı akan, giden, tasarruf edilmesi gereken eğer edilmezse kaybedilebilen bir şey olarak görüyor ve bu bağlamda onu planlayarak, sınıflandırarak, belli parçalara ayırarak yaşıyorlar. Örneğin, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika kültürleri monokronik zaman eğilimli ülkeler arasındadır.

Polikronik Zaman'ın Özellikleri:

1. İşler düzensiz bir şekilde yapılmaktadır,
2. İnsanlar aynı anda birkaç iş yapma eğilimindedir,
3. Zaman çizelgesi, planlamalar ve takvimlemeler daha az önemlidir,
4. Rahatsız edici durum ve kesintilere maruz kalınabilmektedir,
5. İnsanlara ve insan ilişkilerine bağlılık vardır,
6. Yaşam boyu ilişkiler kurmaya yönelik güçlü eğilimler vardır,
7. Yüksek içerik ve bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır.

Polikronik kültürler, zamanı bir doğru gibi değil, bir nokta olarak algılamaktadırlar. İnsanlar arasındaki iletişimi, zamanı sınıflandıran "plan ve programdan" daha üstün tutmaktadırlar. Bu tarz bir kültüre sahip olan ülkeler monokronik kültürün üyelerine nazaran zamanı daha esnek kullanmaktadırlar. Çoğunlukla Çin, Hindistan, Rusya ve Türkiye gibi ülkeler polikronik kültüre eğilimli örnek ülkeler arasındadır.

4) Proksemiler Kuramı (Kişisel Alan Teorisi)

Muhtemelen şu deneyimi hayatınızın bir noktasında yaşamışsınızdır; Biri sizinle konuşmak için yanınıza gelir ama size o kadar çok yaklaşır ki kendinizi rahatsız hissedersiniz. Ya da asansöre yabancılarla bindiğinizde yaşadığınız gerginliği hatırlayınız. Neden gerildiniz, çünkü özel alanınız (proksemik) ihlal edilmiştir (Menguc, 2019). Hall proksemik teorisinde (1963), kişisel alan ve insanların mesafe kullanımını incelemiştir. Bu teori sosyal etkileşimlerin insanlar arası mesafe tarafından belirlendiğini savunmaktadır.

Proksemik (Kişisel Alan) ile ilgili 4 alan tanımlanmıştır;

1. Yakın veya Mahrem Alan,
2. Kişisel Alan,
3. Sosyal Alan,
4. Kamu Alanı.

1) Yakın veya Mahrem Alan: Bu alan, bedeninizden 45 cm kadar öteye uzanır. Adından da anlaşılacağı gibi sadece çok yakın ilişkiler sürdürenler birbirlerinin yakın alanın girebilirler. Bu, genellikle dokunmak, fısıldamak, sarılmak vb. için kullanılan alandır.

2) Kişisel Alan: Bu alan sizden yaklaşık 45 cm ötede başlar ve 1,2 metreye kadar uzanır. Yakın arkadaşlar ve sağlam kişisel bağlantılarınız olan insanlarla ilişkileriniz için ayrılmış olan alandır.

3) Sosyal Alan: Bu alan sizden yaklaşık bir metre ötede başlar ve 3,6 metreye kadar uzanır. Bu, yeni tanışıklıklar, günlük arkadaşlıklar ve yüksek bir rahatlık seviyesine sahip olmadığınız diğer herkes için ayrılmış olan alandır.

4) Kamu Alanı: Bu son alan, 3,6 metre kadar ötede başlar ve 7,5 metreye veya ötesine kadar uzanır. Kamu içindeki iletişim alanıdır. Parkta veya alışveriş merkezinde yürürken insanlar ile aramızda bulunan mesafedir.

Hall bu davranış mesafelerinin, kültüre, kişiliğe ve çevresel faktöre göre değiştiğini belirterek mekânsal davranış teorilerine önemli katkılar sunmuştur. Hall tüm canlıların evrimsel ve kültürel açıdan kendi gerekleri doğrultusunda merkeze kendilerini konumlandırdığını belirterek, alan uzamını içerisindeki diğer nesnelerle ve canlılarla olan ilişkilerinde mesafelere göre davranışsal ve duygusal tepkiler gösterdiklerini öne sürmüştür. Bu mesafelerin anlamları kültürden kültüre değişiklik gösterse de Hall, genel olarak tüm canlıların alan kavramını bir şekilde çeşitli sınırlara ayırdığı ve bu sınırların üzerinde olan devinimlerin canlılarda bazı etkilere yol açtığı üzerinde durmuştur.

5) Sözsüz İletişim Kuramı

İletişim, duygu ve düşüncelerin, akla uygun şekilde başkalarına aktarılması, bildirim ve haberleşme olarak tanımlanmaktadır (TDK). Edward Hall, toplumların kültürlerine olan yaklaşımında, kültürün bir iletişim sistemi olduğunu belirtmiştir ve bir kültür içerisindeki insanların birbirleriyle belirli bir kontekste (çevre, ortam) bağlı kalarak iletişim kurabildikleri konusunda öngörüde bulunmuştur (Altaş ve Köse, 2006:21). Hall'un kültürlerarası teorilerinin çoğu sözsüz iletişim alanındadır. Hall, insanların iletişimlerinin çoğunu bilinçsiz olarak gerçekleştirdiğine inanmıştır. Hall için sözsüz davranışlar yüz mimiklerini, hareketleri ve insanların birbirine fiziksel mesafe olarak yakınlığını içermektedir ve ayrıca bu durum ülkeden ülkeye farklılık arz ettiği gibi bölgesel olarak da değişiklik göstermektedir. Hall'un başlıca akademik ilgisi zaman ve alan üzerine olmuştur. Hall, insanların zaman ve alanı kullanım biçimlerinin kültürden kültüre değiştiğini birçok çalışmasında açıkça belirtmiştir.

6) Kültürlerarası İletişim Kuramı

Günümüzde farklı kültürdeki bireyler sürekli iletişim halinde bulunmaktadır. Dolayısıyla kültürler arasındaki farklılıklar önemli bir konu haline gelmiş, bu konuya ilişkin yapılan çalışmalar 1960'larda Kluckhohn ve Strodtbeck ile başlamış, 1976 yılında Edward Hall, 1980'li yıllarda kültürleri değerler bağlamında değerlendiren Geert Hofstede ve 1993 yılında Hampden- Trompenaars'ın çalışmalarıyla devam ettirilmiştir.

Günümüzdeki kültürlerarası iletişim alanı pek çok teorisyenin çalışmalarının sonucudur; buna rağmen, Edward T. Hall'un katkıları bu alanı önemli ölçüde şekillendirmiş ve alanın bugünkü haline gelmesinde oldukça etkili olmuştur.Hall, kültür ve iletişim arasındaki ilişkinin "*iletişimin kültür, kültürün de iletişim*" olduğunu kabul edecek kadar yakın bir olgu olduğunu düşünmüş ve belirtmiştir. Hall'a göre farklı kültürlerin üyeleri ile etkileşim kurmak için söz konusu kültür hakkında yüksek miktarda enformasyon zorunlu değildir, sadece gerekli olan küçük bir oranın bilinmesi yeterlidir (Leeds-Hurwitz, 1990: 269). Hall'un kültürlerarası iletişim alanına kavramsal ve kuramsal katkısı birçok çalışmasında göze çarpmaktadır. Hall'un, kültürlerarası iletişim alanının öncüsü olmakla birlikte, disiplinin "kavramsal çerçevesini'' de geliştirdiği söylenebilir.

Hall farklı kültürlerin belirli bir yönünü karşılaştırma fikrini popülerleştirmiştir. Bu çalışmalar mikro kültürlerarası çalışmalar olarak adlandırılırlar ve günümüzde kültürler arası iletişim alanı bu tip çalışmaları kullanmaktadır (AFS Intercultural Link).

Hall kültürü değer sisteminin iletişimdeki etki düzeyine göre sınıflandırmıştır. Toplumun gündelik yaşamında gözlemlenebilecek olan; hangi tür kıyafetler giyildiği, yaşamlarında bilgisayar gibi aktif olarak kullandıkları araçlar, mimaride yapıları, ev düzenlemelerinde etkilendikleri anlayışlar, ülkede kullanılan etkin politikalar, iletişimde kullanılan belirgin söz öbekleri gibi on binlerce sembol, araç ve davranış kalıpları bulunduğunu belirtmiştir.

7) Uzantı (Genişletme) Aktarımı Kuramı

Uzantı veya Genişletme aktarımı, belirli bir amacın alt bölümlerini tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Alt bölümlere ayrılmış kavramlar orijinal amaçtan parçalanmış gibi görünürler. Bu uzantılar bir konunun belirli fonksiyonlarını yerine getirmemize yardımcı olmak için bölünmüştür. Uzantılar tek başlarına işlevlerini yerine getiremezler. Edward Hall'ın en büyük iddiasından biri kültürün insanın bir uzantısı olduğudur. Kültürün en önemli unsuru dil uzantısıdır. Uzantıların kendi âlemleri bulunmaktadır ve kendi başlarına gelişmekte ve ayrıca insan evrimini etkilememektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Bir ülkenin norm ve değerler sistemi bu ülkede iş yapma maliyetini etkiler. Bir ülkede iş yapma maliyetleri de firmaların dünya pazarında rekabet edebilirliğini etkileyen önemli bir unsurdur. Kültürel benzerliklerin uluslararası ticareti pozitif yönde etkilediği görüşü öne çıkmaktadır.

Uzun dönemli başarı için, bir örgütün doğru stratejiyi ve vizyonu bularak doğru amaçları belirlemesi gerekmektedir. Çalışanların örgüte bağlılığını (iletişim, öğrenme vb.) geliştirerek rekabet avantajı olan kaynaklardan insan kaynağını motive etmede örgüt kültürünün önemi büyüktür. Bir örgütte iş yapış biçimini etkileyen kültür, örgütü başarıya taşıyor ve örgüte rekabetçi üstünlük sağlıyorsa, bu durumda örgütün, strateji ve kültür arasında uyumu sağlayabilmiş olduğu söylenebilir. Örgüt stratejisinde ve yapısında bir değişiklik düşünülürken, kültürün temelini oluşturan değerlerin göz ardı edilmeden gerekli stratejik değişimi başaracak kültürün oluşturulmasına çaba gösterilmelidir. Stratejinin başarıyla uygulanabilmesi için uygun bir kültürel zemin gerekliliği bulunmaktadır (Kaya, 589, 2018).

Kültürler arasında farkı hemen anlaşılabilen ve böylece kültürün toplumsal özelliklerini taşıyan ve yansıtan en önemli unsurun dil olduğu söylenebilir. Dil, toplumda var olan maddi ve manevi unsurların aktarılmasında nihai bir önem taşımaktadır. Bir toplum içerisinde var olan kültürler ve gelenekler dil aracılığı ile sonraki kuşaklara aktarılmaktadır.

Edward Hall kültür bilimine önemli katkılar yapan antropologdur. Başlıca en önemli çalışmaları; kültürler arasındaki temel farklılıkları mikro düzeyde ve sistemsel olarak tanımlamıştır.''Sözlü ve Sözsüz İletişim'' üzerine çalışmalarıyla ''Kültürlerarası İletişim'' alanını derinden etkilemiştir. "Yüksek ve Düşük Bağlamlı Kültürler" ve "Monokronik ve Polikronik Zaman" terimlerini tanıtmıştır. "Proksemiks"i (Kişisel Alan) sözsüz iletişimin bir biçimi olarak popülerleştirmiştir. Kültürün elementlerini; Zaman, Uzay veya Mekân Algısı, Nesne, Arkadaşlık ve Kişiler Arası Davranışlar olarak belirtmiştir. Hall'ın öncül çalışmaları kültürlerarası iletişimin bir bilim dalı olarak gelişmesine olanak sağlamış ve onun eserleri günümüzde kültürlerarası iletişimin esasını oluşturmaktadır.

Kaynakça

AFS Intercultural Link Document / About Edward Hall

Altaş Melek, Köse Tufan, Hacıaliekşioğlu Esma (2006). Kültürlerarası İletişim, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi, İstanbu

Edward T. Hall, Mildread Reed Hall, (1983). Hidden Differences Studies in International Communication, Stern Magazin, s. 14.

Erdem, Ramazan (2006), "İletişim Eğilimlerinin Yüksek Bağlam-Düşük Bağlam Ayırımı İle İncelenmesi: Hastane Çalışanları Örneği", Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 9(2): 177-195.

Hall, Edward. T., Hall, Mildread Reed (1983). Hidden Differences Studies in International Communication, Stern Magazin.

Kartarı, Asker (2006). Farklılıklarla Yaşamak: Kültürlerarası iletişim. Ankara

Leeds-Hurwitz Wendy (1990). "Notes in the History of Intercultural Communication: The Foreign Service Institute and the Mandate for Intercultural Training. 262-269

Personel Space / Wikipedia

The Secret Language Business / Kevin Hogan

TDK / İletişim Nedir?

Understanding Body Language / About.com

TÜRK ÇİNİ SANATINDA PENÇ VE HATAİ MOTİFİ

HATAI AND PENÇ MOTIF IN TURKISH TILE ART

Latife AKTAN ÖZEL
Dr. Öğr. Üyesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Özet

Türk sanatlarının birçok alanında kullanılan "penç" ve "hatai" yüzyıllardır kullanılan motiflerimizdendir.

Stilize edilmiş çiçeklerin dikine ve enine kesitlerinden meydana gelen hatai ve penç motiflleri, "hatai uslubu" olarak tanımlanan bir tarzın vazgeçilmez elemanlarıdır.

Bir çiçeğin iç organları, taç ve çanak yaprakları hatai motifinde görülebilir iken, penç motifinde tohum keseciği ve taç yaprakları görülür. Yaprak ve gonca motiflerinin de katılımı ile bu uslup meydana gelir. Yuvarlak yapıya sahip motiflerin kurguları detaylarla zenginleştirilmiştir.

Türk çini sanatında duvar çinisi ve evani dediğimiz kullanım eşyalarında örnekleri ile geçmişten günümüze kadar bir çok üslup ve tarzda kullanılmıştır. Her tarzın kendine ait özelliklerini bünyelerinde taşıyan penç ve hatai motifi, farklılıkları nedeniyle çok sayıda örneğe sahiptir.

Hatai motifi, dibinden giren ve üstünden çıkan sap ile yön belirler iken, penç motifi başlangıç noktası ise iki yöne çıkış yapılabilen motiftir.

Penç motifi; merkezden dışa doğru taç yapraklarının yanyana dizilimi ile merkezsel kurgu ile meydana gelir. Çapının büyüklüğüne göre katlardan oluşararak büyür. Çiçeklerin çeşitleri farklılıklarını oluşturur. Tek yöne hareketli penç motifinde taç yaprakları çarkıfelek şeklini meydana getirir. Simetri ekseninde kullanılmaz. Dairesel görünüme sahiptir.

Hatai motifi; Tohum keseciğinin de başlangıcı olan merkezi ile taç yapraklarının da çıkış noktasını oluşturur. Genellikle simetriktir. Örneğin "aşık hatai" asimetrik taç yapraklarının üst kısmında birbirini kesmesiyle meydana gelir. Bu motif genelde dairesel yapıya sahip iken ovale yakın ya da dairenin üstten basılmış şeklinde çeşitlerine de sahiptir. Köken olarak "Hatâ", "Hatay", "Hı-tay", "Huten" isimleriyle de anılan motif Çin Türkistanı'na bağlanır. Bu kaynağının nilüfer çiçeği olduğuna dair rivayetler vardır

Taç yapraklar motiflerde, yaprak formunun profil görünümleri ile de meydana gelir. Türk çini sanatında dengeyi sağlayan yapraklar önemli fonksiyonlara ve çeşitlere sahiptir. Kullanıldığı alanına göre farklı isimler ile anılır. Türk çini sanatında kullanılan yaprakların renkli olanları (kırmızı, türkuvaz, lacivert v.b.) taç yaprak, çiçeğin petalleri olarak tanımlanır.

Kompozisyonlarda boyut renk ve çeşitli özelliklerde örnekleri ile tanıtılacak olan hatai ve penç motifi Türk çini sanatının vazgeçilemez motiflerindendir. Bir çok farklı uslup ve motifle birlikte de kullanılmaktadır.

Günümüz çini sanatında yeni versiyonları ile de motifler, geleceğe aktarılacaktır.

Anahtar Kelimeler; Hatai, penç, Türk çini sanatı, taç yaprak, yaprak, çanak yaprak

JAZZ MUSIC AS THE POWER CONTRIBUTION TO SOUTH AFRICAN EMANCIPATION AGAINST THE APARTHEID REGIME

Mateso Bashingwa
Sakarya University-Cultural Studies
ORCID:000-0001-7423-9565

Abstract

Apartheid was adopted in South African government as a formal policy in 1948. It had negatively affected lives of many Black South Africans. As consequence, poverty, racism, humiliation and violence have resulted in their social socio-political arena. From that context, Jazz music consciousness is considered as a social experience which musically aware mindful ways for bringing people together in a particular struggle purpose. This research aims at illustrating the power contribution of Jazz music in social transformation to connect and unite groups of people in the intention of raising awareness about fighting against injustice. Furthermore, this paper sets out: (1) to portray how Jazz music influenced South Africans' emancipation; (2) to protest racial oppression against the Apartheid regime. Through qualitive method, this study is conducted by the narrative approach which includes collection of narrative stories from individuals or small groups of people. The data were complemented by documentary analysis including song documents. The study provides empirical insights about how a political change was brought by Jazz music in South Africa during the Apartheid regime. It also suggests that how Jazz music gave voice to Black South Africans to endure their struggle against racism and oppression. Due to the selected approach, the research results provide the ability to address specific socio-political issues which implication Jazz music to Black South Africans' emancipation to advocate justice.

Keywords: Apartheid regime, emancipation, jazz music, South Africa, racial segregation

1.Introduction

The implementation of Apartheid government in South Africa in1948 was one of the most racially oppressive regimes of the 20th century. In fact, Apartheid regime policies resulted in the forced removal of millions of Blacks, Coloreds, and Indians, the segregation of neighborhoods, creation of townships (informal settlements) and the rise of *Shebeen*[1] culture (Ballantine, 1993). The Apartheid legislation and its cultural consequences are reflected in jazz music in south Africa. From that context, the Shebeens experienced from Hugh Masekela in his musical upbringing. This environment was motivated by American jazz influence that entered in the black culture in South Africa. Therefore, Shebeens became vital to Black South African culture because they fostered the development of genres of music like *marabi*, allowed dancing, and served as meetings of the minds for the anti-apartheid cause (Ballantine, 1993). Thus, Masekela's career spanned concurrently much of the history of jazz in South Africa during the Apartheid history of the 20th century. For this reason, the career trajectory of Masekela and Meriem Makeba allows this study to examine the cultural and political forces behind jazz music.

The roots of jazz extend back to slavery and songs that were sung by slaves to remember loved ones and express sorrow the development of jazz has been observed through the Symphonic jazz era. "The music will not count as understood until and unless it appears as a

[1]Shebeens are illegal bars and clubs operating out of the backs of houses or garages, sold homemade alcohol in response to the exclusivity of public bars for whites only and particularly the banning of alcohol to black South Africans.

source of historical knowledge that alters the understanding of its context […] (L., Kramer, 2011)". However, jazz music started as a distinct genre with distinctive characteristics over the decades. This musical genre has increasingly looked as an inspiration and inevitable cultural influences. In fact, jazz music was addressed in the context of how it fits often into the misinterpreted musical style. It was recognized as an aural tradition and that; through this process of learning popular musicians have drawn profound cultural influences of art form. The jazz art status is validated by unique overall style about further development in the field of jazz. The popularity of jazz music began during the "Roaring 20s" when people enjoyed going to clubs to hear this new sound.

James, L. Collier, (2002), illustrated that from the beginning, it has been understood that a key characteristic of jazz is a certain rhythmic property that has generally been termed "swing". Eventually, jazz music continued to be developed and grew out of African-American music as ragtime, field songs, spirituals and blues. Althusser's symptomatic analysis makes a possible fact that "music is a variation that brings back meanings which do not appear on the linguistic surface. It illuminates the gap between what can be said and what can only be sounded through music (L. Althusser, 1976)".

It is agreed that jazz music fulfilled a much wider role to provide relief from daily hardship, in expressing an identity free of every-day Apartheid constrictions and providing a sense of community beyond Apartheid defined boundaries. Blacks South Africans who lived under the oppression of the Apartheid listened to jazz music and aligned to the resistance. From jazz music, they were inspired to the solutions of their socio-political problems. The major record labels helped them to show solidarity with political musicians. In that effect, jazz music remained resilient to the struggle that they were doing. The act of playing jazz, or even listening signified something transcendental about the attitude and approach to living in South Africa. Therefore, jazz music was fulfilling the role of propaganda to convince the Black South Africans of emancipating against the Apartheid regime.

This study is to explore how jazz music had influenced South Africans to emancipate against oppressors. Jazz music gave a hand to valuable contribution of to south African emancipation with a common interest. Also, this study joins the growing trend on black South African musicians such as Meriam Makeba and Hugh Masekela who attempted to create a deeper understanding of jazz music and the anti-apartheid movement. The purpose of this study will be to reframe what the power contribution of jazz music in political activism, and to identify and analyze protest elements during the Apartheid regime. This analysis will address the following questions: How does jazz music influence the Black South Africans to fight against the oppression? What are hidden messages of protests in jazz music? By addressing these questions, this paper aims to expand inquiries into South African jazz history as well as to broaden the historiography of the role of jazz music in the anti-apartheid movement.

2.Theoretical framework

This study narrative is conducted by the narrative approach which deals with experience, in conjunction with and bolstered by linguistic conventions in the jazz tradition, motivates an investigation into the origin of the experience of narrative favor in music. It is to understand the subjective experience in terms of vindicating the potential concept of 'narrative,' the task of defining "narrative" is itself a foundational and recurring topic of investigation. This approach accounts of narratives generally include the following characteristics such as a narrative that represents a minimum of two events, and narrative that gives some indication of how socio-political events are temporally ordered to be fragmentary causal structure that connects the events.

3. Research methodology

The methodology of this study consists of qualitative research which is essentially based on historical research. It consists of portraying literature analysis to interpreter historical sources. In fact, historical sources included books, periodicals, and journals on South African history, apartheid history, jazz in South Africa. Additionally, literature analysis includes a broader scope of sources such dissertations, law and human rights journals, ethnomusicology articles. Given its historical nature, a comprehensive background is necessary to present the context of this study. Both my primary research methods source (Froehlich & Frierson-Campbell 2013) and literary source (Dalamba, 2006) allude to a trend in contemporary historiography in which history can be interpreted and reinterpreted through different perspectives. This study attempts to interpret the jazz music perspective in its political activism role. The findings in apartheid history are analyzed through the lens of jazz music that offers a unique perspective that could contribute to South Africans' emancipation against injustice.

4. Discussion and analysis

4.1. Pollicization and activism of jazz music

The protest of South African musicians contextualizes broadly the meaningful realm of civil rights struggles in the African diaspora. Presenting the process of developing national and historical consciousnesses to political involvement, jazz music's consideration against the Apartheid reveals possible sources of the political consciousness and attachment to the cause and "destiny" of black South Africans. The Soweto uprisings in 1976, the political struggle was turned up a notch with a military which led government seeking ultimate control over the country. From that context, the armed resistance of the African National Congress (ANC) and other groups increased. Thus, the political leadership was organized by artists under the strict conditions. Artists were expected to use everything at their disposal to fight against the Apartheid system.

With its rich and vibrant history, jazz has a direct relationship with socio-political issues which were associated with black oppression and liberation. This is seen in the jazz great contexts in South Africa, where blacks were oppressed under Apartheid as it is written below:

During the early twentieth century, thousands of black people in the United States and South Africa migrated from rural areas to the expanding cities. There, both groups experienced similar conditions: overcrowding, poverty, segregation, personal harassment [sic] and economic exploitation. These conditions accompanied parallel processes of class formation within American and South African black urban communities. Together, these forces set the stage for the emergence of performance styles that served comparable expressive needs (Coplan, 2007).

It is obvious that the South African jazz scenes of the 40's and 50's where musicians often performed in sleazier club environments. In South Africa, that the tradition and practice of jazz was developing while recognizing the similarities between South African and American experiences. In the context of jazz music it was evidently agreed that jazz music had power to contribute about Black emancipation.

Furthermore, it was observed the restricted, repressed and even imprisoned of black jazz musicians in 70s and 80s in South Africa when Black jazz musicians were forced underground for stopping them singing. However, they were never silenced because, their political and social climate where playing and listening to jazz was a form of political resistance. Thus, every record became a document of struggle and a statement of freedom. It was informed that one of

those records was Black Disco's Night Express[2], which was released in 1976. It is also reported that Part Philly-soul, part Cape jazz won instant acclaim in South Africa's townships. Overall, Jazz music describes the largely untold story of how South Africa's repressed communities found a social identity in the music of resistance.

4.2. Jazz music under the Apartheid regime

In South Africa in 1970s, to be a jazz musician or to play jazz music under Apartheid regime was seen as a political statement. Jazz was considered as a proudly black articulation of identity with, at its heat, the idea of being free. Jazz music constructed a revolutionary power to fight against tyranny. But the music itself is profoundly transcendental and therein lies its power. Jazz music came to represent a form of resistance to the ideology against the Apartheid. Additionally, to play jazz music under Apartheid regime was not a smart financial move but many felt they had no choice at all but they played. Indeed, as jazz vocal performance was interested in most of Blacks, its stylistic development of jazz singing in South Africa was so known as a way of freedom.

Added to that, the South African jazz musicians were predominantly influenced by their American counterparts as a distinctive South African jazz sound has emerged in the vocal arena for those who were at the frontlines against injustice. Jazz music has particularly been a profound influence on the South African emancipation. It is the music with particular focus on style and vocal technique appeared on the fight against unjust government during Apartheid regime. However, it is written that "Jazz has been absorbed into so many different cultures in recent times that it becomes increasingly difficult to define what it is and what it is not (Megill & Demory, 2004)". The true form of jazz was to recognize the Black dignity in South Africa, with specific roots and a unique and rich tradition to have freedom for all.

In fact, the late 1950s, there was the height of overt political protest through song of this period. The political climate of South Africa changed with the general intensification of Apartheid and increasing repression of political dissent. The Sharpeville massacre on March 21, 1960, where sixty-nine unarmed protesters against the pass laws were shot and many more wounded. In addition, due to violent conflicts in South Africa, it was reported that "Between 1990 and 1994, 14 000 people died in South Africa as a result of political violence, while some 22 000 people were injured" (Pieterse and van Donk 2002:6). Thus, the musicians worked at night, and on their way home they'd be stopped by the police, so songs of protest started around that police harassment. It was not so much a political movement, but they were protecting themselves and complaining about how hard the police were making it for them to work" (Pheto in Ewens 1991:199).

According to Jeffrey, this "represents the beginning of the era of repression which stunted all political development among black South Africans in the 60s" (Jeffrey 1985:3). It is noticed that the ANC and the PAC were outlawed and 169 black political leaders were put on trial for treason. The Sharpeville massacre and the imprisonment of the Black South African political leaders left the population shaken. Thus, Hamm (1991) stated that this removal of the creative seat Sophiatown and the following jazz exile (among them Abdullah Ibrahim, Jonas Gwangwa, Miriam Makeba, Hugh Masekela, Chris McGregor, and Kippie Moeketsie) hushed the musical community. Indeed, the violence was mostly confined to poor black areas and residents of privileged areas.

4.4. Role of jazz music to fight against Apartheid regime

[2]Black Disco's Night Express is an instant acclaim in South African township in 1976 such as Part Philly-soul, part Cape Jazz and part bump-jive, it immediately stuck a chord across Apartheid which defined boundaries as a way to say we are with you. Originally entitled Black Discovery/Night Express, this was changed to avoid censorship.

When Apartheid was established in South Africa during the early 1940s, the musician Molefe Pheto explained that "songs were not confrontational". From that context, the issues that affected musicians directly were commented upon the song as this "Exploitation is something most musicians complained about". It was argued that there were no political organizations in jazz music, but these were just musicians' feelings whose ambition was to say about terrible situation in South Africa. Due to this jazz musical movement, the continual police harassment of musicians was regarded as part of a wider political issue which was established by the Apartheid laws. The jazz music struggles was also understood to the result from political injustice. In the words of Miriam Makeba, "people say I sing politics, but what I sing is not politics, it is the truth" (Ewens 1991:192). Therefore, many musicians did not consider themselves to be singing about political issues, but also rather about the circumstances of life in South Africa.

However, these jazz songs were increasingly interpreted as political focus because the African National Congress (ANC) owed the effort to enlarge its support base to "the mass of ordinary township people became politically conscious and active during the 1950s and, in turn, the commercial viability of politically oriented recordings increased considerably" (Allen 2003: 234). It is also reported that during the 1950s many popular songs began to be based on the current events in the country. Mary Thobei with the Trutone whose explanation was based on this statement "our songs all had meaning. They reflected what is happening right now. [...]". (Allen 2003: 234). Additionally, Nelson Mandela recalls singing this song with Mini himself during the treason trials in the Johannesburg Prison commonly known as 'The Fort.' "Every day Vuyisile Mini, who years later was hanged by the government for political crimes, led the group in singing freedom songs. [...] We sang at the top of our lungs and it kept our spirits high" (Mandela 1994: 234).

During the trial in court, as well as during the trials of facing police at protests, songs promoted a sense of unity and endurance. They provided a means to address particular politicians directly and frankly, not only through song, but also through the attendant boycotts and protests. The songs of the time reflected ('mirrored,' to use Brecht's term) social reality and presented an effective way of acknowledging and protesting against an unjust political system. Indeed, even though the song texts played were not always political ones, their use was nevertheless to advance a political cause for fight against Apartheid because "the ability of cryptic lyrics to accommodate multiple interpretations is particularly useful in a repressive political climate. On occasion, a song's surface meaning thinly veils a coded message, whose interpretation can be reinforced by the performance context" (Allen 2003: 235).

Overall, the tyrannical government passed the legal framework that initiated the removal of people from Sophiatown and their relocation to Meadowlands in Soweto. Since these policies particularly affected the musical scene, many jazz songs protested this practice as it is illustrated in the Sun Valley Sisters' 'Bye Bye Sophiatown,' Miriam Makeba's 'Sophiatown is Gone' and Strike Vilakazi's 'Meadowlands,' popularized by Nancy Jacobs.

4.3. The context of hidden messages in jazz music during Apartheid

Owing to the unjust socio-political in South Africa during the Apartheid, many artists were determined to continue to voice their views musically and by the 1970s, many of them incorporated hidden messages into their songs. With the student uprisings beginning on June 16th, 1976 in Soweto, people including jazz musicians started protesting against the introduction of instruction in Afrikaans as result the political struggle regained momentum. It was confirmed that song-texts were undeniably political and frequently couched in metaphorical meanings. It is also argued that "This next song describes two fighting bulls. One is large and strong with huge horns and one is small with tiny horns. But as they fight it becomes

clear that the little bull is going to beat the big one. From this story comes a Zulu proverb, which says: the bull does not stab with his horns but with his fighting knowledge. It is the spirit that counts, not superior weaponry. It is a tale that symbolizes the victory of the underdog over his oppressor (in Marre and Charlton 1985: 39; Rhythm of Resistance 1988)."

Indeed, their popular slogan at the time was: "The struggle for jazz, jazz for the struggle" which tried to evocate the art that could reduce a tool of the struggle such as functional interpretations. Therefore, the use of allegory was imminent in their songs such as Chicco's hit song "We Miss You Manelo" to refer simply to Nelson Mandela. It is also agreed that many jazz musicians sent messages in oblique manner due to the extreme control on the radio and TV broadcast networks. Nevertheless, some political jazz music could be heard in some small clubs in South Africa. From that situation, the use of hidden messages in the songs were converted with double meanings as method by which jazz artists could express their political views. It is worth mentioning that lack of access to major record labels created few opportunities to illustrate their solidarity with political musicians. But jazz music remained resilient to play and listen to transcendental signification about attitude and approach of Apartheid regime in South Africa

In addition, many of the songs sung at demonstrations and meetings were so widely known that they functioned in ways similar to folk songs and enabled individual performers to "take refuge, like the originator of a rumor, behind this anonymity" (Scott 1990: 161). The improvised nature of many songs were about the dynamics of group singing in South Africa which opened the way for texts to be slightly altered according to the injustice. "Those who have earlier been privy to the more seditious interpretation will appreciate the hidden meaning of the innocuous version" (Scott 1990: 162). Indeed, the 1980s there were a lot of word play and hidden messages. For instance, Yvonne Chaka Chaka gives one such example from her own musical career: "We recorded a song which at that time was called 'Winnie Mandela.' As it was refused to play the song on the SABC, it was changed to 'winning my dear love.' But the public knew all these songs as it is illustrated in this statement that 'Winnie Mandela,' people knew what was the song all about" (Freedom Sounds 2004).

In a similar manner, Lucky Dube explains the word play in his song "Slave" as it meant that "I spoke there about someone who was a liquor slave. When we did live shows, people were singing the song as 'legal slave.' [...] People always had an ear for these subtle messages" (Freedom Sounds 2004). In a 1976, the interview which was made by Mariem Makeba, she commented that, "I could not afford the luxury of just being a singer who sings about happy things and love" (Freedom Sounds 2004). This statement emphasized how much jazz musicians were preoccupied by the socio-political situation in South Africa. However, in South Africa, the normal divide between love songs and 'revolutionary songs' did not necessarily hold the struggles of ordinary life and the political struggle. The singer Vusi Mahlasela politicized his love songs in other ways, referring to the political unrest of the late 1980s on a textual level. "So who are they who say no more love poems now? I want to sing a song of love for that woman who jumped fences pregnant and still gave birth to a healthy child" (Mahlasela in 'Red Song' 1991).

Indeed, the jazz musician from Cape Town's old District Six elaborates on this concept. "Music can deliver its message without words. The most powerful anthem of the struggle in the 1980s was a song called 'Mannenberg' [also composed by Ibrahim], which had no words, it simply referred to a series of styles of music that was influenced by black culture," drawing on church organ music, *marabi*, jazz and the blues (Freedom Sounds 2004). The Black Consciousness Movement picked up on the incorporation of African material to music as part of a political statement in the trend from the beginning of the 1930s. It is noticed that "The

group Harari, as well as Malombo, made little overt political references in their songs, but communicated a sense of cultural pride and self-consciousness (Coplan 1985: 195). Malombo quickly became "associated with African cultural nationalism and the emerging political aims of the Black Consciousness movement" (Coplan 1985: 196).

From that context, the Pianist Abdullah Ibrahim was very adept at inserting political subversion at the purely musical level. "Ibrahim has for many years now utilized the melodies of freedom songs in his piano improvisations. [...] In this way instrumental music charged with the melodies of freedom songs, gains a level of political meaning for the South African audiences who hear the unstated lyrics in their hearts (Kerkhof in Drewett 2003:159)". In addition, Ibrahim was also one of many jazz musicians who gave political titles to instrumental pieces, such as his 'Anthem for the New Nation,' released in 1979 (Drewett 2003: 159). South African music of this time reflects not only the continuing resolve to resist apartheid, but also the creative ways used to evade censorship. The musician continues, upon hearing such songs, you "would automatically associate them with being free, to have an identity." They delivered the message "you can do what you like, but we are not owing going away" (Freedom Sounds 2004).

Conclusion

In this study, the power contribution of jazz music to Black South African emancipation against the Apartheid regime which was established from 1948. This research essentially focuses on how jazz music played its significant role to revendicate the Blacks' rights in South Africa. The political struggle was organized by most of the artists to fight against the Apartheid system. After the Sharpeville massacre on May 21st, 1960 when unarmed protesters were shot and more than 14.000 people lost lives, jazz music was portrayed as a direct factor with socio-political issues related to the fight against the oppression and injustice. Thus, jazz music under Apartheid is also seen as a political statement which constructed a revolution against the tyranny. The role of jazz music is based on preoccupying fighting for liberation when it was encouraged by the ANC to enlarge their support. From this regard, musical groups sang about freedom of Blacks in South Africa. This context made their songs to be characterized by the hidden messages from not banning in the media coverage. In this fact, jazz music songs focused on this slogan "The struggle for jazz, jazz for struggle". Due to the extreme control on radio and TV broadcasts, jazz musicians used metaphorical meanings and allegory to illustrate their fight. Overall, they emerged the direct response to the need of South African Black emancipation for consolidating a sense of community for their combat.

References

Abrahams, Randall. 2003. Spinning Around: The South African Music Industry in Transition.

Cape Town: Human Sciences Research Council. Occasional Paper No.3.

Allen, Lara. 2003. Commerce, Politics, Musical Hybridity: Vocalizing Urban Black South African Identity During the 1950s. In: Ethnomusicology. Vol. 47, No.2 (2003): 228-249.

Ansell, G. (2005). *Soweto blues: Jazz, popular music and politics in South Africa.* New York, NY: Continuum.

Ballantine, C. (1993). *Marabi nights: Early South African jazz and vaudeville*. Johannesburg, South Africa: Ravan Press.

Ballantine, C. (2001). South African Jazz. *Grove Music Online.*

doi:10.1093/gmo/9781561592630.article.51497.

Ballantine, Christopher. (1991a). Concert and Dance: the Foundations of Black Jazz in South Africa Between the Twenties and the Early Forties. In: Popular Music. Vol.2, no.2 (1991a): 121-145.

Ballantine, Christopher. (1991b). Music and Emancipation: The Social Role of Black Jazz and Vaudeville in South Africa Between the 1920s and the Early 1940s. In: Journal of Southern African Studies. Vol. 17, No.1 (1991b): 129-152.

Ballantine, Christopher. (1993). Marabi Nights: Early South African Jazz and Vaudeville. Johannesburg: Ravan Press.

Ballantine, Christopher. (1994). Music and its Social Meaning. Johannesburg: Ravan Press. Barker, D. (1986). *A life in jazz*. London: Macmillan.

Collier, G. L., & Collier, J., L. (1994). An exploration of the use of tempo in jazz. *Music Perception*, 11 (3), 219-242.

Collier, J., L. (1978). *The making of jazz*. Boston: Houghton Mifflin.

Coplan, David B. (1979a). The African Musician and the Development of the Johannesburg Entertainment Industry, 1900 – 1960. In: Journal of Southern African Studies. Vol.5, no.2 (1979a): 135-164.

Coplan, David B. (1979b). The African Performer and the Johannesburg Entertainment Industry: The Struggle for African Culture on the Witswatersrand. In: Belinda Bozzoli, ed. Labour, Townships and Protest: Studies in the Social History of the *Witswatersrand.* Johannesburg: Ravan Press.

Coplan, David B. (1985). In Township Tonight! South Africa's Black City Music and Theatre. Johannesburg: Ravan Press.

Coplan, David B. (1987). Eloquent Knowledge: Lesotho Migrants' Song and the Anthropology of Experience. In: American Ethnologist. Vol. 14, no. 3 (1987) 413-433.

Drewett, Michael. 2003. Music in the Struggle to End Apartheid: South Africa. In: Martin Cloonan and Reebee Garofalo, eds. Policing Pop. Philadelphia: Temple University Press.

Drewett, Michael. (2004). Remembering Subversion: Resisting Censorship in Apartheid South Africa. In: Marie Korpe, ed. Shoot the Singer! Music Censorship Today.London: Zed Books.

Ewens, Graeme. (1991). Africa o-ye!. Enfield: Guinness Publication.

Finkelstein, S. (1975). *Jazz: A people's music*. New York: Da Capo.

Graham, S. (2014). Cultural exchange in a Black Atlantic web: South African literature, Langston Hughes, and negritude. *Twentieth Century Literature, 60*(4), 481-512.

Hamm, Charles. (1991). The Constant Companion of Man': Separate Development, Radio Bantu and Music. In: Popular Music. Vol.10, no.2 (1991): 147-173.

Jeffrey, Ian. (1985). The Sharpetown Swingsters: Their Will to Survive. Dissertation Series No.6. Johannesburg: University of the Witswatersrand.

Kerfeld, B. (1995). *In the jazz what is to listen for jazz*. New Haven: Yale University Press.

Le Roux-Kemp, A. (2014). Struggle music: South African politics in song. *Law & Humanities, 8*(2), 247-268. doi:10.5235/17521483.8.2.247.

Mandela, Nelson. 1994. Long Walk to Freedom. London: Abacus.

Masekela, H. and Cheers, D. M. (2004). *Still grazing: The musical journey of Hugh Masekela*. New York, NY: Crown Publishers.

Mda, Z. (2009).The fiction of reconciliation: Creating dialogue through verbal and performance arts in South Africa. *Journal of Human Rights, 8*(2), 121-132. doi:10.1080/14754830902928992.

Monson, I. T. (2007). *Freedom sounds: Civil rights call out to jazz and Africa*. [ProQuest E- Book Central version]. Retrieved from https://ebookcentral.proquest.com/lib/wpunj-ebooks/detail.action?docID=415316#

Peretti, B. W., (1992). *The creation of jazz*. Urbana: University of Illinois Press.

Pieterse, Cosmo. 1989. Towards a Survey: A Reflection on South African Poetry. In: Willem Campschreur and Joost Divendal, eds. Culture in Another South Africa. London: Zed Books.

Scott, James C. 1990. Domination and the Arts of Resistance: Hidden Transcripts. New Haven: Yale University Press.

Williams, M., (1993). *The jazz tradition* (2nd Ed.). New York: Oxford University Press.

EADERSHIP STYLE AND EMPLOYEES' PERFORMANCE IN NIGERIA: A REVIEW

Ibrahim Mohammed Dikko
Distance Learning Centre Ahmadu Bello University, Zaria – Nigeria

Abstract

The style of leadership is the way and method of providing guidance, executing strategies, and inspiring individuals. In numerous ways, leaders handle their subordinate. In order to inspire workers, positive leaders use incentives, such as training, bonuses, new experiences, and freedom, while negative leaders fine their subordinate or punish them. In some instances, the negative method has a place in a leader's repertoire of instruments; however, it must be used cautiously because of its high cost to the human spirit. This paper seeks to examines leadership style and employees' performance in Nigeria. The paper examines different type of leadership style and identify the relationship between leadership style and employee's performance, also the study verifies the extent to which leadership style has facilitated service delivery. The researcher relied on secondary data to gathered data. The study concludes that the success or failure of organizations depends on leadership style adopted in an organization.

Keywords: Leadership Style, Employee Performance, Nigeria

Introduction

Leadership style is the manner and approach of providing direction, implementing plans, and motivating people (Bakotić, 2008; Ojokuku, Odetayo, & Sajuyigbe, 2012). As seen by the employees, it includes the total pattern of explicit and implicit actions performed by their leader. The first major study of leadership styles was performed in 1939 by Kurt Lewin who led a group of researchers to identify different styles of leadership (Lewin, Lippitt, & White, 1939). This study has remained quite influential as it established the three major leadership styles.

The styles are: 1. Authoritarian or autocratic: the leader tells his or her employees what to do and how to do it, without getting their advice 2. Participative or democratic: the leader includes one or more employees in the decision-making process, but the leader normally maintains the final decision-making authority 3. Delegative: the leader allows the employees to make the decisions, however, the leader is still responsible for the decisions that are made Although good leaders use all three styles, with one of them normally dominant, bad leaders tend to stick with one style, normally autocratic.

This style is used when leaders tell their employees what they want done and how they want it accomplished, without getting the advice of their followers. Some of the appropriate conditions to use this style is when you have all the information to solve the problem, you are short on time, and/or your employees are well motivated. Some people tend to think of this style as a vehicle for yelling, using demeaning language, and leading by threats. This is not the authoritarian style, rather it is an abusive, unprofessional style called "bossing people around." It has absolutely no place in a leader's repertoire. The authoritarian style should normally only be used on rare occasions. If you have the time and want to gain more commitment and motivation from your employees, then you should use the participative style This paper aims to assess the extent to which leadership styles influences employees' performance in Nigeria

Meaning and Role of Leadership Styles

Leadership style is one of the factors that play significant role in enhancing or retarding

the interest and commitment of the individuals in the organization Yusuf, Muhammed, and Kazeem (2014) argued that the degree to which the individuals exhibits leadership traits depends not on his characteristics and personal abilities, but also on the characteristics of the situation and environment in which he finds himself. Thus, Saasongu (2015) emphasizes the need for a manager to find his leadership style. The extent to which members of an organisation contribute in harnessing the resources of organisation equally depends on how well the leaders of the organisation understand and adopt appropriate leadership style in performing their roles as managers and leaders. Therefore, effectiveness in resource mobilization, allocation, utilization and enhancement of organizational performance depends to a large extent on leadership style among other factors. Danso, Kong, Akomeah, and Afriyie (2018) identifies attitude to work, leadership style as some of the factors that exert negative effect on organisational effectiveness. The best leadership style in any organisation is that which inspire subordinates' potentials and working ability to enhance efficiency and effectiveness in the process of organisation for achieving his objectives (Liu, Lepak, Takeuchi, & Sims Jr, 2003; Orewa, 2019).

Leadership Styles and its Types

Leadership Styles are the approaches used to motivate followers (Aydin, Sarier, & Uysal, 2013). Leadership Styles to Eboka (2016) are the various patterns of behaviours leaders adopt in the process of directing the efforts of subordinates towards the achievement of organizational goals. Leadership as a term is not a one size fits all phenomenon. Leadership styles should be selected and adapted to fit organizations, situations, groups and individuals. It is therefore useful to possess a thorough understanding of the different styles as such knowledge increases the tools available to lead effectively. Scholars over the years have focused on the different leadership styles such as the autocratic, democratic, laissez-faire and so many other leadership styles. Challenges faced by modern organizations to meet higher performance, better job-satisfaction, increased morale and productivity in subordinates has led to the demand for better quality of leadership. Prominent among new leadership models proposed are the transformational and transactional leadership styles (Eagly & Johannesen-Schmidt, 2001; Fiaz, Su, & Saqib, 2017; Limsila & Ogunlana, 2008; Yaseen, 2010). articulated a number of leadership styles. Among the highlighted leadership styles are:

Autocratic Leadership Style

The autocratic leader keeps all issues and elements in close control (Way, 2005). He uses coercive elements, and rewards as a means of control. The leader exerts close control over all processes and developments and desires to be briefed on all developments in order to take decisions and dictate the direction to follow and how to handle issues (McFaul & Stoner-Weiss, 2008). The leader believes he towers above his followers and does not give them the privilege to participate in decision making. He takes all decisions for them. This style of leadership centers control in one person or source and decisions are arrived at speedily but it robs the majority of the people of participation and denies the situation of the contributions and richness that a variety of perspectives can bring to the table. Autocratic leadership is often best used in situations where crisis arises, when decisions must be made quickly and without dissent (Amanchukwu, Stanley, & Ololube, 2015).

Bureaucratic Leadership Style

Bureaucratic leaders follow rules rigorously, and ensure that their staffs also follow procedure precisely Moe (1989). This is an appropriate leadership style for work involving serious safety risks (such as working with machinery, with toxic substances or at dangerous heights) or offices where large sum of money are involved. Bureaucratic leadership is also useful in organizations where employees do routine tasks (Huber & Shipan, 2002). The major

drawback of this type of leadership style is that it is ineffective in terms of and organizations that rely on flexibility, innovation and creativity (Selden, 1997).

Democratic Leadership Style

Democracy is about participation; it gives power to the people and draws contribution and participation in the decision-making process from the widest possible basis. Democratic leaders make the final decisions, but include team members in the decision-making process. In the organization, the democratic style allows the workers who are directly involved in the running of the organization to participate in the process of decision making within their environment (Greenberg & Folger, 1983). There is a rich environment of workers, followers and leaders cooperating and contributing to the decision on the direction to follow in the organization. Democratic leadership style encourages creativity, and the team members are often highly engaged in projects and decisions (Gastil, 1994). The organization in getting the workers to participate in decision making s heightens their morale, and this gives the workers satisfaction on their job. Also, because of the many sources from which ideas are coming, there are different levels of responsibility and there is a situation in which the majority is not looking to the leader to supply solutions or dictate to them.

Laissez-Faire Leadership Style

Laissez-faire leadership may be the best or the worst of leadership styles especially in Nigerian context (Amanchukwu et al., 2015). Laissez-faire, the French phrase for "let it be" when applied to leadership describes leaders who allow people to work on their own. Laissez-faire leaders abdicate responsibilities and avoid making decisions, they may give teams complete freedom to do their work and set their own deadlines. Laissez-faire leaders usually allow and give their subordinates the power to make decisions about their work (Solaja & Ogunola, 2016). They provide teams with resources and advice, if needed, but otherwise do not get involved. This leadership style can be effective if the leader monitors performances and give feedback to team members regularly. The main advantage of laissez-faire leadership is that it gives team members so much autonomy that can lead to high job satisfaction and increased productivity. It can also be damaging if team members do not manage their time well or do not have the knowledge, skills or motivation to do their work effectively.

Charismatic Leadership Style

Charismatic leadership theory describes what to expect from both leaders and followers. Charismatic leadership is a leadership style that is identifiable but may be perceived with less tangibility than other leadership styles (Bell, 2013). Often called transformational leadership style, charismatic leaders inspire eagerness in their teams and are energetic in motivating employees to move forward. The ensuing excitement and commitment from teams is an enormous asset to productivity and goal achievement. The negative side of charismatic leadership is the amount of confidence placed in the leader rather than in employees. This could create risk of a project or even in an entire organization collapsing if the leader leaves.

Approaches to leadership

There are about three major approaches to the study of leadership. These approaches are:

1. **Traits Approach:** Investigations by some behavioural scientists on leadership reveals that leaders are born with some special qualities and character which a leader possesses that distinguish him/her from their followers (Schyns, Kroon, & Moors, 2008). Qualities like courage, zeal, intelligence, self-confidence etc. are embedded in such a person and which were said to be transferable from one generation to another. Since all individuals do not have all these qualities, only those who have them will be considered a potential leader.

2. **Situational Approach:** This explains that the situation or circumstance in which the leader is operating determine leadership style to be used (Sethuraman & Suresh, 2014). That a

person is a successful Managing Director of a big firm does not automatically mean that he will achieve the same level of success as the Managing Director of a Multinational Co-operation. This implies that management's effectiveness is a function of the situation variable.

3. **Behavioural Approach:** In this approach, the behaviour of the leader is being isolated so as to know its effectiveness (Hipp, 1997; Yukl, 1999). In other words, rather than try to figure out the effectiveness of a leader, the approach determines what effective leaders do, how they communicate and how they try to motivate subordinate in relationship of the leader and follower. In some cases, followers totally depend on the leader and lack initiative while in several cases followers have their initiatives and pursue the goals of their organisation when the leader is absent. Leaders give the followers the total freedom to act with or without guidance.

Positive and Negative Leadership Approaches

Leaders approach their employees in different ways. Positive leaders use rewards, such as education, new experiences, and independence, to motivate employees, while negative employers emphasize penalties (Voon, Lo, Ngui, & Ayob, 2011). The negative approach has a place in a leader's repertoire of tools in certain situations; however, it must be used carefully due to its high cost on the human spirit (Piccolo, Greenbaum, Hartog, & Folger, 2010).

Negative leaders act domineering and superior with people. They believe the only way to get things done is through penalties, such as loss of job, days off without pay, reprimanding employees in front of others, etc. They believe their authority is increased by frightening everyone into higher levels of productivity. Yet, what normally happens when this approach is used is that morale falls, which leads to lower productivity.

Most leaders do not strictly use one or another, but are somewhere on a continuum ranging from extremely positive to extremely negative. People who continuously work out of the negative are bosses, while those who primarily work out of the positive are considered great leaders.

Conclusion

It must be observed that the success or failure of an organisation depends on leadership. Success demands that a leader adopts the style appropriate to the organisation with employee education and sophistication, unilateral action by leadership is resented and could affect morale and consequently productivity. Furthermore, the impact of leadership styles on employees' performance as well as employees' output requires adequate efficient and effective type of leadership styles to be adopted in order to enhance profitability, accountability, employee performance and organisational productivity. There is evidence that leaders who are considerate in their leadership style are higher performers and are more satisfied with their job.

References

Amanchukwu, R. N., Stanley, G. J., & Ololube, N. P. (2015). A review of leadership theories, principles and styles and their relevance to educational management. *Management, 5*(1), 6-14.

Aydin, A., Sarier, Y., & Uysal, S. (2013). The Effect of School Principals' Leadership Styles on Teachers' Organizational Commitment and Job Satisfaction. *Educational sciences: Theory and practice, 13*(2), 806-811.

Bakotić, D. (2008). Leadership styles' specifics in large Croatian companies. *The Business Review, Cambridge, 10*(2), 213-220.

Bell, R. M. (2013). Charismatic leadership case study with Ronald Reagan as exemplar. *Emerging Leadership Journeys, 65*(1), 83-91.

Danso, P. O., Kong, Y., Akomeah, M. O., & Afriyie, S. O. (2018). An Empirical Analysis of the Relationship between Leadership and Organizational Performance.

Eagly, A. H., & Johannesen-Schmidt, M. C. (2001). The leadership styles of women and men. *Journal of social issues, 57*(4), 781-797.

Eboka, O. C. (2016). Principals Leadership Styles and Gender Influence on Teachers Morale in Public Secondary Schools. *Journal of Education and Practice, 7*(15), 25-32.

Fiaz, M., Su, Q., & Saqib, A. (2017). Leadership styles and employees' motivation: Perspective from an emerging economy. *The Journal of Developing Areas, 51*(4), 143-156.

Gastil, J. (1994). A definition and illustration of democratic leadership. *Human Relations, 47*(8), 953-975.

Greenberg, J., & Folger, R. (1983). Procedural justice, participation, and the fair process effect in groups and organizations. In *Basic group processes* (pp. 235-256): Springer.

Hipp, K. A. (1997). Documenting the Effects of Transformational Leadership Behavior on Teacher Efficacy.

Huber, J. D., & Shipan, C. R. (2002). *Deliberate discretion?: The institutional foundations of bureaucratic autonomy*: Cambridge University Press.

Lewin, K., Lippitt, R., & White, R. K. (1939). Patterns of aggressive behavior in experimentally created "social climates". *The Journal of social psychology, 10*(2), 269-299.

Limsila, K., & Ogunlana, S. O. (2008). Performance and leadership outcome correlates of leadership styles and subordinate commitment. *Engineering, construction and architectural management*.

Liu, W., Lepak, D. P., Takeuchi, R., & Sims Jr, H. P. (2003). Matching leadership styles with employment modes: Strategic human resource management perspective. *Human resource management review, 13*(1), 127-152.

McFaul, M., & Stoner-Weiss, K. (2008). The Myth of the Authoritarian Model-How Putin's Crackdown Holds Russia Back. *Foreign Aff., 87*, 68.

Moe, T. M. (1989). The politics of bureaucratic structure. *Can the government govern, 267*, 285-323.

Ojokuku, R., Odetayo, T., & Sajuyigbe, A. (2012). Impact of leadership style on organizational performance: a case study of Nigerian banks. *American journal of business and management, 1*(4), 202-207.

Orewa, F. (2019). Leadership styles as correlate of job performance in academic libraries in Delta State, Nigeria. *Library Philosophy and Practice*, 1-13.

Piccolo, R. F., Greenbaum, R., Hartog, D. N. d., & Folger, R. (2010). The relationship between ethical leadership and core job characteristics. *Journal of organizational behavior, 31*(2-3), 259-278.

Saasongu, N. (2015). Effects of leadership style on organizational performance in small and medium scale enterprises (SMEs) in Nigeria. *International Journal of Research in Management & Business Studies, 2*(2), 23-30.

Schyns, B., Kroon, B., & Moors, G. (2008). Follower characteristics and the perception of leader-member exchange. *Journal of Managerial Psychology*.

Selden, S. C. (1997). *The promise of representative bureaucracy: Diversity and responsiveness in a government agency*: ME Sharpe.

Sethuraman, K., & Suresh, J. (2014). Effective leadership styles. *International Business Research, 7*(9), 165.

Solaja, O. M., & Ogunola, A. A. (2016). Leadership style and multigenerational workforce: A call for workplace agility in Nigerian public organizations. *Leadership, 21*, 46-56.

Voon, M. L., Lo, M. C., Ngui, K. S., & Ayob, N. B. (2011). The influence of leadership styles on employees' job satisfaction in public sector organizations in Malaysia. *International Journal of Business, Management and Social Sciences, 2*(1), 24-32.

Way, L. A. (2005). Authoritarian state building and the sources of regime competitiveness in the fourth wave: The cases of Belarus, Moldova, Russia, and Ukraine. *World Politics, 57*(2), 231-261.

Yaseen, Z. (2010). Leadership styles of men and women in the Arab world. *Education, Business and Society: Contemporary Middle Eastern Issues*.

Yukl, G. (1999). An evaluation of conceptual weaknesses in transformational and charismatic leadership theories. *The leadership quarterly, 10*(2), 285-305.

Yusuf, M. O., Muhammed, U. D., & Kazeem, A. O. (2014). Management of leadership style: An approach to organizational performance and effectiveness in Nigeria. *International Journal of Humanities Social Sciences and Education, 1*(2), 17-29.

MANAGEMENT IN THE FIELD OF INNOVATION

Irshad Ullah, Aamna Saleem Khan
Northern University Nowshera
National University of Sciences and Technology, Pakistan

Abstract

Innovation is the process to generate new ideas and its implementation for the purpose to increase the production and employment which will contribute and profit the management business. In this information age a lot of information's are available in different forms. Some time it's become difficult to deal with such a huge amount of information and then using it for the benefit of human kind. It's make confusions and one cannot extract the right type of information. Innovation can be used and managed in such a way which will help the human not generate difficulty for the people and employees of the organization. Objective of this research was to study theories of innovations for innovation management. Documentary analysis was performed to analyze the data. Conclusions were drawn and recommendations were made.

Kewwords: Innovation, Idea, Innovation Management

EXAMINING ATTITUDES OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS TEACHER OF PRIMARY SCHOOLS IN FIJI EDUCATION TOWARD THE TEACHING PROFESSION

Mohammed Feroz Ali
Research scholar, Department of Physical Education, Mangalore University Karnataka India
Prasanna B. K.
Assistant Director Department of Physical Education and Sports Mangalore University, Karnataka,India
Mohammad Ahsan
Assistant Professor, Department of Physical Therapy College of Applied Medical Sciences, Imam, Abdulrahman Bin Faisal University; Dammam (KSA)

Abstract

The purpose of this study was to investigate attitudes of primary school Physical Education and Sports teachers towards the teaching of Physical Education with respect to their gender, location as urban and rural and the experience of the teachers. Research was conducted on 100 primary school teachers, 50 females and 50 males from western division schools in Fiji. In this study the "Attitude Scale for Physical Education Teachers" which was developed by the researcher which had been validated as part of the PhD studies. The scale has 3 factors as Teachers' Attitude towards learning Physical Education (ALPE), how passionate the teachers are towards Physical Education (PTPE) and Teachers Attitude towards Teaching Physical Education (ATTPE). Independent sample t-test results indicated that there was a significant difference with respect to gender for the three factors and total attitude points ($p > 0.05$). Male and urban physical education teachers had significantly higher points in all the aspects and the total scale in comparison to females, teachers from rural schools in Physical Education ($p < 0.05$). ANOVA results indicated that based on experience level there were significant differences in ALPE and total attitude ($p < 0.05$). The positive attitude of teachers Towards Physical Education will have a dynamic impact of the learning and teaching process hence will improve the level of active participation of students in physical activity which will promote healthy living.

Keywords: Attitude towards learning physical Education, passionate towards physical Education, Attitude towards Teaching physical education

A COMPARISON OF PHYSICAL ACTIVITY LEVEL BETWEEN UNIVERSITY MALE AND FEMALE STUDENTS

ISRAR ALI*, Mohammad Ahsan**
*Research Scholar, ISRAR ALI…
**Assistant Professor, College of Applied Medical Sciences, Imam Abdul Rahman Bin Faisal University; Dammam, Saudi Arabia

Abstract

Background: Regular physical activity has a significant importance to maintain a person fit and healthy. Physical activity helps to control body weight, reduce risk for cardiovascular diseases, and improve physical and mental capabilities.

Objective: This study compares the level of physical activity between university male and female students.

Methods: A cross-sectional study was conducted with 654 voluntary participants (380 male and 274 female). Male participants (age means; 18.54±2.56 years, height means 173.34±6.58 cm, body weight means; 65.34±8.78 kg.) and female participants (age means; 16.89±3.21 years, height means 162.23±6.14 cm, body weight means; 54.54±6.88 kg). Participants reported for any medical, musculoskeletal, or orthopedic problem that were not included in the study. The self-reported physical activity index (PAI) for leisure-time physical activity and mobile based health apps were used to record total steps for overall daily physical activity. The *t*-test was used to compare physical activity between male and female participants. Correlation coefficients between measures of physical activity were also calculated.

Results: The results revealed that mean scores for physical activity index was higher in female (9.76±2.23) than in male (9.24±1.64), the total steps par day was also higher in female (9457±2524) than the male (8768±2465) participant. These differences are statistically significant at 0.05 level. The correlation coefficients were higher in female than male.

Conclusion: The finding of result was crucial for the gender disparities in physical activities. The finding might be helpful to promote physical active culture to maintain and sustain health and fitness throughout life.

Keywords: Physical Activity, Physical Health, Mental Health, Gender differences.

THE RELATIONSHIP BEETWEEN LISTENING STRATEGY USE AND LISTENING COMPREHENSION ACHIEVEMENT OF TURKISH EFL LEARNERS

Temel Serdar Yılmaz
Instructor, School of Foreign Languages, Balıkesir University
Orcid ID: 0000-0001-6716-813X

Abstract

The purpose of the study was to investigate the relationship between listening strategy use and listening comprehension performances of Turkish EFL learners. A total of 72 Turkish A2 (CEFR) level preparatory school EFL learners at Bandırma 17 Eylul University participated in the study. Both quantitative and qualitative data was collected from the students. Quantitative data was collected through the Oxford Listening Improvement Test to identify the subjects' listening comprehension test performance and the Listening Comprehension Strategy Inventory (LCSI) to determine the participants' use of listening comprehension strategy, including cognitive, metacognitive, and socio-affective strategies. Qualitative data, on the other hand, was gathered through semi-structured interviews with 5 top high-achieving listeners and 5 students with lowest scores in the listening test among the participants. The interviews were conducted to reveal the subjects' professed listening strategy use to support the quantitative data in the study. For quantitative data analysis, Pearson Correlation Coefficient was conducted on SPSS between the mean scores of the learners on Oxford Listening Improvement Test and the Listening Comprehension Strategy Inventory (LCSI) to see if there was a significant correlation between the listening comprehension performance and strategy use of the participants. Qualitative data obtained from the interviews was analyzed through deductive content analysis in three steps: open coding, axial coding, and selective coding. According to the quantitative analysis, a statistically significant strong positive correlation was found between the subjects' listening strategy use and listening comprehension test performance. Furthermore, the content analysis of the qualitative data indicated that the high-achievers in the listening test used remarkably more strategies than the low-achievers, supporting the findings of the quantitative analysis. The result of the current study, therefore, revealed that foreign language listening comprehension achievement and listening strategy use mutually affected each other, bearing in mind that determining which construct influenced the other was beyond the scope of this study. Finally, the finding of the study was discussed in the light of the relevant literature, and some implications for teaching and learning foreign language listening through cognitive, metacognitive, and socio-affective strategies were suggested.

Keywords: listening comprehension, listening comprehension strategies, EFL, teaching listening

THE BELIEFS OF PRE-INTERMEDIATE LEVEL TURKISH EFL LEARNERS IN LISTENING COMPREHENSION PROBLEMS

Temel Serdar Yılmaz
Instructor, School of Foreign Languages, Balıkesir University
Orcid ID: 0000-0001-6716-813X

Abstract

This study attempted to reveal the pre-intermediate level Turkish EFL learners' beliefs in listening comprehension problems. The correlation between the learners' perceptions of problematic factors in listening and their L2 listening test performances was also examined. 60 Turkish EFL learners studying in pre-intermediate level preparatory class in Bandırma 17 Eylul University participated in the study. Quantitative data were collected through two instruments. The first was the Questionnaire on the Beliefs on English Language Listening Comprehension Problems (Q-BELLP) used to understand the participants' beliefs regarding EFL listening comprehension problems including process, task, input, listener, affect, and context factors. The second was the Listening Improvement Test developed by Oxford University Press utilized to measure the students' L2 listening comprehension performances. Descriptive statistics were run on SPSS to calculate the listeners' mean scores on the two quantitative instruments. Furthermore, Pearson product moment correlational analysis was conducted to see if there was a significant correlation between the students' listening test performances and perceptions of listening comprehension problems. The findings of the study indicated that, among a number of difficulties, the most problematic factors in EFL listening comprehension perceived by the learners were; words not pronounced clearly, unclear sounds resulting from a poor quality CD player, fast speech, unfamiliar accents, unfamiliar vocabulary, and unclear sounds because of poor acoustic conditions of the classroom setting. Moreover, a statistically significant strong negative correlation between the subjects' listening test scores and overall mean scores in the Q-BELLP was found, indicating that the participants who performed better on the listening comprehension test reported to experience listening comprehension problems to a lesser extent than the less proficient listeners in the study. The conclusions of the study along with implications for further research and classroom practices were also discussed in relation to the relevant literature.

Keywords: listening comprehension, listening comprehension problems, EFL, learner beliefs.

USAGE OF ACUTE DIACRITIC IN THE NEW LATIN GRAPHIC BASED KAZAKH ALPHABET

Anarkul Bekmyrzakyzy Salkynbay
Doctor of philological sciences, Professor, Al-Farabi Kazakh National University
Ulzhan Usenkyzy Anarbekova
Doctoral student, Al-Farabi Kazakh National University

Abstract

The Republic of Kazakhstan gained its independence in 1991, and in 1993, the President of the International Kazakh Language Society, Academician Abduali Kaidar, after discussions with Kazakh scholars, wrote a letter to the President with proposals to change the Kazakh script to Latin graphics. This topic has been on the agenda for some time since the answer was: "This is a question worth thinking about, let the experts do it and come up with a concrete proposal." At the XII session of the Assembly of People of Kazakhstan on October 24, 2006 in Astana, the President said that it was necessary to return to the issue of changing the Kazakh alphabet into Latin. In 2012, in the strategy "Kazakhstan-2050" he stated that "from 2025 we will begin the transition to the Latin alphabet." In 2013, it was announced that a national commission on the transition to Latin script will be established. The National Commission for the translation of the Kazakh alphabet into Latin script was established on November 14, 2017 and approved by № 153 orders.

On February 19, 2018, the new alphabet was approved by the Decree of the President of the Republic of Kazakhstan. The approved alphabet is called the acute alphabet among users. At the request of the President of the Republic of Kazakhstan, this alphabet still needs to be improved. The article discusses the use of the acute sign in the new Kazakh alphabet. In each of the world's languages, the acute diacritic has a specific function due to the accent, the length of the sound, the expansion of the letter, the pitch. The study focuses on the function of the acute and the validity of its use in the Kazakh alphabet. The use of acute accent in other languages is analyzed, and it investigates how useful and easy it could be for Kazakhs and foreigners learning to read and understand the Kazakh script, or, conversely, how confusing it can be. Articles on this topic will be analyzed. The article objectively considers and evaluates the use of acute diacritics in the new Latin graphic based Kazakh alphabet.

Keywords: Writing, Kazakh script, alphabet, diacritic, acute accent

INTRODUCTION

Writing has been a part of human life for thousands of years and plays a vital role today. Naturally, there was a time when mankind could not write. Scientists called the ancient carvings petroglyphs. They were mostly pictures of people and animals. However, these images are not subject to writing. Gelb (1963: 27) shows that just as speech developed through the imitation of sounds, so did writing develop through the imitation of real objects and phenomena. The scientist says that all the inscriptions are based on pictures. This is evidenced not only by the fact that all modern primitive writings were like pictures, but that all the great orientation systems, such as Sumerian, Egyptian, Hittite, Chinese, were originally real picture writings. The scientist warns that there is a difference between a picture drawn for art and a diagram drawn for communication (1963: 56).

Since the beginning of the study of human history, various definitions have been given to the concept of writing. One of the oldest known definitions of writing is probably the words

of the ancient Greek philosopher Aristotle. The second part of Peri Hermeneias' work on logic begins with a basic understanding of objects, concepts, and symbols. Before discussing nouns and verbs that can be true or false as part of a sentence, Aristotle discusses how these linguistic concepts relate to the objects and ideas of the material world: “Spoken words are a symbol of the influence and desire of the soul; written words are symbols of spoken words. Just as the letters are not the same for all people, so are the sounds, but just as the things that are the images of these effects are the same, the desires expressed directly through these representations are the same for all people (1938: 115).

What Aristotle meant here has nothing to do with writing. Its purpose was to identify readers as a prerequisite for the development of logical thinking, the complex connection between objects, ideas and words. The reason why Aristotle speaks of writing here is that words come in two different forms, the sounds and the letters that come from the human voice. The explanation of the relationship between the two is probably to preserve the terminological order, as the following sections of the treatise do not pay much attention to these concepts. However, this had a profound effect on Western thinking about writing a small message. Many works have been written on this topic. Aristotle's word "symbolon" here means "symbol" in English, "sign" when translated from the Greek. According to Aristotle, writing is the sign that conveys the signs of speech. Writing is lower than speech, it is secondary and depends on speech. Therefore, writing can be studied only as a tool for speech analysis. Such ideas about writing are widespread in the Western world. The role of writing was considered low and for a long time was not considered as a separate branch of science.

The most common definition of writing is a system of delivery of human thoughts through symbols and signs, a clearly marked form of speech. The study of writing as a branch of science was first proposed by the Polish-American scholar Igneys Gelb in his work "A Study of Writing", published in 1952 and 1963. In this work, he noted that the field of study of writing deserves the name of grammar. In this work, he spoke about the pictures and symbols that were the preconditions for writing. He gave specific examples.

When we talk about the writing of a language, we are talking about the alphabet, graphics, spelling, punctuation, meaning. In fact, it should be called writing only when the meaning goes hand in hand with writing. Meaningless writing is no different from pictures.

The transition of the Kazakh script from the Cyrillic alphabet to Latin script is not new for Kazakhstan. In 1929, the Kazakh script was transferred from Arabic to Latin. This situation became a big controversy at that time. This is because the Enlightenment group was divided into those who considered the transition from Arabic to Latin script unreasonable and unnecessary, and those who supported this change. Both sides defended and proved their positions as much as possible. This topic was the most topical at the All-Union Conference in Baku in 1929. Even though the Enlightenment was divided, scientifically substantiating their claims, it was decided "from above" that the graphics of the Kazakh script changed from Arabic to Latin. As a result of the controversy, it was believed that the Latin supporters won.

MAIN PART

The Republic of Kazakhstan gained its independence in 1991. In 1993, the then President of the International Kazakh Language Society, Academician Abduali Kaidar, after discussions with Kazakh journalists and scholars, wrote an open letter to the President with proposals on the transition of the Kazakh script to Latin script. Ever since they received the answer, “This is a question worth thinking about, let the experts do it and come up with a concrete proposal for me,” the issue of changing the alphabet has been constantly discussed. The National

Commission for the translation of the Kazakh alphabet into Latin script was established on November 14, 2017, and various alphabet projects were submitted for consideration. However, the exact version of the alphabet has not yet been approved.

At the XII session of the Assembly of Peoples of Kazakhstan on October 24, 2006, in Astana, the President said that it was necessary to return to the issue of translating the Kazakh alphabet into Latin. In 2012, he stated in the Strategy "Kazakhstan-2050" that "from 2025 we will begin the transition to the Latin alphabet" (2017). The National Commission for the transition of the Kazakh alphabet into Latin script was established on November 14, 2017, and approved by № 153 orders.

On February 19, 2018, a new alphabet was approved by the Decree of the President of the Republic of Kazakhstan. At the request of the President of the Republic of Kazakhstan, this alphabet still needs to be improved.

It is necessary to know the reason for the first suggestion of a new national alphabet. Usually, if the existing alphabet has a shortcoming, the alphabet is replaced if it does not give the sounds of the language well. And what made the Kazakh people make this decision?

The initial answer to this question was given in an open letter of academician Abduali Kaidar to the first President of the Republic of Kazakhstan in 1993. The academician asks and answers important questions. The scientist says, that the following question is always asked first: "Why to replace the Cyrillic alphabet, which has been in use for half a century, with the Latin alphabet?" He says that it is not easy to answer this question in one word and that this topic is not only related to language policy, but also the country's economy, demographic situation, social and democratic processes. «*First of all, when other related Turkic peoples moved to the Latin script, the Kazakhs were separated from them and left alone with the old script - the alienation from the whole Turkic community, from*

their spiritual and cultural life» (1993) he writes, and ал Second, although the Cyrillic script has been the basis for the development of national culture and science for the past fifty years, it has failed to unite the Turkic peoples and ethnic groups of the world, let alone the Turkic peoples of the former USSR. Due to some "features", they could not read and understand each other's writings. The academician says that thisquestion is also asked many times: "What are the personal shortcomings of the Cyrillic script for the Kazakh and other Turkic languages?" He points out three main shortcomings:

✓ *"Kazakh and other Turkic languages could not freely develop their own natural features (sound composition, syllable system, consonant law, etc.) through this writing; As a result, there is a huge gap between the norms of oral (orthoepic) and written spelling of our language; Although there are many educated people, there are few literate people."* All of this suggests that not only the nature of the language, but also the future of the younger generation who speak it, is being seriously affected, and that one of the manifestations of the ecological phenomenon in language is related to this.

✓ «*It is difficult for Kazakh children to learn and use the Cyrillic alphabet, which consists of 42 characters instead of the 26-28 letters required for the Kazakh language. And adding of so many superfluous symbols was born from the fact that from the very beginning it was in the interests of the national languages, and in any case to bring the Kazakhs closer to the Russian language»* writes the scientist.

✓ «Since the Kazakh language was facing difficulties in marking the 9 phonemes typical of the Kazakh language - (ə, ө, ү, ұ, і, қ, ғ, ң, h), the use of so many extra redundant characters as (в), (ё), (у), (ф), (х), (ц), (ч), (щ), (ъ), (ь), (э), (ю), (j) – complicated the writing system. *This is only one side of the issue. There is another side to it: Other related Turkic languages,*

such as Kazakh, have come up with the phoneme 8-9 ("Turkish") in different ways, using it in different ways and it might be the result of the policy called "Divide and rule." He leaves this aspect of the problem in history and says that it is a historic moment that will radically decide the fate of our promising and long-lasting national writing. He says that if we do not solve it together with the Turkic community today, it will be too late tomorrow and it will get worse over time.

In this open letter, the academician offers 28 characters of the Kazakh alphabet from the 34 letter alphabet common to the Turkic people. *««Although we have included two of these letters in the alphabet project, proving the need for consonant (Ww) for the Kazakh language, which is found in words such as taw, jaw, suw, buw, puw, juwan, duwman, and (Əə). It is on the same principle they could not accept (Өө)»* by writing this, he believes the commission will be able to resolve such issues. At the same time, the scientist states that the fate of any alphabet, its function in the language, is directly related to the spelling of the alphabet, and at the same time it is necessary to prepare the orthographic rules of spelling for the Kazakh language. «*After all, the soul, the life, all the possibilities of the alphabet are determined only by orthography. One of the main features of the Latin alphabet in that it corresponds to the phonetic principle of spelling and can more fully reflect the peculiarities of our spoken language. This is also an important issue to consider»* he concludes his speech about spelling. The academician deeply understands the importance of creating the Kazakh state national writing and suggests that this script should be based on modern Latin script.

DISCUSSION

There are many languages in the world that use the Latin alphabet. The Latin alphabet does well enough in representing the phonological system of Latin but faces a problem whenever it is to be used for a language whose phonetics involves sounds that Latin does not have. In such cases using diacritics is one of the possible ways of repairing the inadequacies of the Latin alphabet and thus solving this problem. Some techniques have been devised to cope when the ordinary alphabet is not enough:

- ✓ Combining two letters: digraph
- ✓ Inventing a new letter
- ✓ Inventing a diacritic
- ✓ The apostrophe

A digraph is a special combination of two letters which make one sound. Kazakh scholars used this technique as the first project while creating a new Kazakh alphabet. But it didn't find any support from people and linguists as well. After that, another technique which is called apostrophe was used. However, this version of the Latin graphic-based Kazakh alphabet was confusing for learning and space-taking. So it had failed as well. After that, they decided to use diacritics.

A diacritic is a mark placed above, through or below a letter, to indicate a sound different from that indicated by the letter without the diacritic. Many western languages contain words with letters whose sound is determined by these accents and diacritical marks. The effects are different depending on the language. Here are the names and examples of the more common marks:

- é - accent acute
- è - accent grave
- ê - circumflex
- ë - umlaut or diaerisis
- ç - cedilla
- ñ - tilde
- ø - streg
- ð - eth (capital form Ð)

- å - bolle
- æ - ligature
- œ - ligature
- ē - macron
- č - háček
- ŭ - crescent

Each of the diacritics has its own functions. We will focus on the acute accent since this diacritic mark has chosen for the present Kazakh alphabet. Acute accent a diacritical mark (´) that can be placed above several letters in many languages of the Latin, Greek and Cyrillic writing systems. In the following table, the main functions of the acute accent are given.

Acute accent usage Languages	**Pitch**	**Stress**	**Height**	**Length**	**Palatalization**	**Emphasis**	**Letter extension**	**Tone**	**Disambiguation**
	Ancient Greek	Russian Bulgarian	French **élève**	**Long vowels** ClassicalLatin	Polish	Danish **dér**	Hungarian	**Rising tone:** Vietnamese	Catalan **Més - mes**
		Catalan Ukrainian	Catalan	Arabic Persian	Serbo-Croatian	Dutch **ónze**	Icelandic	Cantonese	Danish
		Dutch **vóórkomen – voorkómen**	Bislama	Czech	Macedonian	Armenian	Faraose	Mandarin Chinese	Dutch
		Italian Portuguese	Portuguese	Hungarian	Belarusian		Turkmen	Hopi	Modern Greek
		Spanish	Occitan	Irish	Sorbian			Bopomofo	Leonese
		Modern Greek	Scottish Gaelic	Old Norse				**High tone:** African, Athabaskan languages	Norwegian
		Norwegian Welsh **casáu**		Slovak				Yoruba Nobiin	Russian **Зáмок замóк**
		Swedish		Ligurian- **short vowels**				Ekotii Navajo	Spanish

Table – 1. Types of functions acute accent do in different languages.

As you can see from the table the acute accent is used mostly to indicate stress, height, tone, length of vowel sounds and palatalization of consonants. It is also used to disambiguate certain words which would otherwise be homographs in some languages. If we look at the last approved Kazakh alphabet, the acute accent has four functions.

Alphabet of the Kazakh language based on the Latin graphics, 2018

№	Жазылуы	Дыбысталуы	№	Жазылуы	Дыбысталуы
1	A a	[a]	17	Ń ń	[н]
2	Á á	[ə]	18	O o	[o]
3	B b	[б]	19	Ó ó	[ө]
4	D d	[д]	20	P p	[п]
5	E e	[е]	21	Q q	[к]
6	F f	[ф]	22	R r	[р]
7	G g	[г]	23	S s	[с]
8	Ǵ ǵ	[ғ]	24	T t	[т]
9	H h	[х], [h]	25	U u	[ұ]
10	I i	[і]	26	Ú ú	[ү]
11	I ı	[и], [й]	27	V v	[в]
12	J j	[ж]	28	Y y	[ы]
13	K k	[к]	29	Ý ý	[у]
14	L l	[л]	30	Z z	[з]
15	M m	[м]	31	Sh sh	[ш]
16	N n	[н]	32	Ch ch	[ч]

Picture-1. Letters with acute accent in the new Latin graphic- based Kazakh alphabet:

Áá, Óó, Úú - Indicates soft vowels;

Ǵǵ - Denotes voiced consonant;

Ńń - Indicates voiced velar nasal consonant;

Ýý - Indicates hard vowel.

Scientists suggest using other diacritics for denoting soft vowels. Because using the acute accent for many functions might confuse the learners. So here what they suggest:

Əə=Áá=Ää, Өө=Óó=Öö, Yү=Úú=Üü - Indicates soft vowels;

Ғғ=Ǵǵ=Ğğ - Denotes voiced consonant

Ңң=Ńń=Ŋŋ - Indicates voiced velar nasal consonant

Ұу=Ýý=Ww - Indicates hard vowel/consonant

Other Turkic countries such as Turkey, Azerbaijan use this diacritic to show soft vowels. Using it would be more useful for the Kazakh Alphabet as well.

CONCLUSION

This article deals with the formation of the Kazakh state national writing. It analyzes the way of creation of the first Kazakh national script. The study focuses on the function of the acute and the validity of its use in the Kazakh alphabet. The use of acute accent in other languages is analyzed, and it investigates how useful and easy it could be for Kazakhs and foreigners learning to read and understand the Kazakh script, or, conversely, how confusing it can be. The article objectively considers the use of acute diacritics in the new Latin graphic based Kazakh alphabet.

The issue raised in both centuries is the formation of the Kazakh national script. To do this, firstly, it is important to fully understand the shortcomings of the existing alphabet. Secondly, it is important to adjust the order of writing: to mark the Kazakh sounds correctly, that is, to create an alphabet. Get rid of redundant characters in the alphabet; Create appropriate orthography to determine if the spelling is correct or incorrect; As a result, to develop a textbook on the alphabet and spelling, following methods of Akhymet Baitursynuly's teaching This is a large-scale work that requires great responsibility and devotion to the Kazakh language. It is expected that the case initiated by Academician Abduali Kaidar following Akhyimet Baitursynuly'way will be completed by linguists in a proper way. If the new Kazakh national alphabet will use proper diacritic marks, if it obeys the laws of the Kazakh language, the present and future of the Kazakh state as well as the Kazakh language will be bright.

REFERENCES

1. I.J.Gelb A study of writing, revised edition, the University of Chicago Press, 1963 – 343 p.

2. Strategy "Kazakhstan-2050" is a new political direction of the established state. President of the Republic of Kazakhstan NAZARBAYEV'S ADDRESS TO THE PEOPLE OF KAZAKHSTAN, Astana, December 14, 2012

3. On measures to implement the instructions given by the President of the Republic of Kazakhstan to the Government on further improvement of the state language policy at the XII session of the Assembly of Peoples of Kazakhstan. Resolution by Government of the Republic of Kazakhstan No. 1025 of October 28, 2006 Canceled by the Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan dated September 28, 2015 № 800

4. On the transfer of the Kazakh alphabet from Cyrillic to Latin script. Президент 569 Decree of the President of the Republic of Kazakhstan dated October 26, 2017.

5. On amendments to the Decree of the President of the Republic of Kazakhstan dated October 26, 2017 № 569 "On the transfer of the Kazakh alphabet from Cyrillic to Latin script." 637 Decree of the President of the Republic of Kazakhstan dated February 19, 2018.

6. J.C.Wells Orthographic diacritics and multilingual computing *Language Problems and Language Planning*, 24.3 (2001).

7. Alvestrand, Harald Tveit, 1995. Characters and character sets for various languages. http://www.alvestrand.no/ietf/lang-chars.txt

8. Kaldybay Arystanbekovich Kydyrbayev It is necessary to use the Latin acute properly.

THE IMPACTS OF TEACHER'S EFFICACY AND MOTIVATION ON STUDENT'S ACADEMIC ACHIEVEMENT IN SCIENCE EDUCATION AMONG SECONDARY AND HIGH SCHOOL STUDENTS

Saleha Bibi1
Clinical Psychologist, ABA Therapist & Researcher, Army Special Education Academy, Rawalpindi.
Aneela Maqsood
Head of Department of Behavioural Sciences at Fatima Jinnah Women University, Rawalpindi

Abstract

Taştan et al, 2018 conducted this study to investigate the impact of teachers efficacy and motivation on student's academic achievement in science education among secondry and high school students in Iran and Russia using motivation for academic performance scale and teacher self-efficacy scale as measuring instruments and achievement test in science education. Authors used **Bandura's (1997) socio-cognitive model,** self-efficacy in their study to make connection among their study variables. According to authors utilizing perspective of social cognitive theory, human agency is mediated by an individual's level of self-efficacy and such a belief impacts the person's emotional state, choices, efforts and resilience when the person faces any challenging situation. Based on the implications of social cognitive theory, teachers' self-efficacy beliefs have been related with effective teaching behaviors and performance levels of students. Authors used Bandura's (1997) socio-cognitive model in the conceptual framework and in the discussion part of their study. Bandura's (1997) research studies concluded that a teacher's belief about his/her competency and potential to teach students had significant impact on the achievement of the students. Authors also suggested that the teacher's self beliefs including self-efficacy have crucial roles in the classroom environment and the effectiveness of student learning. Results of their study showed that gender difference was not significant but nationality difference was significant in terms of students' academic achievement in science education. Also other findings reported significant impact of teacher self-efficacy and motivation on academic achievement in science education.

Keywords: Teacher's Efficacy, Academic Achievement, Science Education, Secondary And High School Students

INNOVATIVE READINESS OF STUDENTS AS A KEY COMPONENT OF MODEL «UNIVERSITY 4.0»

Aliya Murzagaliyeva
Candidate of physical and mathematical sciences, Docent, Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan
Bakytgul Jugembayeva
Doctoral student, Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan

Abstract

Analysis of current trends in innovative development of the economy of the Republic of Kazakhstan shows that continuous improvement of emerging technologies is one of priority directions of innovative development. Ability to develop and successful implementation of innovation of a technological, organizational and commercial nature changes the conceptual approaches to the problem of education and increases role of higher education institutions. Therefore, one of the most pressing problem of higher education institutions is student readiness for innovation.

Issues of the formation of innovative readiness of students are widely studied in pedagogical and psychological literature. In pedagogical practice, students' readiness for innovation is associated with the formation of competencies. Ask the question: what competencies do University graduates need to succeed at work? Special surveys were conducted on this subject. Based on the results of these surveys show that University graduates, in addition to the set of skills acquired over the years, need the ability to engage in social interaction with others, a willingness to take responsibility, an entrepreneurial approach, analytical skills, and leadership qualities.

Analysis of the current state of the higher education system shows the lack of demand for University graduates in innovation. Today, Kazakhstan is faced with such a problem as "certified unemployment". This is unemployment among University graduates with a professional diploma, who, however, remain unclaimed in innovation. The reason for discrepancies between the level of skills developed by graduates and the level of real practical innovation environment is the lack of an effective system of relations between education, science and business. In reality, the nature of innovation processes is determined by the content of the results obtained, degree of complexity and novelty of the implemented proposals, as well as the readiness of graduates to innovate.

Al-Farabi Kazakh National University (KazNU) is a leading University in Kazakhstan, the leader of the rating Independent Agency for Quality Assurance in Education (IQAA). It should be noted that the United Nations (UN) entrusted Al-Farabi Kazakh national University as a leader in education and science to lead the Global hub of the UN Academic impact Program.

The rector of Al-Farabi Kazakh National University presented the new "University 4.0" model at a special USRN conference held at the University of São Paulo. It includes 4 missions: education, science, commercialization, and creativity. Thus, Al-Farabi Kazakh National University has a responsible task to train personnel who will be able to create and implement innovative projects in all areas of socio-economic development of the country. Therefore, students' innovative readiness becomes a mechanism for bridging the gap and implementing interaction between education, science and business.

The formation of readiness for innovative of students involves the use of certain criteria

that will allow us to judge the effectiveness of the innovation. These criteria must meet the following requirements:

- reflect the dynamics of students' innovative readiness formation;
- show the relationship between qualitative and quantitative indicators;
- to measure quantitative indicators;
- to record effective results in the activities of the students.

Hence, the criteria become necessary at all stages of preparation students for innovation. Since innovative activity is not only complex in content and structure, but also extremely diverse in its General varieties and specific manifestations.

The transition of Kazakhstan's economy to an innovative development path is one of strategic priorities of our country policy. Education is becoming a key element of the knowledge economy, as well as a source of intellectual rent and competitive advantage. Consequently, a competitive environment in the sphere of activity of the enterprise (organization) and a certain level of development of scientific-technical progress in the industry in which the company operates (organization) to ensure staff motivation and to create new marketable skills.

Keywords: readiness, innovation, competence, motivation, leadership.